V. İ. LENİN

# Ne Yapmalı?

SOL
YAYINLARI

# NE YAPMALI?

## HAREKETİMİZİN CANALICI SORUNLARI[1]

V. İ. LENİN

ÇEVİREN
MUZAFFER ERDOST

**V. İ. Lenin**'in
*Çto delat*? (1902)
adlı yapıtını,
**Muzaffer Erdost**,
İngilizcesinden
(*What Is To Be Done? Burning Questions of Our Movement*,
Progress Publishers, Moscow 1970)
ve Fransızcasından
(*Que faire? Les questions brûlantes de notre mouvement*,
Editions Sociales, Paris 1966)
dilimize çevirdi ve kitap,
*Ne Yapmalı? Hareketimizin Canalıcı Sorunları*
adı ile,
**Sol Yayınları**
tarafından,
Ağustos 1998
(Birinci Baskı: Kasım 1968, İkinci Baskı: Mart 1977,
Üçüncü Baskı: Ekim 1990; Dördüncü Baskı: Kasım 1992)
tarihinde
Ankara'da *Şahin Matbaası*'nda bastırıldı.

ISBN 975-7399-18-3

# İÇİNDEKİLER


9 Önsöz

12 I. DOGMACILIK VE "ELEŞTİRİ ÖZGÜRLÜĞÜ"
12 A. "Eleştiri Özgürlüğü" Ne Demektir?
16 B. "Eleştiri Özgürlüğü"nün Yeni Savunucuları
22 C. Rusya'da Eleştiri
29 D. Teorik Savaşımın Önemi Konusunda Engels

36 II. YIĞINLARIN KENDİLİĞİNDENLİĞİ VE SOSYAL-DEMOKRATLARIN BİLİNÇLİLİĞİ
37 A. Kendiliğinden-Gelme Kabarmanın Başlangıcı
41 B. Kendiliğindenlik Önünde Eğilme. *Raboçaya Mysıl*
51 C. Öz-Kurtuluş Grubu ve *Raboçeye Dyelo*

63 III. *TRADE-UNİON*CU SİYASET VE SOSYAL-DEMOKRAT SİYASET
64 A. Siyasal Ajitasyon ve Bunun Ekonomistler Tarafından Sınırlandırılması
75 B. Martinov, Plehanov'u Nasıl Derinleştirdi?
79 C. Siyasal Teşhirler ve "Devrimci Eylem Eğitimi"
85 D. Ekonomizm ile Terörizm Arasındaki Ortak Yan Nedir?
89 E. Demokrasi Uğruna Savaşımın Öncüsü Olarak İşçi Sınıfı
106 F. Bir Kez Daha "Karaçalıcılar" Bir Kez Daha "Aldatmacılar"

110 IV. EKONOMİSTLERİN İLKELLİĞİ VE DEVRİMCİLER ÖRGÜTÜ
111 A. İlkellik Nedir?
115 B. İlkellik ve Ekonomizm
122 C. İşçiler Örgütü ve Devrimciler Örgütü
139 D. Örgütsel Çalışmanın Kapsamı
146 E. "Komplocu" Örgüt ve "Demokratçılık"
155 F. Yerel Çalışma ve Bütün Rusya'yı Kapsayan Çalışma

166 V. BÜTÜN RUSYA İÇİN BİR SİYASAL GAZETE "PLANI"
167 A. "Nereden Başlamalı" Makalesinden Kim Alındı?
173 B. Bir Gazete Kolektif Bir Örgütleyici Olabilir mi?
185 C. Bize Gerekli Olan Nasıl Bir Örgüttür?

193 Sonuç

197 EK — *İskra*'yı *Raboçeye Dyelo* ile Birleştirme Girişimi
205 *Ne Yapmalı?*'ya İlişkin Bir Düzeltme

207 *Açıklayıcı Notlar*

## VLADİMİR İLİÇ ULYANOV LENİN

1917 Ekim devriminin önderi Vladimir İliç Ulyanov, 22 Nisan 1870'te Simbirsk kentinde doğdu. Orta halli bir öğretmen ailesinin altı çocuğundan ikincisidir. Ağabeyi Aleksandr'ın çara karşı suikast girişimine katıldığı için kurşuna dizildiği yıl, 1887'de, liseyi bitirerek Kazan Üniversitesi Hukuk Fakültesine girdi ve üç ay sonra devrimci öğrenci hareketi içinde yeraldığı için üniversiteden atıldı. 1891'de St. Petersburg Üniversitesi Hukuk Fakültesini dışardan bitirdi. 1895'te ülke dışına çıkıp marksizmin önemli temsilcileriyle tanıştıktan sonra St. Petersburg'a dönüp İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği adlı gizli bir örgüt kurdu. Aynı yılın sonunda tutuklandı, ondört ay hücrede kaldıktan sonra Sibirya'ya, Şuşenskoye köyüne sürgüne gönderildi; orada Krupskaya ile evlendi. Sosyal-demokrat gruplarla bağını sürdürdü ve bir parti program taslağı hazırladı. RSDİP (Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi) 1898 Martında Minsk'te toplanan bir kongreyle kuruldu. Aralık 1900'de yayınlanmaya başlayan *İskra* gazetesinde yayınlanan bir makalesinde ilk kez "Lenin" takma adını kullandı. RSDİP'nin 1903'te ikinci kongresinde, demokratik merkeziyetçilik ve devrimci-demokratik diktatörlük konularında ortaya çıkan görüş ayrılığı sonrasında, merkez komite ve *İskra* yazıkurulunda çoğunluğu sağlayan Lenin ve yandaşları Bolşevik (çoğunluk), muhalifleri ise Menşevik (azınlık) adlarıyla anılmaya başladılar. 1905 devriminin yenilgiye uğramasından sonra Aralık 1907'de yeniden Avrupa'daki sürgün yaşamına döndü. Birinci Dünya savaşının başlamasından sonra kendi hükümetlerine destek olma politikasının sosyal-şoven bir politika olduğunu ileri sürerek, emperyalist savaşı iç savaşa döndürme çağrısında bulundu. 1917 Şubat devriminden sonra Petrograd'a döndü. 7 Kasım'da Lenin'in önderliğinde Bolşevikler iktidarı ele geçirdiler. 21 Ocak 1924'te Gorki kentinde öldü.

Yazılış sırasıyla başlıca yapıtları şunlardır: *Çto takoye "Druzya Naroda" i kak oni voyuyut protiv Sotsial-Demokratov?*, 1894 (***"Halkın Dostları" Kimlerdir ve Sosyal-Demokratlara Karşı Nasıl Savaşırlar?***); *Razvitiye kapitalizma v Rossi*, 1899 (***Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi***); *Çto delat?*, 1902 (***Ne Yapmalı?***); *Şag vperyod dva şaga nazad*, 1904 (***Bir Adım İleri İki Adım Geri***); *Dve taktiki Sotsial-Demokraty v demokratiçeskoy revolyutsi*, 1905 (***Demokratik Devrimde Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği***); *Materializm i empiriokritisizm*, 1908 (***Materyalizm ve Ampiriyokritisizm***); *İmperyalizm kak noveyşy etap kapitalizma*, 1916 (***Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması***); *Gosudarstvo i revolyutsiya*, 1917 (***Devlet ve Devrim***); *Proletarskaya revolyutsiya i renegat Kautsky*, 1918 (***Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky***); *Detskaya bolezm "levizny" v kommunizm*, 1920 (***Komünizmin Çocukluk Hastalığı - "Sol" Komünizm***). Lenin'in tüm yapıtları 45 ciltte toplanmıştır.

"... Parti savaşımları, bir partiye güç ve canlılık kazandırır; bir partinin zayıflığının en iyi kanıtı, dağınıklık ve açık-seçik sınırların bulanıklaşmasıdır; bir parti kendisini arındırarak güçlenir. ..."

(Lasalle'ın Marx'a 24 Haziran 1852 tarihli mektubundan)

# ÖNSÖZ

YAZARIN ilk planına göre, bu kitapçık, "Nereden Başlamalı?"[2] (*İskra*[3], n° 4, Mayıs 1901)* başlıklı makalede belirtilen düşünceleri ayrıntılı bir biçimde geliştirecekti. Bu yazıda verdiğimiz sözü (ki bu söz, birçok sorulara ve özel mektuplara verdiğimiz yanıtlarda yinelenmiştir) yerine getirmekte geciktiğimiz için, okurdan özür dilememiz gerekir. Bu gecikmenin nedenlerinden biri, geçen yıl haziranında (1901), bütün yurtdışı sosyal-demokrat örgütlerin birleştirilmesi girişimidir. Bu yoldaki çabaların sonucunu beklemek doğaldı; çünkü, bu çaba başarılı olsaydı, belki de *Iskra*'nın örgüt anlayışını biraz farklı bir yaklaşımla açıklamak gerekecekti; herhalde böyle bir başarı, Rus sosyal-demokrat hareket içindeki iki eğilimin varlığına çok çabuk bir son vermeyi vaadediyordu. Okurun da bildiği gibi, bu girişim başarısızlığa uğradı,[4] ve ilerde göstereceğimiz gibi de, *Raboçeye Dyelo*'nun[5] n°10'da ekonomizme doğru yönelmesinden sonra, başarısızlığa uğramaya mahkûmdu. Dağınık ve belirsiz, ama bu yüzden de daha inatçı ve kendisini çeşitli biçimlerde yeniden dayatmaya daha da yetenekli bu

* Bkz: V. İ. Lenin, *Collected Works*, v. 5. s. 13-24. *–Ed.*

eğilime karşı kesin bir savaşım başlatmanın mutlak bir zorunluluk olduğu görüldü. Buna uygun olarak kitapçığın ilk planı değiştirildi ve oldukça genişletildi.

Kitapçığın temel konusu "Nereden Başlamalı?" makalesinde ortaya atılan üç sorun olacaktı — siyasal ajitasyonumuzun niteliği ve temel içeriği; örgütsel görevlerimiz; ve bütün Rusya'yı kucaklayacak militan bir örgütü aynı anda ve çeşitli yönlerden kurma planı. Bu sorunlar, *Raboçaya Gazeta*'yı[6] yeniden canlandırma yolundaki başarısız girişimlerden biri sırasında, bunları aynı gazetede ortaya atmaya çalışmış olan yazarın kafasını uzun zamandır kurcalıyordu (bkz: Beşinci Bölüm). Ama bu kitapçığı yalnızca bu üç sorunun tahliliyle sınırlandırma, görüşlerimizi hiç ya da hemen hemen hiçbir polemiğe girişmeksizin olabildiğince olumlu biçimde sunma yolundaki ilk plan, iki nedenden ötürü gerçekleşememiştir: bir yandan ekonomizm bizim sandığımızdan çok daha dirençli çıkmıştır [burada ekonomizm terimini, bu kitapçığın, deyim yerindeyse, bir taslağı olan ve *İskra*, nº 12'de yayınlanan (Aralık 1901) "Ekonomizmin Savunucularıyla Bir Konuşma"* adlı makalede açıklandığı biçimde, geniş anlamıyla kullanmaktayız]. Sözü edilen üç sorunun çözümü konusundaki ayrılıkların, ayrıntılar konusundaki ayrılıklardan çok, Rus sosyaldemokrat hareket içindeki iki eğilim arasındaki temel antitez ile açıklanabilirliği, kuşkuya yer bırakmayacak bir biçimde açığa çıktı. Öte yandan, *İskra*'daki görüşlerimizin pratiğe uygulanışının ekonomistlerde yarattığı şaşkınlık, çok kez, iki ayrı dil konuştuğumuzu ve bu yüzden, işe ta başmdan başlamadıkça bir anlaşmaya *varamayacağımızı* ve *bütün* ekonomistlerle *bütün* temel görüş ayrılıklarımızı *sistematik bir biçimde "açıklığa kavuşturmak"* için sayısız ve somut örneklerin de göstermiş olduğu gibi, olabildiğince basit bir üslupla bir girişimde bulunmanın gerekli olduğunu açıkça göstermiştir. Ve ben, bu kitapçığın oylumunu büyük ölçüde genişleteceğini ve yayınlanmasını geciktireceğini çok iyi bildiğim halde böyle bir "açıklığa kavuşturma" girişiminde bulunmaya karar verdim; "Nereden Başlamalı?" başlıklı makalede verdiğim

* Bkz: V. İ. Lenin, *Collected Works*, v. 5, s. 313-320. *–Ed.*

sözü yerine getirmenin *bir başka yolunu* bulamadım. Dolayısıyla, gecikme yüzünden dilediğim özürlere bu kitapçığın içerdiği ciddi yayınsal yetersizlikler için onları da eklemeliyim. Çeşitli öteki görevlerin sık sık kesintiye uğrattığı büyük *bir ivedilik* içerisinde çalışmak zorunda kaldım.

Yukarıda sözü edilen üç sorunun incelenmesi, gene de bu kitapçığın ana konusu olarak kalmaktadır; ama daha genel nitelikte başka bir sorunla söze başlamayı gerekli buldum — "eleştiri özgürlüğü" gibi bunca "masum" ve "doğal" bir slogan niye bizim için gerçek bir savaş çığlığı olsun ve kendiliğinden yığın hareketi karşısında sosyal-demokratların rolü gibi temel bir sorunda niye görüş birliğine varamayalım? Bundan başka, siyasal ajitasyonun niteliği ve içeriği konusundaki görüşlerimizin açıklanması, *trade-union*cu politika ile sosyal-demokrat politika arasındaki farkın açıklanması ve örgütsel görevler konusundaki görüşlerimizin açıklanması da, ekonomistleri doyuran amatörce yöntemler ile bizim vazgeçilmezliğini savunduğumuz devrimcilerin örgütlendirilmesi arasındaki farkın açıklanması halini aldı. Ve ayrıca, bütün Rusya'yı kucaklayan bir siyasal gazete "plan"ı üzerinde daha da ısrarlı durmaktayım. Çünkü buna yapılan itirazlar tutarsızdır ve çünkü "Nereden Başlamalı?" başlıklı makalede ortaya attığım soruna, gereksindiğimiz örgütü her yönden ve aynı zamanda yaratma işine nasıl girişeceğimiz sorununa henüz gerçek bir yanıt verilmiş değildir. Ve ensonu, sonuç kısmında, ekonomistlerle kesin bir kopuşu, her şeye karşın kaçınılmaz olan bir kopuşu önlemek için, elimizden gelen her şeyi yaptığımızı; *Raboçeye Dyelo*'nun özel bir anlam, ya da dilerseniz "tarihsel" bir anlam kazandığını, çünkü tutarlı ekonomizmi değil, Rus sosyal-demokrasisi tarihinin *bütün bir döneminin* ayırıcı özelliği olan fikir karışıklığını ve sallantıları tam olarak ve çarpıcı bir biçimde ifade ettiğini; ve bu yüzden de, ilk bakışta, *Raboçeye Dyelo* ile aşırı ölçüde ayrıntılı gibi görünen polemiğin de anlam kazandığını, çünkü bu döneme kesin bir son vermedikçe hiçbir ilerleme gösteremeyeceğimizi ortaya koymaya çalıştım.

Şubat, 1902 N. LENİN

BİR

# DOGMACILIK VE "ELEŞTİRİ ÖZGÜRLÜĞÜ"

## A. "ELEŞTİRİ ÖZGÜRLÜĞÜ" NE DEMEKTİR?

"Eleştiri özgürlüğü", kuşkusuz, tüm ülkelerde sosyalistler ve demokratlar arasındaki tartışmalarda en sık kullanılan, günümüzün en moda sloganıdır. İlk bakışta, tartışmaya giren taraflardan birinin eleştiri özgürlüğüne ciddiyetle başvurmasından daha garip gözüken bir şey olamaz. Avrupa ülkelerinin çoğunluğunun, bilim ve bilimsel araştırma özgürlüğünü güvence altına alan anayasa hukukuna karşı, ileri partiler içerisinde sesler mi yükseltilmiştir? Her fırsatta yinelenen bu moda sloganı duyan, ama tartışanlar arasındaki anlaşmazlığın özünü henüz kavrayamamış bulunan dışardan bir gözlemci, "bu işte bir bit yeniği olsa gerek" diyecektir; "besbelli ki, bu slogan, tıpkı lakaplar gibi kullanıla kullanıla meşru hale gelen ve neredeyse genel terimler halini alan, alışılagelen sözlerden biridir".

Gerçekten de, bugünkü uluslararası sosyal-demokrasi*

* Yeri gelmişken belirtelim ki, modern sosyalizmin tarihinde bu, belki eşi olmayan ve kendine göre pek avutucu, yani sosyalist hareket içerisinde

içerisinde bu iki eğilimin oluştuğu, kimse için bir giz değildir. Bu iki eğilim arasındaki çatışma, kimi zaman alev alev parlamakta, kimi zaman da "ateşkes kararlarının" heybetli külleri altında sönmeye yüztutmakta, ama içten içe yanmaktadır. "Artık eskimiş dogmacı" marksizme karşı "eleştirel" bir tutum benimseyen bu "yeni" eğilimin özü, Bernstein tarafından yeterli açıklıkta *sunulmuş* ve Millerand tarafından *sergilenmiş* bulunmaktadır.

Sosyal-demokrasi, bir toplumsal devrim partisi olmaktan çıkıp, toplumsal reformların demokratik bir partisi haline gelmelidir. Bernstein bu siyasal istemi, koskoca bir iyi uyum sağlanmış "yeni" kanıtlar ve nedenlemeler dizisiyle kuşatmıştır. Yadsınan, sosyalizmi bilimsel bir temel üzerine oturtma ve tarihin materyalist kavrayışı açısından onun gerekliliği ve kaçınılmazlığını sergileme olanağıydı. Yadsınan, artan yoksulluk, proleterleşme süreci ve kapitalist çelişkilerin yeğinleşmesiydi; "*sonal amaç*" kavramı bile geçersiz ilan edildi ve proletarya diktatörlüğü düşüncesi ise tümden reddedildi. Yadsınan, liberalizm ve sosyalizm arasındaki ilke yönünden karşıtlıklardı. Çoğunluğun iradesine uygun olarak yönetilen tam demokratik bir topluma bunun uygulanamayacağı vb. tezine dayanılarak yadsınan şey, *sınıf savaşımı* teorisi idi.

Böylelikle, devrimci sosyal-demokrasiden burjuva toplumsal-reformculuğa kesin bir dönüş istemine, marksizmin tüm temel düşüncelerinin burjuvaca eleştirisine daha az ke-

çeşitli eğilimlerin çekişmelerinin ulusal olmaktan uluslararası olmaya dönüştüğü bir olaydır. Eskiden, lasalcılar ile ayzenahçılar[7] arasında, Guesde'cilerle olanakçılar[8] arasında, fabiyanlarla[9] sosyal-demokratlar[10] arasında ve Narodnaya Volya[11] yandaşları ile sosyal-demokratlar arasında sürdürülen anlaşmazlıklar, tamamen ulusal çerçeveler içerisinde tümüyle ulusal özellikleri yansıtan ve sanki farklı yüzeyler üzerinde yürütülen sınırlar içerisinde kalıyordu. Şimdi ise (şimdi açıklığa kavuştuğu gibi), İngiliz fabiyanları, Fransız bakanlıkçıları,[12] Alman bernştayncıları ve Rus eleştiricileri[13] — bunların hepsi de aynı aileden, hepsi de birbirlerini övmektedir. Birbirlerinden öğrenmektedir ve "dogmacı" marksizme karşı birlikte silaha sarılmaktadır. Sosyalist oportünizmle bu ilk gerçek uluslararası savaşta, uluslararası devrimci sosyal-demokrasi, Avrupa'da uzun zamandan beri hüküm süren siyasal gericiliğe bir son vermede belki de yeterli güce ulaşacaktır.

sin olmayan bir dönüş eşlik ediyordu. Marksizmin bu eleştirisinin uzun zamandan beri siyasal kürsülerden, üniversite koltuklarından, sayısız broşürlerde ve bilgiççe yazılmış bir dizi incelemelerde yönlendirilmekte olduğu olgusu karşısında, eğitim görmüş sınıfların genç kuşaklarının tümünün on yıllar boyunca sistemli bir biçimde bu doğrultuda yetiştirilmesi olgusu karşısında, bu "yeni eleştirel" eğilimin sosyal-demokrasi içerisinde, tıpkı Minerva'nın Jüpiter'in kafasından fırlaması gibi, eksiksiz olarak fırlayıp çıkmasında şaşırtıcı bir şey yok. Bu yeni eğilimin içeriğinin büyümesine ve biçimlenmesine gerek yoktu, burjuva yazından sosyalist yazına olduğu gibi aktarılmıştı.

Devam edelim. Eğer Bernstein'ın teorik eleştirisi ve siyasal özlemleri kimileri için hâlâ bulanık kalıyorduysa, Fransızlar, bu "yeni yöntemi" çarpıcı bir biçimde sergileme zahmetine katlandılar. Bu kez de Fransa, "tarihsel sınıf savaşımlarının her seferinde, herhangi başka bir yerde olduğundan daha fazla, kesin karara kadar sürdürüldüğü ... ülke" (Engels, Marx'ın *Der 18 Brumaire*'ine Giriş)* olma yolundaki eski ününü kanıtladı. Fransız sosyalistleri teori yapmaya değil, eyleme başladılar. Fransa'daki demokratik olarak oldukça yüksek bir düzeye ulaşmış siyasal koşullar, bütün sonuçlarıyla birlikte "bernştaynculığı pratiğe" hemen koymaya olanak sağlamıştı. Millerand, pratik bernştaynculığın kusursuz bir örneğini verdi; Bernstein ve Vollmar'ın onu böylesine büyük bir gayretkeşlikle savunmaları ve övmeleri nedensiz değildir. Gerçekten de, eğer sosyal-demokrasi, özünde salt bir reform partisi ise ve bunu apaçık kabul etmek yürekliliğini göstermek zorunda ise, o zaman, bir sosyalist, yalnızca burjuva hükümetine katılma hakkına sahip olmakla kalmaz, bu yolda her zaman çaba göstermek zorundadır da. Eğer demokrasi, özünde, sınıf egemenliğinin ortadan kaldırılması anlamına geliyorsa, öyleyse niçin bir sosyalist bakan, tüm burjuva dünyasını sınıf işbirliği üzerine söylevlerle büyüle-

* Bkz: Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, "Almanca Üçüncü Baskıya Friedrich Engels'in Önsözü (1885)", Sol Yayınları, Ankara 1990, s. 10. *–Ed.*

mesin? İşçilerin jandarmalar tarafından kurşunlanması, sınıfların demokratik işbirliğinin gerçek niteliğini yüzlerce ve binlerce kez gözler önüne serdikten sonra bile, niçin bu bakan hükümette kalmasın ki? Bugün Fransız sosyalistlerinin *knouteur, pendeur et déportateur** adından başka bir ad vermedikleri çarın selamlanmasına niçin katılmasın ki? Ve bütün dünyanın gözleri önünde sosyalizmin böylesine aşağılanması ve kendi kendini alçaltmasının karşılığındaki ödül, çalışan yığınların —zaferimizi güvenceye alabilecek bu biricik temelin— sosyalist bilincinin çürümesi karşılığındaki ödül, bütün bunların ödülü, zavallı reformlar, aslında burjuva hükümetlerden daha da fazlası elde edilmiş bulunan bu zavallı reformlar için şatafatlı *projelerdir*!

Gözlerini bilerek kapatmayan bir kimse, sosyalizm içindeki bu yeni "eleştirel" eğilimin, *oportünizmin* yeni bir türünden ne daha fazla ne de daha az bir şey olmadığını görmemezlik edemez. Ve eğer insanları kuşandıkları parlak üniformaları ya da kendilerine verdikleri gösterişli unvanlarıyla değil de, eylemleriyle ve gerçekte savundukları şeylerle değerlendirirsek, "eleştiri özgürlüğünün", sosyal-demokrasi için oportünist bir eğilim özgürlüğü, sosyal-demokrasiyi demokratik bir reform partisine dönüştürme özgürlüğü, sosyalizme burjuva düşüncelerini ve burjuva unsurlarını sokma özgürlüğü anlamına geldiği apaçık ortaya çıkacaktır.

"Özgürlük" büyük bir sözcüktür, ama sanayi özgürlüğü bayrağı altında en yağmacı savaşlar verilmiştir, emek özgürlüğü bayrağı altında çalışan halk soyulup soğana çevrilmiştir. "Eleştiri özgürlüğü" teriminin modern kullanımı, doğuştan taşıdığı aynı sahteliği içermektedir. Bilimde ilerlemeler kaydettiklerine kendilerini gerçekten inandırmış olanlar, eski görüşlerle yanyana yürümek için yeni görüşlerin özgürlüğünü istemezler, eskilerin yerine yeni görüşlerin konulmasını isterler. Bugün işitilmekte olan "yaşasın eleştiri özgürlüğü", boş fıçı masalını pek fazla anımsatıyor.

Kaynaşmış bir grup halinde, sarp ve zorlu bir yolda, bir-

* Cellat, kırbaççı ve sürgüncü. –ç.

birimizin ellerine sıkı sıkıya sarılmış olarak ilerliyoruz. Düşman tarafından her yandan sarılmış durumdayız ve bunların ateşi altında hemen hemen hiç durmadan ilerlemek zorundayız. Özgürce benimsediğimiz bir kararla, düşmanla savaşmak amacıyla, daha başında kendimizi tek başına bir grup olarak ayırdığımız için ve uzlaşma yolu yerine savaşım yolunu seçmiş olduğumuz için, bizi suçlayan kimselerin bulunduğu yakınımızdaki bataklığa çekilmemek amacıyla birleşmiş bulunuyoruz. Ve şimdi aramızdan bazıları şöyle bağırmaya başlıyorlar: gelin bataklığa gidelim! Ve onları ayıplamaya başladığımız zaman da, karşılıkları şu oluyor: ne geri insanlarsınız! Sizi daha iyi bir yola çağırma özgürlüğünü bize tanımamaktan utanmıyor musunuz! Evet beyler! Yalnızca bizi çağırmakta değil, istediğiniz yere, hatta bataklığa bile gitmekte özgürsünüz. Aslında bize göre sizin gerçek yeriniz bataklıktır, oraya ulaşmanız için *size* her türlü yardımı yapmaya da hazırız. Yeter ki ellerimizi bırakın, yakamıza yapışmayın ve o büyük özgürlük sözcüğünü kirletmeyin, çünkü biz de dilediğimiz yere gitmekte "özgürüz"; yalnızca bataklığa karşı değil yüzlerini bataklığa doğru çevirenlere karşı da savaşmakta özgürüz!

## B. "ELEŞTİRİ ÖZGÜRLÜĞÜ"NÜN YENİ SAVUNUCULARI

Şimdi, bu slogan ("eleştiri özgürlüğü" sloganı) son zamanlarda Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği'nin (*Union*)[14] organı *Raboçeye Dyelo* (n° 10) tarafından bir teorik postulat olarak değil, bir siyasal istem, "Yurtdışında faaliyet gösteren sosyal-demokrat örgütleri birleştirmek olanaklı mıdır?" sorusuna bir yanıt olarak ileri sürülmüştür: "Dayanıklı bir birlik için eleştiri özgürlüğü olmalıdır" (s. 36).

Bu sözlerden iki kesin sonuç çıkar: 1° *Raboçeye Dyelo*'nun genel olarak, uluslararası sosyal-demokrasideki oportünist akımı kanadı altına aldığı ve 2° *Raboçeye Dyelo*'nun Rus sosyal-demokrasisi içerisindeki oportünizm için özgürlük is-

teği. Bu sonuçları inceleyelim.

*Raboçeye Dyelo*, "*İskra* ve *Zarya*'nın[15] uluslararası sosyal-demokrasi içerisindeki *Montagne* ile *Gironde*[16] arasında bir kopma kehanetinde bulunma eğilimi"nden "özellikle" hoşnut değildir.*

"Genel olarak söylemek gerekirse" diye yazıyor *Raboçeye Dyelo* editörü B. Kriçevski, "sosyal-demokrasinin saflarında işitilen bu *Montagne* ve *Gironde* sözleri, yüzeysel bir tarihsel andırışmayı temsil eder, bu da bir marksistin kalemine yakışmayan bir şeydir. Toplumsal düşünce tarihçilerinin sanabilecekleri gibi, *Montagne* ve *Gironde* farklı anlayışları ya da entelektüel eğilimleri temsil etmiyorlardı, onlar ayrı sınıfları ya da katmanları temsil etmekteydiler: bir yanda orta burjuvazi, öte yanda küçük-burjuvazi ve proletarya. Oysa modern sosyalist hareket içinde sınıfsal çıkar çatışması yoktur; *bütün* [italikler Kriçevski'nindir] çeşitli biçimleriyle sosyalist hareket, tüm olarak, en aşırı bernştayncılar dahil, proletaryanın sınıf çıkarları ve onun siyasal ve iktisadi kurtuluşu için sınıf savaşımı zemini üzerinde oluşmaktadır." (s. 32-33.)

Cüretli bir iddia! Acaba Kriçevski, uzun zamandan beri belirtilmiş bir gerçeği, bernştayncılığın bu kadar hızla yayılışının, son yıllarda, bir "akademik" *katmanın* sosyalist harekete geniş bir biçimde katılması yüzünden olduğu gerçeğini hiç işitmemiş midir? Ve en önemlisi, yazarımız, "en aşırı bernştayncıların" bile, proletaryanın siyasal ve iktisadi kurtuluşu için sınıf savaşımı zemini üzerinde durdukları yolundaki görüşünü neye dayandırmaktadır? Bilinmez. En aşırı bernştayncıların bu kararlı savunusu hiçbir kanıt ya da nedenleme ile desteklenmemektedir. Belli ki, yazar, en aşırı

* Devrimci proletarya saflarında iki akım (devrimci ve oportünist akımlar) ile 18. yüzyılda devrimci burjuvazi saflarında iki akım (*Montagne* diye anılan jakobenler ile jirondenler) arasındaki kıyaslamayı, *İskra*, n° 2'de yayınlanan başyazısında (Şubat 1901) yapmıştı. Başyazıyı yazan Plehanov'du. Kadetler, Bezzaglavtsi'ler[17] ve menşevikler, bugüne dek, Rus sosyal-demokrasisi içindeki jakobenciliğe atıfta bulunmaktan hoşlanmışlardı. Ama nasıl oldu da Plehanov bu kavramı sosyal-demokrasinin sağ kanadına karşı uygulamaya kalktı? Onlar bu konuda susmayı ya da bunu unutmayı yeğlemektedirler. [*Yazarın 1907 baskısına notu.*]

bernştaynçıların kendi kendileri için söyledikleri şeyi yineleyecek olursa, iddialarının hiçbir kanıt gerektirmeyeceğine inanmaktadır. Ama bir akım hakkında, o akımın temsilcilerinin kendileri için söylediklerinden başka bir şeye dayanmayan bir yargıdan daha "yüzeysel" bir şey düşünülebilir mi? Partinin gelişmesinin izleyeceği iki ayrı yol, hatta birbirinin tam karşıtı iki ayrı tür ya da yol konusunda buradan kaynaklanan "vaız"lardan daha yüzeysel bir şey olabilir mi? (*Raboçeye Dyelo*, s. 34-35.) Bir başka deyişle, Alman sosyal-demokratları eksiksiz eleştiri özgürlüğünü kabul etmekteyken, Fransızlar buna karşıymışlar, ve işte "hoşgörü yoksunluğunun kötülüklerini" tanıtlayan Fransızların örneğiymiş.

Bunun karşısında söyleyebileceğimiz tek şey, B. Kriçevski örneği marksist sıfatın, bazan, tarihi, "İlovaiski biçiminde" anlayan kimseler tarafından da benimsendiğine tanıklık ettiğidir. Alman Sosyalist Partisinin birliğini ve Fransız Sosyalist Partisinin bölünmüşlüğünü açıklamak için bu iki ülkenin tarihinin özelliklerini incelemenin, birindeki askerî yarı-mutlakiyet koşulları ile, ötekinden cumhuriyetçi parlamentarizm koşullarını kıyaslamanın, Paris Komününün etkileri ile Sosyalistlere Karşı Yasanın etkilerini tahlil etmenin, iki ülkenin iktisadi yaşamını ve iktisadi gelişmesini kıyaslamanın, ya da "Alman demokrasisinin eşi görülmedik gelişmesinin" yalnızca yanlış teorilere karşı değil (Mühlberger, Dühring,* *Katheder*-Sosyalistler[20]), aynı zamanda, yan-

* Engels, Dühring'e darbesini indirdiği zaman, Alman sosyal-demokrasisinin birçok temsilcisi Dühring'in görüşlerine yakınlık duymaktaydılar. Ve Engels, bir parti kongresinde bile, aşırı sertlik, hoşgörü yoksunluğuyla yoldaşlıkla bağdaşmayan polemiğe girişmekle vb. açıkça suçlandı.[18] 1877 kongresinde, Most ve yandaşları, "okurun büyük çoğunluğunu ilgilendirmediği" iddiasıyla Engels'in *Vorwärts*'deki[19] makalelerinin yayınlanmasının yasaklanması için bir karar taslağı getirdiler ve Vahlteich da Engels'in yazılarının yayınlanmasının partiye büyük zararı olduğunu, Dühring'inde sosyal-demokrasiye hizmetleri bulunduğunu söyledi: "Partinin çıkarları için herkesten yararlanmalıyız: eğer profesörler kendi aralarında polemiğe girişmek istiyorlarsa, varsın girişsinler, ama bunun yeri *Vorwärts* değildir" (*Vorwärts*, n° 65, 6 Haziran 1877). İşte size bir başka "eleştiri özgürlüğü" savunusu örneği daha ve Almanları bize örnek olarak göstermekten o kadar büyük zevk duyan legal eleştiricilerimiz ve illegal oportünistlerimiz bunun üzerinde düşünseler iyi ederler!

lış taktiklere karşı da (Lassalle), sosyalizm tarihinde eşine raslanmadık çetin savaşımlarla gerçekleşmiş olması, vb., vb. üzerinde durmanın hiç gereği yok. Bütün bunlar gereksiz! Fransızlar hoşgörüden yoksun oldukları için aralarında kavga ediyorlar; Almanlar iyi çocuklar oldukları için birlik halindeler.

Ve dikkat ediniz ki, bu eşi bulunmaz fikrî derinlik ile, bernştayncıların savunmasını tamamen yıkan bir doğru "çürütülmek" istenmektedir. Bernştayncıların proletaryanın sınıf savaşımı zemini üzerinde *durup durmadıkları* sorusu, ancak tarihsel deneyimle tam ve kesin olarak yanıtlandırılabilecek bir sorudur. Bunun sonucu olarak, Fransa örneği, bu bakımdan çok büyük anlam taşır, çünkü, bernştayncıların, Alman kafadarlarının yürekten onayı ile (kısmen de Rus oportünistlerinin onayıyla; bkz: *Raboçeye Dyelo*, n° 2-3, s. 83-84), bağımsız olarak kendi ayakları üzerinde *doğrulmaya* çalıştıkları tek ülke Fransa'dır. ***Fransızların*** "hoşgörü yoksunluğundan" (*Nozdriyov*[21] tarzında) sözetmek, "tarihsel" anlamı dışında, son derece nahoş gerçekleri öfkeli küfürlerle örtbas etme çabasından başka bir şey değildir.

Zaten bizim, Almanları, B. Kriçevski'ye ve diğer bir sürü "eleştiri özgürlüğü" savunucularına terketmeye niyetimiz yok. Eğer "en aşırı bernştayncıların" varlığı, Alman partisi saflarında hâlâ hoşgörüyle karşılanıyorsa, bu, Bernstein'ın "tadil" teklifini kesin olarak reddetmiş olan Hanover kararına[22] ve (diplomatik bir dille yazılmış olmakla birlikte) Bernstein'a doğrudan bir ihtar niteliğinde olan Lübeck kararına[23] *boyuneğdikleri* içindir. Alman partisinin çıkarları bakımından diplomatik bir tutumun doğru olup olmadığı ve bu durumda kötü bir barışın iyi bir kavgadan daha iyi olup olmadığı tartışılabilir; kısacası, bernştayncılığın reddinde hangi *yönteme* başvurulmasının gerektiği konusunda ayrı görüşler bulunabilir, ama Alman partisinin, bernştayncılığı iki nedenle *reddetmiş olduğu*, kimsenin görmezlikten gelemeyeceği bir olgudur. Onun için Alman örneğinin "en aşırı bernştayncıların proletaryanın siyasal ve iktisadi kurtuluşu için

sınıf savaşımı zemini üzerinde durdukları" tezini doğruladığını sanmak, gözümüzün önünde olup bitenleri hiç anlamamak demektir.*

Üstelik *Raboçeye Dyelo*, gördüğümüz gibi, bununla da yetinmeyerek, "eleştiri özgürlüğü" istiyor ve *Rus* sosyal-demokrasisi önünde bernştayncılığı savunuyor. Besbelliki, bu gazete, bizim "eleştirici"lerimize ve bernştayncılara haksızlık ettiğimize kendisini inandırmış. Ama hangilerine? Kime? Nerede? Ne zaman? Bu haksızlık neymiş? Bunlar hakkında tek bir sözcük yok. *Raboçeye Dyelo*, tek bir Rus eleştiricisinin ya da tek bir bernştayncının adını anmıyor! Bu durumda iki olanaklı varsayımdan birini seçmemiz gerekiyor. *Ya*, haksızlığa uğrayan *Raboçeye Dyelo*'nun kendisinden başkası değildir (n° 10'daki iki makalede yalnızca, *Raboçeye Dyelo*'nun, *Zarya* ve *İskra* tarafından haksızlığa uğratıldığından sözedilmesi, bunu doğrulamaktadır). Eğer durum bu ise, bernştayncılarla her türlü dayanışmadan uzak durduğunu ısrarla iddia eden *Raboçeye Dyelo*'nun, "en aşırı bernştayncıları" ve eleştiri özgürlüğünü savunmadan, doğrudan kendisini savunamaması garip olgusu nasıl açıklanacaktır? *Ya da*, haksızlığa uğrayan, bazı üçüncü şahıslardır. Eğer durum bu ise, bunların adlarını bildirmemek için ne gibi nedenler olabilir?

Görüyoruz ki, *Raboçeye Dyelo*, kurulduğu günden beri

* Belirtmek gerekir ki, *Raboçeye Dyelo*, Alman partisinde bernştayncılıkla ilgili olguların sözünü etmekle yetinmiş ve kendi görüşünü ifade etmekten tamamen "kaçınmıştır". Örneğin n° 2-3'deki (s. 66) Stuttgart kongresi[24] raporlarına bakınız. Burada bütün görüş ayrılıkları "taktikler"e indirgenmektedir ve büyük çoğunluğun daha önce kabul edilmiş olan devrimci taktiklere bağlı kaldıklarına değinilip geçilmektedir. Ya da n° 4-5'te (s. 5 ve devamı) Hanover kongresindeki söylevlerin yinelenmesi dışında hiçbir şey yeralmamakta ve Bebel'in karar tasarısının metni sunulmaktadır. Burada, Bernstein'ın görüşlerinin açıklanması ve eleştirisi (n° 2-3'de olduğu gibi) bu kez de "bir özel makale"de ele alınmak üzere ertelenmektedir. Tuhaf olan şey, n° 4-5'te (s. 33) şunları okumamızdır: "... Bebel'in savunduğu görüşler, kongrenin büyük çoğunluğu tarafından desteklenmiştir" ve birkaç satır sonra da: "... David, Bernstein'ın görüşlerini savundu. ... Her şeyden önce, Bernstein ve arkadaşlarının, her şeye karşın [*aynen böyle*!], sınıf mücadelesi zemini üzerinde durduklarını ... göstermeye çalıştı. ... " Bu, Aralık 1899'da yazılmıştır ve Eylül 1901'de, görünüşte artık Bebel'in haklı olduğuna inanmayan *Raboçeye Dyelo*, David'in söylediklerini kendi görüşleriymiş gibi yineliyor!

oynamış olduğu saklambaç oyununu (ki bunu aşağıda da göstereceğiz) sürdürüyor. Ve ayrıca, ünlü "eleştiri özgürlüğü"nün bu *ilk pratik* uygulanışını da kaydedelim. Gerçekte bu, yalnızca her türlü eleştiriden kaçınmaya indirgenmekle kalmamış, aynı zamanda, bağımsız fikirleri ifade etmekten tamamen kaçınmaya da indirgenmiştir. Sanki utanılacak bir hastalıkmış gibi Rus bernştayncılığının sözünü etmekten kaçınan *Raboçeye Dyelo*'nun kendisi (Starover'in yerinde deyimini kullanacak olursak[25]) hastalığın tedavisi için, hastalığın Alman çeşidi için olan en son Alman reçetesinin *sözcüğü sözcüğüne kopya edilmesini* önermektedir! Eleştiri özgürlüğü yerine, kölece (daha kötüsü: maymunca) taklitçilik! Uluslararası modern oportünizmin bu aynı toplumsal ve siyasal içeriği kendisini, ulusal özelliklere göre çeşitli biçimlerde ortaya koymaktadır. Oportünistler bir ülkede uzun zamandan beri ayrı bir bayrak altında birleşmişlerdir; bir diğerinde teoriyi savsaklamışlar ve gerçekte radikal sosyalistlerin siyasetini izlemişlerdir; bir üçüncüsünde devrimci partinin bazı üyeleri oportünizm kampına gelmişler ve amaçlarına, ilkeler ve yeni taktikler uğruna açık savaşımla değil, partilerini yavaş yavaş, hissedilmez ve deyim yerindeyse, cezalandırılamaz bir biçimde yozlaştırarak ulaşmaya çalışmışlardır; bir dördüncü ülkede ise, aynı cinsten kaçaklar, "legal" eylemle "illegal" eylemi tamamen özgün bir biçimde birleştirerek, siyasal köleliğin karanlıklarında aynı yöntemlere başvurmaktadırlar, vb.. Eleştiri özgürlüğünden ve bernştayncılıktan, Rus sosyal-demokratlarının birliğini sağlamanın bir koşulu olarak sözetmek ve Rus bernştayncıhğının kendisini nasıl ortaya koyduğunu ve bunun ne gibi özel sonuçlar verdiğini açıklamamak, hiçbir şey söylememek amacıyla laf etmektir.

*Raboçeye Dyelo*'nun söylemek istemediğini (ya da, belki de kavrayamadığını), birkaç sözcük ile de olsa, biz söylemeye çalışalım.

## C. RUSYA'DA ELEŞTİRİ

İncelemekte olduğumuz konu bakımından Rusya'nın başlıca ayırıcı özelliği, bir yandan işçi sınıfının kendiliğinden hareketinin başlangıcının ve öte yandan ilerici kamuoyunun marksizme yönelmesinin, heterojen unsurların, ortak düşmana karşı (zamanını doldurmuş siyasal ve toplumsal dünya görüşüne karşı) savaşmak üzere tek bir bayrak altında birleşmeleri sonucunu vermiş olmasıdır. "Legal marksizm"in en canlı olduğu günlerinin sözünü ediyoruz. Genel olarak söylemek gerekirse, bu, 80'lerde ya da 90'ların başlarında olanaklı olduğuna kimsenin inanmayacağı tümüyle ilginç bir olguydu. Otokrasinin egemen olduğu bir ülkede, tamamen köleleştirilmiş bir basınla, en küçük bir siyasal huzursuzluk ve karşı gelme filizlenmesinin ezildiği kudurgan bir siyasal gericilik döneminde, devrimci marksizmin teorisi, birdenbire, sansür altında bulunan yazına girme yolunu buluyor ve Ezop dilinde ifade edilmekle birlikte, "ilgili" herkes tarafından anlaşılıyor. Hükümet, (ihtilalci) Narodnaya Volya'nın teorisini tehlikeli saymaya kendisini alıştırmıştır ve alışılageldiği gibi bu organın geçirdiği iç evrimi izleyememektedir ve ona karşı yöneltilen *her* eleştiriyi sevinçle karşılar. Hükümetin olup biteni anlamasına kadar ve koca sansürcüler ve jandarmalar ordusu yeni düşmanı keşfedip üzerine çullanana kadar (bizim Rus ölçülerimize göre) epey zaman geçti. Oysa bu süre içinde, marksist kitaplar birbiri ardından yayınlanıyordu. Marksist dergiler ve gazeteler kuruluyordu; hemen hemen herkes marksist olmuştu, marksistler övülüyorlardı, onlara binbir iltifat yağıyordu, yayınevleri marksist yapıtların olağanüstü hızlı satışından çok memnundular. Bu yüzden bu ortama kendini kaptırmış acemi marksistler arasında, birden fazla "kendini beğenmiş yazar..."[26] bulunması çok doğaldı.

Şimdi artık, bu dönemden, rahatça, geçmişte kalmış bir olay olarak sözedebiliriz. Marksizmin yazın alanında çiçek açtığı bu kısa dönemin, aşırı ve çok ılımlı görüş sahibi kim-

seler arasındaki ittifaktan ileri geldiği bir giz değildir. Aslında, bu ılımlı unsurlar, burjuva demokratlardı; bu durum (ki bu onların daha sonra gösterdikleri "eleştirel" gelişme ile açıkça doğrulanmıştır), daha henüz "ittifak" yürürlükte iken, bazıları tarafından anlaşılmıştı.*

Durum bu olduğuna göre, sonraki "fikir karışıklığı"nın başlıca sorumluları, geleceğin "eleştiricileri" ile ittifaka girmiş olan devrimci sosyal-demokratlar değil midir? Bu soru, olumlu yanıtıyla birlikte, çok katı görüşlü kimselerden, zaman zaman işitilmektedir. Ama böyleleri tamamıyla yanılmaktadırlar. Güvenilmez kimselerle bile olsa, geçici ittifaklara girmekten korkanlar, ancak kendisine güvenemeyenlerdir; böyle ittifaklar olmasaydı tek bir siyasal parti varolamazdı. Legal marksistlerle birleşme, bir bakıma, Rus sosyal-demokratlarının girdikleri gerçekten siyasal ilk ittifaktı. Bu ittifak sayesindedir ki, narodniklere karşı şaşılacak hızla zafer kazanıldı ve marksist düşünceler (kaba bir biçimde de olsa) çok yaygınlaştı. Üstelik bu ittifak hiçbir "koşula" dayandırılmamıştı. Bunun kanıtı, *Rusya'nın İktisadi Gelişmesi Sorunu Üzerine Materyal* adlı marksist koleksiyonunun, 1895'te, sansür tarafından yakılmasıdır. Eğer legal marksistlerle yapılan yazınsal anlaşma bir siyasal ittifakla kıyaslanabilirse, o zaman bu kitap da bir siyasal antlaşmayla kıyaslanabilir.

Bağlar, elbette ki, "müttefiklerin" burjuva demokrat olduklarının anlaşılması yüzünden kopmadı. Tersine, burjuva demokrasisi akımının temsilcileri, Rusya'nın bugünkü durumu demokratik görevleri ön plana çıkardığı sürece, sosyal-demokrasinin doğal ve özlenen müttefikleridirler. Ama böyle bir ittifakın zorunlu koşulu, sosyalistlerin, işçi sınıfına, onların çıkarlarının burjuvazinin çıkarlarına taban tabana karşıt olduğunu gösterme olanağına tam olarak sahip bulunmaları olmalıdır. Legal marksistlerin çoğunluğunun kapıldığı

* Burada K. Tulin'in, Struve'ye karşı yazmış olduğu bir makaleye değiniliyor, [Bkz: *Collected Works*, Vol. I, s. 333-507. –*Ed.*] bu makale, "Marksizmin Burjuva Yazınında Yansıması"[27] başlıklı bir denemeye dayandırılmıştı. [*Yazarın 1907 baskısına notu.*]

bernştayncılık ve "eleştirel" eğilim ise, sosyalistleri bu olanaktan yoksun bırakmaktaydı ve marksizmi kabalaştırarak, toplumsal çelişkileri körletme teorisini savunarak, toplumsal devrim ve proletarya diktatörlüğü düşüncesinin saçma olduğunu ilan ederek, işçi sınıfı hareketini ve sınıf savaşımını dar *trade-union*culuğa ve küçük tedrici reformlar uğruna "gerçekçi" savaşıma indirgeyerek, sosyalist bilinci baltalamaktaydılar. Bu, sosyalizmin bağımsızlık hakkının ve bunun sonucu olarak da varlık hakkının burjuva demokrasisi tarafından yadsınmasıyla aynı anlama geliyordu; bu, o zamanlar henüz başlangıç aşamasında olan işçi sınıfı hareketini, pratikte, liberal hareketin bir eklentisi haline getirmesiyle aynı anlama geliyordu.

Bu koşullar altında, kopuş doğal olarak zorunluydu. Ama Rusya'nın "kendine özgü" özelliğini, kendisini, bu kopuşun, sosyal-demokratların en ulaşılabilir ve yaygın "legal" yazından safdışı edilmesi anlamına gelişinde ortaya koydu. "Eleştiri" bayrağına sarılan ve marksizmi "yıkmanın" neredeyse tekelini elinde bulunduran "eski marksistler", bu legal basında mevzilendiler. (Şimdi *Raboçeye Dyelo* tarafından benimsenen) "ortodoksluğa karşıyız" ve "yaşasın eleştiri özgürlüğü" sloganları moda oldu. Ve sansürün ve jandarmaların bile bu modanın karşısında duramadıklarının kanıtı, ünlü Bernstein'ın (Herostratean anlamında ünlü) yapıtının[28] *üç* Rusça baskısının yayınlanması ve Bernstein'ın, bay Prokopoviç ve ötekilerin yapıtlarının Zubatov[29] tarafından salık verilmesidir (*İskra*, nº 10). Şimdi sosyal-demokratlara, zaten çetin olan, ama dıştan yaratılan engellerle büsbütün çetinleşen bir görevi yerine getirmek düşüyordu — yeni akımla mücadele etme görevi. Ama bu akım, kendisini, yalnızca yazın alanıyla sınırlamıyordu. "Eleştiriciliğe" doğru eğilim ile birlikte, pratik içinde olan bazı sosyal-demokratlar, ekonomizme kapıldılar.

Legal eleştiricilikle illegal ekonomizm arasındaki ilişki ve bağımlılığın ortaya çıkış ve gelişme biçimi ilginç bir konudur; özel bir makalenin ana konusunu oluşturabilecek bir

konu. Biz, burada, bu bağın tartışma götürmez varlığını belirtmekle yetineceğiz. *Credo*'nun haklı olarak eriştiği kötü ün, bu bağlantıyı açık sözlülükle formüle etmesinden ve ekonomizmin temel siyasal eğilimini açıklamasından ileri gelmekteydi — işçiler, iktisadi savaşımı (ya da daha doğrusu, özgül işçi sınıf siyasetini de kucakladığı için, *trade-union*cu savaşımı) yürütürlerken, marksist aydınlar da siyasal "savaşım"ı yürütmek için liberallerle birleşsinler. "Halk arasında" *trade-union*cu eyleme girişmek bu görevin ilk yarısını yerine getirmekti, legal eleştiri de ikinci yarısını. Bu sözler, ekonomizme karşı öyle kusursuz bir silahtı ki, *Credo* olmasaydı onu yaratmak gerekirdi.

*Credo* yaratılmadı; yazarlarının izni alınmadan ve belki de onların isteklerine karşın yayınlandı. Her ne hal ise, yeni "programın"* günışığına çıkarılmasına yardımcı olan bu satırların yazarı, sözcülerin kendileri tarafından kâğıda aktarılan görüşlerinin özetinin çoğaltılarak *Credo* başlığı altında dağıtılmasından ve hatta buna karşı protestoyla birlikte basında yayınlanmasından ötürü yakınmalar ve suçlamalar duymuştur! Bu olaya değinmiyoruz, çünkü bu, ekonomizmimizin çok kendine özgü bir özelliğini açığa vurmaktaydı — açıklık korkusu! Bu, ekonomizmin genel bir özelliğidir, yalnızca *Credo*'nun yazarlarının değil. Bu özelliği ekonomizmin en açık sözlü ve en dürüst savunucusu olan *Raboçaya Mysl*, (*Vademecum*'da[32] ekonomist belgelerinin yayınlanmasından ötürü öfkeye kapılan) *Raboçeye Dyelo,* iki yıl önce kendi *profession de foi*'sının[33] bunun reddi ile birlikte yayınlanmasına izin vermeyen Kiev komitesi** ve ekonomizmin birçok öteki bireysel temsilcileri de göstermişlerdir.

* *Credo'ya Karşı Onyedilerin Protestosu*'na değiniliyor. Yazar, bu protestonun yazılmasına katılmıştır (1899 sonu).[30] Bu protesto ve *Credo* 1900 yılının ilk yazında yurtdışında yayınlandı. [Bkz: "Rus Sosyal-Demokratların Bir Protestosu", *Collected Works*, Vol. 4, s. 167-182. *–Ed.*] Şimdi artık, bayan Kuskova'nın yazdığı makaleden (sanırım *Byloye*'de[31] çıkmıştır), *Credo*'yu kaleme alanın kendisi olduğunu ve o sırada bay Prokopoviç'in yurtdışındaki "ekonomistler" arasında pek önemli bir yeri olduğunu bilmekteyiz. [*Yazarın 1907 baskısına notu.*]

** Bildiğimiz kadarıyla, o zamandan bu yana Kiev komitesinin bileşimi değişmiştir.

Eleştiri özgürlüğü yandaşlarının bu eleştiri korkusu, yalnızca kurnazlık olarak açıklanamaz (ama kurnazlığın da zaman zaman burada işin içine sokulduğundan kuşku yoktur; yeni akımın genç ve henüz narin filizlerini muhaliflerin saldırılarına maruz bırakmak ihtiyatsızlıktır!). Hayır, ekonomistlerin çoğunluğu, (ekonomizmin niteliği gereği) her türlü teorik çatışmalara, hizip anlaşmazlıklarına, geniş siyasal sorunlara, devrimcilerin örgütleme planlarına vb. içten bir kırgınlıkla bakmamaktadırlar. Oldukça tutarlı bir ekonomist, bu gün, bana, "bütün bunları yurtdışındakilere bırakalım!" dedi, o, böylelikle çok yaygın bir görüşü (ve gene salt *trade-union*cu bir görüşü) ifade ediyordu; bizi ilgilendiren işçi sınıfı hareketi, buradaki, kendi yöremizdeki işçi örgütleridir; gerisi yalnızca doktrinerlerin icadıdır. *İskra* n° 12'de yayınlanan mektubun yazarlarının *Raboçeye Dyelo* n° 10 ile uyum içerisinde ifade ettikleri gibi, "ideolojinin abartılması"dır.

Şimdi şu sorun ortaya çıkıyor: Rus "eleştiriciliği"nin ve Rus bernştayncılığının kendine özgü özelliği bu olduğuna göre, oportünizme yalnız sözle değil, eylemle karşı durma çabasını göstermiş olanların görevi ne olmalıydı? Birincisi, legal marksizm döneminde henüz başlamış olan ve yeniden yeraltında çalışan yoldaşların omuzuna yüklenen teorik çalışmayı başlatma çabalarına girişmeliydiler. Böyle bir çalışma olmaksızın hareketin başarılı bir biçimde büyümesi olanaksızdı. İkincisi, halkın kafasını geniş ölçüde karıştıran legal "eleştiricilik"e karşı etkin olarak savaşıma girişmeliydiler. Üçüncüsü, programımızı ve taktiklerimizi aşağılama yolundaki her türlü bilinçli ya da bilinçsiz çabanın içyüzünü açığa çıkararak ve çürüterek pratik hareketteki fikir kargaşalığına ve sallantılara etkin biçimde karşı durmalıydılar.

*Raboçeye Dyelo*'nun bunlardan hiçbirini yapmadığı iyi bilinmektedir; aşağıda bu çok iyi bilinen olguyu ayrıntılı olarak ve çeşitli yönlerden inceleme fırsatını bulacağız. Ama şimdilik, biz, yalnızca "eleştiri özgürlüğü" istemiyle bizim yerli eleştiriciliğimizin ve Rus ekonomizminin özel çizgileri arasında varolan çarpıcı çelişkiyi belirtmekle yetineceğiz.

Bunun için, Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratları Birliğinin *Raboçeye Dyelo*'nun görüşünü onayladığı karar metnine bir gözatmak yetecektir.

"Sosyal-demokrasinin daha ileri ideolojik gelişmesinin çıkarı bakımından, sosyal-demokrat teorinin sınıf ve devrimci niteliğine aykırı düşmediği sürece, bu teorinin parti yazınında eleştirilmesi özgürlüğünün tanınmasını kesin olarak gerekli saymaktayız." (*İki Konferans*, s. 10.)

Peki bunun nedeni nedir? Bu kararın "birinci bölümünün, Lübeck Parti kongresinde Bernstein hakkında alınan kararla çakışması". ... Safdilliklerinden ötürü "Birlikçiler", bu kopyacılıkla nasıl da kendi kendilerine bir *Testimonium Paupertatis* (yoksulluk tasdiknamesi) verdiklerinin farkında değiller... "Ama ... kararın ikinci bölümü, eleştiri özgürlüğünü, Lübeck kongresinin yaptığından çok daha fazla sınırlandırmaktadır."

O halde Yurtdışı Birlik, Rus bernştaynıcılarını mı hedef almaktadır? Eğer almıyorsa, o zaman, Lübeck kongresine yapılan atıf tamamen anlamsız kalır. Ama kararın "eleştiri özgürlüğünü sınırladığı"nı söylemek doğru değildir. Hanover kararını kabul ederken, Almanlar, Bernstein'ın önerdiği tadilleri tek tek reddettiler ve Lübeck kararlarında da adını anarak, *şahsen Bernstein*'a ihtarda bulundular. Bizim "özgürlük" taklitçilerimiz ise, Rus "eleştiriciliğinin" ve Rus ekonomizminin *tek bir* belirtisine *bir kerecik* bile atıfta bulunmamaktadırlar. Bu ihmal karşısında, yalnızca teorinin sınıf ve devrimci karakterinden sözetmek, özellikle Yurtdışı Birlik, "ekonomizm denen şeyi" oportünizmle özdeşleştirmeyi reddettiği zaman, yanlış yorumlara alanı boş bırakmaktadır. (*İki Konferans*, s. 8, paragraf 1.) Bütün bunları geçerken söylüyoruz. Asıl sorun, Rusya'da, oportünistlerin, devrimci sosyal-demokratlar karşısındaki konumlarının, Almanya'dakinin tam karşıtı olduğunu belirtmektir. O ülkede, bildiğimiz gibi, devrimci sosyal-demokratlar, mevcut olanı —evrensel olarak bilinen ve onyıllar boyu deneyimlerle bütün ayrıntılarıyla açıklığa kavuşturulmuş olan eski program ve taktikle-

ri— muhafaza etmekten yanadırlar. Ama "eleştiriciler, değişiklikler getirmek istemektedirler; ve bu eleştiriciler önemsiz bir azınlığı temsil ettiklerine göre, revizyonist çabalarında pek pısırık davrandıklarına göre, çoğunluğun "yenilikleri" yalnızca reddetmekle yetinmesindeki nedenleri anlayabiliriz. Rusya'da ise, mevcut olanı muhafaza etmekten yana olanlar eleştiriciler ve ekonomistlerdir: "eleştiriciler" kendilerini marksist saymaya devam etmemizi ve şimdiye kadar tam olarak yararlandıkları "eleştiri özgürlüğünü" kendileri için güvence altına almamızı istemektedirler (çünkü gerçekte bunlar hiçbir zaman herhangi bir *parti* bağını* tanımamışlardır ve üstelik öğütlerde bulunma dışında, biz, eleştiri özgürlüğünü "sınırlayabilecek" genel olarak kabul edilmiş bir parti örgütüne hiçbir zaman sahip olmadık); ekonomistler, "bugünkü hareketin egemen niteliğini" devrimcilerin tanımasını istemektedirler (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 25), yani mevcut olanın "meşruluğunu" kabul etmemizi istemektedirler; "ideologların", hareketi, "maddi unsurlarla maddi ortamın karşılıklı etkisi sonucu meydana gelen" yolundan "saptırmaya" çalışmamalarını istemektedirler ("Mektup", *İskra*, n° 12'de); "bugünkü koşullarda işçiler için olanaklı olan savaşımın özlenen bir savaşım olduğunun ve şu anda gerçekten yürütülen savaşımın olanaklı tek savaşım olduğunun kabul edilmesini istemektedirler. ("*Raboçaya Mysıl*'ın Özel Eki", s.

* Yalnız parti bağlarının ve parti geleneklerinin yokluğu olgusu bile, ki bu, Rusya ile Almanya arasında temel bir farkı oluşturur, aklı başında bütün sosyalistleri körükörüne bir taklitçiliğe karşı uyarmış olmalıydı. Ama "eleştiri özgürlüğü"nün Rusya'da nerelere kadar vardırıldığını göstermek için bir örnek verelim. Rus eleştiricisi bay Bulgakov, Avusturyalı eleştirici Hertz'i şu biçimde azarlıyor: "Vardığı sonuçlar bağımsız olmakla birlikte, Hertz, bu noktada [kooperatif dernekler sorununda] besbelli ki, partisinin görüşlerine gereğinden fazla bağlı kalmaktadır ve bu görüşlerden ayrıntılarda ayrılmakla birlikte, ortak ilkeyi reddetmeye cesaret edememektedir." (*Kapitalizm ve Tarım*, c. II, s. 287) Nüfusunun binde dokuzyüzdoksandokuzunun iliğine kadar siyasal boyuneğişle yozlaştığı ve parti onuru, parti bağları anlayışından tamamen yoksun bulunan, siyasal bakımdan köleleştirilmiş durumda bir devletin uyruğu, meşrutiyet düzeniyle yönetilen bir devletin yurttaşını "partisinin görüşlerine aşırı ölçüde bağlı kaldığı için" tepeden bakan bir edayla azarlamaktadır! İllegal örgütlerimizin, eleştiri özgürlüğü konusunda kararlar çıkarmaktan başka yapacak işleri yoktur elbet...

14.) Biz devrimci sosyal-demokratlar ise, tam tersine, kendiliğindenliğe, yani "şu anda" mevcut olana bu tapınma ile yetinmiyoruz. Son yıllarda egemen olan taktiklerin değiştirilmesini istiyoruz; "birleşmeden önce ve birleşebilmemiz için her şeyden önce sağlam ve kesin sınır çizgilerini çizmemiz gerekir" diyoruz. (*İskra*'nın yayına başlama duyurusuna bakınız.)* Kısacası Almanlar mevcut olanı savunuyorlar ve değişiklikleri reddediyorlar; biz ise mevcut olanın değişmesini istiyoruz ve mevcut olana boyuneğmeyi, onunla uzlaşmayı reddediyoruz.

Alman kararlarının "özgür kopyacıları, bu "önemsiz" farkı gözden kaçırmışlardır.

## D. TEORİK SAVAŞIMIN ÖNEMİ KONUSUNDA ENGELS

"Dogmacılık, doktrincilik", "partinin kemikleşmesi — düşüncenin zincire vurulmasının sonucu olan kaçınılmaz ceza—" bunlar *Raboçeye Dyelo*'daki "eleştiri özgürlüğünün" şovalyece savunucularının silaha sarıldıkları düşmanlardır. Bu sorunun gündeme alınmasından pek memnunuz ama, ayrıca bir başka sorunun da eklenmesini öneririz:

Peki yargıçlar kimlerdir?

Önümüzde iki yayıncı duyurusu var. Biri, "Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin Yayın Organının Programı — *Raboçeye Dyelo*" (*Raboçeye Dyelo*, n° 1'den ayrı basım) ve öteki, "Emeğin Kurtuluşu Grubunun Yayınlarının Yeniden Başlayacağı Duyurusu". Her ikisi de 1899 tarihini, "marksizmin bunalımı"nın uzun süreden beri tartışma konusu olduğu bir tarihi taşıyor. Peki ne buluyoruz? Birinci duyuruda bu olayla ilgili herhangi bir değinmeyi ya da bu sorunla ilgili olarak bu yeni organın benimsemek eğiliminde olduğu konuma ilişkin belirli bir ifadeyi boşuna aramış olacağız. Bu programda olsun, Yurtdışı Birliğin 1901'deki üçüncü kongresinde[34] benimsenmiş olan ek kararda olsun (*İki Konferans*, s. 15-18), teorik çalışma konusunda ve şu anda karşı karşıya

** Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 354. –*Ed.*

bulunduğu ivedi görevler konusunda tek bir sözcük söylenmemektedir. Bütün bu zaman boyunca *Raboçeye Dyelo*'nun yazıkurulu, bu teorik sorunları bu sorunlar bütün dünyadaki sosyal-demokratların zihinlerini karıştıran sorunlar olmasına karşın, görmezlikten gelmişlerdir.

Öteki duyuru ise, tersine, her şeyden önce son yıllarda teoriye karşı azalan ilgiye parmak basıyor, "proletaryanın devrimci hareketinin teorik yönüne uyanık bir dikkat" gösterilmesini ısrarla istiyor ve hareketimiz içindeki "bernştaynci ve öteki karşı-devrimci eğilimleri amansızca eleştirmeye" çağırıyor. *Zarya*'nın bugüne kadarki sayıları bu programın nasıl yürütülmekte olduğunu göstermektedir.

Böylece, görüyoruz ki, düşünce kemikleşmesine vb. karşı üst perdeden söylenen sözler, teorik düşüncenin gelişmesi konusundaki ilgisizliği ve çaresizliği gizlemektedir. Rus sosyal-demokratlarının durumu, genel olarak Avrupa'daki (çok önceleri Alman marksistleri tarafından da belirtilen) bir olguyu, yani o pek övülen eleştiri özgürlüğünün bir teorinin yerine bir başkasının konması demek olmayıp, her türden bütünleşmiş ve işlenmiş teoriden özgür olmak anlamına geldiğini; seçmecilik ve ilke yoksunluğu anlamına geldiğini açıkça göstermektedir. Hareketimizin gerçek durumuyla azçok tanışıklığı olanlar, marksizmin geniş bir biçimde yaygınlaşmasının yanında, teorik düzeyin belli ölçüde düşmekte olduğunu görmemezlik edemezler. Pek çok insan, çok az bir teorik eğitimle, hatta hiç eğitilmeden, hareketin pratik önemi ve pratik başarıları yüzünden, harekete katılmışlardır. Bundan *Raboçeye Dyelo*'nun, bir zafer havasıyla Marx'ın şu sözlerini aktarırken nasıl patavatsız olduğunu değerlendirebiliriz: "İleriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme, bir düzine programdan daha önemlidir."* Teorik kargaşalık döneminde bu sözcükleri yinelemek tıpkı bir cenazede yaslılara "gözünüz aydın!" demeye benzer. Üstelik Marx'ın bu söz-

* K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*. "W. Bracke'ye Metnin Sunuluşunda Marx Tarafından Yazılan Mektup — Londra, 5 Mayıs 1875", Sol Yayınları, Ankara 1989, s. 19. *–Ed.*

leri, içerisinde ilkelerin formülasyonundaki seçmeciliği *şiddetle mahkûm ettiği* Gotha programı[35] konusunda yazdığı mektuptan alınmıştır. Eğer birleşmek zorundaysanız, diye yazıyordu parti liderlerine Marx, hareketin pratik amaçlarını karşılayacak anlaşmalara girin, ama ilkeler konusunda herhangi bir pazarlığa izin vermeyin, teorik "ödünler" vermeyin. Marx bu düşüncede idi ve hâlâ aramızda —onun adına— teorinin önemini küçümseme yolunu arayan kimseler var!

Devrimci teori olmadan, devrimci hareket olamaz. Moda halinde oportünizm övgüsünün, pratik eylemin en dar biçimlerine delicesine bir kapılmayla elele gittiği bir zamanda, bu düşünce üzerinde pek güçlü olarak direnilemez. Ancak Rus sosyal-demokratları için teorinin önemi, çoğu kez unutulan şu üç durumdan ötürü önem kazanmaktadır: birincisi, partimizin yalnızca oluşum sürecinde olması, özelliklerinin daha yeni belirlenmeye başlaması ve hareketi doğru yoldan saptırma tehdidinde bulunan devrimci düşüncenin öteki eğilimleriyle henüz hesaplaşmadan uzak oluşuyla. Tersine tam da şu yakın geçmiş, (Akselrod'un uzun zaman önce ekonomistleri uyardığı bir durum olan)[36] sosyal-demokrat olmayan devrimci eğilimlerin yeniden canlanışı ile damgalanmıştır. Bu koşullar altında, ilk bakışta "önemsiz" gibi görünen bir yanılgı en kötü sonuçlara yolaçabilir ve ancak burnunun ötesini göremeyenler, hizip tartışmalarını ve görüş ayrılıkları arasındaki en keskin farklılıkları zamansız ya da gereksiz sayabilir, Rus sosyal-demokrasisinin yazgısı gelecek birçok yıl boyunca şu ya da bu "ayrılığın" güçlenmesine bağlıdır.

İkincisi, sosyal-demokrat hareket, özünde, uluslararası bir harekettir. Bu, yalnızca ulusal şovenizmle savaşmak zorunda olduğumuz anlamını taşımaz, genç bir ülkede yeni bir hareketin ancak öteki ülkelerin deneyimlerinden yararlanacak olursa başarılı olabileceği anlamını da taşır. Bu deneyimlerden yararlanmak için, bunları salt tanımak ya da yalnızca en son kararlarını kopya etmek yetmez. Gerekli olan, bu deneyimleri eleştirici bir tutumla ele almak ve bunları

bağımsız olarak sınamadan geçirmektir. Modern işçi sınıfı hareketinin ne büyük ölçüde geliştiğini ve dallandığını kavrayan bir kimse, bu görevini yerine getirmek için nasıl bir teorik kuvvetler yedeğine ve siyasal (aynı zamanda da devrimci) deneyime gerek olduğunu anlayacaktır.

Üçüncüsü, Rus sosyal-demokrasisinin ulusal görevleri, dünyada başka hiçbir sosyalist partinin daha önce karşılaşmadığı türdendir. İlerde, halkın tümünün otokrasinin boyunduruğundan kurtarılması işinin bize yüklediği siyasal ve örgütsel görevlere eğilme fırsatını bulacağız. Şu noktada, yalnızca, *öncü savaşçı rolünün ancak en ileri teorinin kılavuzluk ettiği bir parti ile yerine getirilebileceğini* belirtmek istiyoruz. Bunun ne demek olduğunun somut bir kavrayışına sahip olmak için okur, Herzen, Belinski, Çernişevski gibi Rus sosyal-demokrasisinin öncellerini ve yetmişlerin parlak, devrimci yıldızlarını anımsasın; Rus yazınının şimdi kazanmakta olduğu dünya ölçüsündeki önem üzerine kafa yorsun; bir de... ama bu kadar yeter!

Sosyal-demokrat harekette teorinin önemiyle ilgili Engels'in 1874'te söylediklerini aktaralım. Engels, sosyal-demokrasinin büyük savaşımının aramızda olduğu gibi *iki* biçimini (siyasal ve iktisadi) *değil, teorik savaşımı; ilk ikisi ile bir tutarak üç* biçimini kabul ediyor. Hem pratik yönden hem de siyasal yönden güçlü hale gelmiş bulunan Alman işçi sınıfı hareketine öğütleri, bugünün sorunları ve anlaşmazlıkları yönünden öylesine öğreticidir ki, uzun zamandan beri kütüphanelerde büyük bir güçlükle bulunabilen *Der deutsche Bauernkrieg*'e* yazdığı önsözden uzunca bir bölüm aktardığımızdan ötürü okuru sıkmayacağımızı umarız:

"Alman işçilerinin, öbür Avrupa işçilerine göre, başlıca iki üstünlüğü var. Birincisi, Alman işçileri, Avrupa'nın en teorisyen halkına mensupturlar; üstelik, sözümona 'kültürlü' Almanya'da iyiden iyiye yitip gitmiş olan teorik anlayışı korumuşlardır. Eğer daha önce Alman felsefesi, hele Hegel fel-

* Dritter Abdruck, Leipzig 1875, Verlag der Genossenschaftsbuchdruchkerei [*Köylüler Savaşı*].

sefesi olmasaydı, Alman bilimsel sosyalizmi —olmuş olacak tek bilimsel sosyalizm— hiçbir zaman kurulamazdı. İşçilerin teorik anlayışı olmasaydı, onlar bu bilimsel sosyalizmi hiçbir zaman özümlemiş oldukları derecede özümleyemezlerdi. Ve bu üstünlüğün ne kadar büyük bir üstünlük olduğunu, bir yandan, her türlü teoriye karşı, çeşitli sendikaların kusursuz örgütlenişine karşın, İngiliz işçi hareketinin pek bir ilerleme göstermemesinin başlıca nedenlerinden biri olan kayıtsızlık ve öte yandan da, prudonculuk tarafından, ilk biçimi içinde Fransızlar ve Belçikalılarda, sonradan, Bakunin eliyle karikatürleştirilmiş biçimi içinde, İspanyol ve İtalyanlarda yaratılan anlaşmazlık ve karışıklık tanıtlar.

"İkinci üstünlük, Almanların, işçi hareketine, zaman bakımından aşağıyukarı en son gelmiş olmalarıdır. Tıpkı teorik Alman sosyalizminin, doktrinlerinin tüm fantezi ve ütopyalarına karşın, bütün zamanların en büyük kafaları arasında sayılan ve bugün doğruluklarını bilimsel olarak tanıtladığımız birçok fikirleri öncelemiş bulunan üç adamın, Saint-Simon, Fourier ve Owen'ın omuzları üzerinde yükseldiğini hiçbir zaman unutmayacağı gibi, pratik Alman işçi hareketi de, İngiliz ve Fransız [işçi –ç.] hareketinin omuzları üzerinde geliştiğini, onların pahalıya edinilmiş deneyimlerinden yalnızca yararlanıp, şimdi o zaman çoğu kaçınılmaz olan yanılgılarından kaçınılabildiğini hiçbir zaman unutmamalıdır. İngiliz *trade-union*ları ile Fransız siyasal işçi savaşımlarının geçmişi olmasaydı, hele Paris Komünü tarafından verilen devsel atılım olmasaydı, bugün hareketin neresinde olurduk?

"Alman işçilerinin, durumlarının üstünlüklerinden, az görülür bir kavrayışla yararlanmasını bildiklerini kabul etmek gerek. Bir işçi hareketi varolalı beri, savaşım, ilk kez olarak, —teorik, siyasal ve pratik-iktisadi (kapitalistlere karşı direnç)— üç yönü içinde, uyum, bağlantı ve sistematik bir biçimde yürütülmüştür. Alman [işçi –ç.] hareketinin yenilmez gücü, işte, deyim yerindeyse, bu tekmerkezli (*concentrique*) saldırıdadır.

"Bir yandan, elverişli konumları nedeniyle, öte yandan İngiliz [işçi –ç.] hareketinin adasal özellikleri ve Fransız [işçi –ç.] hareketinin zorla bastırılması sonucu, Alman işçileri, şimdilik proleter savaşımın ön safında yeralmış bulunuyorlar. Olayların, bu onur yerini ne kadar zaman onlara bırakacağı önceden söylenemez. Ama, bu yeri tuttukları sürece, görevlerini gerektiği gibi yerine getireceklerdir, bunu ummak gerek... Bunun için, tüm savaşım ve ajitasyon alanlarındaki çabalarını bir kat daha artırmalıdırlar. Önderlerin ödevi, özellikle, bütün teorik sorunlar üzerinde giderek daha çok bilgi edinmek, günü geçmiş dünya görüşlerinin geleneksel lakırdılarının etkisinden kendilerini giderek daha çok kurtarmak ve sosyalizmin bir bilim durumuna geldiğinden bu yana, bir bilim olarak yürütülmek, yani irdelenmek istediğini hiç mi hiç unutmamak olacaktır. Buna göre, böylece kazanılan giderek daha açık görüşleri, işçi yığınları arasında, artan bir çabayla yaymak ve parti ve sendikalar örgütünü giderek daha güçlü bir biçimde sağlamlaştırmak önem kazanacaktır. ... Eğer Alman işçileri böyle davranmakta devam ederlerse, hareketin başında yürüyeceklerdir demiyorum — yalnızca herhangi bir ulus işçilerinin hareketin başında yürümeleri, hareketin yararına değildir—, ama savaş çizgisi üzerinde onurlu bir yer tutacaklar ve hesapta olmayan ağır sınavlar ya da büyük olaylar, onlardan daha çok cesaret, daha çok karar ve daha çok enerji istediği zaman, pusatlanmış ve hazır olacaklardır."*

Engels'in sözlerinin kehanet olduğu çıktı ortaya. Birkaç yıl içerisinde Alman işçileri, Sosyalistlere Karşı Yasa biçiminde beklenmedik çetin sınavlarla karşı karşıya geldiler. Ve bu sınavları savaşa hazır halde karşıladılar ve bundan zaferle çıkmayı başardılar.

Rus proletaryası çok daha çetin sınavlardan geçmek zorunda kalacaktır; onun savaşmak zorunda kalacağı canavar yanında, anayasal bir ülkedeki anti-sosyalist yasa ancak bir

* Bkz: Friedrich Engels, *Köylüler Savaşı*, Önsöz, Sol Yayınları, Ankara 1990, s. 24-27. *–Ed.*

cüce olarak kalır. Tarih bizi şu anda herhangi başka bir ülkenin proletaryasının karşı karşıya kaldığı bütün *ivedi* görevlerin *en devrimcisi* olan bir görevle karşı karşıya getirmiştir. Bu görevin yerine getirilmesi, yalnızca Avrupa gericiliğinin değil, (şimdi denebilir ki) Asya gericiliğinin de bu en güçlü kalesinin yıkılması, Rus proletaryasını, uluslararası devrimci proletaryanın öncüsü yapacaktır. Ve biz, bin kez daha geniş ve daha derin olan hareketimizi, aynı özverili kararlılık ve tutkuyla başlatacak olursak, öncellerimizin, yetmişlerin devrimcilerinin kazanmış bulundukları bu onurlu unvanı elde edeceğimize güvenme hakkına sahip olacağız.

İKİ

# YIĞINLARIN KENDİLİĞİNDENLİĞİ VE SOSYAL-DEMOKRATLARIN BİLİNÇLİLİĞİ

YETMİŞLERİN hareketinden çok daha geniş ve derin olan bizim hareketimizin, o sıra hareketin esinlendiği aynı özverili kararlılık ve enerjiyle esinlenmesi gerektiğini söyledik. Gerçekten, öyle sanıyoruz ki, bugünkü hareketin gücünün, yığınların (özellikle sanayi proletaryasının) uyanmasında olduğundan ve zayıflığının da devrimci liderler arasında bilinç ve inisiyatif yokluğundan ileri geldiğinden şimdiye kadar kimse kuşku duymamıştır.

Bununla birlikte, son zamanlarda, şimdiye kadar bu sorun konusunda geçerli olan bütün görüşlerin altüst olması tehlikesini yaratan şaşırtıcı bir keşifte bulunuldu. Bu keşif, *İskra* ve *Zarya* ile giriştiği polemikte özel noktalar üzerindeki itirazlarla yetinmeyen ve "genel anlaşmazlığı" daha derin bir köke bağlamaya çalışan *Raboçeye Dyelo*'nun eseridir. Bu gazete,. görüş ayrılığının, özünde, "kendiliğinden unsur ile bilinçli 'yöntemsel' unsurun *göreli* öneminin farklı değerlendirilmesinden" ileri geldiğini yazmaktadır. *Raboçeye Dyelo*, suçlamasını, "*gelişmenin nesnel ya da kendiliğinden unsuru-*

*nun önemini küçümseme*"* olarak ifade etmektedir. Buna biz şu karşılığı veririz: bu tez, o kadar anlamlıdır ki, bugün, Rus sosyal-demokratlarını ayıran teorik ve siyasal görüş farklarını öyle derinliğine aydınlatmaktadır ki, *İskra* ve *Zarya* ile girişilen polemik *Raboçeye Dyelo*'nun bu "genel anlaşmazlığı" keşfetmesinden başka bir sonuç vermemiş olsaydı bile, biz, bu sonuçtan da büyük memnunluk duyardık.

Bu yüzden, bilinç ile kendiliğindenlik arasındaki ilişki sorunu işte bu kadar büyük bir genel ilgi uyandırmaktadır ve onun için, bu sorun, ayrıntılı olarak incelenmelidir.

## A. KENDİLİĞİNDEN-GELME KABARMANIN BAŞLANGICI

Bir önceki bölümde, Rusya'nın eğitim görmüş gençliğinin doksanların ortalarında marksizmin teorilerini *genel olarak* nasıl yuttuğunu belirttik. Aynı dönemde, ünlü 1896 St. Petersburg sanayi savaşını[37] izleyen grevler, aynı biçimde genel bir niteliğe büründü. Bunların bütün Rusya'ya yayılması, daha yeni uyanmakta olan halk hareketinin derinliğini açıkça gösterdi ve eğer "kendiliğinden unsurdan" sözedeceksek, o halde, kuşkusuz, kendiliğinden olarak kabul edilmesi gereken şey, her şeyden önce bu grev hareketidir. Ama kendiliğindenlik vardır, kendiliğindenlik vardır. Yetmişlerde ve altmışlarda (ve hatta 19. yüzyılın ilk yarısında) Rusya'da grevler oldu ve bunlara makinelerin vb. "kendiliğinden" tahribi eşlik etmişti. Bu "başkaldırmalarla" karşılaştırıldığında doksanların grevleri, bu dönemde işçi sınıfı hareketinin yaptığı ilerlemeyi belirtmesi ölçüsünde, "bilinçli" diye bile tanımlanabilirdi. Bu da göstermektedir ki, "kendiliğinden unsur", özünde, *tohum halindeki* bir bilinçlenmeden başka bir şey değildir. İlkel başkaldırmalar bile, bilinçliliğin belli bir ölçüde uyanmış olduğunu ifade ediyordu. İşçiler, kendilerini ezen sistemin kalıcılığına ilişkin çağlar boyu sürüp gelen

* *Raboçeye Dyelo*, nº 10, Eylül 1901, s. 17-18. İtalikler *Raboçeye Dyelo*'nundur.

inançlarını kaybediyorlardı... otoriteye kölece boyuneğmeyi kesin bir biçimde terkederek ortak direnmenin gereğini, anlamaya demeyeceğim ama, duyumsamaya başlıyorlardı. Ama bu gene de bir *savaşım* niteliğinden çok, umutsuzluk ve öç alma patlamaları niteliğindeydi. Doksanların grevleri, bilinçliliğin çok daha büyük parıltılarını açığa vuruyordu; belirli istemler ileri sürülmüştü, grevin zamanı iyi seçilmişti, başka yerlerdeki durumlar ve örnekler üzerinde tartışılmıştı vb.. Başkaldırmalar ezilenlerin yalnızca direnmeleriydi, oysa sistemli grevler tohum halindeki sınıf savaşımını temsil ediyordu, ama yalnızca tohum halindeki. Kendi başlarına alındıklarında, bu grevler, salt sendika savaşımlarıydı, henüz sosyal-demokrat savaşımlar değillerdi. Bunlar işverenlerle işçiler arasında uyanmaya başlayan düşmanlıkları gösteriyordu; ama işçiler, kendi çıkarlarının, modern siyasal ve toplumsal sistemin tümüyle uzlaşmaz bir biçimde çatıştığının bilincinde değillerdi ve olamazlardı da, yani onların bilinci henüz sosyal-demokrat bir bilinç değildi. Bu anlamda, doksanların grevleri, "başkaldırmalarla" karşılaştırıldığında çok büyük bir ilerlemeyi temsil etmelerine karşın, salt kendiliğinden bir hareket olarak kaldı.

İşçiler arasında sosyal-demokrat bilincin *olamayacağını* söyledik. Bu bilinç onlara dışardan getirilmeliydi. Bütün ülkelerin tarihi göstermektedir ki, işçi sınıfı, salt kendi çabasıyla yalnızca sendika bilincini, yani sendikalar içerisinde birleşmenin, işverenlere karşı savaşım vermenin ve hükümeti gerekli iş yasalarını çıkarmaya zorlamanın vb. gerekli olduğu inancını geliştirebilir.* Oysa sosyalizm teorisi, mülk sahibi sınıfların eğitim görmüş temsilcileri tarafından, aydınlar tarafından geliştirilen, felsefi, tarihsel ve iktisadi teorilerden doğup gelişmiştir. Toplumsal konumlarıyla, modern bilimsel sosyalizmin kurucuları Marx ve Engels'in kendileri de, burjuva aydın katmanındandırlar. Tam aynı yolda, Rus-

* Sendikacılık (*trade-unionism*), kimilerinin sandığı gibi, "siyaset"i tümüyle dışlamaz. Sendikalar her zaman bazı siyasal (ama sosyal-demokrat olmayan) ajitasyon ve savaşım yürütmüşlerdir. Bir sonraki bölümde sendika siyaseti ile sosyal-demokrat siyaset arasındaki ayrılığı ele alacağız.

ya'da sosyal-demokrasinin teorik öğretisi, işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden gelişmesinden tamamen bağımsız olarak doğmuştur; devrimci sosyalist aydın katman arasındaki düşünce gelişmesinin doğal ve kaçınılmaz bir sonucu olarak doğmuştur. Sözünü etmekte olduğumuz dönemde, doksanların ortalarında, bu öğreti yalnızca Emeğin Kurtuluşu grubunun tam olarak formüle ettiği programını temsil etmekle kalmamış, Rusya'daki devrimci gençliğin çoğunluğunu da kendi yanına kazanmış bulunuyordu.

Böylece, hem çalışan yığınların kendiliğinden uyanışına, onların yaşam bilincine ve savaşım bilincine yönelik bir uyanışına, hem de sosyal-demokrat teoriyle silahlanmış ve işçilere yönelmeye zorlanan devrimci bir gençliğe sahiptik. Buna ilişkin olarak, bu dönemin *ilk* sosyal-demokratlarının *ekonomik ajitasyonu büyük bir gayretle yürüttükleri* halde (bu eylemlerinde, onlara o zamanlar hâlâ elyazması halinde bulunan *Ajitasyon Üzerine* adlı kitapçığın içerdiği gerçekten de yararlı görüşler kılavuzluk etmekteydi), bunu tek görevleri olarak görmedikleri yolundaki çoğu kez unutulan (ve oldukça az bilinen) bir olguyu belirtmek özel önem taşımaktadır. Tersine *daha başında* Rus sosyal-demokrasisi için genel olarak en uzak tarihsel görevleri ve özel olarak da otokrasiyi devirme görevini koymuşlardı. Böylece, 1895'in sonlarına doğru İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Savaşım Birliğini[38] kuran sosyal-demokratların St. Petersburg grubu, *Raboçeye Dyelo* adındaki bir gazetenin ilk sayısını hazırladı. Bu sayı, 8 Aralık 1895 gecesi grubun üyelerinden olan Anatoli Alekseyeviç Vaneyev'in* evine yapılan bir baskınla jandarmanın eline geçtiğinde basıma hazır durumdaydı, böylelikle *Raboçeye Dyelo*'nun ilk basımı günışığına çıkma fırsatına kavuşamadı. Bu sayının başyazısı (belki de otuz yıl sonra bir *Russ-*

* A. A. Vaneyev, sürgünden önce hapishanede tek başına hücrede tutulduğu sırada yakalandığı veremden 1809'da Doğu Sibirya'da öldü. Yukarıdaki bilgilerin yayınlanmasını bu nedenle olanaklı görüyoruz. Bu bilgilerin güvenilir olduğunu güvenle söylüyoruz; çünkü bu bilgiler, A. A. Vaneyev ile yakın ilişkisi olan ve onu yakından tanıyan bir kişi tarafından aktarılmaktadır.

*kaya Starina*,[39] polis arşivlerinden bunu günışığına çıkaracaktır) Rusya'daki işçi sınıfının tarihsel görevlerini özetliyor ve siyasal özgürlüklerin gerçekleştirilmesini bu görevlerin başına koyuyordu. Bu sayı aynı zamanda "Bakanlarımız Ne Düşünüyor?"* başlığı altında polisin temel eğitim komitelerini ezmesini ele alan bir makaleyi de içeriyordu. Bunlardan başka St. Petersburg'dan ve Rusya'nın başka yerlerinden gelen mektuplar da (örneğin Yaroslavl guberniyasındaki işçilerin katliamı[40] konusunda bir mektup) vardı. Doksanların Rus sosyal-demokratlarının, eğer yanılmıyorsak bu "ilk çabası", tümüyle yerel, hele de "ekonomik" bir gazete değildi, tersine otokrasiye karşı grev hareketini devrimci hareketle birleştirmeye ve gerici bilisizlik politikası altında ezilen herkesi sosyal-demokrasinin saflarına kazanmayı amaçlıyordu. Bu dönemin hareketinin durumuyla biraz olsun tanışıklığı olan hiç kimse, böyle bir gazetenin başkentin işçileri ve devrimci aydın katman arasında sıcak bir karşılık göreceğinden ve yaygın bir tiraj sağlayacağından kuşku duyamazdı. Girişimin başarısızlığı, yalnızca, bu dönemin sosyal-demokratlarının devrimci deneyim ve pratik eğitimden yoksun oluşları yüzünden zamanın ivedi gereksinmelerini karşılayamadıklarını göstermiştir. Bunlar *S. Petersburgski Raboçi Listok*[41] için ve özellikle *Raboçaya Gazeta* ve 1898 ilkyazında kurulan Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin *Bildirge*'si için de söylenmelidir. Kuşkusuz, o zamanın sosyal-demokratlarını hazırlıksız oldukları için kınamak aklımızın ucundan bile geçmez. Ama bu hareketin deneyiminden yararlanabilmek ve ondan pratik dersler çıkarabilmek için şu ya da bu eksikliğin nedenlerini ve önemini iyice anlamamız gerekir. Bu nedenle, 1895-98 döneminde faal olan sosyal-demokratların bir bölümünün (belki de hatta çoğunluğunun), haklı olarak o zaman bile, "kendiliğinden" hareketin hemen başında, en kapsamlı bir programla ve en militan taktiksel bir çizgiyle çıkmanın olanaklı olduğunu düşündükleri olgusunu belirtmenin büyük önemi vardır.** Devrimcilerin çoğunluğunun eği-

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 2, s. 87-92. *–Ed.*

timden yoksun oluşu, bu tümüyle doğal olgu, herhangi bir özel korku yaratamazdı. Bir kez görevler doğru bir biçimde belirlenince, bir kez bu görevleri gerçekleştirmek yolunda yinelenen girişimler için enerji olunca, geçici başarısızlıklar yalnızca küçük talihsizlikleri temsil ediyordu. Devrimci deneyim ve örgütsel yetenek elde edilebilecek şeylerdir, yeter ki bunları elde etme isteği olsun, yeter ki eksiklikler kabul edilsin devrimci eylemde bu eksikliklerin kabul edilmesi bunların yarı yarıya giderilmesi demektir.

Ama bu bilinç (ki sözü edilen grubun üyeleri arasında çok canlıydı) sönmeye başladığında, eksikliklere erdemler olarak bakmaya hazır, hatta kendiliğindenlik önünde kölece boyuneğişlerine teorik bir temel bulmaya çalışan kimseler —ve hatta sosyal-demokrat organlar— boygöstermeye başladığında, yalnızca ufak-tefek talihsizlikler olan şeyler, başlı başına talihsizlikler haline geldi. Bu eğilimden, içeriği yanlış olarak ve çok dar bir biçimde ekonomizm olarak nitelenen bu eğilimden, sonuçlar çıkarmanın zamanıdır.

## B. KENDİLİĞİNDENLİK ÖNÜNDE EĞİLME
## *RABOÇAYA MYSIL*

Kendiliğindenliğe bu boyuneğişin yazınsal ifadelerini ele almadan önce, Rus sosyal-demokrasisindeki geleceğin iki çatışan eğiliminin St. Petersburg'da çalışan yoldaşlar arasında hangi koşullar altında doğduğu ve büyüdüğüne ışık tutan

** "Sosyal-demokratların doksanların sonlarındaki faaliyetlerine karşı düşmanca bir tutum takınan *İskra*, o sıralarda küçük istemler uğruna savaşımdan başka herhangi bir çalışma için koşulların bulunmadığını görmezlikten geliyor" diye söylüyor ekonomistler "Rus Sosyal-Demokrat Organlara Mektup"larında (*İskra*, n° 12). Yukarda verilen olgular, "koşulların bulunmadığı" konusundaki tezin *gerçeğe taban tabana karşıt olduğunu* gösteriyor. Değil sonlarında, doksanların ortalarında bile, küçük istemlerin yanında öteki çalışmalar için de koşullar vardı — liderlerin yeterince eğitilmiş olmaları dışında bütün koşullar vardı. Bizim, ideologların, liderlerin yeterli eğitimden yoksun olduğumuzu içtenlikle kabul etmek yerine, ekonomistler, bütün suçu "koşulların bulunmayışına", hiçbir ideoloğun hareketi saptıramayacağı maddi ortamın belirlediği yolun etkilerine yüklemeye çalışıyorlar. Bu, kendiliğindenlik önünde kölece eğilmek değil de nedir, "ideologların" kendi kusurlarına sevdalanmaları değil de nedir?

(yukarda sözü edilen kaynak tarafından bize ulaştırılan) şu ilginç olguyu belirtmek isteriz. 1897'nin başında, sürgünlerinden hemen önce, A. A. Vaneyev ve birkaç yoldaşı, İşçi Sınıfının Kurtuluşu için Savaşım Birliğinin "eski"' ve "genç" üyelerini biraraya getiren özel bir toplantıya katıldılar.[42] Konuşmaların ağırlık noktasını örgüt sorunları, özellikle de son biçimi ile "*Listok*" *Rabotnika*, n° 9-10, s. 46'da[43] yayınlanmış olan "işçilerin karşılıklı yardım fonu tüzüğü" konusu oluşturuyordu. "Eski" üyelerle (St. Petersburg sosyal-demokratları bunları alaya alarak "dekabristler" olarak adlandırırlardı) "genç" üyeler (ki bunlar, daha sonra *Raboçaya Mysıl* çalışmalarına aktif olarak katıldılar) arasında kesin ayrılıklar hemen kendini gösterdi ve aralarında şiddetli tartışmalar başladı. "Genç" üyeler yayınlanmış haliyle tüzüğün temel ilkelerini savunuyorlardı. "Eski" üyeler birincil gereksinimin bu olmadığını, ama Savaşım Birliğinin bütün değişik işçi yardımlaşma fonlarının, öğrenci propaganda çevrelerinin vb. bağlı olacağı bir devrimciler örgütü halinde güçlendirilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Hiç söylemeye gerek yok ki, tartışma içinde bulunan taraflar bu sıradaki anlaşmazlıkların bir bölünmenin başlangıcı olduğunu kavramaktan uzaktılar; tersine, bunları, tek başına ve raslansal şeyler olarak görüyorlardı. Bu olgu da gösteriyor ki, Rusya'da da ekonomizm, "eski" sosyal-demokratlara karşı bir savaşım olmaksızın ortaya çıkmış ve yaygınlaşmış değildir (ki bu, bugünün ekonomistlerinin unutmak istedikleri bir şeydir). Ve eğer, esasında, bu savaşım, ardından "belgesel" izler bırakmamış ise, bunun *tek* nedeni o sırada faaliyet gösteren çevrelerin üyeliğinin öylesine sürekli bir değişiklikten geçmesidir ki, hiçbir süreklilik sağlanamamış ve bunun sonucu olarak da görüş ayrılıkları herhangi bir belge ile kaydedilmemiştir.

*Raboçaya Mysıl*'ın kuruluşu ekonomizmi günışığına çıkardı, ama bir çırpıda değil. Yeni eğilimin çeşitli kentlerdeki başarıları ve başarısızlıklarında raslantının ne ölçüde olduğunu ve bunun gerçekte ayrı bir eğilimi mi ifade ettiği, yoksa salt belli kimselerin eğitim yoksunluğundan mı ileri gel-

diği konusunda ne "yeninin" savunucularının ne de karşıtlarının karar verebildikleri —ve bunu yapma fırsatını gerçekten de bulamadıkları— zaman süresini anlayabilmek için, eylem koşullarını ve Rus çalışma gruplarının çoğunluğunun kısa ömürlü niteliğini somut bir biçimde kafamızda canlandırmamız gerekir (bu, ancak bunu bizzat yaşamış olanların yapabilecekleri bir şeydir). Örneğin, *Raboçaya Mysıl*'ın ilk teksir edilmiş kopyaları sosyal-demokratların büyük bir çoğunluğuna hiçbir zaman ulaşmadı, ve eğer ilk sayısındaki başyazıya değinebiliyorsak, bunun tek nedeni, yukarda belirtilen gazetelerden ve gazete projelerinden oldukça farklı olan bu yeni gazeteyi, kuşkusuz, büyük bir gayretle olduğundan fazla abartan V. İ.[44] tarafından yazılan bir makalede ("*Listok*" *Rabotnika*, nº 9-10, s. 47 ve devamı) yeniden yayınlanmış olmasıdır.* *Raboçaya Mysıl*'ın *tüm havasını* ve genel olarak ekonomizmi büyük bir açıklıkla ortaya koyduğu için bu başyazı üzerinde durmaya değer.

"Mavi ceketliler"in[45] silahının işçi sınıfı hareketini hiçbir zaman duraksatamayacağını belirttikten sonra, başyazı, sözlerini şöyle sürdürüyor: "... işçi sınıfı hareketinin canlılığı, işçilerin, sonunda, kendi yazgılarını liderlerinin ellerinden koparıp kendi ellerine almaları olgusundan ileri gelmektedir"; bu temel tez daha sonra ayrıntılarıyla geliştirilmektedir. Gerçekte, liderler (yani sosyal-demokratlar, Savaşım Birliğinin örgütleyicileri), denebilir ki, polis tarafından işçilerin ellerinden koparılıp alınmıştır;** ama işçiler liderlerine karşı savaşım veriyorlarmış gibi ve liderlerinin boyunduruğundan

* Gerçekten kaydetmek gerekir ki, *Raboçaya Mysıl*'ın Kasım 1898'de ekonomizmin bütün yönleriyle açıklanmış olduğu bir sıradaki övgüsü, özellikle de yurtdışında, çok kısa bir süre sonra *Raboçeye Dyelo*'nun yöneticilerinden biri olan V. İ.'nin ta kendisinden kaynaklanmıştı. Ama yine de *Raboçeye Dyelo*, Rus sosyal-demokrasisi içinde iki eğilimin olduğunu yadsımıştı ve bugün bile yadsımasını sürdürmektedir!

** Bu olayın doğru olduğu şu ilginç olgu ile gösterilmektedir. "Dekabristler"in yakalanmalarından sonra, hareketin ortaya çıkarılmasının ve tutuklamanın"dekabristler"le işbirliği yapan bir grupla ilişkisi olan bir *ajan-provokatör*, dişçi N. N. Mihaylov tarafından sağlandığı haberi Schlüsselburg karayolları işçileri arasında yayılınca, işçiler öylesine öfkeye kapılmışlardı ki, onu öldürmeye karar verdiler.

kendilerini kurtarıyorlarmış gibi gösterilmektedir! Devrimci örgütün güçlendirilmesi ve siyasal faaliyetin genişletilmesi yönünde ileri adımlar atma çağrısı yerine, tümüyle sendikal savaşıma *geri çekilme* çağrısı yapılmıştır! "Hareketin ekonomik temelinin siyasal ülküyü hiçbir zaman unutmama çabasıyla gölgelendiği" ve işçi sınıfı hareketinin parolasının "ekonomik koşullar için savaşım" (!) ya da daha da iyisi "işçiler işçiler içindir" parolası olduğu ilan edildi. Grev fonlarının "hareket için öteki örgütlerden yüz kez daha yararlı olduğu" (1897 Ekiminde söylenmiş bu sözleri, 1897'nin başlangıcında genç üyelerle "dekabristler" arasındaki tartışmayla karşılaştırınız) vb. açıklandı. "İşçilerin 'kaymağına' değil, 'ortalamaya', işçi yığınlarına ağırlık vermeliyiz"; "siyaset her zaman itaatle ekonomiyi izler"* vb., vb. gibi ucuz deyişler, hareket tarafından çekilen ama çoğu durumlarda, ancak legal olarak ortaya çıkan yayınlardaki kadarıyla marksizm kırıntılarıyla tanışıklığı olan gençlik yığınları üzerinde, karşı durulmaz bir etki yaratan moda haline geldi.

Siyasal bilinç, kendiliğindenlik —bay V. V.'nin "fikirlerini" yineleyen "sosyal-demokratların" kendiliğindenliği, bir rubleye bir kopek katmanın her türlü sosyalizmden ve siyasetten daha değerli olduğu ve "gelecek kuşaklar için değil de kendileri ve çocukları için savaştıklarını bilerek savaşmaları" gerektiği (*Raboçaya Mysıl*, nº 1, başyazı) yolundaki savlarla kandırılan işçilerin kendiliğindenliği— tarafından tümüyle boğulmuştu. Bu çeşit sözler, sosyalizme olan nefretleri içerisinde, İngiliz *trade-union*culuğunu kendi topraklarına taşımak ve işçilere, katıksız sendikal savaşıma girişmekle,** geleceğin bilmem hangi sosyalizmi için, bilmem hangi ku-

* Bu alıntılar *Raboçaya Mysıl*'ın ilk sayısındaki aynı başyazıdandır. Siyaset ve iktisat arasındaki ilişkiler konusunda *benzer* görüşleri savunduğu için uzun zaman önce "tutucu işlerin eski bir ustası" unvanını almış olan gerçek bay V. V.'ye karşı marksistlerin yazınsal bir savaş yürüttüğü bir sırada "ekonomik materyalizmin" acemice kabalaştırılmasını yineleyip duran "Rus sosyal-demokrasisinin V. V.'leri"nin sahip oldukları teorik eğitim düzeyi bundan anlaşılabilir!

** Almanların da, "katıksız sendikal" savaşımı savunma anlamına gelen *Nur-Gewerkschaftler* diye özel bir deyimleri var.

şakları için değil, kendileri ve çocukları için savaşım vermiş olacaklarını öğütlemeye çalışan (Alman "*Sozial-Politiker*"i Hirsch gibi) Batı Avrupa'nın burjuvazisinin her zaman gözde bir silahı olmuştur. Ve şimdi de "Rus sosyal-demokrasisinin V. V.'leri", bu burjuva sözleri yinelemeye girişmişlerdir. Bu noktada *çağdaş* ayrılıkları, tahlilimizin bundan sonrası için yararlı olacak üç durumu kaydetmek önemlidir.*

Birincisi, yukarda değindiğimiz siyasal bilincin kendiliğindenlik tarafından boğulması da *kendiliğinden* oldu. Bu bir sözcük oyunu gibi görünebilir, ama ne yazık ki acı gerçek budur. Bu, birinin ötekine üstün geldiği, birbirlerine tamamen karşıt iki görüş arasındaki açık bir savaşımın bir sonucu olarak olmamıştır; bu, giderek daha çok "eski" devrimcinin jandarma tarafından "koparılıp alınması" ve giderek daha çok sayıda "Rus sosyal-demokrasisinin" "genç" "V. V.'lerinin" sahnede gözükmesi olgusu yüzünden olmuştur. *Bugünkü* Rus hareketine katılmış olanlar demeyeceğim, ama en azından onun havasını koklamış olan herkes, durumun tamamen bu olduğunu pek iyi bilir. Ve eğer biz gene de bu herkesçe bilinen olgu konusunda okurun iyice açıklığa kavuşması yolunda fazla direniyorsak, ve eğer, daha da açıklığa kavuşturmak için *Raboçeye Dyelo*'nun ilk basımındaki ve 1897'nin başında "eskiler" ile "gençler" arasındaki tartışmalardaki olguları aktarıyorsak, bunu "demokrasi"leriyle övünen kimselerin geniş kamuoyunun (ya da çok genç kuşağın) bu olgular konusundaki bilisizliği üzerine spekülasyona girmelerinden ötürü yapıyoruz. Bu nokta üzerinde daha ilerde duracağız.

İkincisi, ekonomizmin yazınsal ifadesinin hemen başlarında, "işçi hareketinin katıksız ve yalın" yandaşlarının, proleter savaşım ile en yakın "organik" ilişkilere (*Raboçeye Dye-*

* Biz, *çağdaş* sözcüğünü, ikiyüzlülükle omuzlarını silkip, şunları söyleyebileceklere yararlı olur diye vurguluyoruz: *Raboçaya Mysıl*'a şimdi saldırmak pek kolaydır, ama bütün bunlar eski hikaye değil mi? *Raboçaya Mysıl*'ın düşüncelerine tam boyuneğişleri daha sonra *tanıtlanacak* olan böyle çağdaş ikiyüzlülere yanıtımız, *mutato nomine de te fabula narratur*'dur [adını değiştir, hikaye seni anlatır –*Ed.*]

*lo*'nun deyimi) tapanların, işçi olmayan aydın katmanın (sosyalist bir aydın katmanın bile) karşıtlarının, durumlarını savunmak için "katıksız" *burjuva "trade-union*culuğu" tezlerine sığınmak zorunda kalmaları gibi son derece ilginç bir durum —bugünün sosyal-demokratları arasında egemen olan bütün ayrılıkları anlamak için çok tipik bir durum— gözlemliyoruz. Bu, *Raboçaya Mysıl*'ın, daha hemen başında — bilinçsiz olarak—, *Credo*'nun programını uygulamaya başladığını göstermektedir. Bu, (*Raboçeye Dyelo*'nun kavrayamadığı bir şeyi) işçi sınıfı hareketinin kendiliğindenliğinin *her türlü* putlaştırılmasının, "bilinç unsurunun" rolünün, sosyal-demokrasinin rolünün her türlü küçümsenmesinin, *bunu küçümseyenin onu isteyerek yapıp yapmamasından tamamen bağımsız olarak, işçiler üzerinde burjuva ideolojisinin etkisini güçlendirmek anlamını taşıdığını* göstermektedir. Bütün bu "ideolojinin öneminin abartılması"* konusunda, bilinçli unsurun rolünün abartılması** vb. konusunda sözedenler, katıksız ve yalın işçi hareketinin, eğer işçiler yalnızca "kendi yazgılarını liderlerinin ellerinden kurtarırlarsa", kendisi için bağımsız bir ideolojiyi geliştirebileceğini ve geliştireceğini düşünmektedirler. Ama bu derin bir yanılgıdır. Yukarda söylenenleri tamamlamak için, Karl Kautsky'nin Avusturya Sosyal-Demokrat Partisinin yeni program taslağıyla ilgili olarak şu son derece doğru ve önemli sözlerini aktaracağız.***

"Revizyonist eleştiricilerimizden pek çoğu; Marx'ın, ekonomik gelişme ve sınıf savaşımının yalnızca sosyalist üretimin koşullarını yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda, ve doğrudan onun gerekliliğinin *bilincini* [italikler K. K.'nın] de yarattığını ileri sürdüğüne inanırlar. Ve bu eleştiriciler, İngiltere'nin, kapitalist gelişmenin en yüksek düzeyine ulaştığı bu ülkenin bu bilince herhangi başka bir ülkeden daha

* Ekonomistlerin mektubu, *İskra*, n° 12.

** *Raboçeye Dyelo*, n° 10.

*** *Neue Zeit*, 1901-02, XX. I, n° 3, s. 79. Kautsky'nin değindiği komite taslağı Viyana kongresi tarafından (geçen yılın sonunda) ufak-tefek değişikliklerle kabul edildi.[46]

uzak olduğunu öne sürerler. Taslağa bakıldığında, böylece çürütülen bu sözde ortodoks marksist görüşün Avusturya programının taslağını hazırlayan komitece de paylaşıldığını düşünmek olanaklıdır. Program taslağında şöyle denmektedir; 'Kapitalist gelişme arttıkça, proletaryanın sayısı da artar, proletarya arttıkça kapitalizme karşı savaşa zorlanır ve bu savaşa uygun duruma gelir.' Proletarya sosyalizmin olabilirliği ve zorunluluğu 'bilincine ulaşır'. Demek oluyor ki, sosyalist bilinç, proleter sınıf savaşımının zorunlu ve doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkar. Ama bu kesenkes yanlıştır. Elbette bir öğreti olarak, sosyalizmin kökleri, tıpkı proletaryanın sınıf savaşımı gibi, modern ekonomik ilişkilerde bulunmaktadır ve sosyalizm, ikincisi gibi kapitalizmin yığınlarda yarattığı yoksulluk ve sefalete karşı savaşımdan ortaya çıkar. Ama sosyalizm ve sınıf savaşımı yanyana doğar, birbirinden değil; herbiri farklı koşullarda ortaya çıkar. Modern sosyalist bilinç, yalnızca derin bilimsel bilgi temeli üzerinde yükselebilir. Gerçekten de, modern iktisat bilimi, diyelim modern teknoloji kadar, sosyalist üretim için bir koşuldur, ve proletarya, ne denli isterse istesin, ne birini ne de ötekini yaratabilir; her ikisi de modern toplumsal süreçten ortaya çıkar. Bilimin taşıyıcısı proletarya değil, *burjuva aydın katmandır* [italikler K. K.'nın]: modern sosyalizm, bu katmanın tek tek üyelerinin zihinlerinden kaynaklanmıştır, ve bunu entelektüel olarak daha gelişmiş olan ve koşulların elverdiği yerlerde modern sosyalizmi proleter sınıf savaşımına sokan proleterlere iletenler de bunlar olmuştur. Demek oluyor ki, sosyalist bilinç, proleter sınıf savaşımına dışardan [*von aussen Hinein getragenes*] verilen bir şeydir, onun içinden kendiliğinden çıkan [*urwüchsig*] bir şey değildir. Bu yüzdendir ki, eski Hainfeld programı pek haklı olarak, sosyaldemokrasinin görevinin, proletaryayı, konumunun *bilinci* ve görevinin bilinci ile doldurmak [aslında: proletaryayı doyurmak] olduğunu söylemektedir. Eğer bilinç, sınıf savaşımından kendi başına doğsaydı buna gerek olmazdı. Yeni taslak, bu önermeyi, eski programdan aynen almıştır ve bunu yu-

karda belirtilen önermeye iliştirmiştir. Ama bu, düşünce çizgisini tümüyle koparmaktadır. ..."

Hareketlerinin süreci içerisinde, çalışan yığınların kendi başlarına formüle edecekleri bağımsız bir ideolojiden sözedilemeyeceğine göre,* *tek* seçenek şu oluyor — ya burjuva ideolojisi, ya da sosyalist ideoloji. İkisi arasında bir orta yol yoktur (çünkü insanlık "üçüncü" bir ideoloji yaratmamıştır ve ayrıca da sınıf karşıtlıklarıyla parçalanmış bir toplumda sınıf-dışı ya da sınıf-üstü bir ideoloji sözkonusu olamaz). Öyleyse, *herhangi bir biçimde* sosyalist ideolojiyi küçümsemek, *ona birazcık olsun yan çizmek*, burjuva ideolojisini güçlendirmek anlamına gelir. Kendiliğindenlikten çok sözedilmektedir. Ama işçi sınıfı hareketinin *kendiliğinden* gelişmesi, onun burjuva ideolojisine tabi olmasına, *Credo programı doğrultusunda gelişmesine* yolaçar; çünkü kendiliğinden işçi sınıfı hareketi, *trade-union*culuktur, *Nur-geurerkschaftlerei*'dır ve *trade-union*culuk, işçilerin burjuvaziye ideolojik köleliği demektir. Demek oluyor ki, görevimiz, sosyal-demokrasinin görevi, *kendiliğindenliğe karşı savaşmak*, işçi sınıfı hareketini burjuvazinin kanatları altına sokmak yolundaki bu kendiliğinden *trade-union*cu çabadan uzaklaştırmak, ve devrimci sosyal-demokrasinin kanadı altına sokmaktır. *İskra*, nº 12'de yayınlanan ekonomist mektubun yazarları tarafından kullanılan, en güçlü ideologların işçi sınıfı hareketini maddi öğelerin karşılıklı etkileşimi ve maddi or-

* Elbette bu demek değildir ki, böyle bir ideolojinin yaratılmasında işçilerin payı yoktur. Ama bunlar, işçi olarak değil, sosyalist teorisyenler olarak, Proudhon'lar ve Weitling'ler olarak katıldılar; bir başka deyişle, bunlar, yapabildikleri zaman, yaşadıkları çağların bilgisini şöyle böyle kazanabildikleri ve bu bilgiyi şöyle böyle geliştirebildikleri ölçüde, katıldılar. Ama, işçinin *bunda daha sık başarı gösterebilmesi* için, genel olarak işçilerin bilinç düzeylerini yükseltmek için her türlü çaba gösterilmelidir; işçilerin kendilerini "işçi yazınının" sınırları içersinde yapay olarak hapsetmemeleri, *genel yazında* giderek artan bir biçimde ustalık kazanmayı öğrenmeleri zorunludur. "Kendilerini hapsetmemeli"dirler yerine "hapsedilmemelidirler" demek daha da doğru olacaktır, çünkü işçilerin kendileri de aydınlar için yazılan bütün şeyleri okumak istiyorlar ve okuyorlar, ve yalnızca pek az (kötü) aydın, "işçiler için" fabrika koşulları konusunda birazcık şeyler söylemenin ve uzun zamandan beri bilinen bu şeyleri bir daha, bir daha yinelemenin yeterli olduğuna inanır.

tamla belirlenmiş yolundan uzaklaştırma çabalarının başarısızlığa uğradığı yolundaki sözleri, bu nedenle, *sosyalizmden vazgeçmeyle aynı şeydir*. Eğer bu yazarlar, yazın ve toplumsal faaliyet alanına giren herkesin yapması gerektiği gibi, ne söylediklerini korkusuzca, tutarlı bir biçimde ve derinlemesine değerlendirebilselerdi, onlar için "o işe yaramaz kollarını boş göğüsleri üzerinde bağlamak" ve eylem alanını işçi sınıfı hareketini "en az direnme çizgisine" doğru, yani burjuva *trade-union*culuğu çizgisine doğru çeken Struve'lere, Prokopoviç'lere, ya da bu hareketi kilise ve jandarma "ideolojisi" çizgisine doğru çeken Zubatov'lara terketmekten başka yapacakları bir şey kalmazdı.

Almanya örneğini anımsayalım. Lassalle'ın Alman işçi sınıfı hareketine sunduğu tarihsel hizmet neydi? Bu hareketi (*Schulze-Delitsch ve benzerlerinin iyi yürekli yardımlarıyla*), ilerlemeci *trade-union*culuk ve kooperatifçilik yolundan uzaklaştırıp, kendiliğinden gitmekte olduğu yola *çevirmiş olmasıydı*. Böyle bir görevi yerine getirmek için kendiliğinden öğenin değerinin küçümsenmesinden, süreç-olarak-taktiklerden, unsurlarla ortam arasındaki karşılıklı etkileşimlerden, vb. sözetmekten çok farklı bir şeyler yapmak gerekiyordu. *Kendiliğindenliğe karşı amansız bir savaşım* gerekiyordu, ve ancak birçok yılları kapsayan böyle bir savaşımdan sonradır ki, örneğin Berlin'in çalışan halkını, ilerlemeci partinin bir dayanağı olmaktan çıkarıp sosyal-demokrasinin en sağlam kalelerinden biri haline getirmek olanaklı olabilmiştir. Bu savaşım bugün bile (Alman hareketinin tarihini Prokopoviç'ten, felsefesini ise Struve'den öğrenenlerin sanabilecekleri gibi) hiçbir biçimde bitmiş değildir. Şimdi bile Alman işçi sınıfı, deyim yerindeyse bir sürü ideolojiler arasında parçalanmıştır. İşçilerin bir kesimi katolik ve monarşist sendikalar içerisinde örgütlenmiştir; bir başka kesimi İngiliz *trade-union*culuğunun burjuva müritleri tarafından kurulan Hirsch-Duncker sendikaları[47] içerisinde örgütlenmiştir; üçüncü kesimi sosyal-demokrat sendikalar içerisinde örgütlenmiştir. Son grup, geri kalanlardan çok daha kalabalıktır,

ama sosyal-demokrat ideoloji bu üstünlüğü yalnızca bütün öteki ideolojilere karşı kararlı bir savaşım vererek sağlayabilmiştir ve böyle koruyabilecektir.

Ama niye, diye soracaktır okur, kendiliğinden hareket, en az direnme çizgisini izleyen hareket, burjuva ideolojisinin egemenliğine yolaçıyor? Şu basit nedenle ki, burjuva ideolojisi köken bakımından sosyalist ideolojiden çok daha eskidir, çok daha gelişkindir, ve *boy ölçüşülemeyecek* kadar daha çok yayılma olanaklarına sahiptir.* Ve herhangi bir ülkede sosyalist hareket ne denli genç ise, sosyalist olmayan ideolojiyi güçlendirme yolundaki bütün girişimlere karşı o denli gayretli savaşım verilmeli, ve işçiler o denli kararlı bir biçimde, "bilinçli unsurun abartılması"na vb. karşı feryat eden kötü danışmanlara karşı uyarılmalıdır. Ekonomist mektubun yazarları, *Raboçeye Dyelo* ile birlik içinde, hareketin çocukluğunun özelliği olan hoşgörüsüzlüğe sövüp saymaktadır. Buna bizim yanıtımız şudur: evet, hareketimiz gerçekten de çocukluk dönemindedir, ve onun daha hızla büyümesini sağlamak için, kendiliğindenliğe yaltaklanmalarıyla onun büyümesini geciktirenlere karşı hoşgörüsüzlükle dolu olmalıdır. Hiçbir şey, çok uzun süre önce savaşımın her türlü kesin aşamalarını geçirmiş olan "ustalar" olma havasına bürünmemiz kadar gülünç ve zararlı olamaz.

Üçüncüsü, *Raboçaya Mysıl*'ın ilk sayısı "ekonomizm" teriminin (doğal ki, biz, bu ifade, şu ya da bu yolda kendini kabul ettirmiş olduğuna göre, onun terkedilmesini önermiyoruz) bu yeni akımın gerçek niteliğine tam olarak uymadığını gösteriyor. *Raboçaya Mysıl*, siyasal savaşımı tümden reddet-

* İşçi sınıfının *kendiliğinden* sosyalizme çekildiği sık sık söylenir. Bu, sosyalist teorinin işçi sınıfının sefaletinin nedenlerini, başka herhangi bir teoriden daha derin ve daha doğru bir biçimde ortaya çıkarması anlamında tamamen doğrudur, ve bu nedenden ötürü, işçiler bunu çok kolaylıkla özümlerler, ama *yeter ki* bu teori kendiliğindenliğe varmasın, *yeter ki* bu teori kendini kendiliğindenliğe bağlı kılmasın. Çoğu kez, buna, garanti gözüyle bakılır. Ama *Raboçeye Dyelo*'nun unuttuğu ve çarpıttığı da işte budur. İşçi sınıfı kendiliğinden sosyalizme doğru çekilir; ne var ki, en yaygın (ve sürekli olarak ve çeşitli biçimler altında canlandırılan) burjuva ideolojisi, kendisini işçi sınıfı üzerinde kendiliğinden daha da büyük ölçüde kabul ettirir.

miyor; ilk sayısında yayınlanan işçilerin yardım sandığının tüzüğü, hükümete karşı savaşım vermekten sözetmektedir. Ne var ki, *Raboçaya Mysıl* "siyasetin ekonomiyi itaatle izlediğine" inanmaktadır (*Raboçeye Dyelo*, programında "Rusya' da ekonomik savaşımın siyasal savaşımdan, herhangi başka bir ülkeden çok daha fazla *ayrılamaz* olduğunu" ileri sürdüğünde bu tezi değişikliğe uğratmaktadır). *Eğer siyasetten kasıt sosyal-demokrat siyaset ise*, o zaman *Raboçaya Mysıl* ve *Raboçeye Dyelo*'nun tezleri baştanbaşa yanlıştır. İşçilerin ekonomik savaşımı (ayrılmaz olmamakla birlikte) burjuva siyasetiyle, kilise siyasetiyle vb., görmüş olduğumuz gibi çoğu kez ilişkilidir. Eğer siyasetle, sendika siyasetini, yani bütün işçilerin, hükümetin içerisinde bulundukları durumu ortadan kaldırmayan, yani emeğin sermayeye bağımlılığını yoketmeyen, ama bu koşulların ortaya çıkardığı sıkıntıları hafifleten önlemler almasını sağlamak yolundaki ortak çabalarını kastediyorsa, *Raboçeye Dyelo*'nun tezleri doğrudur. Bu çaba, sosyalizme karşı olan İngiliz *trade-union*cularının, katolik işçilerin, "Zubatov" işçilerinin vb. gerçekten de ortak özelliğidir. Siyaset vardır, siyaset vardır. Böylece görüyoruz ki, *Raboçaya Mysıl* siyasal savaşımın *kendiliğindenliğine*, bilinçsizliğine boyuneğdiği ölçüde, siyasal savaşımı yadsımıyor. Bizzat işçi sınıfı hareketinden kendiliğinden çıkan siyasal savaşımı (daha doğrusu işçilerin siyasal istek ve istemlerini) tümüyle kabul ederken, sosyalizmin ve Rusya'nın günümüz koşullarının genel görevlerine uygun düşen özel bir *sosyal-demokrat politikanın bağımsız olarak ortaya çıkarılmasını* kesenkes reddediyor. Daha ilerde *Raboçeye Dyelo*'nun da aynı yanılgılara düştüğünü göstereceğiz.

## C. ÖZ-KURTULUŞ GRUBU[48] VE *RABOÇEYE DYELO*

*Raboçaya Mysıl*'ın birinci sayısındaki pek az bilinen ve şimdi hemen hemen unutulmuş olan başyazı üzerinde uzun uzadıya durmamızın nedeni, bu yazının, sonraları bir sürü derecikler halinde günışığına çıkmış olan o genel düşünce

selinin ilk ve en çarpıcı ifadesi olmasıdır. V. İ., *Raboçaya Mysıl*'ın ilk sayısını ve başyazısını överken, yazının, "keskin ve ateşli" bir üslupla yazılmış olduğunu söylemekte haklıydı (*"Listok" Rabotnika*, n° 9-10, s. 49). Yeni bir şey söylediğine inanan inançlı herkes "ateşli" bir üslupla yazar ve görüşlerini yüreklilikle belirtir ve savunur. Ancak iki tarafı idare edenler "ateşli" üsluptan yoksundurlar; ancak böyleleri, bir gün *Raboçaya Mysıl*'ın ateşini överken, ertesi gün onun hasımlarının "ateşli polemiğine" saldırabilirler.

"*Raboçaya Mysıl*'ın Özel Eki" üzerinde durmayıp (ilerde ekonomistlerin düşüncelerini en tutarlı biçimde ifade eden bu yapıtı inceleme fırsatını bulacağız), "İşçilerin Öz-Kurtuluşu Grubunun Çağrısı"na (Mart 1899, Londra'da yayınlanan *Nakanune*[49], n° 7, Temmuz 1899'da yeniden basılmıştır) kısaca değineceğiz. "Çağrı"yı kaleme alanlar, haklı olarak "Rusya işçilerinin *daha yeni yeni uyanmakta olduklarını*, çevrelerine henüz bakındıklarını ve *elde ettikleri ilk* savaşım araçlarına *içgüdüyle sarıldıklarını*" söylemektedirler. Ama bununla birlikte, içgüdüyle olan her şeyin, sosyalistlerin yardıma koşmalarını gerektiren bilinçsiz (kendiliğinden) bir şey olduğunu, modern toplumda "elde edilen ilk savaşım aracının" her zaman sendikal savaşım aracı olacağını ve "ilk elde edilen" ideolojinin de burjuva (sendika) ideolojisi olacağını unutarak, bundan *Raboçaya Mysıl*'ın varmış olduğu aynı yanlış sonuçları çıkarmaktadırlar. Aynı biçimde, bu yazarlar, siyaseti "reddetmiyorlar", yalnızca (yalnızca!) bay V. V.'nin siyasetin üst yapı olduğu ve bundan ötürü de, "siyasal ajitasyonun iktisadi savaşım uğruna yapılan ajitasyonun üstyapısı olması gerektiği ve bu siyasetin bu savaşım temeline dayanması ve onu izlemesi gerektiği" yolundaki görüşlerini yineliyorlar.

*Raboçeye Dyelo*'ya gelince, bu gazete, faaliyetine ekonomistleri "savunmakla" başlamıştır. İlk sayısında (n° 1, s. 141-142), ünlü broşüründe* ekonomistleri uyaran "Aksel-

* *Rus Sosyal-Demokratlarının Bugünkü Görev ve Taktikleri*. Cenevre 1898. *Raboçaya Gazeta*'ya 1897'de yazılmış iki mektup.

rod'un, hangi genç arkadaşları kastettiğini bilmediğini" iddia ettiği zaman, *düpedüz gerçeğe aykırı* konuşmuştur. Bu gerçeğe aykırı beyan üzerine, Akselrod ve Plehanov'la giriştiği polemikte, *Raboçeye Dyelo* "kimlerin sözkonusu edildiğini bilmiyormuş gibi görünerek, yurtdışındaki bütün genç sosyal-demokratları, bu haksız suçlamaya karşı *savunmak* isteğini" teslim etmiştir. (Suçlama, Akselrod'un ekonomistlere yönelttiği dargörüşlülük suçlamasıydı.)[50] Gerçekte bu suçlama tamamen haklıydı ve *Raboçeye Dyelo*, suçlamanın, başkalarıyla birlikte kendi yazıkurulunun bir üyesi olan V. İ.'yi de hedef aldığını çok iyi biliyordu. Geçerken belirteyim ki, bu polemikte, *Rus Sosyal-Demokratların Görevleri** başlıklı broşürümün yorumlanması konusunda, Akselrod tamamen haklıydı ve *Raboçeye Dyelo* da tamamen hatalıydı. Broşür, 1897'de *Raboçaya Mysıl*'ın çıkmasından önce, yukarıda niteliğini belirttiğim St. Petersburg Savaşım Birliğinin ilk eğiliminin egemen olduğunu haklı olarak sandığım bir sırada yazılmıştı. Ve bu eğilim, hiç değilse, 1898'in ortalarına kadar egemendi. Onun için *Raboçeye Dyelo*'nun ekonomizmin varlığını ve tehlikesini yadsıyabilmek için, 1897-1898'de St. Petersburg'da, ekonomist görüşler tarafından safdışı edilmiş görüşleri açıklayan bir broşürü dayanak olarak göstermeye hakkı yoktu.**

Ama, *Raboçeye Dyelo* ekonomistleri "savunmakla" kalmadı, kendisi de durmadan aynı temel hatalara düştü. Bu fikir karışıklığının kaynağı, *Raboçeye Dyelo*'nun programının

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 2, s. 323-51. *–Ed.*

** *Raboçeye Dyelo*, gerçeğe aykırı ilk sözünü ("P. Akselrod'un hangi genç arkadaşları kastettiğini bilmiyoruz") savunurken buna bir ikincisini ekledi, *Yanıt*'ında şöyle yazıyordu: "*Görevler*"in eleştirisinin yayınlanmasından bu yana, bazı Rus sosyal-demokratları arasında sadece ekonomik tek yanlılığa doğru eğilimler belirdi ya da azçok açık olarak perçinlendi; bu eğilimler, hareketimizin, *Görevler*'de anlatılan durumundan geriye doğru bir adımı temsil eder." (s. 9.) Bu, *1900*'de yayınlanan *Yanıt*'taydı. Oysa *Raboçeye Dyelo*'nun 1. sayısı (eleştiriyle birlikte) *1899 Nisanında* yayınlanmıştır. Acaba ekonomizm, gerçekten de, yalnızca 1899'da mı ortaya çıkmıştır? Hayır, *Rus* sosyal-demokratların ekonomizme karşı protestoları, ilk kez olarak, 1899'da yayınlanmıştır. (*Credo*'ya Karşı Protesto.) *Raboçeye Dyelo*'nun da çok iyi bildiği gibi ekonomizm 1897'de doğmuştur, çünkü V. İ., *Raboçaya Mysıl*'ı daha Kasım 1898'de övmekteydi. (Bkz: "*Listok*" *Rabotnika*, n° 9-10.)

şu tezine getirilen yorumun bulanıklığında aranmalıdır: "Birliğin *görevlerini* ve yayın faaliyetinin niteliğini esas olarak *belirleyecek olan* [italikler bizim] Rus yaşantısının en önemli olayı, bizce, son yıllarda ortaya çıkmış olan *yığınsal işçi sınıfı hareketidir* [italikler *Raboçeye Dyelo*'nun]." Yığın hareketinin çok önemli bir olay olduğu tartışma götürmez. Ama sorunun özü, yığınsal işçi sınıfı hareketinin "görevleri belirleyeceği" sözünün nasıl anlaşılacağındadır. Bu iki biçimde yorumlanabilir. Bu, *ya* bu hareketin kendiliğindenliği önünde boyuneğmek, yani sosyal-demokrasinin rolünü işçi sınıfı hareketine tabi duruma indirgemektir (ki, *Raboçaya Mysıl*, Öz-Kurtuluş grubu ve öteki ekonomistler, bunu böyle yorumlamaktadırlar), *ya da* bu, yığın hareketinin karşımıza *yeni* teorik, siyasal ve örgütsel görevler, yığın hareketinin ortaya çıkmasından önceki dönemde bizim için doyurucu olabileceklerden çok daha karmaşık görevler çıkardığı anlamına gelmektedir. *Raboçeye Dyelo* birinci yoruma eğilim göstermiştir ve hâlâ göstermektedir; çünkü bu gazete, yeni görevler hakkında, belirli hiçbir şey söylemeyip ve bu "yığın hareketi", sanki önümüze koyduğu görevleri açıkça anlama ve onları yerine getirme zorunluluğundan bizi *kurtarıyorcasına* savlar ileri sürüp durmuştur. Bu bakımdan, *Raboçeye Dyelo*'nun, otokrasinin devrilmesi görevini, işçi sınıfı hareketinin *birinci* görevi olarak kabul etmenin olanaksız olduğunu düşündüğünü ve bu görevi (yığın hareketi adına) kısa vadeli siyasal istemler uğruna savaşım derekesine düşürdüğünü belirtmemiz yeter (*Yanıt*, s. 25).

*Raboçeye Dyelo*'nun editörü B. Kriçevski'nin bu gazetenin n° 7'de yayınlanan ve aynı hataları yineleyen "Rus Hareketinde İktisadi ve Siyasal Savaşım" başlıklı makalesi* üze-

* Örneğin bu makalede, siyasal savaşımda "Aşamalar Teorisi", ya da "Ürkek Zikzaklar" teorisi şöyle ifade edilmektedir: "Nitelikleri gereği bütün Rusya'yı kapsayan siyasal istemler, buna karşın, ilk zamanlarda [bunlar 1900'ün Ağustosunda yazılmıştır!] işçilerin belirli katmanının [*aynen böyle*!] iktisadi savaşımda edinmiş olduğu deneyime denk düşmelidir. Siyasal ajitasyona ancak [!] bu deneyimden hareket edilerek girişilebilir ve girişilmelidir", vb. (s. 11). Dördüncü sayfada, kendisine göre tamamen haksız olan ekonomist sapma suçlamalarına karşı dikilen yazar, dokunaklı bir biçimde

rinde durmayarak, doğrudan *Raboçeye Dyelo*, nº 10'a geçeceğiz. Doğal ki, Kriçevski ve Martinov'un *Zarya* ve *İskra*'ya karşı yönelttikleri çeşitli itirazlar üzerinde ayrıntılı olarak duracak değiliz. Biz, burada, yalnızca, *Raboçeye Dyelo*, nº 10'un dayandığı ilkelerin temelleriyle ilgilenmekteyiz. Şu halde, *Raboçeye Dyelo*'nun aşağıda sunulan iki önerme arasında "taban tabana karşıt bir çelişki" görmesi garip olgusunu incelemeyeceğiz:

"Sosyal-demokrasi kendi elini-kolunu bağlamaz, eylemlerini daha önceden tasarlanmış herhangi bir planla ya da siyasal savaşım yöntemiyle sınırlandırmaz; partinin elinde bulunan güçlere denk düştüğü sürece bütün savaşım araçlarını benimser" vb.. (*İskra*, nº 1.)*

Bir de şu önerme:

"... Her koşul altında ve her an, siyasal savaşıma girişmekte ustalaşmış güçlü bir örgüt olmadan, sağlam ilkelerle aydınlanmış ve azimle yürütülen, taktik diye adlandırılmaya layık o sistemli eylem planından sözedilemez." (*İskra*, nº 4.)**

Akla-uygun olmak koşuluyla, bütün savaşım araçlarını, bütün savaşım plan ve yöntemlerini *ilke olarak* kabul etmek ile *belirli bir siyasal anda* sıkı sıkıya uygulanan bir plan ge-

şöyle haykırıyor: "Marx'ın ve Engels'in teorilerine uygun olarak, bazı sınıfların iktisadi çıkarlarının tarihte belirleyici bir rol oynadığını ve *bunun sonucu olarak*, özellikle proletaryanın iktisadi çıkarları uğruna savaşımının, onun sınıf olarak gelişmesinde ve kurtuluşu uğruna savaşımında özellikle büyük önem taşıdığını hangi sosyal-demokrat bilmez?" (İtalikler bizim.) Burada, "*Bunun sonucu olarak*" , sözcüklerinin hiç yeri yoktur. İktisadi çıkarların belirleyici bir rol oynamasından, hiç de iktisadi (yani sendikal savaşımın özellikle büyük önem taşıdığı *sonucu çıkarılamaz*; çünkü sınıfların en temel, "belirleyici nitelikte" çıkarları, genel olarak *ancak* köklü *siyasal* değişiklikler sonucu tatmin edilebilir; ve özel olarak da, proletaryanın temel iktisadi çıkarları ancak burjuvazinin diktatörlüğünün yerine proletarya diktatörlüğünü koyacak siyasal bir devrimle tatmin edilebilir. B. Kriçevski, "Rus Sosyal-Demokrasisinin V. V.'leri"nin (siyaset iktisattan sonra gelir vb. yolundaki) savlarını ve Alman sosyal-demokrasisinin bernştayncılarının savlarını yinelemektedir. (Örneğin Woltmann da benzer savlarla, işçilerin siyasal devrimi düşünmeden önce "ekonomik iktidarı" ele geçirmekle işe başlamaları gerektiğini tanıtlamaya çalışıyordu.)

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 370-371. –*Ed.*

** Bkz: *Ibid.*, Vol. 5, s. 18. –*Ed.*

reğince hareket yönünü belirleme istemini birbirine karıştırmak, eğer taktikten sözediyorsak, hastalıkları tedavi etmenin çeşitli yöntemlerinin tıp tarafından tanınması ile belli bir hastalığa belli bir tedavi yönteminin uygulanması gereğini birbirine karıştırmayla aynı şeydir. Ama gerçek şu ki, *Raboçeye Dyelo*'nun kendisi de, bizim, kendiliğindenliğe boyuneğme diye adlandırdığımız bir hastalığa tutulmuştur ve *bu* hastalık için her türlü "tedavi yöntemini" reddetmektedir. Onun için bu gazete "plan-olarak-taktiklerin marksizmin özüyle çeliştiği" (n° 10, s. 18) yolunda, taktiklerin "*partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin büyüme süreci*" olduğu yolunda (s. 11, italikler *Raboçeye Dyelo*'nun) parlak bir keşifte bulunmuştur. Bu sözler ünlü bir özdeyiş olma, *Raboçeye Dyelo* "eğiliminin" kalıcı bir anıtı haline gelme şansına sahipti. "Nereye?" sorusuna bu yönetici organın verdiği karşılık şudur: hareket, başlangıç noktası ile hareketin bir sonraki noktası arasındaki uzaklığı değiştirme sürecidir. Bu eşi görülmedik derinlik örneği, yalnızca merak konusu bir şey olmayıp (öyle olsaydı üzerinde uzun boylu durmanın gereği kalmazdı), *koca bir akımın programıdır*, R. M.'nin ("*Raboçaya Mysl*'ın Özel Eki"nde) şu sözcüklerle ifade ettiği, programın ta kendisidir: Özlemi duyulacak olan savaşım, olanaklı olan savaşımdır ve olanaklı olan savaşım belli bir anda verilmekte olan savaşımdır. Bu, kendini edilgen olarak kendiliğindenliğe uyduran sınırsız oportünizm eğiliminin ta kendisidir.

"Plan-olarak-taktikler marksizmin özüyle çelişir!" Ama bu, marksizme iftira etmektir; marksizmin, narodniklerin bize karşı savaşımlarında karşımıza diktikleri karikatüre benzetilmesidir. Sınıf bilincine ulaşmış olan militanların inisiyatif ve enerjisini küçümsemek demektir, oysa marksizm, tam tersine, sosyal-demokratın inisiyatif ve enerjisine devasa bir itki kazandırır, onun önünde en geniş bakış açısı sağlar ve (eğer böyle ifade edilmesi uygun görülürse) milyonlarca işçinin "kendiliğinden" savaşıma giren büyük gücünü onun emrine verir. Uluslararası sosyal-demokrasinin bütün

tarihi bazan şu, bazan da bir başka siyasal lider tarafından ileri sürülen, bazıları liderin ileri görüşlülüğünü ve doğru siyasal ve örgütsel görüşlerini doğrulayan, bazıları da kısa görüşlülüğü ve siyasal hataları yansıtan planlarla doludur. Almanya, tarihinin bir dönüm noktasında iken, imparatorluğun kurulması, Reichstag'ın açılması ve bütün halka seçim hakkının tanınması sözkonusu iken, sosyal-demokrat siyaset ve genel çalışma için, Liebknecht'in bir planı, Schweitzer'in ise bir başka planı vardır. Sosyalistlere Karşı Yasa, Alman sosyalistlerinin tepesine indiği zaman, Most ve Hasselmann'ın bir planı vardı — bunlar hemen şiddete ve teröre başvurmaya hazırdılar; Höchberg, Schramm ve (kısmen de) Bernstein'ın ise bir başka planları vardı — bunlar, sosyal-demokratlara, aşırı ölçüde sert ve devrimci oldukları için yasanın çıkarılmasına kendilerinin neden olduklarını ve şimdi bağışlanabilmeleri için tutum ve davranışlarının kusursuz olması gerektiğini vaazetmeye koyuldular. İllegal bir yayın organını[51] hazırlayan ve sürdürenlerin de bir üçüncü planı vardı. Geriye bakarak, hangi yolun tutulacağı konusunda savaşım verildikten sonra ve seçilen yolun doğru olup olmadığı konusunda tarih hükmünü verdikten sonra, partiyle birlikte büyüyen parti görevleri hakkında derin vecizeler söylemek doğal ki kolaydı. Ama fikir kargaşalığının hüküm sürdüğü bir anda,* Rus "eleştiricilerinin" ve ekonomistlerinin, sosyal-demokrasiyi *trade-union*culuk derekesine düşürdükleri bir zamanda ve teröristler eski hataları yineleyen "plan-olarak-taktiklerin" kabul edilmesini olanca güçleriyle savundukları bir sırada, böyle bir zamanda, bu türden derin sözler etmekle yetinmek, kendi kendine "yoksulluk tasdiknamesi" vermeye benzer. Birçok Rus sosyal-demokratının, inisiyatif ve enerji yoksunluğundan, "siyasal propaganda, ajitasyon ve örgütlenme alanının"** yetersizliğinden, dev-

* "*Ein Jahr der Verwirrung*" ("Bir Fikir Kargaşalığı Yılı"), Mehring'in *Alman Sosyal-Demokrasisinin Tarihi* adlı kitabında, sosyalistlerin yeni durum karşısında "plan-olarak-taktikler" seçmede başlangıçta gösterdikleri duraksama ve kararsızlığı anlatan bölümüne koyduğu başlıktır.

** *İskra*, nº 1, başyazısı. [Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 369. –*Ed.*]

rimci çalışmanın daha geniş ölçüde örgütlendirilmesi için "planların" yokluğundan yakındıkları bir sırada, böyle bir zamanda, "plan-olarak-taktiklerin marksizmin özüyle çeliştiğini" ilan etmek, yalnızca marksizmi teori alanında kabalaştırmak değil, pratikte de *partiyi geriye doğru sürüklemek* demektir.

*Raboçeye Dyelo* vaızına şöyle devam ediyor:

"Devrimci sosyal-demokratın görevi, yalnızca, kendi bilinçli çalışmasıyla nesnel gelişmeyi hızlandırmaktır, bu gelişmeyi ortadan kaldırmak, ya da kendi öznel planlarını bunun yerine koymak değildir. *İskra* bütün bunları teoride bilir; ama, marksizmin bilinçli devrimci çalışmaya haklı olarak yüklemiş olduğu büyük önem, *İskra*'yı, uygulamada taktikler konusundaki doktriner görüşleri yüzünden, *gelişmenin nesnel ya da kendiliğinden unsurunun önemini küçümsemeye* sürüklemektedir." (s. 18.)

Bay V. V. ve ortaklarına layık olağanüstü bir teorik kargaşalığın bir başka örneği. Filozofumuza şunu sormak isteriz: Öznel planlar hazırlayan bir kimse, nasıl olur da nesnel gelişmeyi "küçümseyebilir"? Bu, ancak, nesnel gelişmenin bazı sınıfları, katman ya da grupları, bazı ulusları ya da ulus gruplarını vb. yarattığını ya da güçlendirdiğini, yıktığını ya da zayıf düşürdüğünü ve böylelikle nesnel gelişmenin güçler arasında belirli bir uluslararası siyasal mevzilenmeyi, ya da devrimci partiler tarafından takınılan tutumu vb. belirlediği gerçeğini gözden kaçırmakla olabilir. Eğer planları hazırlayan bunu yaptıysa, onun suçu kendiliğinden unsuru küçümsemek olmayacak, tersine, *bilinçli* unsuru küçümsemek olacaktır; çünkü o zaman, plan hazırlayıcının nesnel gelişmeyi anlamada gerekli "bilinçten" yoksun olduğunu göstermiş olacaktır. Onun için kendiliğindenlikle bilinçliliğin "*göreli* öneminin değerlendirilmesi" (italikler *Raboçeye Dyelo*'nundur) konusundaki bu sözlerin kendisi tam bir "bilinç" yoksunluğunu açığa vurmaktadır. Eğer "gelişmenin" bazı "kendiliğinden unsurları", genel olarak, insan bilinci tarafından kavranabiliyorsa, bu durumda bunların yanlış değerlen-

dirilmesi, "bilinçli unsurun küçümsenmesi" ile aynı şey olacaktır. Ama eğer bunlar, kavranamıyorsa, bu durumda bunları bilemeyiz ve üzerinde konuşmamız olanaksızdır. Öyleyse B. Kriçevski neden sözediyor? Eğer *İskra*'nın "öznel planlarının" yanlış oldukları görüşünde ise (ki, bu görüşte olduğunu bildiriyor), bu planların hangi nesnel olguları hesaba katmadıklarını göstermesi ve ancak o zaman bunları göremediği için *İskra*'yı *siyasal bilinçten yoksun olmakla*, —ya da onun sözcüklerini kullanarak— "bilinç unsurunu küçümsemekle" suçlaması gerekirdi. Ama eğer o, nesnel planlardan memnun kalmayarak, bize karşı "kendiliğinden unsuru küçümseme"nin dışında bir iddia ileri süremiyorsa(!), bu, şunu gösterir: 1° teorik olarak, marksizmi, Beltov[52] tarafından yeteri kadar alaya alınan Karayev ve Mihaylovski tarzında anladığını; ve 2° pratikte legal marksistlerimizi bernştaynculığa doğru ve sosyal-demokratlarımızı da ekonomizme doğru çekmiş olan "gelişmenin kendiliğinden unsurları" ile pekâlâ tatmin olduğunu ve Rus sosyal-demokrasisini her ne pahasına olursa olsun "kendiliğinden" gelişme yolundan *ayırmaya* kesin karar vermiş olanlara karşı "öfke ile dolu" olduğunu.

Bundan sonra gerçekten eğlendirici olan şeyler gelmektedir. "İnsanlar nasıl, doğal bilimlerin bütün keşiflerine karşın, gene eski biçimde üreyeceklerse, yeni bir toplumsal düzenin doğuşu da, gelecekte, toplumsal bilimlerdeki keşiflere ve bilinçli savaşçıların sayısının artmasına karşın, *esas olarak* kendiliğinden bir patlamanın sonucu olarak gerçekleşecektir." (s. 19.) Tıpkı atalarımızın o eski tarz bilgelikleriyle, "Herkes dünyaya bir çocuk getirebilir" demeleri gibi, bugün de (Narsis Tuporilov tarzında)[53] "modern sosyalistler", kendi bilgelikleriyle, "yeni bir toplumsal düzenin kendiliğinden doğuşuna herkes katılabilir", demektedirler. Biz de herkesin katılabileceği görüşündeyiz. Bu tür katılma için gerekli olan tek şey, ekonomizm egemen olduğunda ekonomizme, ve terörizm ortaya çıktığında da terörizme *teslim olmaktır*. Nitekim *Raboçeye Dyelo* bu yılın ilk yazında, terörizm salgınına karşı

uyarıcı birkaç söz söylemenin o kadar önemli olduğu bir anda, kendisi için "yeni" olan bu sorunla karşı karşıya gelince şaşırıp kaldı. Ve şimdi altı ay sonra sorunun azçok küllendiği bir sırada, şöyle bir beyanla ortaya çıkıyor: "Biz, terörist duyguların yükselmesine karşı çıkmanın sosyal-demokrasinin görevi olmadığı ve olmaması gerektiği görüşündeyiz." (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 23.) Bu konuda bir de Konferans kararını ileri sürüyorlar: "Konferans, sistemli ve saldırgan nitelikte terörün zamansız olduğu görüşündedir." (*İki Konferans*, s. 18.) Bütün bunlar ne kadar açık-seçik ve tutarlı! Karşı çıkmamak, ama zamansız ilan etmek ve bu öyle bir biçimde ilan ediliyor ki, sistemli ve saldırgan nitelikte olmayan terör, "kararın" kapsamına girmiyor. Böyle bir kararın son derece tehlikesiz ve hataya karşı güvence altına alınmış bir karar olduğunu teslim etmek gerekir; tıpkı konuşup da bir şey söylemeyen bir kimsenin kendisini hataya karşı güvence altına almış olması gibi. Böyle bir kararı kaleme almak için gerekli olan tek şey, hareketin *kuyruğunda* gidebilme yeteneğini göstermektir. *İskra*, terör sorununu yeni bir şey olarak ilan ettiği için *Raboçeye Dyelo*'yu alaya aldığında,* bu gazete, *İskra*'yı, "Parti örgütüne, 15 yılı aşan bir süre önce, bir göçmen yazarlar grubu tarafından önerilen taktik sorunlarla ilgili çözümleri dayatmak gibi inanılmaz bir küstahlık" ile suçladı (s. 24). Gerçekten küstahlık, hem de bilinç unsurunun aşırı bir önemsenmesi: önceden teorik sorunları bir çözüme bağlayacaksın, sonra da örgütü, partiyi ve yığınları bu çözümün doğru olduğuna inandırmaya çalışacaksın!** Öyle yapacağına şimdiye kadar söylenmiş şeyleri yineleseydin ve hiç kimseye hiçbir şey "dayatmadan", her "dönemeçte", bazan ekonomizm doğrultusunda, bazan terörizm doğrultusunda zikzaklar çizseydin ne kadar daha iyi olurdu. *Raboçeye Dyelo*, dünyasal bilgeliğin bu büyük kuralını bile genelleştiriyor ve *İskra* ile *Zarya*'yı "programlarını şe-

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 18-20. –*Ed.*

** Şu da unutulmamalıdır ki, terör sorununu "teorik bakımdan" çözüme bağlarken, Emeğin Kurtuluşu grubu, daha önceki devrimci hareketlerin deneyimini *genelleştirmiştir*

kilsiz kaos üzerinde dolaşan bir ruh gibi, hareketin karşısına çıkarmak"la (s. 29) suçluyor. Ama sosyal-demokrasinin işlevi, kendiliğinden hareketin üzerinde dolaşan bir "ruh" olmak ve bununla yetinmeyip bu hareketi "*kendi programı*" *düzeyine yükseltmek* değildir de nedir? Bu işlev, herhalde hareketin *kuyruğunda* sürüklenmek olamaz; bu, en iyi durumda bile harekete hiçbir yarar sağlamaz ve en kötüsü hareket için son derece zararlı olur. Ama *Raboçeye Dyelo*, yalnızca bu "süreç-olarak-taktikler"i izlemekle kalmıyor, onu, ilke düzeyine yükseltiyor, öyleki, bu gazetenin eğilimini oportünizm olarak değil (*kuyruk* sözcüğünden gelen) *kuyrukçuluk* olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır. Ve teslim etmek gerekir ki, hareketi arkadan izlemeye, onun kuyruğu olmaya azınetmiş olan kimseler, "gelişmenin kendiliğinden unsurunu küçümsemeye" karşı, kesin olarak ve sonsuza dek güvence altına alınmışlardır.

*

Ve böylece, Rus sosyal-demokrasisinde, "yeni akım" tarafından işlenen temel hatanın, bu akımın kendiliğindenliğe boyuneğmesi ve yığınların kendiliğindenliğinin biz sosyal-demokratlardan yüksek derecede bir bilinç gerektirdiğini anlayamamış olduğu sonucuna varmış bulunuyoruz. Yığınların kendiliğinden kabarışı, ne kadar büyük ve hareket de ne kadar yaygın olursa, sosyal-demokrasinin teorik, siyasal ve örgütsel çalışması için daha yüksek bir bilinç göstermesi gereği de o ölçüde artar.

Rusya'da yığınların kendiliğinden kabarışı, öyle büyük bir hızla gelişti (ve halen de gelişmektedir) ki, genç sosyal-demokratların bu devasa görevleri yerine getirmekte hazırlıksız oldukları ortaya çıktı. Bu hazırlıksızlık, hepimizin ortak talihsizliğidir, *bütün* Rus sosyal-demokratlarının talihsizliğidir. Yığınların kabarışı kesintisiz bir süreklilikle gelişti ve yayıldı; yalnızca başladığı yerlerde devam etmekle kalmadı, yeni yörelere, toplumun yeni katlarına yayıldı (işçi

sınıfı hareketinin etkisi ile öğrenci gençlik arasında, genel olarak aydınlar arasında ve giderek köylüler arasında yeniden kaynaşmalar oldu). Ama devrimciler bu kabarışın *gerisinde kaldılar*, hem "teorileriyle", hem de eylemleriyle gerisinde kaldılar; onlar bütün harekete yön verebilecek olan değişmez ve sürekli bir örgüt kuramadılar.

Birinci bölümde, *Raboçeye Dyelo*'nun teorik görevlerimizi küçümsediğini ve moda olan "eleştiri özgürlüğü" sloganını "kendiliğindenlik"le yineleyip durduğunu belirttik; bu sloganı yineleyenler, Almanya'daki ve Rusya'daki oportünist "eleştiriciler"in tutumu ve devrimcilerin tutumunun birbirinin tam karşıtı olduğunu anlayacak "bilinç"ten yoksundular.

Bundan sonraki bölümlerde kendiliğindenliğe bu boyuneğişin, siyasal görevler alanında ve sosyal-demokrasinin örgütsel çalışmasında nasıl ifadesini bulduğunu göstereceğiz.

ÜÇ

# *TRADE-UNİON*CU SİYASET VE SOSYAL-DEMOKRAT SİYASET

SÖZÜMÜZE, gene, *Raboçeye Dyelo*'yu övmekle başlayacağız. *Raboçeye Dyelo* nº 10'da, Martinov'un *İskra* ile olan görüş ayrılıklarını inceleyen yazıya koyduğu başlık, "Teşhir Yazını ve Proleter Savaşım"dır. Yazar görüş ayrılıklarının özünü şöyle formüle ediyor: "Biz, [işçi partisinin] gelişmesini engelleyen düzeni teşhir etmekle yetinemeyiz. Biz, aynı zamanda, proletaryanın bugünkü ivedi çıkarlarını da savunmak zorundayız. ... *İskra* ... aslında, devrimci muhalefetin, yurdumuzdaki durumu ve özellikle siyasal durumu teşhir eden bir organıdır. ... Biz ise, proletaryanın savaşımıyla sıkı organik bağ içinde, işçi sınıfının davası için çalışmaktayız ve çalışacağız." (s. 63.) Bu formülden ötürü Martinov'a ancak gönül borcu duyulabilir. Bu formül, genel bir ilgiye layıktır, çünkü özünde yalnızca *Raboçeye Dyelo* ile değil, aynı zamanda, genel olarak bizimle ekonomistler arasında, siyasal savaşım konusundaki mevcut bütün fikir ayrılıklarını da kucaklamaktadır. Ekonomistlerin "siyaseti" tümüyle reddetmedik-

lerini, durmadan siyasetin sosyal-demokrat anlayışından *trade-union*cu anlayışına doğru saptıklarını yukarda gösterdik. Martinov da işte tamamen böyle bir sapma içindedir; ve bu yüzden de, bu sorun konusunda onun görüşlerini ekonomist yanılgının bir *modeli* olarak alacağız. Ne, *Raboçaya Mysıl'ın* " *Özel Eki*"nin yazarlarının, ne Öz-Kurtuluş grubu ve ne de *İskra*, n° 12'de yayınlanan *Ekonomist Mektup*'un yazarlarının bu seçimimizden ötürü bizi kınamaya hakları olamayacaklarını tanıtlamaya çalışacağız.

## A. SİYASAL AJİTASYON VE BUNUN EKONOMİSTLER TARAFINDAN SINIRLANDIRILMASI

Rus işçilerinin iktisadi savaşımının,* iktisadi (çalışma ve meslek) koşulları teşhir eden "yazın"ın yaratılmasıyla zamandaş olarak, yaygın bir gelişme ve pekişme gösterdiğini herkes bilir. "Bildiriler" esas olarak fabrika sistemini teşhir ediyorlardı ve böylece kısa bir süre içinde işçiler arasında gerçekleri teşhir etme tutkusu ortalığı sardı. İşçiler, sosyal-demokrat çalışma çevrelerinin kendilerine, yoksul yaşamları konusunda, dayanılmaz ağırlıktaki çalışmaları ve haklardan yoksun oluşları konusunda bütün gerçekleri açıklayan yeni türden bir bildiri sunmayı istediklerini ve bunu yapabileceklerini anlar anlamaz, bizi, fabrikalardan ve atelyelerden gelen mektup yağmuruna tutmaya başladılar. Bu "teşhir yazını", yalnızca bildiride sözü edilen fabrikada değil, ama teşhir edilen gerçeklerin yayılabildiği bütün fabrikalarda da büyük bir etki yaratmıştır. Ve ayrı ayrı işletmelerde ve mesleklerde bulunan işçiler arasında yoksulluk ve yoksunluk durumu hemen hemen aynı olduğuna göre, "işçilerin yaşamları konusundaki gerçekler" *herkesi* harekete geçiriyordu. En geri işçiler arasında bile "basında kendilerinden sözettirme" tutkusu

* Herhangi bir yanlış anlamaya yolaçmamak için, burada ve bu kitapçık boyunca (bizim aramızdaki kabul edilmiş kullanımına uygun olarak) iktisadi savaşımdan anladığımız şeyin, Engels'in yukarda aktardığımız pasajında "kapitalistlere karşı direnme" olarak tanımladığı ve özgür ülkelerde örgütlü emeğin sendikal ya da mesleki savaşımı olarak bilinen "pratik iktisadi savaşım" demek olduğunu belirtelim.

uyandı — soyguna ve baskıya dayanan mevcut toplumsal düzenin tümüne karşı, savaşım bu ilkel biçimi için duyulan soylu bir tutkuydu bu. Ve çoğunlukla, bu "bildiriler", gerçekten bir savaş ilanıydılar, çünkü bu teşhirler, işçileri hareketa getiriyor, onları en göze batan haksızlıkların kaldırılmasını istemeye ve isteklerini grevlerle desteklemeye yöneltiyordu. Ensonu işverenler de, bu bildirilerin savaş ilanı anlamını taşıdıklarını kabul etmek zorunda kaldılar, o kadar ki, birçok durumda çatışmaların patlak vermesini bile beklemediler. Her zaman olduğu gibi, bu teşhirlerin salt yayınlanması bile, derhal etkili oluyordu ve güçlü bir manevi baskı yaratıyordu. Birden çok durumda, bildirinin salt ortaya çıkışı bile, öne sürülen istemleri tümünün ya da bir kısmının yerine getirilmesine yetiyordu. Tek sözcükle, iktisadi (fabrika) teşhirler, iktisadi savaşımın önemli bir manivelasıydı ve şimdi de öyledir. Ve işçilerin kendi kendilerini savunmalarını zorunlu kılan kapitalizm varoldukça, bunlar, bu önemlerini korumayı sürdüreceklerdir. Avrupa'nın en ileri ülkelerinde bile, geri bir sanayi kolundaki, ya da unutulmuş bir ev sanayii kolundaki aşırı haksızlıkların teşhir edilmesinin, sınıf bilincinin uyanması için, sendikal savaşımın başlaması ve sosyalizmin yayılması için bir başlangıç noktası olabildiği hâlâ görülebilir.*

Rus sosyal-demokratlarının büyük çoğunluğu, son zamanlarda, hemen hemen bütün zamanlarını fabrika koşulla-

* Bu bölümde, biz, yalnız geniş ya da dar anlamıyla, *siyasal* savaşımı ele almaktayız. Onun için, *Raboçeye Dyelo*'nun, *İskra*'nın iktisadi savaşım konusunda "çok sınırlı" olduğu iddiasına ilginç bir şey olarak, geçerken değinmekle yetiniyoruz. (*İki Konferans*, s. 27, *Sosyal Demokrasi ve İşçi Sınıfı* adlı broşüründe Martinov tarafından yeniden ortaya atılmıştır.) Eğer bu suçlamalar *İskra*'nın herhangi bir yıl içinde sanayi kesiminde iktisadi savaşıma ayırdığı yeri (yapmaya çok düşkün oldukları gibi) kilo olarak ya da yaprak sayısıyla ölçselerdi ve bunu *Raboçeye Dyelo* ile *Raboçaya Mysl*'ın birarada bu konuya ayırdıkları yerle karşılaştırsalardı, bu bakımdan bile geri olduklarını kolaylıkla görürlerdi. Besbelli ki, bu basit gerçeğin kendilerince görülmesi, onları kafa karışıklıklarını açıkça ortaya koyacak savlara başvurmaya zorlamaktadır. "*İskra*" diye yazıyorlar "istemeye istemeye [!] yaşamın zorunlu gereklerini kabul etmek ve hiç değilse [!!] işçi sınıfı hareketi ile ilgili mektupları yayınlamak zorunda kalıyor [!]" (*İki Konferans*, s. 27). Çürütülmesi olanaksız sav dediğin böyle olur!

rının teşhirinin örgütlendirilmesine ayırmışlardır. Bunun ne kadar doğru olduğunu anlamak için —o kadar ki, bunun, *kendi başına ele alındığında*, özünde henüz sosyal-demokrat olmayıp, yalnızca sendikal çalışma olduğu gerçeğini gerçekten de gözden kaçırmışlardır— *Raboçaya Mysl*'a bir göz atmak yeter. Nitekim yapılan teşhirler, yalnızca *belirli bir sanayi kolunda* işçilerle işverenler arasındaki ilişkilere değiniyordu ve bunların sağladığı tek şey, işgücü satıcılarının "metalarını" daha iyi koşullarla satmayı ve salt ticari alışveriş konusunda alıcılarla savaşmayı öğrenmeleri oldu. Bu teşhirler (eğer bir devrimciler örgütü tarafından gerektiği gibi kullanılsaydı), sosyal-demokrat eylemin bir başlangıcı ve onu oluşturan bir parçası olabilirdi; ama öte yandan bunlar, "salt sendikal" savaşıma ve sosyal-demokrat olmayan bir işçi sınıfı hareketine de yolaçabilirdi (ve kendiliğindenliğe tapınma tutumu veri olarak alındığında yolaçması kaçınılmazdı da). Sosyal-demokrasi, yalnızca işgücünün daha uygun koşullarla satılması için değil, aynı zamanda mülksüzlerin kendilerini zenginlere satmaya zorlayan toplumsal düzenin kalkması için de işçi sınıfı savaşımına önderlik eder. Sosyal-demokrasi, yalnızca belirli bir işverenler grubuyla ilişkilerde değil, modern toplumun bütün sınıflarıyla ve örgütlenmiş bir siyasal güç olarak devletle de ilişkilerde işçi sınıfını temsil eder. Demek ki, sosyal-demokratlar, kendilerini, yalnızca iktisadi savaşımla sınırlamakla kalmamalı, iktisadi teşhirlerin örgütlendirilmesi işinin başlıca eylemleri haline gelmesine de izin vermemelidirler. İşçi sınıfının siyasal eğilimini ve bu sınıfın siyasal bilincinin geliştirilmesini etkin olarak ele almak zorundayız. *Zarya* ve *İskra*, ekonomizme karşı ilk saldırılarını *artık* yapmış olduklarına göre, bu konuda "herkes görüş birliğine varmıştır" (ama aşağıda göreceğimiz gibi, bazıları için bu, yalnızca, sözde kalmaktadır).

Karşımıza şu sorun çıkıyor: siyasal eğitim neyi içermelidir? Bu, otokrasiye karşı işçi sınıfı düşmanlığının propagandasından ibaret olabilir mi? Elbette ki hayır. İşçilere siyasal bakımdan ezildiklerini *açıklamak* yetmez (nasıl ki, onlara çı-

karlarının işverenlerin çıkarlarına uzlaşmaz karşıtlıkta olduğunu *açıklamak* da yetmezse). Ajitasyon, bu baskının her somut örneği ele alınarak yürütülmelidir (tıpkı iktisadi baskının somut örnekleri çevresinde ajitasyon yürütmeye başlamış olmamız gibi). *Bu* baskı toplumun çeşitli sınıflarını etkilediğine göre, kendisini yaşamın ve eylemin en çeşitli alanlarında —meslek, kamu, özel, aile, din, bilim vb. vb. alanlarında— ortaya koyduğuna göre, otokrasinin *siyasal teşhirini bütün yönleriyle* örgütlemeye *girişmeyecek* olursak, işçilerin siyasal bilincini geliştirme *görevimizi yerine getiremeyeceğimiz* apaçık değil midir? Baskının somut belirtileri çevresinde ajitasyon görevini yerine getirebilmek için, bu belirtileri teşhir etmek gerekir (nasıl ki ekonomik ajitasyonu yürütebilmek için fabrikalarda yapılan haksızlıkları teşhir etmek zorunluysa).

Bunun yeterince açık olduğu düşünülebilir. Ama durum şudur ki, siyasal bilincin *bütün yönleriyle* geliştirilmesinin gereği konusunda, "herkes", ancak lafta görüş birliğindedir. Örneğin *Raboçeye Dyelo*, çok yönlü siyasal gerçekleri açıklama kampanyasını örgütlendirme görevine sarılma (ya da bu yolda ilk adımı atma) şöyle dursun, bu görevi üzerine alan *İskra*'yı yolundan *uzaklaştırmaya* çalışmaktadır. Söylediklerini dinleyiniz: "İşçi sınıfının siyasal savaşımı yalnızca [hiçde "yalnızca" değil] iktisadi savaşımın en gelişmiş ve en etkili biçimidir." (*Raboçeye Dyelo*'nun programı, *Raboçeye Dyelo*, nº 1, s. 3.) "Sosyal-demokratlar, şu anda, iktisadi savaşımın kendisine olabildiğince siyasal bir nitelik kazandırma göreviyle karşı karşıya bulunmaktadırlar." (Martinov, *Raboçeye Dyelo*, nº 10, s. 42.) "İktisadi savaşım, yığınları etkin siyasal savunmaya çekmek için en geniş uygulanabilirliğe sahip bir araçtır". (Yurtdışı Birlik konferansının aldığı karar ve bu kararda yapılan "değişiklikler" *İki Konferans*, s. 11 ve 17.) Görüldüğü gibi, *Raboçeye Dyelo*, ilk sayısından son "Yazıkuruluna Talimat"a kadar, hep bu tezleri benimsemiştir, ve bunlar, besbelli ki, siyasal ajitasyonla siyasal savaşım konusunda tek bir görüşü ifade etmektedir. Bu görüşü, ekonomistler

arasında yaygın olan ve siyasal ajitasyonun iktisadi ajitasyonu *izlemesi* gerektiği yolundaki görüş açısından ele alalım. İktisadi savaşımın, genel olarak,* yığınları siyasal savaşıma sürükleyebilecek "en geniş uygulanabilirliğe sahip araç" olduğu doğru mudur? Tamamıyla yanlıştır. Yalnızca iktisadi savaşımla olan bağlantısı bakımından değil, polis zorbalığının ve otokratik zulmün *bütün* belirtileri, yığınları "çekmekte" hiç de daha az "geniş uygulanabilirliğe sahip" bir araç değildir. *Zemskiye Naçalniki*[54] ve köylülerin kırbaçlanması, memurların rüşvetçiliği ve polisin kentlerde "sıradan halka" karşı davranışı, açlara karşı savaşım, halkın aydınlanma ve bilgi için olan çabasının baskı altına alınması, vergilerin zorla tahsili ve dinsel mezheplerin ezilmesi, erlere karşı aşağılayıcı davranışlar ve öğrencilerle liberal aydınlara kışla yöntemlerinin uygulanması — bütün bunlar, ve zorbalığın buna benzer binlerce belirtisi, "iktisadi" savaşımla doğrudan bağlantılı olmamakla birlikte, siyasal ajitasyon için ve yığınları siyasal savaşıma çekmek için, genel olarak, *daha az* "geniş uygulanabilirliğe sahip" fırsatlar mıdır? Doğru olan, bunun tam tersidir. İşçilerin (bizzat kendilerinin ya da onlarla yakın bağları olanların), zulümden, zorbalıktan ve hak yoksunluğundan acı çektiği durumların toplamı içinde, sendikal savaşımdaki polis zorbalığı durumları, kuşku yok ki, azınlıkta kalır. O halde sosyal-demokratların, genel olarak söylemek gerekirse, hiç de daha az "geniş uygulanabilirliğe sahip" olmayan öteki araçlara da sahip bulunması gerekirken, niçin araçlardan *yalnızca birini* "en geniş uygulanabilirliğe sahip

* *Raboçeye Dyelo* bir tüm olarak partinin genel ilkelerinin ve genel görevlerinin sözünü ettiği için, biz de "genel olarak" diyoruz. Kuşkusuz, pratikte öyle durumlar olabilir ki, siyasetin gerçekten iktisadı izlemesi *gerekir*, ama yalnızca ekonomistlerdir ki, tüm Rusya için geçerli olan bir kararda böyle bir şey söyleyebilirler. "Daha başlangıçta" siyasal ajitasyonu "tamamıyla iktisadi bir temel üzerinde" yürütmenin *olanaklı olduğu* durumlar olabilir; ama *Raboçeye Dyelo*, sonunda, "bunun hiçbir gereği olmadığı" sonucuna varmıştır (*İki Konferans*, s. 11). Bundan sonraki bölümde, "politikacıların" ve devrimcilerin taktiklerinin, sosyal-demokrasinin sendikal görevlerini görmezlikten gelmek bir yana, tersine bu görevlerin tutarlı bir biçimde yerine getirilmesini sağlayabilecek olan şeyin yalnızca bunlar olduklarını göstereceğiz.

araç" ilan ederek siyasal ajitasyonun kapsamını önceden *sınırlandıralım*?

Artık belirsiz bir hal almış uzak geçmişte (bundan tam bir yıl önce!..) *Raboçeye Dyelo* şöyle yazıyordu: "Hükümet polisi ve jandarmayı karşılarına çıkarır çıkarmaz", "yığınlar, bir grevden sonra, ya da hiç değilse birkaç grevden sonra, kısa vadeli siyasal istemleri anlamaya başlıyorlar". (*Ağustos* 1900, n° 7, s. 15.) Bu oportünist aşamalar teorisi, Yurtdışı Birlik tarafından artık terkedilmiştir; Birlik, şu sözleriyle şimdi, bize, bir ödünde bulunmaktadır: "Daha başlangıçta siyasal ajitasyonu tamamıyla bir iktisadi temel üzerinde yürütmenin hiç de gereği yoktur." (*İki Konferans*, s. 11.) Birliğin, geçmişteki hatalarının bir kısmından bu şekilde dönmesi, geleceğin Rus sosyal-demokrasisi tarihçisine, ekonomistlerimizin sosyalizmi nerelere kadar alçalttıklarını bir sürü kanıttan daha açık olarak gösterecektir! Ama siyaseti sınırlandırmanın bir biçiminin terkedilmesinin, bize öteki biçimleri kabul ettireceğini sanıyorsa, Yurtdışı Birlik, gerçekten çok saf olmalıdır. Bu durumda da, iktisadi savaşımın olanaklı olduğu kadar geniş bir temel üzerinde yürütülmesi gerektiğini, bundan her zaman siyasal ajitasyon için yararlanılması gerektiğini, ama bunun için iktisadi savaşımı yığınları etkin siyasal savaşıma çekmek için *en* geniş uygulanabilirliğe sahip araç saymanın "hiç de gereği olmadığını" söylemek daha mantıki olmaz mı?

Yurtdışı Birlik, Yahudi İşçileri Birliğinin (Bund)[55] dördüncü kongresinin kararlarından birinde yeralan "en iyi araçlar" deyimi yerine, kendisinin "en geniş uygulanabilirliğe sahip araçlar" deyimini koymuş olmasına önem vermektedir. Bu kararlardan hangisinin daha iyi olduğunu söylemekte güçlük çektiğimizi itiraf edelim. Bizde her ikisi de, *bir diğerinden daha kötüdür*. Hem Yurtdışı Birlik, hem de Bund, (belki de kısmen farkında olmayarak geleneğin etkisi altında) siyasete, ekonomist, *trade-union*cu bir yorum getirme hatasına düşmektedirler. Bu hataya "en iyi" sözcüklerini kullanarak mı, yoksa "en geniş uygulanabilirliğe sahip" söz-

cüklerini kullanarak mı düşüldüğü temelde hiçbir şeyi değiştirmez. Eğer Yurtdışı Birlik "iktisadi bir temel üzerindeki siyasal ajitasyonun en geniş ölçüde uygulanan ("uygulanabilirliğe sahip" değil) araç olduğunu söyleseydi, bu, sosyal-demokrat hareketimizin gelişiminin belli bir dönemi için doğru olurdu. Bu, [*Ekonomistler* bakımından ve 1898-1901] döneminde pratik içinde çalışanların (eğer çoğunluğu bakımından değilse bile) birçoğu bakımından doğru olurdu; çünkü pratik içindeki bu ekonomistler, siyasal ajitasyonu (eğer uyguladılarsa), *hemen tamamıyla, iktisadi bir temel üzerinde uygulamışlardır. Böyle* bir çizgiyi izleyen siyasal ajitasyon, *Raboçaya Mysl* ve Öz-Kurtuluş grubu tarafından kabul edilmiş ve hatta gördüğümüz gibi, örgütlenmiştir de. *Raboçeye Dyelo* iktisadi ajitasyon gibi, yararlı bir işin, siyasal savaşımın sınırlandırılması gibi zararlı bir şeyin eşliğinde yürütülmüş olmasını *sert biçimde suçlamalıydı*; bunu yapacağına, (*ekonomistler tarafından*) en geniş ölçüde *uygulanan* araçların, en geniş *uygulanabilirliğe sahip* araçlar olduğunu ilan etmektedir! Bu durumda, bu kimselere ekonomist dediğimizde, karşılığında bize sövmekten, bize "yalancılar", "bozguncular", "papalık elçileri" ve "iftiracılar" demekten,* ve kendilerine hakaret ettiğimiz iddiasıyla bütün dünya önünde bizden yakınmaktan ve yemin edercesine "şu anda ekonomizmle lekelenmemiş bir tek sosyal-demokrat örgüt yoktur"** demekten başka ellerinden bir şey gelmiyor. Ah şu kötü, iftiracı siyasetçiler! Ekonomizm denen şeyi, sırf insanlığa düşman oldukları için ve başka insanları en amansız hakaretlere uğratmak için icat etmiş olmalılar.

Martinov "İktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak"tan sözederken, sosyal-demokrasiye yüklediği görevin somut ve gerçek anlamı ne olabilir? İktisadi savaşım, işçilerin, *işgüçlerini* daha elverişli koşullarla *satmak* için, çalışma koşullarının, yaşam koşullarını, iyileştirmek için, işverenlere karşı kolektif savaşımdır. Bu savaşım, zo-

* Bunlar *İki Konferans*'ta kullanılmış olan ifadelerdir, s. 31-32, 28 ve 30.
** *İki Konferans*, s. 32.

runlu olarak, sendikal bir savaşımdır, çünkü çalışma koşulları farklı meslek dallarında büyük farklılıklar gösterir ve bu yüzden de bu koşulların *iyileştirilmesi uğruna* savaşım, ancak meslek örgütü temeli üzerinde yürütülebilir (Batılı ülkelerde sendikalar aracılığıyla; Rusya'da geçici meslek birlikleri ve bildiriler vb. aracılığıyla). Demek ki, "iktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik" kazandırmak demek, bu mesleki istemlerin yerine getirilmesi için uğraşmak, her meslek kolundaki çalışma koşullarını (Martinov'un makalesinin bir sonraki sayfasında, s. 43'te), "yasal ve idari önlemler" yoluyla iyileştirmek demektir. İşçi sendikalarının yapmakta oldukları ve her zaman yapmış oldukları da bundan başka bir şey değildir. Bay ve bayan Webb gibi ağırbaşlı bilim adamlarının (ve "ağırbaşlı" oportünistlerin) yapıtlarını okuyunuz, o zaman İngiliz işçi sendikalarının uzun zamandan beri, "iktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırma" görevini benimsediklerini ve o görevi uzun zamandan beri yerine getirmekte olduklarını, uzun zamandan beri grev hakkı için, kooperatif ve sendika hareketi önünde bütün yasal engellerin ortadan kaldırılması için, kadınların ve çocukların korunmasını sağlayacak yasalar için, sağlık ve fabrika yasaları vb. aracılığıyla çalışma koşullarının iyileştirilmesi için savaşım vermekte olduklarını göreceksiniz.

Demek ki, "iktisadi savaşımın *kendisine* siyasal bir nitelik kazandırmak" yolundaki gösterişli sözler, "korkunç derecede" derin ve devrimci görünüş altında, sosyal-demokrat siyaseti, sendikal siyaset derekesine *düşürme* geleneksel eğilimini gizlemektedir! *İskra*'nın "dogmanın devrimcileştirilmesini, yaşamın devrimcileştirilmesinden daha üstün"* tuttuğu iddia edilen tek yanlılığını giderme maskesi altında, *iktisadi reformlar uğruna savaşımı* yepyeni bir şeymiş gibi

* *Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 60. Bu, "ileriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme, bir düzine programdan daha önemlidir" tezinin, hareketimizin bugünkü kaos durumuna, yukarda nitelendirmiş olduğumuz Martinov tarzı uygulanmasıdır. Gerçekte bu, bernştaynçıların o ünlü "hareket her şeydir, sonal amaç ise, hiçbir şey" tümcesinin Rusça bir çevirisinden başka bir şey değildir.

önümüze sürmektedirler. Gerçekte, "iktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak" sözü, iktisadi reformlar uğruna savaşımdan başka bir anlam taşımaz. Martinov'un kendisi de, eğer kendi sözlerinin anlamını biraz düşünmüş olsaydı, bu basit sonuca ulaşabilirdi. Martinov en ağır silahlarını *İskra* üzerinde deneyerek şöyle diyor: "Partimiz, hükümetin karşısına, iktisadi sömürüye, işsizliğe, açlığa vb. karşı somut yasal ve idari önlem istemleriyle çıkabilirdi ve çıkmalıydı." (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 42-43.) Somut önlem istemleri — bu, toplumsal reform istemleri anlamına gelmez mi? Ve tarafsız okura bir kez daha soruyoruz: *Raboçeye Dyelo*'culara *İskra*'yla görüş ayrılıklarında, iktisadi reformlar uğrunda savaşım zorunluluğu tezlerini ileri sürdüklerinden ötürü (bu yaygın ve biraz garip adlandırma bize bağışlansın!), maskeli bernştayncılar dediğimizde kendilerine iftira mı ediyoruz?

Devrimci sosyal-demokrasi, reformlar uğruna savaşımı, eylemine her zaman katmıştır ve şimdi de katmaktadır. Ama sosyal-demokrasi, "iktisadi" ajitasyonu yalnızca hükümetten her türden önlemleri yerine getirmesini istemek için değil, aynı zamanda (ve esas olarak) hükümetin bir otokratik hükümet olmasına son vermesini istemek için de kullanılır. Üstelik devrimci sosyal-demokrasi, hükümete karşı bu istemini *yalnızca iktisadi* savaşım temeli üzerine dayandırarak *değil*, aynı zamanda, toplumsal ve siyasal yaşamın genel olarak bütün alanlarına dayandırarak ileri sürmeyi görev bilir. Kısacası, devrimci sosyal-demokrasi, bütünün bir parçası olarak reformlar uğruna mücadeleyi, özgürlük uğruna ve sosyalizm uğruna devrimci mücadeleye, tabi kılar. Oysa Martinov, aşamalar teorisini yeni bir biçimde canlandırıyor ve sanki siyasal savaşım yerine tamamıyla iktisadi bir gelişme yolu izlenmesini vaazetmeye çalışıyor. İçinde bulunduğumuz devrimci hareketin yükselişi döneminde reformlar uğruna savaşımı, sözde özel bir "görev" gibi ileri sürmekle, o, partiyi geriletmekte, hem "ekonomist" ve hem de liberal oportünizmin ekmeğine yağ sürmektedir.

Devam edelim. Reformlar uğruna savaşımı, "iktisadi savaşımın kendisiyle siyasal bir nitelik kazandırma" gösterişli tezinin arkasında utanmazca gizleyerek, Martinov, *tamamıyla iktisadi* (aslında tamamıyla fabrikaya değgin) *reformları* özel bir şeymiş gibi ileri sürdü. Bunu niçin yaptı? Bilmiyoruz. Belki de dikkatsizliğinden ötürü. Ama aklından "fabrika" reformları yanında başka şeyler de geçiyor olsaydı, yukarıda aktardığımız tezinin tümü, her türlü anlamını yitirirdi. Belki de bunu, hükümetin ancak iktisadi alanda "ödünler"de bulunmasının olanaklı ve olası olduğunu düşündüğünden ötürü yapmıştır.* Eğer öyle ise bu, garip bir kuruntudur. Kırbaç cezasına, pasaportlara, toprak tazminatı ödemelerine,[56] dinsel mezheplere, sansüre, vb. vb. ilişkin yasalar çıkartılması konusunda da ödünler koparmak olanaklıdır ve koparılmaktadır. Elbette ki "iktisadi" ödünler (ya da sözde ödünler) hükümet bakımından en ucuzu ve en elverişlisidir, çünkü hükümet bunlarla işçi sınıfının güvenini kazanacağını ummaktadır. İşte bundan ötürü, biz sosyal-demokratlar, hiçbir durumda ya da hiçbir biçimde, iktisadi reformlara daha büyük önem verdiğimiz, ya da bu reformların özel bir önem taşıdığını sandığımız vb. inancını (ya da yanılgısını) uyandıracak bir davranışta asla bulunmamalıyız. Yukarda sözü edilen yasal ve idari önlemlerle ilgili somut istemlerden sözederken, "bu gibi istemler" diye yazıyor Martinov, "kof bir ses olarak kalmaz, çünkü, elle tutulur sonuçlar vaadettiği için, işçi yığını tarafından etkin olarak desteklenebilirler. ..." Hayır, hayır, biz ekonomist değiliz! Biz yalnız, Bernstein'lar, Prokopoviç'ler, Struve'ler, R. M.'ler ve *tutti quanti*** gibi, somut sonuçların "elle tutulurluğu" önünde kölece eğilmekteyiz! Biz, yalnızca (Narsis Tuporilov ile birlikte) "elle tutulur sonuçlar vaadetmeyen" her şeyin "kof bir ses"ten başka bir şey olmadığının anlaşılmasını istiyoruz! Biz yalnızca çalışan yığınlar sanki (kendi dargörüşlü-

* S. 43: "Elbette ki, işçilere, hükümetten bazı iktisadi istemlerde bulunmalarını öğütlediğimizde, bunu, otokratik hükümet *iktisadi* alanda zorunlu olarak bazı ödünlerde bulunmaya hazır olduğu için yapıyoruz."

** Bütün ötekiler –ç.

lüklerini onlara yüklemeye kalkışanlara karşın bu alandaki yeteneklerini şimdiden tanıtlamış gibi), *hiçbir elle tutulur sonuç vaadetmese bile*, otokrasiye karşı *her türlü* karşı çıkışı etkin olarak destekleyemezlermiş gibi, muhakeme yürütmeye çalışıyoruz!

Örneğin Martinov'un kendisinin sözünü ettiği örnekleri, işsizliğe ve açlığa karşı "önlemleri" ele alalım. Eğer vaatlerine inanmak gerekirse, *Raboçeye Dyelo*, "elle tutulur sonuçlar vaadeden" (yasa tasarıları biçiminde?) "yasal ve idari önlemler için somut istemlere" ilişkin bir program hazırlayıp geliştirmeye çalışırken, her zaman "dogmanın devrimcileştirilmesini, yaşamın devrimcileştirilmesinden daha üstün tutan" *İskra*, işsizlikle kapitalist düzenin tümü arasındaki kopmaz bağı açıklamaya çalıştı, "açlık tehlikesine" karşı uyarıda bulundu, polisin "açlara karşı savaşını" ve insafsız "geçici ağır ceza kurallarını" teşhir etti; ve *Zarya* da *Yurt Haberleri Dergisi*'nin açlığı ele alan bir kesimini* bir ajitasyon broşürü biçiminde özel bir yeni basım olarak yayınladı. Hey Tanrım! Bu dargörüşlü ve bağnaz doktrinerler ne onmaz bir "tek yanlılık" içindeydiler! "Bizzat yaşamın" çağrılarına kulaklarını nasıl da tıkıyorlardı! Bunların makaleleri "elle tutulur sonuçlar vaadeden" *tek bir, evet* (ne korkunç şey!) tek bir "somut istem" içermiyordu! Zavallı doktrinerler! Bunlar, taktiklerin bir büyüme süreci ve büyüyen şeyin süreci vb. olduğunu ve iktisadi savaşımın *kendisine* siyasal bir nitelik kazandırmak gerektiğini öğrensinler diye, Kriçevski ve Martinov'a gönderilmelidirler!

"İşçilerin işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşımının ["hükümete karşı *iktisadi* savaşım"!] doğrudan taşıdığı devrimci anlamdan başka, bu savaşımın şöyle bir anlamı da vardır: böylelikle işçiler devamlı olarak siyasal haklardan yoksun bulundukları bilincine varırlar." (Martinov, s. 44.) Bu pasajı buraya aktarmamızın nedeni, yukarda söylenenleri yüzüncü ve bininci kez yinelemek değil, Martinov'a bu mükemmel yeni formülünden ötürü özel teşekkürlerimizi

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 253-274. –*Ed.*

sunmaktır: "işçilerin işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşımı". Ne paha biçilmez bir inci! Ekonomistler arasındaki bütün kısmi anlaşmazlıkları ve bütün nüansları ortadan kaldıran bu açık ve kısa önerme, işçileri "genel çıkarlar için bütün işçilerin koşullarının iyileştirilmesi uğruna siyasal savaşım"a* çağırmaktan başlayıp, aşamalar teorisinden geçerek, konferansın "en geniş uygulanabilirliğe sahip araçlar" vb. konusundaki kararıyla son bulan ekonomizmin *özü*, burada ne erişilmez bir beceri ve ustalıkla ifade edilmektedir. "Hükümete karşı iktisadi savaşım" *trade-union*cu siyasetin ta kendisidir ve bu da sosyal-demokrat siyasetten hâlâ çok uzaktır.

## B. MARTİNOV, PLEHANOV'U NASIL DERİNLEŞTİRDİ?

Bir arkadaş bir gün, "Son zamanlarda, aramızda, ne kadar çok sosyal-demokrat Lomonosov'lar belirdi!" dedi. Kastettiği şey, ekonomizmi benimseyen birçoklarının, yalnızca "kendi kavrayışlarıyla" (örneğin iktisadi savaşımın, işçileri, haklardan yoksun oluşları üzerinde düşünmeye sevkedeceği gibi) büyük gerçeklere varma ve bunu yaparken anadan doğma dehalara özgü bir küçümseme ile devrimci fikir ve hareketin daha önceki gelişmesinin bize verdiklerini yok sayma yolundaki şaşılası eğilimdi. Lomonosov-Martinov, işte tam böyle, anadan doğma dehadır. Onun "kendi kavrayışıyla" nasıl Akselrod'un çok eskiden söylemiş olduğu şeyleri yeniden *keşfettiğini* (doğal ki, bizim Lomonosov'umuz, Akselrod'un adını ağzına almamaktadır); örneğin, burjuvazinin şu ya da bu katının muhalefetini nasıl görmezlikten gelemeyeceğimizi anlamaya *başladığını* görmek için "İvedi Sorunlar" başlıklı makalesine bir gözatmak yeter (*Raboçeye Dyelo*, n° 9, s. 61, 62, 71; bununla *Raboçeye Dyelo*'nun Akselrod'a *Yanıt*'ını karşılaştırınız, s. 22, 23-24), vb.. Ama ne yazık ki, Martinov, yalnızca "keşfetmeye başlamıştır", daha fazlası değil. Çünkü o, Akselrod'un fikirlerini o kadar az anlamıştır ki, "işverenlere

* *Raboçaya Mysıl*, "*Özel Ek*", s. 14.

ve hükümete karşı iktisadi savaşım"dan sözedebilmektedir. *Raboçeye Dyelo*, üç yıl süreyle (1898-1901), Akselrod'u anlamak için çaba gösterdi, ama henüz anlamış değildir! Bunun nedenlerinden biri, sosyal-demokrasinin, "tıpkı insan türü gibi", ancak başarabileceği görevleri üzerine alması olmasın?

Ama Lomonosov'ların ayırıcı özellikleri, yalnızca, birçok şeyin cahili olmaları değil (böyle olsaydı talihsizlik yarı yarıya azalmış olurdu!), aynı zamanda kendi cahilliklerinin de farkında olmamalarıdır. Bu da gerçekten büyük bir talihsizliktir; ve işte bu talihsizliktir ki, onları, Plehanov'u sezdirmeden "derinleştirme" girişimine itmektedir.

"Plehanov bu kitabı [*Rusya'da Açlığa Karşı Savaşımda Sosyalistlerin Görevleri*] yazalı beri", diyor Lomonosov-Martinov, "köprülerin altından çok sular aktı. İşçi sınıfının iktisadi savaşımını on yıl boyunca yönetmiş olan sosyal-demokratlar ... parti taktikleri için, geniş bir teorik temeli henüz atamamışlardır. Bu sorun şimdi ön plana geçmiştir ve eğer biz, böyle bir teorik temeli atmak istiyorsak, Plehanov'un bir zamanlar geliştirmiş olduğu taktik ilkeleri elbette ki oldukça derinleştirmemiz gerekir. ... Bizim propaganda ile ajitasyon arasındaki ayrıma ilişkin tanımımız, bugün Plehanov'unkinden değişik olmalıdır. [Martinov, az yukarda, Plehanov'un şu sözlerini aktarmıştır: "Propagandacı, birçok düşünceyi bir-iki kişiye verir; ajitatör ise, bir-iki düşünceyi geniş yığınlara verir."] Propaganda denince, tüm ya da kısmi belirtileriyle olsun, bireyler ya da geniş yığınlar tarafından anlaşılır biçimde yapılmış olsun, bugünkü toplum düzeninin devrimci açıdan açıklanmasını anlamamız gerekir. Sözcüğün tam anlamıyla [*aynen böyle*! ajitasyondan anlamamız gereken şey ise, yığınların, belirli somut eyleme çağrılması ve proletaryanın toplum yaşamına doğrudan devrimci müdahalesinin sağlanması olmalıdır."

Rus —ve uluslararası— sosyal-demokrasisini, Martinov sayesinde, daha kesin ve daha derin yeni bir terminoloji bulduğu için kutlarız. Şimdiye kadar (Plehanov'la ve uluslara-

rası işçi sınıfı hareketinin bütün liderleriyle birlikte), diyelim ki, işsizlik sorununu ele alan bir propagandacının, bunalımların kapitalist niteliğini, modern toplumda bunalımların kaçınılmazlığının nedenini, bu toplumun bir sosyalist toplum biçimine geçişinin zorunluluğunu vb. açıklaması gerektiğini sanırdık. Kısacası, propagandacı "birçok düşünceyi" vermelidir, o kadar çok ki bu düşünceler birbirleriyle bağlantılı bir bütün olarak ancak (nispeten) az sayıda kimseler tarafından anlaşılabilir olacaktır. Aynı konu üzerinde konuşan ajitatör ise en çarpıcı ve en çok bilinen bir olguyu, diyelim işsiz bir işçinin ailesinin açlıktan ölmesini, artan yoksullaşmayı, vb. örnek olarak ele alacak ve herkesin bildiği bu olgudan yararlanarak "yığınlara" *tek bir düşünceyi*, örneğin, servet artışıyla yoksulluğun artışı arasındaki çelişkinin saçmalığı düşüncesini iletme yolunda çaba harcayacaktır; ve bu çelişkinin daha tam bir açıklamasını propagandacıya bırakarak, bu göze batan haksızlığa karşı yığınlar arasında hoşnutsuzluk ve öfke *yaratmaya* çalışacaktır. İşte bu yüzdendir ki, propagandacı, genellikle, *yazı yazarak* görevini yerine getirir; ajitatör ise *konuşarak*. Propagandacının özelliklerinin ajitatörünkinden farklı olması gerekir. Örneğin Kautsky'nin ve Lafargue'ın propagandacı olduklarını, Bebel ile Guesde'in ise ajitatör olduklarını söyleriz. Pratik eylemin bunlardan ayrı olarak bir üçüncü alanını ya da bir üçüncü işlevini bulup çıkarmak ve "yığınları, belirli, somut bir eyleme çağırma"yı bu işlevin içine dahil etmek, düpedüz saçmalıktır; çünkü, tek başına bir eylem olarak çağrı, ya teorik incelemenin propaganda broşürünün, ajite edici söylevinin doğal ve kaçınılmaz tamamlayıcısıdır, ya da, salt bir yürütme işlevini temsil eder. Örneğin, Alman sosyal-demokratlarının tahıl gümrüklerine karşı girişmiş bulundukları savaşımlarını ele alalım. Teorisyenler, diyelim ki, ticari antlaşmalar ve serbest ticaret için savaşım "çağrısı" ile birlikte gümrük siyaseti üzerine özel incelemeler kaleme alıyorlar. Propagandacı aynı şeyi bir dergide, ajitatör de halkın önünde verdiği söylevlere yapıyor. Şu anda, yığınların "somut eylemi", tahıl

gümrüklerinin artırılmasına karşı bir dilekçenin imzalanarak Reichstag'a sunulması biçimini alıyor. Bu eyleme çağrı, dolaylı olarak teorisyenlerden, propagandacılardan ve ajitatörlerden gelmektedir ve doğrudan da fabrikalarda ve evlerde dilekçeyi dolaştırıp imza toplayan işçilerden gelmektedir. "Martinov'un terminolojisine" göre burada Kautsky ve Bebel'in her ikisinin de propagandacı olması gerekir ve imza toplayan işçilerin de ajitatör. Bu açık değil mi?

Almanların bu örneği, bana, Almanca *Verballhornung* sözcüğünü anımsatıyor. Sözcük anlamıyla "balhornlaştırma" diye çevrilebilir. Bir yayınevi sahibi olan Johann Ballhorn, 16. yüzyılda, Leipzig'de yaşıyordu; bir alfabe yayınladı. Bu kitapta, âdet olduğu üzere, öteki resimler yanında, bir de horoz resmi vardı; ama horoz resmi mahmuzsuz çizilmişti ve yanına da birkaç yumurta konmuştu. Alfabenin kapağında şu açıklama vardı: "Bu baskı, Johann Ballhorn tarafından *düzeltilmiştir*". O zamandan beri metni ilk halinden daha kötü bir duruma getiren "düzeltmelere", Almanlar *Verballhornung* derler. Martinov'un Plehanov'u "derinleştirmesi" karşısında, insan, Ballhorn'un öyküsünü anımsamadan edemiyor.

Bizim Lomonosov'umuz bu fikir karışıklığını niçin "icat" etti? *İskra*'nın "Tıpkı Plehanov'un bundan onbeş yıl önce yaptığı gibi, sorunun yalnız bir yönünü gözönünde bulundurduğunu" (39) göstermek için. "Hiç değilse şu anda, *İskra*'da, propaganda görevleri, ajitasyon görevlerini arka plana itmektedir." (52). Eğer bu son önermeyi Martinovca'dan normal insan diline çevirecek olursak (çünkü insanlık bu yeni icat edilmiş terminolojiyi henüz öğrenmeyi becerememiştir), şunu elde ederiz: *İskra*'da siyasal propaganda ve ajitasyon görevleri, "hükümete" "elle tutulur sonuçlar vaadeden" , "yasal ve idari önlemlere ilişkin somut istemler sunma" görevini (ya da henüz Martinov'un yükselememiş olan eski insanlığının eski terminolojisini kullanmamıza bir kez daha izin verilirse, toplumsal reform istemlerini) arka plana itmektedir. Okur bu tezi aşağıdaki tiratla kıyaslasın:

"Bizi, bu programlarda şaşırtan bir başka şey de [devrimci sosyal-demokratların ileri sürdükleri programlar sözkonusudur], bu programların, işçilerin fabrikayla sorunlarıyla ilgilenen imalatçı yasama meclislerine [ki, Rusya'da mevcuttur] katılmalarının önemini ... ya da hiç değilse yerel yönetimlere katılmalarının önemini [devrimci nihilizmleri yüzünden] tamamıyla görmezlikten gelmelerine karşın, sürekli olarak, işçilerin parlamentodaki [ki, Rusya'da mevcut değildir] eylemlerinin yararlarını vurgulamalarıdır. ..."

Bu tiradın yazarı, daha dobra ve daha açık bir tarzda, Lomonosov-Martinov'un kendi kavrayışıyla keşfettiği şeyi ifade etmektedir. Yazar, "*Raboçeye Mysıl*'ın Özel Eki"ndeki R. M.'dir (s. 15).

## C. SİYASAL TEŞHİRLER VE "DEVRİMCİ EYLEM EĞİTİMİ"

*İskra*'nın karşısına "çalışan yığınların eylemini yükseltme teorisi"ni sürmekle, Martinov, gerçekte, bu eylemi *alçaltma* eğilimini açığa vurmuştur; çünkü o, bütün ekonomistlerin önünde secdeye yattıkları iktisadi savaşımın, yeğ sayılması gereken savaşım, özel önem taşıyan ve yığınların eylemini yükseltebilmek için "en geniş uygulanabilirliğe sahip" bir araç olduğunu, bunun, bu eylem için en geniş alan olduğunu söylemiştir. Bu tipik bir yanılgıdır, çünkü yalnız Martinov'a özgü bir şey olmaktan uzaktır. Gerçekte "emekçi yığınların eylemini yükseltmek", *ancak*, bu eylem "iktisadi bir temel üzerinde siyasal ajitasyon"la *sınırlanmadığı zaman* olanaklıdır. Siyasal ajitasyonun zorunlu olarak genişlemesinin temel bir koşulu, siyasal teşhirlerin *kapsamlı* bir biçimde örgütlendirilmesidir. *Ancak* böyle teşhirler aracılığıyladır ki, yığınlar siyasal bilinç ve devrimci eylemi eğitebilirler. İşte bunun içindir ki, bu eylem, bütün uluslararası sosyal-demokrasinin en önemli işlevlerinden biridir, çünkü siyasal özgürlük bile bu teşhirleri ortadan kaldırmaz, olsa olsa onun doğrultusunu birazcık değiştirir. Nitekim Alman Partisi,

özellikle siyasal teşhir kampanyasını yorulmak bilmez bir enerjiyle yürütmesi sayesinde durumunu güçlendirmekte ve etki alanını genişletmektedir. Eğer işçiler, *hangi sınıfları etkiliyor olursa olsun*, zorbalık, baskı, zor ve suistimalin *her türlüsüne* karşı tepki gösterınede eğitilmemişlerse ve işçiler bunlara karşı, başka herhangi bir açıdan değil de, sosyal-demokrat açıdan tepki gösterınede eğitilmemişlerse, işçi sınıfı bilinci, gerçek bir siyasal bilinç olamaz. Eğer işçiler, öteki toplumsal sınıfların *herbirini*, entelektüel, moral ve siyasal yaşamlarının *bütün* belirtilerinde gözleyebilmek için somut ve her şeyden önce güncel siyasal olgular ve olaylardan yararlanmasını öğrenmezlerse; eğer materyalist tahlil ve ölçütleri, nüfusun *bütün* sınıflarının, katmanlarının ve gruplarının yaşam ve eylemlerinin bütün yönlerine pratik olarak uygulamayı öğrenmezlerse, çalışan yığınların bilinci, gerçek bir sınıf bilinci olamaz. Kim, işçi sınıfının dikkatini, gözlemini ve bilincini, tamamıyla ya da hatta esas olarak işçi sınıfı üzerinde yoğunlaştırıyorsa, böylesi, sosyal-demokrat değildir; çünkü, kendini iyi tanıyabilmesi için, işçi sınıfının, modern toplumun *bütün* sınıfları arasında karşılıklı ilişkiler konusunda tam bir bilgisi, yalnızca teorik bilgisi değil... hatta daha doğru olarak ifade edelim: teorik olmaktan çok, siyasal yaşam deneyimine dayanan pratik bilgisi olması gerekir. Bu nedenle yığınları siyasal harekete çekmek için en geniş uygulanabilirliğe sahip araç olarak ekonomistlerimizin vaazettikleri iktisadi savaşım kavramı, pratik sonuçları bakımından çok zararlı ve gericidir. Bir sosyal-demokrat haline gelebilmesi için, işçi, toprakbeyi ile papazın, yüksek memur ile köylünün, öğrenci ile serserinin iktisadi niteliği ve toplumsal ve siyasal özellikleri konusunda açık-seçik bir fikre sahip olmalıdır; onların güçlü ve zayıf yanlarını bilmelidir; her sınıf ve katmanın kendi bencil özlemlerini, kendi gerçek "iç yapısını" *gizlemek* için kullandığı bütün parlak sözlerin ve safsataların anlamını kavramalıdır; belirli kurumların ve yasaların hangi çıkarları yansıttığını ve bunların nasıl yansıtıldığını anlamalıdır. Ama bu "açık-seçik tablo", herhangi

bir kitaptan edinilemez. İşçi, bunu, ancak canlı örneklerden, belirli bir anda çevremizde olup bitenlerin, herkesin üzerinde konuştuğu ya da birisinin fısıldadığı şu ya da bu olayda, rakamlarda, mahkeme kararlarında vb. belirenin sıcağı sıcağına teşhirinden edinebilir. Bu kapsamlı siyasal teşhirler, yığınları devrimci eylem bakımından eğitmenin zorunlu ve *temel* bir koşuludur.

Rus işçileri, polisin halka zorbaca davranışına karşı, dinsel mezheplere zulmedilmesine, köylülerin kırbaçlanmasına karşı, amansız sansüre, askerlere işkence edilmesine, en masum kültürel girişimlerin bastırılmasına vb. karşı niçin hâlâ bu kadar az devrimci eylemde bulunmaktadır? Böyle bir eylem, "elle tutulur sonuçlar vaadetmediği"nden "olumlu" fazla bir şey sağlamadığından, "iktisadi savaşımın" onları buna "itmediği"nden ötürü müdür? Böyle bir görüşü benimsemek, yineliyoruz, saldırıyı gerekmediği yere yöneltmek olur, kişinin kendi darkafalılığını "ya da bernştaynculığını" işçi yığınlarına yüklemek olur. Eğer bütün utanç verici haksızlıklara karşı yeteri kadar geniş, çarpıcı ve anında teşhirleri hâlâ örgütleyemiyorsak, suç bizdedir, yığın hareketinin gerisinde kalışımızdadır. Bunu yaptığımız zaman (ve bunu yapmak zorundayız ve yapabiliriz de), en geri işçi bile, öğrencilerin ve dinsel mezheplerin de, köylülerin ve yazarların da, kendisini yaşamının her adımında baskı altında tutan ve ezen aynı karanlık güçler tarafından hareketlere ve keyfî davranışlara uğradıklarını anlayacak ya da *içinde duyacaktır*; ve bunu duyunca, kendisi de tepki göstermek isteyecek, bu yolda dayanılmaz bir istek duyacak ve gereğini yapmayı bilecektir; bugün sansürcüleri "yuhalayacak", yarın bir köylü ayaklanmasını amansızca bastırmış olan valinin evi önünde gösteri yapacak, öbür gün kutsal engizisyonun işini gören papaz kılıklı jandarmalara bir ders verecektir, vb.. Şimdiye kadar çalışan yığınların önüne olabildiğince her konuda uygun teşhirleri *sermekte* çok az şey, ya da hemen hiçbir şey yapmadık. Birçoğumuz, henüz bu *yükümlülüğümüzün* bilincine varmış değildir ve fabrika yaşamının dar

çerçevesi içinde "günlük tekdüze savaşımın" ardında kendiliğinden sürüklenmektedirler. Bu durumda, *İskra*, günlük tekdüze savaşımın ilerleyişinin önemini küçümseme ve buna karşılık parlak ve eksiksiz düşüncelerin propagandasını yeğ tutma eğilimindedir" (Martinov, s. 61) demek, partiyi geriletmek, haksızlığımızı ve geriliğimizi savunmak ve yüceltmek demektir.

Yığınları eyleme çağırmaya gelince, enerjik bir siyasal ajitasyon olur olmaz, canlı ve çarpıcı teşhirler etkin olur olmaz, bu, kendi kendine olacaktır. Bir suçluyu suçüstü yakalamak ve onu hemen bütün halkın önünde ve her yerde teşhir etmek, bir sürü "çağrılar" kaleme almaktan çok daha etkilidir; ve etkisi öyledir ki, çok kez kimin yığınlara "çağrıda" bulunduğunu ve kimin şu ya da bu gösteri planını vb. önerdiğini saptamayı kesenkes olanaksız kılar. Deyimin genel değil somut anlamındaki eylem çağrıları, ancak eylem yerinde yapılabilir; ancak harekete bizzat kendileri girişenler ve bunu anında yapabilenler böyle çağrılarda bulunabilirler. Biz sosyal-demokrat yazarlara düşen de, siyasal teşhirleri ve siyasal ajitasyonu derinleştirmek, genişletmek ve yeğinleştirmektir.

Geçerken "eylem çağrıları" konusunda bu noktaya değinelim. İlkyaz olaylarından[57] *önce, işçiler için elle tutulur sonuçlar vaadetmediği* kesin olan bir sorunda, yani öğrencilerin askere alınması sorununda, işçileri etkin olarak müdahale etmeye *çağıran tek gazete İskra olmuştur.* "183 öğrencinin askere alınması" ile ilgili 11 Ocak tarihli emrin yayınlanmasından hemen sonra *İskra* (Şubat sayısı, n° 2*) bu konuda bir makale yayınlandı ve henüz gösteriler başlamadan *önce* işçileri "öğrencilerin yardımına koşmaya" *çağırdı*, "halkı" hükümetin bu küstahça meydan okumasına karşı çıkmaya çağırdı. Şimdi soruyoruz: Martinov'un "eylem çağrıları"ndan bu kadar söz etmesine ve giderek "eylem çağrıları"nın eylemin özel bir biçimi olduğunu ileri sürmesine karşın, bu *çağrı* hakkında tek sözcük söylememiş olmasını nasıl

* Bkz: *Collected Works*, Vol 4, s. 414-419. *–Ed.*

açıklamak gerekir? Bunun ardından da, "elle tutulur sonuçlar vaadeden" istemler uğruna savaşıma yeteri kadar "çağrılar" yayınlamadığı için *İskra'nın tek yanlı* olduğunu iddia etmesi düpedüz darkafalılık değil midir?

*Raboçeye Dyelo* da dahil olmak üzere, ekonomistlerimiz başarılıydılar, çünkü, geri işçilere ayak uydurdular. Ama sosyal-demokrat işçi, devrimci işçi, (ve bunların sayısı gittikçe artmaktadır) "elle tutulur sonuçlar vaadeden" istemler vb. uğruna savaşım konusundaki gevezelikleri öfkeyle reddedecektir, çünkü o, bunun, eski türkünün, rubleye bir kopek ekleme türküsünün yeni biçimde ifade edilmesinden başka bir şey olmadığını anlayacaktır. Ve bu işçi, *Raboçeye Mysıl* ve *Raboçeye Dyelo*'dan kendisine akıl öğretmeye gelenlere şöyle diyecektir: bizim kendi başımıza pekâlâ üstesinden geleceğimiz bir işe böyle aşırı gayretkeşlikle karışmakla, kendinizi boş yere meşgul ediyorsunuz ve asıl görevlerinizden kaçıyorsunuz baylar. Sosyal-demokratların görevinin iktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak olduğu yolundaki iddianızda zekice olan hiçbir şey yoktur; bu, yalnızca bir başlangıçtır ve sosyal-demokratların temel görevi değildir; çünkü, Rusya dahil, bütün dünyada, iktisadi savaşıma siyasal nitelik *kazandırmaya ilk kalkışan, çok kez, bizzat polis olmuştur*; hükümetin kimi desteklediğini kavramayı işçiler kendileri öğreniyorlar.* Yeni bir Amerika keş-

* "İktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırma" istemi, siyasal eylem alanında *kendiliğindenliğe boyuneğmeyi* en açık biçimde ifade eder. İktisadi savaşım çok kez *kendiliğinden* siyasal bir niteliğe bürünür, yani, "devrimci basilin — aydın katmanın" müdahalesi olmadan, sınıf bilinçli sosyal-demokratların müdahalesi olmadan. Örneğin İngiliz işçilerinin iktisadi savaşımı da, sosyalistlerin herhangi bir müdahalesi olmadan siyasal bir niteliğe büründü. Ama sosyal-demokratların görevi, iktisadi bir temel üzerindeki siyasal ajitasyonla sona ermiş olmaz; onların görevi, *trade-unioncu* politikayı sosyal-demokrat siyasal savaşıma *çevirmektir*; iktisadi savaşımın işçilerin kafalarına yerleştirdiği siyasal bilinç kıvılcımlarından *yararlanarak* işçileri *sosyal-demokrat* siyasal bilinç düzeyine *yükseltmektir*. Oysa Martinov'lar, işçilerin kendiliğinden uyanan siyasal bilincini ilerletecekleri, *kendiliğindenliğe* ve iktisadi savaşımın işçileri siyasal haklardan yoksun bulunduklarının bilincine varmaya "yönelttiğini" bıkkınlık verene kadar yinelemektedirler. Kendiliğinden uyanan *trade-unioncu* siyasal bilincin, sizi, sosyalist görevlerinizi anlamaya "yöneltmemesi" üzücüdür baylar.

fetmiş gibi bu kadar övgüsünü yaptığınız "işçilerin işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşımı", bugün Rusya'nın her yanında, en ücra köşelerinde bile, grevlerden sözedildiğini işitmiş, ama sosyalizm konusunda hiçbir şey duymamış işçilerin kendileri tarafından yürütülmektedir. Elle tutulur sonuçlar vaadeden somut istemler ileri sürerek biz işçiler arasında harekete geçirmek istediğimiz "eylemi", biz zaten ortaya koyuyoruz ve günlük, sınırlı sendikal çalışmalarımızda, bu somut istemleri çoğu kez aydınlardan hiçbir yardım görmeksizin biz kendimiz ileri sürüyoruz. Ama bu eylem bize yetmiyor; biz yalnızca "iktisadi siyaset lapasıyla beslenecek çocuklar değiliz. Biz ötekilerin bütün bildiklerini bilmek istiyoruz. Siyasal yaşamın *bütün* yönlerini ayrıntılı olarak öğrenmek ve tek tek her siyasal olaya *etkin olarak* katılmak istiyoruz. Bunu yapabilmemiz için, aydınların, bizzat bizim pek iyi bildiğimiz* şeyleri biraz daha az yinelemeleri ve henüz bilmediğimiz şeyleri, fabrikadaki "iktisadi" deneyimin bize hiçbir zaman öğretmeyeceği şeyleri, yani siyasal

* Bir işçinin bir ekonomiste bu hayalî söylevinin gerçeklere dayandığını tanıtlamak için işçi sınıfı hareketi hakkında doğrudan bilgisi bulunduğunda kuşku olmayan ve biz "doktrinerlere" karşı en az eğilimi olan iki tanık göstereceğiz; bunlardan biri (*Raboçeye Dyelo*'yu bile siyasal bir organ sayan!) bir ekonomist, öteki de bir teröristtir. Birinci tanık, canlılığı ve gerçekliği bakımından dikkati çeken "St. Petersburg İşçi Sınıfı Hareketi ve Sosyal-Demokrasinin Pratik Görevleri" başlıklı makalenin yazarıdır (*Raboçeye Dyelo*, n° 6). Yazar, işçileri şu kategorilere ayırıyor: 1° sınıf bilinçli devrimciler; 2° ara katman; 3° geriye kalan yığınlar. "Ara katman" diyor yazar, "çoğu kez siyasal yaşamın sorunlarına, genel toplumsal koşullarla bağlantısı uzun zamandan beri anlaşılmış bulunan kendi doğrudan iktisadi çıkarlarından daha çok ilgi göstermektedir. ..." *Raboçaya Mysıl* "sertçe eleştirilmektedir": "Her zaman aynı şey, çoktandır bunu biliyoruz, çoktandır okuduk." "Siyasal yorumlarında gene bir şey yok!" (s. 30-31.) Ama üçüncü katman bile, "meyhanenin ve kilisenin daha az baştan çıkardığı, ellerine pek nadir siyasal yazın geçen, işçilerin bu daha genç ve daha duyarlı kesimi, öğrenci ayaklanmaları vb. konusunda kendilerine ulaşan bölük-pörçük haberler üzerinde düşüncelere dalıyorlar, siyasal olaylar konusunda olurolmaz biçimde tartışıyorlar" vb.. Terörist şöyle yazıyor: "... kendi kentlerindeki değil de öteki kentlerdeki fabrika yaşamının küçük ayrıntılarını anlatan yazarları bir-iki kez okuyorlar ve ondan sonra bir daha okumuyorlar. ... Bunu cansıkıcı buluyorlar. ... Bir işçi gazetesinde hükümet hakkında hiçbir şey söylememek ... işçilere küçük çocuklar gözüyle bakmak demektir. ... işçiler çocuk değildirler." (Devrimci-Sosyalist Grup tarafından yayınlanan *Svoboda*,[58] s. 69-70.)

bilgileri biraz daha fazla vermeleri gerekir. Bu bilgileri, siz aydınların edinmesi kolaydır ve bunları şimdiye kadar sunduğumuz miktarlardan yüz kez ve bin kez daha büyük miktarlar halinde bize sunmanız görevinizdir; bu bilgileri, bize, yalnızca tartışmalar, broşürler ve makaleler biçiminde değil (açık sözlülüğümüzü bize bağışlayın; bunlar çok kez bir hayli cansıkıcı olmaktadırlar), hükümetimizin ve yönetici sınıflarımızın yaşamında bütün alanlarında şu anda ne yaptıklarını canlı *teşhirler* biçiminde iletiniz. Bu görevinizi yerine getirmek için daha çok çaba gösteriniz ve "çalışan yığınların eylemini yükseltmek" konusunda biraz daha az konuşunuz. Biz sizin sandığınızdan çok daha aktifiz ve hiçbir "elle tutulur sonuç" vaadetmeyen istemleri bile açık sokak savaşlarıyla pekâlâ destekleyecek durumdayız. Bizim eylemimizi "yükseltmek" size düşmez, çünkü *eylemden asıl yoksun olan sizlersiniz.* Kendiliğindenliğe daha az boyuneğin ve *kendi* eyleminizi yükseltmeyi biraz daha çok düşünün baylar!

## D. EKONOMİZM İLE TERÖRİZM ARASINDAKİ ORTAK YAN NEDİR?

Son dipnotta, bir raslantı olarak fikir birliği içinde olan bir ekonomist ile sosyal-demokrat olmayan bir teröristin görüşlerini aktardık. Ama genel olarak söylemek gerekirse, bu ikisi arasında, daha sonra üzerinde durmamız ve burada devrimci eylem içinde eğitim sorununa ilişkin olarak değinmemiz gereken raslansal değil, zorunlu bir iç bağıntı vardır. Ekonomistler ile bugünün teröristleri arasında ortak bir kök bulunmaktadır ve bu, bir önceki bölümde genel bir olgu olarak incelediğimiz ve şimdi de siyasal eylem ve siyasal savaşım üzerinde etkisi bakımından ele alacağımız *kendiliğindenliğe kölece boyuneğiştir.* "Günlük tekdüze savaşımı" vurgulayanlar ile bireylerden en özverili savaşımı bekleyenler arasındaki fark o kadar büyüktür ki, ilk bakışta, bu söylediklerimiz bir paradoks gibi gözükebilir. Ama bu, bir paradoks değildir. Ekonomistlerle teröristler kendiliğindenliğin

yalnızca farklı uçlarına boyuneğmektedirler; ekonomistler "salt işçi hareketi" önünde boyuneğmektedirler, teröristler ise devrimci savaşım ile işçi sınıfı hareketini birbirini tamamlayan bir bütün içinde birleştirme yeteneğinden ya da olanağından yoksun olan aydınların tutkulu öfkesinin kendiliğindenliği önünde boyuneğmektedirler. İnançlarını yitirmiş olanların ya da bunun olanaklı olduğuna hiçbir zaman inanmamış olanların öfkeleri ve devrimci enerjileri için, terör dışında bir çıkış yolu bulmaları gerçekten zordur. Böylece sözünü ettiğimiz kendiliğindenliğe kölece boyuneğişin her iki biçimi de, ünlü *Credo* programının *uygulamaya konuluşunun başlangıcından* başka bir şey değildir: işçiler "işverene ve hükümete karşı iktisadi savaşıma" girişsinler (*Credo*'nun yazarı, kendi görüşlerini Martinov'un diliyle ifade ettiğimiz için bizi bağışlasın. Bizim bunu yapmaya hakkımız olduğu kanısındayız, çünkü *Credo*'da da işçilerin iktisadi savaşımda "siyasal düzene karşı çıktıkları" söylenmektedir) ve aydınlar da siyasal savaşımı kendi gayretleriyle yürütsünler — elbette ki teröre başvurarak! Bu, üzerinde direnilmesi gereken tamamen mantıki ve kaçınılmaz bir *sonuçtur* — programı uygulamaya başlayanların *kendileri* henüz bunun kaçınılmaz olduğunu *anlamıyor* olsalar bile. Siyasal eylemin, en iyi niyetlerle ya terör çağrısında bulunanların, ya da iktisadi savaşımın kendisine bir siyasal nitelik kazandırmaktan sözedenlerin bilincinden çok ayrı olan bir mantığı vardır. Cehenneme giden yol, iyi niyet taşlarıyla döşenmiştir ve bu durumda, iyi niyet, kişiyi "en az direnme çizgisine", *katıksız burjuva Credo* programı çizgisine kendiliğinden sürüklenmekten kurtaramaz. Kuşku yok ki, birçok Rus liberalinin — liberalliği resmen benimseyenlerin ve marksizm maskesi takan liberallerin— bütün yürekleriyle teröre yakınlık duymaları ve günümüzde ortalığı sarmış olan terörist havayı kışkırtmaları da bir raslantı değildir.

İşçi hareketini her yoldan destekleme görevini benimseyen, ama *programına*, terörü ve deyim yerindeyse, sosyal-demokrasiden kurtuluşu da almış olan devrimci-sosyalist *Svo-*

*boda* grubunun kuruluşu, sosyal-demokratik duraksamaların bu sonuçlarını *daha 1897'nin sonunda*, ("*Bugünün Görev ve Taktikleri*") "iki bakışaçısı"nı yazdığı sıra sözcüğü sözcüğüne önceden belirtmiş olan P. B. Akselrod'un takdire değer ileri görüşlülüğünü bir kez daha doğrulamıştır. Rus sosyal-demokratları arasındaki daha sonra ortaya çıkan bütün tartışmalar ve anlaşmazlıklar, tıpkı bitkinin tohumda bulunması gibi, bu iki bakışaçısında mevcuttur.*

Bundan, ekonomizmin kendiliğindenliğine karşı direnemeyen *Raboçeye Dyelo*'nun, terörizmin kendiliğindenliğine karşı da niçin direnemediğini anlamak olanaklıdır. *Svoboda*'nın, terörizmi savunmak için öne sürmüş olduğu özgül savları burada belirtmek çok ilginç olacaktır. *Svoboda*, terörizmin caydırıcı rolünü "tamamen reddediyor" (*Devrimciliğin Yeniden Doğuşu*, s. 64), ama bunun yerine terörizmin "kızıştırıcı önemini" vurguluyor. Birincisi, bu, terörizm üzerinde direnen geleneksel (sosyal-demokrasi öncesi) düşünceler çevriminin parçalanış ve düşüş aşamalarından birini temsil etmesi bakımından tipiktir. Hükümetin terörle "yıldırılamayacağı"nı ve bu yüzden de yıkılamayacağını teslim etmek, terörü bir savaşım sistemi olarak programın öngördüğü bir eylem alanı olarak tümüyle mahkûm etmek demektir. İkincisi, bu, "devrimci eylem için eğitim" konusunda ivedi görevlerimizi anlamakta kusur etmemizin bir örneği olarak

* Martinov "daha gerçekçi [?] başka bir ikilem tasarlamaktadır" (*Sosyal-Demokrasi ve İşçi Sınıfı*, s. 19): "sosyal-demokrasi ya proletaryanın iktisadi savaşımının doğrudan önderliğini üzerine alır ve bununla [!] bu savaşımı devrimci sınıf savaşımına dönüştürür. ..." "Bununla", yani açıkçası iktisadi savaşımın doğrudan önderliğiyle, Martinov, sendikal savaşıma önderlik etmenin, *tek başına, trade-union*cu bir hareketi devrimci bir sınıf hareketine dönüştürmeyi başarabildiği tek bir örnek gösterebilir mi? Böyle bir "dönüşümü" gerçekleştirebilmek için *her biçimiyle* siyasal ajitasyonun "doğrudan önderliğini" etkin olarak üzerimize almamız gerektiğini anlayamıyor mu? ... "Ya da öteki bakış açısı: sosyal-demokrasi, işçilerin iktisadi savaşımının önderliğini üzerine almaktan kaçınır ve böylece ... kendi kanatlarını yolmuş olur. ..." Yukarıda aktarılan *Raboçeye Dyelo*'nun görüşüne göre "kaçınan" *İskra*'dır. Ama gördük ki, *İskra*, iktisadi savaşımı yürütmede *Raboçeye Dyelo'nun yaptığından çok daha fazlasını yapmaktadır*, ama dahası bununla kendini sınırlamaz ve iktisadi savaşımın hatırı için siyasal görevlerini *dar sınırlara hapsetmez*.

daha da tipiktir. *Svoboda*, terörü, işçi sınıfını "kızıştırma" aracı olarak, ona güçlü bir itki sağlama aracı olarak savunuyor. Kendi kendisini böylesine çürüten bir sav düşünmek zordur. İnsanın şu soruyu sorası geliyor: Rus yaşamında yeralan haksızlıklar yeterli değil midir ki, özel "kızıştırıcı" araçları icadetmek gereksin? Öte yandan, Rus zorbalığının bile kızıştıramadığı ve kızıştıramayacağı kimselerin, kollarını kavuşturarak, hükümetin bir avuç teröristle düellosunu kenardan seyredecekleri besbelli değil midir? Gerçek şudur ki, Rus yaşamındaki toplumsal kötülükler, çalışan yığınları heyecan doruğuna ulaştırmaktadır, ama biz Rus yaşam koşullarının düşündüğümüzden çok daha geniş boyutlara ulaştırdığı ve gürül gürül akan *tek bir sel* haline getirilmesi gereken halkın bütün bu öfke damlacıklarını ve dereciklerini, deyim yerindeyse, biraraya getirip yoğunlaştıramıyoruz. Bunun başarılabileceği, işçi sınıfı hareketindeki muazzam büyüme ile ve yukarda değinilen işçilerin siyasal yazın susuzluğu ile kesin olarak tanıtlanmaktadır. Öte yandan, terör çağrıları ve iktisadi savaşımın kendisine bir siyasal nitelik kazandırma çağrıları, şu anda, Rus devrimcilerinin omuzuna yüklenen en ivedi görevden yani kapsamlı siyasal ajitasyonu *örgütlendirme* görevinden kaçmanın iki farklı biçiminden başka bir şey değildir. *Svoboda*, "yığınlar arasında yeğin ve güçlü bir ajitasyon başlar başlamaz, terörün kızıştırıcı işlevinin sona ermiş olacağını" (*Devrimciliğin Yeniden Doğuşu*, s. 68) açıkça kabul ederek, ajitasyonun yerine terörü *koymak istemektedir*. Bu, hem teröristlerin hem de ekonomistlerin, ilkyazda meydana gelen olayların* ortaya koyduğu çarpıcı kanıtlara karşın, yığınların devrimci eylemini küçümsediklerini tanıtlamaktadır; ve birinci grup yapay "kızıştırıcılar" ardında koşarken, ikinci grup da "somut istemler"den sözediyor. Ama her ikisi de siyasal ajitasyonda ve siyasal teşhirlerin örgütlendirilmesinde *kendi eylemlerini* geliştirmede yeterli dikkati göstermiyorlar. Ve şimdi olsun ya

* 1901 ilkyazında başlayan büyük sokak gösterileri. [*Yazarın 1907 baskısına notu.*]

da başka bir zaman olsun, hiçbir başka iş, bu görevin *yerini alamaz.*

## E. DEMOKRASİ UĞRUNA SAVAŞIMIN ÖNCÜSÜ OLARAK İŞÇİ SINIFI

En geniş siyasal ajitasyonun ve bunun sonucu olarak da her yönlü siyasal teşhirin yürütülmesinin, eylemimizin, eğer bu eylemimiz gerçekten sosyal-demokrat bir eylem olacaksa, mutlak olarak zorunlu ve *başlıca* görevi olduğunu gördük. Ama biz, bu sonuca, *yalnızca* işçi sınıfının en ivedi gereksiniminden, siyasal bilgi ve siyasal eğitim gereksiniminden hareket ederek vardık. Oysa sorunu bu biçimde koymak, çok dar olarak koymak olur, çünkü burada sosyal-demokrasinin, ve özellikle bugünün Rus sosyal-demokrasisinin genel demokratik görevlerini gözönünde tutmamış oluyoruz. Sorunu daha somut olarak açıklayabilmek için, konuyu, ekonomistlere "en yakın" bir yönden, pratik yönden ele alacağız. İşçi sınıfının siyasal bilincinin geliştirilmesinin zorunlu olduğu konusunda "herkes görüş birliği içerisindedir". Çözülmesi gereken sorun bunun *nasıl* yapılacağı ve yapılması için neyin gerekli olduğu sorunudur. İktisadi savaşım, işçileri, yalnızca hükümetin işçi sınıfına karşı tutumunu "kavramaya yöneltir"; onun için "iktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak" için *ne kadar çaba harcarsak harcayalım,* iktisadi savaşımın sınırları içerisinde kaldığımız sürece, işçilerin siyasal bilincini (sosyal-demokrat siyasal bilinç düzeyine kadar) *hiçbir zaman geliştiremeyiz, çünkü bu çerçeve çok dardır.* Martinov'un sorunu karmakarışık etme yeteneğini göstermesi bakımından değil, bütün ekonomistlerin işledikleri temel hatayı, yani işçilerin siyasal sınıf bilincini, deyim yerindeyse, *içerden,* işçilerin iktisadi savaşımından, yani bu savaşımı biricik (ya da hiç değilse başlıca) hareket noktası yaparak, bu savaşımı biricik (ya da hiç değilse başlıca) temel sayarak geliştirmenin olanaklı bulunduğu yolundaki inançlarını açık-seçik ifade etmesi bakımından, Marti-

nov formülü, bizim için bir ölçüde değer taşır. Böyle bir görüş, kökten yanlıştır. Kendilerine karşı giriştiğimiz polemiklere alınan ekonomistler, bu anlaşmazlıkların kökeni konusunda derinliğine düşünmeyi reddetmektedirler, ve bu, farklı dillerden konuştuğumuzdan, birbirimizi anlayamamak sonucunu doğurmaktadır.

Siyasal sınıf bilinci, işçilere, *ancak dışardan* verilebilir, yani ancak iktisadi savaşımın dışından, işçilerle işverenler arasındaki ilişki alanının dışından verilebilir. Bu bilgiyi elde etmenin olanaklı olduğu biricik alan, *bütün* sınıf ve katmanların devletle ve hükümetle ilişkisi alanı, *bütün* sınıflar arasındaki karşılıklı ilişkiler alanıdır. Onun için, işçilere siyasal bilgi vermek için ne yapmalı sorusuna yanıt, pratik içindeki işçilerin ve özellikle ekonomizme eğilim gösterenlerin çoğunlukla yeterli buldukları "işçiler arasına gidilmelidir" yanıtı olamaz. *İşçilere* siyasal bilgiyi verebilmek için, sosyal-demokratlar, *nüfusun bütün sınıfları arasına gitmek* zorundadırlar; onlar ordu birliklerini *bütün yönlere* sevketmek zorundadırlar.

Böyle kaba bir formülü kasıtlı olarak seçişimiz, kendimizi bu aşırı ölçüde basitleştirilmiş biçimde ifade edişimiz, paradokslarla uğraşmak istediğimizden ötürü değil, ekonomistleri, şimdiye kadar affedilmez bir biçimde ihmal ettikleri görevlerini görmeye "yöneltmek", anlamamakta direndikleri *trade-union*cu siyasetle sosyal-demokrat siyaset arasındaki farkın ne olduğunu onlara göstermek içindir. Onun için okurdan sabırsızlanmamasını, söylediklerimizi sonuna kadar sabırla dinlemesini isteyeceğiz.

Son birkaç yıldan beri en yaygın olarak görülen sosyal-demokrat çalışma çevresi tipini ele alalım ve nasıl çalıştığını inceleyelim. Bu çevrenin "işçilerle bağı" vardır ve bununla yetinir; yalnızca fabrikalardaki aşırı adaletsizlikleri, hükümetin kapitalistleri tutmasını ve polis zorbalığını şiddetle suçlayan bildiriler yayınlamakla kalır. İşçi toplantılarında, tartışmalar, bu konuların sınırlarını hiçbir zaman aşmaz ya da çok seyrek olarak aşar. Devrimci hareketin tarihi konu-

sunda hükümetin iç ve dış siyaseti sorunları üzerinde, Rusya'nın ve Avrupa'nın iktisadi evrimi sorunları üzerinde, modern toplumdaki çeşitli sınıfların konumları konusunda vb. konferanslar ve tartışmalar çok seyrektir. Toplumun öteki sınıflarıyla sistemli biçimde bağlar kurmaya ve bunları geliştirmeye gelince, kimse böyle bir şeyi aklından bile geçirmez. Gerçekten, bu türden çevrelerin üyelerinin çoğunluğunun kafalarında canlandırdıkları ideal önder, bir sosyalist siyasal liderden daha çok, bir sendika sekreteri niteliğindedir. Çünkü herhangi bir sendikanın, örneğin bir İngiliz sendikasının sekreteri de, iktisadi savaşımda işçilere yardım eder, fabrikadaki haksızlıkların teşhirinde onlara yardım eder, grev ve grev gözcülüğü (yani belirli bir fabrikada grev olduğu konusunda herkesi uyarma) özgürlüğünü baltalayan yasaların ve önlemlerin adalete aykırı olduklarını açıklar, hakem mahkemelerinin burjuva sınıflardan gelme yargıçlarının yan tuttuklarını açıklar, vb. vb.. Kısacası, her sendika sekreteri "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşımı" yürütür ve bu savaşımın yürütülmesine yardımcı olur. Ve bunun henüz sosyal-demokratçılık olmadığı; sosyal-demok-ratın sendika sekreteri olmak ülküsüne değil, keyfiliğin ve baskının kendini gösterdiği her yerde bunun bütün belirtilerine karşı tepki göstererek, polis şiddetini ve kapitalist sömürüyü tümüyle sergileyen bir tablo yaratmak ve bütün bunları genelleştiren sosyalist inançları ve demokratik haklar yolundaki davayı sergilemek, bunu herkese ve proletaryanın tarihsel sınıf savaşımına katılmak isteyen her insana göstermek için en küçük fırsattan yararlanarak *halkın sözcüsü* olma ülküsüne sahip olması gerektiği iyice vurgulanmalıdır. Örneğin Robert Knight gibi bir lideri (İngiltere'de en güçlü sendikalardan biri olan Kazan İmalatçıları derneğinin ünlü sekreteri ve lideri), Wilhelm Liebknecht ile karşılaştırınız ve Martinov'un *İskra* ile olan tartışmasında çizdiği karşıtlıkları bu ikisine uygulamayı deneyiniz. Robert Knight'ın (Martinov'un yazısını gözönünde bulundurarak yazıyorum) "yığınları belirli somut eylemlere çağırma" işine daha çok giriştiğini (Martinov,

*op. cit.*, s. 39), Wilhelm Liebknecht'in ise, daha çok, "bugünkü düzenin tümünün ya da kısmi belirtilerinin devrimci açıdan aydınlatılmasına" önem verdiğini (38-39); Robert Knight'ın "proletaryanın kısa vadeli istemlerini formüle ettiğini ve bu istemlere hangi yoldan ulaşılacağını gösterdiğini" (41), Wilhelm Liebknecht'ın ise bir yandan bunu yaparken, "aynı zamanda, çeşitli muhalefet katmanlarının eylemlerine kılavuzluk etmekte", "onlara kesin bir eylem programı kabul ettirmeye çalışmakta"* kusur etmediğini (41); Robert Knight'ın "iktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak için" elinden geleni yaptığını (42) ve "elle tutulur sonuçlar vaadeden somut istemleri hükümete sunmayı" pek güzel başardığını (43); Liebknecht'in ise, daha çok "tek yanlı" "teşhirlere" önem verdiğini (40); Rober Knight'ın "günlük tekdüze savaşımın ileriye doğru yol almasını" daha önemli saydığını (61), Liebknecht'in ise "parlak ve eksiksiz düşüncelerin propagandasına" (61) daha çok önem verdiğini; Liebknecht'in yönettiği gazeteyi "ülkemizdeki gerçek durumu, özellikle siyasal durumu, nüfusun en çeşitli katmanlarının çıkarlarını etkilemesi ölçüsünde teşhir eden devrimci bir muhalefet organı" (63) haline getirdiğini Robert Knight'ın ise, "proleter savaşımla sıkı organik bağlar kurarak işçi sınıfı davası için çalıştığını" (63) —eğer burada "sıkı organik bağlar" sözü, yukarda, Kriçevski ve Martinov'un görüşlerini incelediğimiz kendiliğindenliğe kölece boyuneğmek anlamında kullanılıyorsa— Knight'ın, elbette ki, Martinov gibi, "etkisini derinleştirdiği inancıyla, etki alanını sınırlandırdığını" (63) göreceksiniz. Kısacası, Martinov'un, sosyal-demokrasiyi *de facto*** *trade-union*culuk düzeyine indirgediğini göreceksiniz; her ne kadar o bunu sosyal-demokrasinin iyiliğini istemediğinden ötürü değil, yalnızca Plehanov'u anlama zahmetine katlanacağına, onu derinleştirmede biraz acele ettiğinden ötürü yapmaktaysa da.

* Örneğin Fransa-Prusya savaşında, Liebknecht, *demokrasinin bütünü için* bir eylem programı kabul ettirdi; bu, Marx ve Engels'in 1848 programından daha geniş kapsamlıydı.

** Fiilen. –ç.

Ama biz açıklamamıza dönelim. Proletaryanın siyasal bilincini tam olarak geliştirmeyi gerçekten gerekli sayıyorsa, sosyal-demokrasinin "nüfusun bütün sınıfları arasına" gitmesi gerektiğini söyledik. Bu, şu soruya yolaçıyor: bu nasıl yapılacaktır? Bunu yapmaya yeterli güçlerimiz var mıdır? Bütün öteki sınıflar arasında böyle bir çalışmaya zemin var mıdır? Bu, sınıf bakışaçısından bir gerileme demek değil midir, ya da bizi bir gerilemeye götürmeyecek midir? Bu soruları ele alalım.

Biz teorisyenler olarak, propagandacılar olarak, ajitatörler olarak ve örgütçüler olarak "nüfusun bütün sınıfları arasına gitmeliyiz". Sosyal-demokratların teorik çalışmalarının çeşitli sınıfların toplumsal ve siyasal koşullarının bütün özgül özelliklerini incelemeyi amaç edinmesi gerektiği konusunda kimsenin kuşkusu yoktur, ama fabrika yaşamının özgül özelliklerinin incelenmesi yolunda yapılanlarla karşılaştırıldığında, bu yönde yapılanlar son derece yetersizdir. Komitelerde ve inceleme çevrelerinde, bütün zamanını metalurji sanayiinin özel bir kolunu incelemeye ayıran kimselere bile raslayabiliriz; ama ülkemizin toplumsal ve siyasal yaşamının belirli ivedi bir sorunu üzerinde nüfusun öteki katmanları arasında sosyal-demokrat çalışmanın yürütülmesi için araç olabilecek malzeme toplama işini özellikle üzerine almış olan (sık sık olduğu gibi, şu ya da bu nedenden ötürü pratik çalışmadan uzak durmak zorunda kalmış) örgüt üyelerine pek raslanmamaktadır. İşçi sınıfı hareketinin bugünkü önderlerinin çoğunluğunun eğitimden yoksun bulunduğunun sözünü ederken, bu bakımdan da eğitimin eksik olduğunu görmemezlik edemeyiz, çünkü bu da, ekonomistlerin "proleter savaşımla sıkı organik bağlar" konusundaki anlayışıyla ilgilidir. Elbette ki, asıl önemli olan şey, halkın bütün katmanları arasında *propaganda* ve *ajitasyondur*. Batı Avrupa sosyal-demokratının çalışması, bu bakımdan, *herkesin* katılabileceği mitingler ve gösterilerle, ve parlamentoda *bütün* sınıfların temsilcilerine sesleniyor olması olgusuyla kolaylaşmaktadır. Bizde ne parlamento var, ne de

toplanma özgürlüğü; bununla birlikte biz, bir sosyal-demokratı dinlemek isteyen işçiler için mitingler düzenleyebiliyoruz. *Bir demokratı* dinlemek isteyen bütün toplumsal sınıfların temsilcileri için de mitingler düzenleme yol ve araçlarını bulmalıyız; çünkü pratikte "komünistlerin her devrimci hareketi desteklediklerini",* ve bundan ötürü sosyalist inançlarımızı bir an bile gizlemeksizin *bütün halk önünde genel demokratik görevlerimizi* açıklamak ve vurgulamak zorunda olduğumuzu unutan kimse, sosyal-demokrat olamaz. Pratikte, *her türlü* genel demokratik sorunun ortaya atılmasında, öneminin belirtilmesinde ve çözüme bağlanmasında *herkesin önüne geçme* yükümlülüğünde olduğunu unutan kimse, sosyal-demokrat değildir.

Sabırsız okur "ama bu görüşe herkes katılmaktadır!" diyecektir ve Yurtdışı Birliği son konferansının *Raboçeye Dyelo* yazıkurulu için kabul etmiş olduğu yeni talimatlarda kesin olarak şöyle denmektedir: "Proletaryayı ya özel bir sınıf olarak, ya da *özgürlük uğruna savaşımda bütün devrimci güçlerin öncüsü olarak* doğrudan etkileyen toplumsal ve siyasal yaşamın bütün olayları, siyasal propaganda ve ajitasyona konu olmalıdır." (*İki Konferans*, s. 17, italikler bizim.) Evet, bunlar çok doğru ve çok güzel sözlerdir ve eğer *Raboçeye Dyelo bunları anlasaydı ve ikinci solukta bunlarla çelişen şeyler söylemekten kaçınabilseydi*, bize bu kadarı yeterdi. Çünkü kendimizi, "öncü", ileri birlik olarak adlandırmamız yetmez, öyle davranmalıyız ki *bütün* öteki birlikler bizim başta yürüdüğümüzü anlasınlar ve bunu kabul etmek zorunda kalsınlar. Şimdi biz, okura şunu soruyoruz: "öteki birliklerin" temsilcileri, biz "öncü" olduğumuzu söylediğimiz zaman, yalnızca bu sözümüzle yetinecek kadar aptal mıdırlar? Şöyle bir durumu gözünüzün önüne getirin: bir sosyal-demokrat, eğitim görmüş Rus radikallerinin ya da liberal anayasacıların "birliğine" geliyor ve, biz öncüyüz diyor; "bizim önümüzdeki görev, elimizden geldiği kadar, iktisadi sa-

* Bkz: Marx-Engels, *Komünist Parti Manifestosu*, Sol Yayınları, Ankara 1997, s. 55. –*Ed.*

vaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırmaktır". Radikal ya da anayasacı, eğer biraz akıllıysa (ve Rus radikalleri ile anayasacıları arasında birçok akıllı kimseler vardır), bu sözler karşısında yalnızca gülümseyecek ve diyecektir ki (elbette bunu içinden diyecektir, çünkü çoğunlukla o deneyim sahibi bir diplomattır): "Sizin 'öncünüz' budalalardan oluşuyor olmalı. Bunlar, işçilerin iktisadi savaşımının *kendisine* siyasal bir nitelik kazandırmak görevinin, bizim görevimiz, burjuva demokrasisinin ilerici temsilcilerinin görevi olduğunu bile anlamıyorlar. Batı Avrupa burjuvazisi gibi, biz de işçileri siyasete çekmek isteriz, *ama yalnızca trade-unioncu siyasete, sosyal-demokrat siyasete değil.* İşçi sınıfının *trade-union*cu siyaseti, işçi sınıfının *burjuva siyasetinin* ta kendisidir ve bu 'öncünün' görev diye sözünü ettiği şey, *trade-union*cu siyasetin formüle edilmesinden başka bir şey değildir! Varsın onlar istedikleri kadar kendilerini sosyal-demokrat ilan etsinler, ben etiketler karşısında heyecanlanacak kadar çocuk değilim. Ama onlar o kötü, bağnaz doktrinerlerin etkisi altında kalmamalıdırlar, varsınlar, farkında olmadan sosyal-demokrasiyi *trade-union*cu kanallara yöneltenlere 'eleştri özgürlüğü' tanısınlar."

Ve anayasacımız, sosyal-demokrasinin öncülüğünden sözeden sosyal-demokratların, hareketimizde kendiliğindenliğin hemen tamamen egemen olduğu bugün, "kendiliğinden unsurun küçümsenmesinden", "parlak ve eksiksiz düşüncelerin propagandasına oranla, günlük tekdüze savaşımın ileriye doğru hareketinin öneminin küçümsenmesinden" vb., vb. korktuğu kadar hiçbir şeyden korkmadığını öğrenince, dudağındaki belli belirsiz gülümseme kahkahaya dönecektir! Bilincin kendiliğindenliğe üstün geleceğinden korkan, bizimle görüş birliğinde olmayanların bile genel olarak kabul etmek zorunda kalacakları yürekli bir "plan"ı ileri sürmekten korkan bir "öncü". Acaba "öncü" ile "artçı"yı birbirine karıştırmıyorlar mı?

Gerçekten de Martinov'un şu uslamlamasını inceleyelim. 40. sayfada *İskra*'nın suistimalleri teşhir taktikleri bakımın-

dan tek yanlı olduğunu, "hükümete karşı güvensizliği ve kini ne kadar yayarsak yayalım, onu devirmek için yeterli etkin toplumsal enerjinin geliştirilmesinde başarı sağlamadığımız sürece amacımıza ulaşamayacağımızı" söylüyor. Bu arada belirtilebilir ki, bu, şimdiye kadar örneklerini çok gördüğümüz yığınları harekete geçirme özleminin, kişinin kendi eylemini sınırlandırma özlemiyle birleşmesidir. Ama şu anda asıl sorun bu değildir. Martinov, burada, buna uygun olarak, ("devirmek için") *devrimci* enerjiden sözetmektedir. Ve hangi sonuca varmaktadır? Normal zamanlarda çeşitli toplumsal katmanlar, kaçınılmaz olarak ayrı ayrı yollardan yürüdüklerine göre, "biz sosyal-demokratların çeşitli muhalefet katmanlarının eylemini aynı zamanda yönetemeyeceğimiz, onlara kesin bir eylem programı kabul ettiremeyeceğimiz, çıkarları için nasıl bir günlük savaşım yürütmeleri gerektiğini kendilerine gösteremeyeceğimiz besbellidir. ... Liberal katmanlar, kendi kısa vadeli çıkarları için etkin savaşımı kendileri yürüteceklerdir ve bu savaşım, onları siyasal düzenimizle karşı karşıya getirecektir" (s. 41). Böylece, devrimci enerjiden, otokrasinin devrilmesi için etkin savaşımdan sözetmekle işe başlayan Martinov, çabucak sendika enerjisine ve kısa vadeli çıkarlar uğruna etkin savaşıma dönüvermektedir! Kuşku yok ki, öğrencilerin, liberallerin vb. "kısa vadeli çıkarları" için savaşımı biz yönetemeyiz; ama sorunumuz bu değil çok saygıdeğer ekonomist! Tartıştığımız sorun, çeşitli toplumsal katmanların, otokrasinin devrilmesine olanaklı ve zorunlu katılışı sorunuydu; ve eğer biz, "öncü" olmak istiyorsak, *bu* "çeşitli muhalefet katmanlarının eylemine" yalnızca kılavuzluk *edebilecek durumda olmakla* kalmayız, bunu yapmak zorundayız da. Öğrencilerimiz ve liberallerimiz, vb. "onları siyasal düzenimizle karşı karşıya getiren savaşımı" yalnızca kendileri yürütmekle kalmayacaklardır, bu yönde en büyük katkı, otokratik hükümetin polisinden ve memurlarından gelecektir. Ama "biz", eğer ön saflardaki demokratlar olmak istiyorsak, yalnızca üniversite ya da zemstvo vb. koşullarından yakınanların düşüncelerini,

tüm siyasal düzenin beş para etmediği düşüncesine *yöneltmeyi* üstlenmeliyiz. Bütün muhalefet katmanlarının savaşıma ve partimize ellerinden gelen desteği verebilmelerini sağlamak için *kendi* partimizin önderliği altında, çok yönlü bir siyasal savaşımın örgütlendirilmesi görevini biz üzerimize almalıyız. Pratik içindeki sosyal-demokratlarımızı, bu çok yönlü savaşımın bütün belirtilerine kılavuzluk edebilen, kaynaşma halindeki öğrencilere, hoşnutsuz zemstvo mensuplarına, öfkeli dinsel mezhep mensuplarına, küskün ilkokul öğretmenlerine, vb., vb. gereken anda "kesin bir eylem programı kabul ettirmesini" bilen siyasal önderler olarak eğitmek, *bizim* işimiz olmalıdır. Onun için Martinov'un "bunlara ilişkin olarak, *ancak olumsuz* istismar teşhircileri *rolünü* oynayabiliriz ... *yalnızca* çeşitli hükümet görevlilerine bağladıkları umutları dağıtabiliriz" (italikler bizim) yolundaki iddiası *tamamıyla yanlıştır*. Bunu söylemekle Martinov, devrimci "öncü"nün gerçekten oynaması gereken rolün ne olduğunu hiçbir biçimde anlamadığını göstermektedir. Ve eğer okur bunu gözönünde tutarsa, Martinov'un vardığı şu sonucun *gerçek anlamını* anlayacaktır: "*İskra* ülkemizdeki gerçek durumu, özellikle siyasal durumu, nüfusun en çeşitli katmanlarını etkilemesi ölçüsünde teşhir eden devrimci muhalefetin organıdır. Biz ise proleter savaşımla sıkı organik bağlar kurarak işçi sınıfı davası için çalışıyoruz ve çalışmayı sürdüreceğiz. Etki alanımızı sınırlandırmakla bu etkiyi derinleştiriyoruz." (63) Bu sonucun gerçek anlamı şudur: *İskra*, işçi sınıfının (yanlış anlama yüzünden, eğitim noksanlığı yüzünden, ya da kanıları yüzünden pratik içinde bulunanlarımızın kendilerini sık sık onunla sınırlandırdıkları) *trade-union*cu siyasetini, sosyal-demokrat siyaset düzeyine *yükseltmek* istiyor. Oysa *Raboçeye Dyelo*, sosyal-demokrat siyaseti *trade-union*cu siyaset düzeyine *düşürmek* istiyor. Ve üstelik, iki tutumun "ortak dava içinde tamamen bağdaşabileceği" (63) yolunda bütün dünyaya güvence veriyor. *O sancta simplicitas*!*

* Ne saygıdeğer basitlik! –ç.

Devam edelim. *Bütün* toplumsal sınıflar arasında propaganda ve ajitasyonumuzu yürütebilmek için yeteri kadar gücümüz var mı? Elbette var. Sık sık bunu yadsımaya eğilim gösteren bizim ekonomistlerimiz, hareketimizin (aşağıyukarı) 1894'ten 1901'e kadar gösterdiği devasa ilerlemeyi gözden kaçırıyorlar. Gerçek "kuyrukçular" gibi, onlar da, hareketimizin çoktan tarihe karışmış olan başlangıçtaki aşamalarında yaşamayı sürdürüyorlar. İlk dönemde, gerçekten çok az gücümüz vardı ve o sıra kendimizi yalnız işçiler arasındaki eyleme adamamız ve bu yoldan sapmalara karşı çıkmamız çok doğal ve yerindeydi. O sıra bütün görevlerimiz işçi sınıfı içinde durumumuzu pekiştirmekti. Ama şimdi harekete dev gibi güçler kazanılmış bulunmaktadır. Eğitim görmüş sınıfların genç kuşağının en iyi temsilcileri bize gelmektedir. Taşranın her yerinde, orada yaşamak zorunda olan, harekete geçmişte katılmış bulunan, ya da şimdi katılmak isteyen ve sosyal-demokrasiye eğilim gösteren kimseler var (oysa, 1894'te, Rus sosyal-demokratlarını parmakla saymak olanaklıydı). Hareketimizin temel siyasal ve örgütsel eksikliklerinden biri, bütün bu güçlerden yararlanmayı ve onlara uygun işler vermeyi *beceremememizdir* (bu konuya bundan sonraki bölümde döneceğiz). Bu güçlerin büyük bir çoğunluğu "işçiler arasına gitme" olanaklarından tamamıyla yoksundur, öyleki, güçleri esas işimizden başka yana çekme tehlikesi sözkonusu olamaz. Ve işçilere gerçek, kapsamlı ve canlı siyasal bilgiler sağlayabilmek için, her yerde, toplumun bütün katmanlarında ve devlet mekanizmamızın bütün iç çarkları hakkında bilgi edinebileceğimiz bütün mevkilerde "kendi adamlarımız", sosyal-demokratlar bulunmalıdır. Böyleleri, yalnızca propaganda ve ajitasyon için değil, ama daha çok örgütlendirme için gereklidir.

Nüfusun bütün sınıfları arasında eylem zemini var mıdır? Kim bundan kuşku duyuyorsa bilinç bakımından yığınların kendiliğinden uyanışının gerisinde kalmaktadır. İşçi sınıfı hareketi kimilerinde hoşnutsuzluk, kimilerinde muhalefeti destekleme umutları ve kimilerinde de otokrasinin da-

yanılmaz bir hal aldığı ve mutlaka devrilmesi gerektiği bilincini uyandırdı ve uyandırmaya devam ediyor. Eğer biz, görevimizin, her hoşnutsuzluk belirtisinden yararlanmak ve ne kadar küçük olursa olsun her protesto hareketini birarayа getirip bunları en iyi bir biçimde kullanmak olduğunu anlamazsak (ki çoğunlukla gerçek durum böyledir), ancak sözde "siyasetçiler" ve sosyal-demokratlar oluruz. Milyonlarca ve milyonlarca köy emekçisinin, zanaatçının, küçük esnafın vb., biraz yeteneği olan bir sosyal-demokratın konuşmasını büyük bir istekle dinlemeye her zaman hazır olması durumu bunun dışındadır. Gerçekten de, içinde hak yoksunluğu ve zulümden yakınmayan ve bu yüzden de en ivedi genel demokratik gereksinimlerin sözcüsü olarak sosyal-demokratların propagandasına açık olan bireylerin, grupların ya da çevrelerin bulunmadığı tek bir toplumsal sınıf var mıdır? Nüfusun *bütün* sınıfları ve katmanları arasında bir sosyal-demokratın siyasal ajitasyonunun ne olabileceği konusunda açık bir fikre sahip olmak isteyenlere, bu ajitasyonun başlıca biçimi olarak (ama elbette ki biricik biçimi değil) sözcüğün geniş anlamıyla siyasal teşhirleri gösterebiliriz.

İlerde daha ayrıntılı olarak ele alacağım "Nereden Başlamalı?" başlıklı makalemde şöyle yazıyordum (*İskra*, Mayıs 1901, n° 4): "Nüfusun azıcık olsun siyasal bilince erişmiş olan her kesiminde *siyasal* teşhir için bir tutku yaratmalıyız. Siyasal teşhirin sesinin bugün bu kadar zayıf, ürkek ve seyrek duyulur olmasından cesaretimiz kırılmamalıdır. Bu, polis zorbalığına toptan boyuneğildiğinden ötürü değildir; bu, teşhirlerde bulunabilenlerin ve bulunmaya hazır olanların konuşabilecekleri bir kürsüden yoksun bulunmalarından, kendilerini dinlemeye istekli ve onlara cesaret veren bir dinleyici yığınından yoksun bulunmalarındandır; onlar, halk arasında "her şeye kadir" Rus hükümetine karşı yakınmalarını yöneltmeye değecek o gücü hiçbir yerde görememektedirler. ... Şimdi çar hükümetinin ulus çapında teşhiri için bir kürsü sağlama durumundayız ve bunu yapmak görevimizdir. Bu kürsü bir sosyal-demokrat gazete olmalıdır."*

Siyasal teşhirler için en ideal dinleyici yığını, çok yönlü ve canlı siyasal bilgiyi herkesten çok gereksinen ve bu bilgiyi, bu savaşım "elle tutulur sonuçlar" vaadetmediği zaman bile, etkin savaşıma dönüştürme yeteneğine herkesten çok sahip bulunan işçi sınıfıdır. *Ulus çapında* teşhirler için gerekli kürsü, ancak bütün Rusya'yı kapsayan bir gazete olabilir. "Bugünün Avrupa'sında bir siyasal organ olmadan siyasal hareket denmeye layık bir hareket düşünülemez"; hiç kuşku yok ki, Rusya, bu bakımdan bugünün Avrupa'sının bir parçası sayılmalıdır. Basın, yurdumuzda, çoktan beri bir güç haline gelmiştir; öyle olmasaydı, hükümet, basını satın almak için ve Katkov'ları ve Meşçerski'leri desteklemek için onbinlerce ruble harcamazdı. Ve otokratik Rusya'da yeraltı basınının sansür duvarını yarması ve legal ve tutucu basını kendisinden açıkça sözetmeye *zorlaması* yeni bir şey değildir. 1870'lerde ve hatta 1850'lerde durum buydu. İllegal yeraltı basınını okumak ve *İskra*'ya (n°7) mektup gönderen bir işçinin deyimiyle,[59] bu basından "yaşamasını ve ölmesini" öğrenmek isteyen halk kesimleri, şimdi, çok daha geniş ve çok daha derindir. İktisadi teşhirler, nasıl fabrika sahiplerine karşı savaş ilan etme anlamını taşırsa, siyasal teşhirler de, aynı ölçüde, *hükümete* karşı savaş açma anlamına gelir. Teşhir kampanyası ne kadar geniş ve güçlü olursa ve *savaşı başlatmak için savaşı ilan eden toplumsal sınıf* ne kadar kalabalık ve kararlıysa, bu savaş ilanının manevi önemi de o kadar büyük olacaktır. Onun için bizatihi siyasal teşhirler, karşı çıktığımız düzeni *dağıtmak için*, düşmandan iğreti ya da geçici müttefiklerini ayırmak için, otokrasinin kalıcı ortakları arasında düşmanlığı ve güvensizliği yayabilmek için güçlü bir araçtır.

Zamanımızda, teşhirleri ancak gerçekten *ulus çapında örgütlendirecek* bir partidir ki, devrimci güçlerin öncüsü olabilir. "Ulus çapında" sözcüğünün çok derin bir anlamı vardır. İşçi sınıfından olmayan teşhircilerin büyük bir çoğunluğu (unutmayalım ki, öncü olabilmek için, öteki sınıfları da

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 21-22. –*Ed.*

sürüklemeliyiz) duru kafalı siyasetçiler ve pratik duyguya sahip, kavrayışlı kişilerdir. "Her şeye kadir" Rus hükümetinden yakınmak şöyle dursun, küçük bir memurdan bile "yakınmanın" ne kadar tehlikeli olduğunu çok iyi bilirler. Ve böyleleri, bize, şikayetlerini, ancak bunun gerçekten bir etkisi olacağını, bizim bir *siyasal gücü* temsil ettiğimizi gördükleri zaman ileteceklerdir. Dışımızda kalanların gözünde böyle bir güç olabilmek için, artçı teori ve pratiğin üzerine bir "öncü" etiketi yapıştırmak yetmez; bilincimizi, inisiyatifimizi ve enerjimizi *yükseltmek* için çok çalışmamız ve inatla çalışmamız gerekir.

Eğer biz, hükümetin teşhirini ulus çapında örgütlendirme işini gerçekten üzerimize alacaksak, hareketimizin sınıfsal niteliği nasıl belirecektir? — "proleter savaşım ile sıkı organik bağlar kurma" meraklısı, işte böyle soracaktır ve gerçekten de sormaktadır. Yanıt çok yönlüdür: ulus ölçüsündeki bu teşhirleri örgütlendirecek olan biz sosyal-demokratlarız; ajitasyonun ortaya çıkardığı bütün sorunlar tutarlı bir sosyal-demokrat ruhla açıklanacaktır, ödünlerde bulunmadan, marksizmin kasıtlı ya da kasıtsız çarpıtılmasına hiçbir ödün vermeden; bütün alanları kapsayan siyasal ajitasyon, tüm halk adına hükümete karşı saldırıyı, proletaryanın devrimci eğitimini ve siyasal bağımsızlığının korunmasını, işçi sınıfının iktisadi savaşımına kılavuzluğu ve onun kendisini sömürenlerle olan ve artan sayıda proleteri bilinçlendiren ve bizim saflarımıza getiren bütün kendiliğinden çatışmalarından yararlanmayı ayrılmaz bir bütün içinde birleştiren bir parti tarafından yürütülecektir.

Ama ekonomizmin en karakteristik özelliklerinden biri, proletaryanın en ivedi gereksinimleriyle (siyasal ajitasyon ve siyasal teşhir yoluyla kapsamlı bir siyasal eğitim) genel demokratik hareketin gereksinimleri arasındaki bu bağı, hatta bu özdeşliği anlayamamasıdır. Bu anlayamama, yalnızca "Martinov'vari" sözlerle değil, bu sözlerle aynı anlamı taşıyan ve sözde sınıfsal bakışaçısından sorunu ele alan bazı kaynaklar tarafından da ifade edilmektedir. Örneğin *İskra*,

n° 12'de yayınlanan "ekonomist" mektup yazarları şöyle diyorlar:* "*İskra*'nın bu temel kusuru [ideolojinin abartılması], sosyal-demokrasinin çeşitli toplumsal sınıflar ve eğilimler karşısında tutumu sorununda gösterdiği tutarsızlığının da nedenidir. *İskra*, mutlakiyete karşı derhal savaşıma geçme sorununu teorik uslamlama yoluyla ["parti ile birlikte büyüyen parti görevlerinin büyümesiyle" değil] çözüme bağlamıştır. Belki de, bu gazete, bugünkü durumda, böyle bir görevin işçiler için zor olacağını sezmektedir [yalnızca sezmek değil, *İskra*, bu görevin işçilere, onlara emzikli bebek muamelesi yapan ekonomist aydınlardan çok daha kolay geleceğini bilmektedir, çünkü işçiler, Martinov'un unutulmaz dilini kullanacak olursak, hiçbir "elle tutulur sonuç" vaadetmeyen istemler uğruna bile savaşıma hazırdırlar], ama işçilerin bu savaşım için yeteri kadar güç toplamasını beklemeye sabrı olmadığı için, *İskra*, liberallerin ve aydınların saflarından müttefikler aramaya başlamıştır. ..."

Evet evet, ekonomistlerimizin kendi geriliklerinin hatasını işçilerin üzerine atmaktan vazgeçecekleri, kendi enerji yoksunluklarını işçilerin sözde güç yetersizliğiyle haklı göstermekten vazgeçecekleri yolunda her çeşitten "uzlaşıcının" uzun zamandan beri vaadettikleri o mutlu günleri "beklemekten" bıktık usandık ve gerçekten "sabrımızı" tükettik. Ekonomistlerimize soruyoruz: "İşçi sınıfının savaşım için güç toplaması" ile kastettikleri nedir? Bunun, iğrenç otokrasimizin *bütün* yönlerini açıkça görebilsinler diye, işçilerin siyasal yönden eğitilmesi demek olduğu açık değil midir? Ve *asıl bu iş için*, zemstvolara karşı, öğretmenlere, istatistikçilere, öğrencilere vb. karşı siyasal saldırılara ilişkin teşhirlerde bizimle birlikte olmaya hazır bulunan "liberallerin ve aydınların saflarından müttefiklere" muhtaç değil miyiz? Bu

* Yerimizin darlığı, ekonomistlerin özelliklerini pek iyi belirten bu mektubu ayrıntılı olarak *İskra*'da yanıtlamamıza engel oldu. Mektubun yayınlanmasına sevindik, çünkü *İskra*'nın tutarlı bir sınıfsal bakışaçısını muhafaza etmediği yolunda iddialar çok daha önce çeşitli kaynaklardan kulağımıza gelmişti ve yanıtımızı verebilmek için uygun bir anı ya da bu moda suçlamanın açıkça ifade edilmesini bekliyorduk. Üstelik bizim âdetimiz, saldırılara savunmayla değil, karşı-saldırıyla yanıt vermektir.

"ince mekanizmayı" anlamak gerçekten o kadar zor mudur? P. Akselrod, 1897'den beri, bize, "Rus sosyal-demokratlarının, proleter olmayan sınıflar arasından yandaşlar ve doğrudan ya da dolaylı müttefikler kazanmaları görevinin, her şeyden önce ve esas olarak proletaryanın kendisi içinde yürütülen propagandanın niteliği ile çözüleceğini" söyleyip durmamış mıdır? Ama Martinov'lar ve öteki ekonomistler, işçilerin, *ilkin*, "işverene ve hükümete karşı iktisadi savaşımla" (*trade-union*cu siyaset için) güç toplamaları gerektiğini ve ancak bundan sonra (herhalde *trade-union*cu "eylem için eğitim"den hareketle) sosyal-demokratik eyleme "geçmeleri" gerektiğini savunmaktadırlar!

"...Bu arayış içerisinde", diye devam ediyor ekonomistler, "*İskra* sık sık sınıfsal bakışaçısından ayrılmakta, uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarını bulandırmakta, 'müttefikler' arasındaki hoşnutsuzluğun nedenlerinin ve derecesinin büyük farklılıklar göstermesine karşın, hükümete karşı duyulan hoşnutsuzluğun ortak niteliğini ön plana koymaktadır. Örneğin *İskra*'nın zemstvolar karşısındaki tutumu böyledir. ...İddia ettiklerine göre, *İskra*, "hükümetin verdiği sus paylarından hoşnut olmayan soylulara işçi sınıfının desteğini vaadetmekte ama bu toplumsal katmanlar arasındaki uzlaşmaz sınıf karşıtlığı konusunda tek söz bile etmemektedir". Okur, *her ne olursa olsun*, mektubun yazarlarının değindikleri "Otokrasi ve zemstvolar (*İskra*, n° 2 ve 4) adlı makaleye[60] dönecek olursa,* bunların, *hükümetin* "toplumsal kastlara dayanan bürokratik zemstvoların ılımlı ajitasyonuna" karşı ve "mülk sahibi sınıfların bile bağımsız eylemine" karşı tutumunu ele aldığını görecektir. Bu makalede, hükümet, zemstvolara karşı savaşırken, işçilerin kayıtsız kalamayacaklarını belirtmekte ve zemstvolar da, devrimci sosyal-demokrasi bütün gücüyle hükümete karşı çıktığı zaman, ılımlı söylevler vermekten vazgeçip sağlam ve kararlı biçimde davranmaya çağ-

* Bu iki makale arasında geçen sürede kırsal alandaki uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarını özel olarak inceleyen bir makale vardır (*İskra* n° 3). [Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s.420-428. –*Ed.*]

rılmaktadır. Mektubu kaleme alanların burada hangi görüşe karşı geldikleri belli değildir. Yoksa işçilerin "mülk sahibi sınıflar" ve "toplumsal kastlara dayanan bürokratik zemstvolar" sözlerini "anlayamayacaklarını mı" sanıyorlar? Yoksa zemstvoları ılımlı dili bırakıp sert konuşmaya *zorlamanın* "ideolojiyi abartmak" olduğunu mu sanıyorlar? İşçilerin, otokrasinin zemstvolara karşı davranışı hakkında *da* hiçbir bilgi sahibi olmadan, otokrasiye karşı savaşım için "güç toplayabileceklerini" mi sanıyorlar? Bütün bunlar da bir bilinmez olarak kalıyor. Yalnız bir şey açık, o da, sosyal-demokrasinin siyasal görevlerinin ne olduğu konusunda, mektup yazarlarının çok belirsiz görüşleri olduğudur. Bu, şu sözlerden de belli: "*İskra*'nın öğrenci hareketine karşı tutumu da böyledir" (yani "uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarını da bulandırıyor"). İşçileri, sınırsız zorbalık, kargaşalık ve saldırının kaynağının, üniversite gençliği olmayıp Rus hükümeti olduğunu mitinglerle, gösterilerle ilan etmeye çağıracağımıza (*İskra*, nº 2)* herhalde biz de *Raboçaya Mysıl*'ın savlarına benzer savlar ileri sürmeliydik! Bu türden düşünceler, 1901'in güzünde, Şubat ve Mart olaylarından sonra, yeni öğrenci ayaklanmalarının arifesinde sosyal-demokratlar tarafından ifade edilmişti. Bu da, bu alanda bile otokrasiye karşı "kendiliğinden" protesto hareketinin, hareketin bilinçli sosyal-demokrat önderliğini *geride bıraktığını* gösterir. Polisin ve Kazakların saldırılarına uğrayan öğrencileri savunmak için işçilerin kendiliğinden hareketleri, sosyal-demokrat örgütlerin bilinçli eylemini aşmış bulunmaktadır!

"Bununla birlikte", diye devam ediyorlar mektubu kaleme alanlar, "öteki makalelerde, *İskra*, her türlü uzlaşmayı sert bir biçimde suçluyor ve örneğin Guesde'cilerin uzlaşmaz davranışını savunuyor." Sosyal-demokratlar arasında bugün mevcut olan anlaşmazlıkların güya temel nitelikte olmadığını ve bir bölünmeyi gerektirmediğini kendini beğenmiş bir eda ile ve hafiflikle iddia edenlere bu sözcükler üzerinde ciddi olarak düşünmelerini öğütleriz. Kimileri otokrasinin çe-

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 414-419. –*Ed.*

şitli sınıflara karşı gösterdiği düşmanlığı açıklamakta ve çeşitli toplumsal katmanların otokrasiye karşı gösterdikleri muhalefetten işçileri haberdar etmede çok az şey yazıldığını iddia ederken ve kimileri de, bu aydınlatma işinde bir "uzlaşma" —herhalde "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşım" teorisiyle uzlaşma— görürken, bunların aynı örgüt içinde birlikte çalışmaları olanaklı mıdır?

Köylülüğün kurtuluşunun kırkıncı yıldönümü dolayısıyla, biz, sınıf savaşımının kırsal kesimlere götürülmesi gereğini savunduk (n° 3)* ve Witte'nin gizli muhtırası ile ilgili olarak da yerel hükümet organlarıyla otokrasinin uzlaşmasının olanaksız olduğundan sözettik (n° 4). Yeni yasa dolayısıyla feodal toprak beylerine ve onlara hizmet eden hükümete saldırdık (n° 8),** ve illegal zemstvo kongresini selamladık. Zemstvonun, utanç verici dilekçelerden vazgeçerek (n° 8),*** savaşıma geçmesini istedik. Siyasal savaşımın gereğini anlamaya ve bu savaşıma girişmeye başlayan öğrencileri bir yandan yüreklendirirken (n° 3), öte yandan öğrencileri sokak gösterilerine katılmaktan vazgeçmeye çağıran "katıksız öğrenci" hareketi yandaşlarının gösterdikleri "isyan ettirici anlayışsızlığı" en sert biçimde eleştirdik (Moskova Öğrencileri Yürütme komitesi tarafından 25 Şubatta yayınlanan manifestoyla ilgili olarak, n° 3). Bir yandan zindancılar hükümetinin "sessiz-sedasız yazarlara, yaşlı profesörlere, bilim adamlarına ve tanınmış liberal zemstvo üyelerine" nasıl zorbaca davrandıklarına işaret ederken (n° 5) "Yazına Karşı Polis Saldırısı"), *Rossiya*[61] gazetesinin düzenbaz liberallerinin "anlamsız düşlerini" "yalancı ikiyüzlülüklerini" gözler önüne serdik (n° 5). "İşçilerin gönençlerinin sağlanmasında devlet himayesi" programının gerçek anlamını açıkladık ve "yukardan reformlara izin vererek aşağıdan reform istemlerini oyalamak, bu istemlerinin ileri sürülmesini beklemekten yeğdir" yolundaki "değerli itirafı" selamladık (n° 6).****

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 420-428. –*Ed.*
** *Ibid.*, Vol. 5, s. 95-100. –*Ed.*
*** Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 101-102. –*Ed.*
**** *Ibid.*, Vol. 5, s.87-88. –*Ed.*

Protestoda bulunan istatistikçileri yüreklendirdik (n° 7) ve grev kırıcısı istatistikçileri kınadık (n° 9). Bu taktiklerde, proletaryanın sınıf bilincinin bulandırılmasını ve *liberalizm* ile *bir uzlaşma* gören kimse, *Credo* programının gerçek anlamını kavrayamamaktadır ve lafta ne kadar reddederse etsin, *o programı de facto uygulamaktadır.* Çünkü *böyle bir yaklaşımla*, bu kişi sosyal-demokrasiyi "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşım"a doğru sürüklemekte ve *liberalizme boyuneğmekte*, her "liberal" konuya etkin olarak müdahalede bulunma ve o sorunda *kendi* tutumunu, sosyal-demokratik tutumunu belirleme görevini bırakmaktadır.

## F. BİR KEZ DAHA "KARAÇALICILAR" BİR KEZ DAHA "ALDATMACILAR"

Okurun anımsayacağı gibi, bu çok edepli deyimler, bizim "işçi sınıfı hareketini burjuva demokrasisinin bir aleti haline getirmek için dolaylı olarak ortam hazırlama" yolundaki suçlamamızı bu biçimde yanıtlayan *Raboçeye Dyelo*'ya aittir. *Raboçeye Dyelo*, saflığından, bu suçlamamızın ancak bir polemik yöntemi olduğu kararına vardı: şu kötü dogmacılar, bizim hakkımızda çeşitli kötü şeyler söyleme yolunu tutmuşlardır, burjuva demokrasisinin bir aleti olmaktan daha kötü ne olabilir ki? Ve böylece büyük puntolarla bir "tekzip" yayınlıyorlar. "Düpedüz iftira, başka bir şey değil" (*İki Konferans*, s.30), "aldatmaca" (31), "maskaralık" (33). *Raboçeye Dyelo*, tıpkı Jüpiter gibi (Jüpiter'e hiç benzemese de) suçlu olduğu için öfkeleniyor ve ağzından kaçırdığı küfürlerle hasmının uslamlama biçimini kavrama yeteneğinden yoksun olduğunu tanıtlıyor. Oysa yığın hareketinin kendiliğindenliği önünde *her türlü* boyuneğişin, sosyal-demokrat siyaseti *her türlü trade-union*cu siyaset düzeyine düşürmenin, işçi hareketini burjuva demokrasisinin bir aleti haline getirmek için ortam hazırlama sonucuna vardığını anlamak için uzun boylu düşünmenin gereği yoktur. Kendiliğinden işçi sınıfı hareketi, tek başına, ancak *trade-union*culuğu doğurabilir (ve ka-

çınılmaz olarak doğurmaktadır) oysa işçi sınıfının *trade-union*cu siyaseti, işçi sınıfının burjuva siyasetinin ta kendisidir. İşçi sınıfının siyasal savaşıma ve hatta siyasal devrime katılması, tek başına, onun siyasetini sosyal-demokrat siyaset yapamaz. *Raboçeye Dyelo* bunu yadsıyabilir mi? Bu gazete, herkes önünde ve kaçamağa sapmadan, açıkça, uluslararası sosyal-demokrasinin ve Rus sosyal-demokrasisinin en ivedi sorunlarını nasıl anladığını artık açıklamayacak mıdır? Hayır, bunu yapmayacaktır. Çünkü "burda olmamak" yöntemi diye tanımlayabileceğimiz oyuna başvurmaktadır. — "Ben değilim, beygir de benim değil, sürücü de ben değilim. Biz ekonomist değiliz; *Raboçaya Mysıl* ekonomizmi savunmuyor; zaten Rusya'da ekonomizm diye bir şey yok." Bu, pek ustaca "siyasal" bir oyundur, ama bir tek kusuru var, o da bu oyuna başvuran yayıncıların, çoğu kez "efendimci" olarak adlandırılmasıdır.

*Raboçeye Dyelo,* burjuva demokrasisinin, Rusya'da, genel olarak, yalnızca bir "hayalet" olduğunu sanmaktadır. (*İki Konferans,* s. 32).* Ne mutlu insanlar! Devekuşu gibi başlarını kuma gömüyorlar ve çevresindeki her şeyin yok olduğunu sanıyorlar. Her ay dünyaya marksizmin bozguna uğratıldığını hatta yok edildiğini liberal yazarlar; işçilere sınıf savaşımının Brentano'vari[62] anlayışını ve siyasetin *trade-union*cu anlayışını ileten liberalleri yüreklendiren (*S. Peterburgskiye Vedomosti,*[63] *Russkiye Vedomosti,*[64] ve daha niceleri gibi) liberal gazeteler; gerçek eğilimleri *Credo*'da o kadar güzel açıklanan ve yazınsal ürünleri Rusya'da bir uçtan bir uca tek başına, gümrüksüz, vergisiz dolaşan marksizm eleştiricileri yığını; özellikle Şubat ve Mart olaylarından sonra sosyal-demokrat *olmayan* devrimci eğilimlerin yeniden can-

* Bunun ardından, "işçi sınıfı hareketini devrim yoluna kaçınılmaz olarak sürükleyen Rusya'nın somut koşulları"ndan sözedilmektedir. Ama bu kişiler işçi sınıfı hareketinin izleyeceği devrim yolunun sosyal-demokrat yol olmayabileceğini bir türlü anlamıyorlar. Mutlakiyet egemen iken, bütün Batı Avrupa burjuvazisi, işçileri, devrim yoluna "sürükledi", bile bile sürükledi. Ama biz sosyal-demokratlar bununla yetinemeyiz. Ve eğer herhangi bir biçimde, sosyal-demokrat siyaseti kendiliğinden *trade-union*cu siyaset düzeyine düşürürsek, burjuva demokrasisinin ekmeğine yağ sürmüş oluruz.

lanması — bütün bunlar, besbelli ki, hayaletten başka bir şey değil! Bunların burjuva demokrasisiyle en küçük bir ilişkileri yok herhalde!

*Raboçeye Dyelo* ve *İskra*, n° 12'de yayınlanan ekonomist mektubun yazarları, "ilkyazdaki olayların, sosyal-demokrasinin otoritesini ve saygınlığını artıracağına, bu gibi sosyal-demokrat olmayan devrimci eğilimleri canlandırmasının nedeni üzerinde düşünmelidirler".

Bunun nedeni, bizim görevimizi yapmamış olmamızdı. İşçi yığınları bizden daha etkindiler. Muhalefet katmanları arasında hüküm süren hava hakkında tam bilgisi bulunan ve harekete önderlik edebilecek, kendiliğinden bir gösteriyi siyasal bir gösteri haline dönüştürecek, onun siyasal niteliğini genişletecek vb. yetenekte yeterince eğitilmiş liderlerden ve örgütçülerden yoksunduk. Bu koşullar altında bizim geriliğimizden, kaçınılmaz olarak, daha hareketli ve daha enerjik olan sosyal-demokrasi dışındaki devrimciler yararlanacaklardır ve işçiler, polise ve askerî birliklere karşı ne kadar enerjik ve özverili bir biçimde savaşırlarsa savaşsınlar, hareketleri ne kadar devrimci olursa olsun, sosyal-demokrat öncüyü değil, ancak o devrimcileri, burjuva demokrasisinin artçısını destekleyen bir güç olmakla kalacaklardır. Örneğin bizim ekonomistlerimizin yalnızca zayıf yanlarını taklit ettikleri Alman sosyal-demokratlarını alalım. Almanya'da niçin *tek bir* siyasal olay olmaz ki, sosyal-demokrasinin otoritesine ve saygınlığına bir şeyler eklemesin? Çünkü, sosyal-demokrasi, belirli her olayın en devrimci değerlendirmesini yapmada ve zulme karşı her protestoyu savunmada her zaman ötekilerin önüne geçmeyi bilmiştir. Alman sosyal-demokrasisi, iktisadi savaşımın, işçileri, her türlü siyasal haklardan yoksun olduklarını düşünmeye yönelteceği ve somut koşulların işçi sınıfı hareketini kaçınılmaz olarak devrim yoluna sürükleyeceği savlarıyla kendisini avutmaz. Toplumsal ve siyasal yaşamın bütün alanlarına ve bütün sorunlarına müdahale eder; Kayzer Wilhelm, belediye başkanı seçilen bir ilerici burjuvayı atamayı reddettiği zaman, duruma

müdahale eder (bizim ekonomistlerimiz bunun gerçekte liberalizmle bir uzlaşma olduğunu Almanlara öğretmeye henüz fırsat bulamadılar!); ve "müstehcen yayınlara ve resimlere karşı" yasa hazırlandığında, hükümet profesörlerin seçimini etkilemeye kalkıştığında, vb., vb. müdahale eder. Bütün sınıflar arasında siyasal hoşnutsuzluk yaratarak, miskinleri harekete geçirerek, geride kalanları isteklendirerek, proletaryanın siyasal bilincini ve siyasal eylemini geliştirmek için zengin malzeme sağlayarak, sosyal-demokratlar, her yerde ön saftadırlar ve bunun sonucu, bu savaşçı öncü örgüt, sosyalizmin düşmanlarının bile saygısını kazanmaktadır ve yalnızca burjuva çevrelerden değil, saraya bağlı bürokratik çevrelerden bile gelen önemli bir belgenin, bilinmez bir mucizeyle *Vorwärts* gazetesinin bürolarına ulaşması oldukça sık görülen bir durumdur.

*Raboçeye Dyelo*'nun kavrayış düzeyini aşan ve ellerini havaya kaldırarak "Maskaralık!" diye haykırmasına neden olan görünürdeki "çelişkinin" sırrı buradadır. Hele bir düşünün: Biz, *Raboçeye Dyelo, yığınsal işçi* sınıfı hareketini *ön plana alıyoruz* (ve bunu, büyük puntolarla ilan ediyoruz!); herkesi, kendiliğinden unsurun önemini küçümsemeye karşı uyarıyoruz; iktisadi savaşımın kendisine —*kendisine*— bir siyasal nitelik kazandırmak istiyoruz; proleter savaşımla sıkı ve organik bağlar kurmak istiyoruz. Ve gene de, bizim, işçi sınıfı hareketini burjuva demokrasisinin bir aleti haline getirmek için ortam hazırladığımız söyleniyor! Ve bunu söyleyen de kim? Hem "liberal" soruna müdahale ederek ("proleter savaşımla organik bağı" anlayamamak bu kadar olur!), öğrenciler ve hatta (ne dehşet verici bir şey!) zemstvolar üzerinde bu kadar durarak liberalizmle "uzlaşan" kimseler! Çabalarının (ekonomistlere oranla) daha büyük bir kısmını nüfusun proleter olmayan sınıfları arasındaki eyleme harcamak isteyen kimseler! Bu "maskaralık" değil de nedir?

Zavallı *Raboçeye Dyelo*! Acaba bir gün bu zor bilmecenin çözümünü bulabilecek mi?

DÖRT

# EKONOMİSTLERİN İLKELLİĞİ VE DEVRİMCİLER ÖRGÜTÜ

*RABOÇEYE DYELO*'nun yukarda incelediğimiz, iktisadi savaşımın, siyasal ajitasyonun en geniş uygulanabilirliğe araç olduğu, ve bizim görevimizin artık iktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırma vb. olduğu yolundaki iddiaları, yalnızca siyasal bakımdan değil, *örgütsel* görevlerimiz bakımından da dar bir görüşü ifade etmektedir. "İşverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşım" bütün Rusya'yı kucaklayan merkezî bir örgütü hiç de gerektirmez ve bu yüzden de bu savaşımdan, siyasal muhalefetin, protestoların ve öfkenin bütün belirtilerini tek bir genel saldırı içerisinde birleştirecek bir örgüt, profesyonel devrimcilerden meydana gelen ve bütün halkın gerçek siyasal liderlerinin yönetiminde bulunan bir örgüt, hiçbir zaman doğamaz. Bu, anlaşılır bir şey. Herhangi bir örgütün niteliğini doğal ve kaçınılmaz olarak belirleyen şey, o örgütün eyleminin içeriğidir. Onun için *Raboçeye Dyelo*, yukarda tahlil edilen görüşleri ile yalnızca siyasal eylemin değil, aynı zamanda örgütsel

çalışmanın da darlığını savunmakta ve meşrulaştırmaktadır. Burada da *Raboçeye Dyelo*, her zaman olduğu gibi, kendiliğindenliğe boyuneğen bir bilince sahip organ olduğunu ortaya koymaktadır. Oysa kendiliğinden gelişen örgüt biçimlerine kölece boyuneğmenin, örgütsel çalışmamızın dar sınırlılığını, ve ilkelliğini anlayamamanın, bu en önemli alanda ne kadar "geri" olduğumuzu anlayamamanın, bütün bunları kavrayamamanın, hareketimizin tutulmuş olduğu gerçek bir hastalık olduğunu söylüyorum ben. Bu öyle bir hastalıktır ki, çöküşle gelmez; bu, besbelli ki bir büyüme hastalığıdır. Bu konuda her türlü geriliğin savunusuna karşı, darlığın hoşgörülmesine karşı ödünsüz savaşıma girişmenin zamanı, kendiliğinden öfke dalgasının bizim hareketin liderlerinin ve örgütçülerinin üzerinden de aştığı şu sıradır. Pratik çalışmaya katılanların ya da böyle bir çalışmaya girmek için hazırlanmakta olanların hepsinde, aramızda yaygın bulunan *amatörlüğe* karşı hoşnutsuzluk ve bundan kurtulmamız için sarsılmaz bir kararlılık yaratmak özellikle gereklidir.

## A. İLKELLİK NEDİR?

Bu soruyu, 1894-1901 döneminin tipik bir sosyal-demokrat çalışma çevresinin faaliyetini kısaca anlatarak yanıtlamaya çalışacağız. O dönemde, öğrenci gençliğin tümünün marksizme sarıldığını belirttik. Bu öğrenciler, marksizmle, elbette ki, yalnızca bir teori olarak ilgilenmiyorlardı, onunla "Ne Yapmalı?" sorusuna bir yanıt olarak, düşmana karşı savaşmak için bir çağrı olarak ilgileniyorlardı. Bu yeni savaşçılar, şaşılacak ölçüde ilkel donanım ve eğitimle savaşa girdiler. Çok kez hemen hemen hiç donanımları yoktu ve eğitim diye bir şey görmemişlerdi. Sabanını bırakıp savaşa katılan köylüler gibi ellerinde sopalarla yürüdüler. Bir öğrenci çevresi, hareketin eski üyeleriyle hiçbir bağlantısı olmadan, başka yörelerdeki, hatta aynı kentin başka kesimlerindeki (ya da başka eğitim kurumlarındaki) inceleme çevreleriyle hiçbir bağlantı kurmadan, devrimci çalışmanın çeşitli bö-

lümlerini örgütlendirmeden, belirli bir zaman süresini kapsayan sistemli bir eylem planı olmadan, işçilerle ilişki kuruyor ve çalışmaya koyuluyor. Bu çevre, yavaş yavaş propaganda ve ajitasyonunu yaygınlaştıyor; eylemiyle oldukça geniş bir işçi kesiminin ve eğitim görmüş katmanın belirli bir kesiminin sempatisini kazanıyor; bu kesimler ona para sağlıyorlar ve "komite" gençlerden oluşan yeni grupları bunlar arasından ediniyor. Komitenin (ya da savaşım birliğinin) çekici gücü büyüyor, eylem alanı genişliyor, eylemini tamamen kendiliğinden bir biçimde yayıyor; bir yıl ya da birkaç ay önce, öğrenci çevrelerinin toplantılarında konuşan ve "Nereye?" sorusunu tartışan, işçilerle bağlantı kuran ve bu bağlantıları sürdüren, bildiri yazıp yayınlayan bu kimseler, artık öteki devrimci gruplarla ilişkiler kuruyorlar, yayın ediniyorlar, yerel bir gazetenin yayınına girişiyorlar, bir gösteri düzenlemekten sözetmeye başlıyorlar, ve ensonu açık savaşa geçiyorlar (bu açık savaş ilanı, duruma göre ilk ajitasyon bildirisi, bir gazetenin ilk sayısı ya da ilk gösteri yürüyüşü olabilir). Çoğunlukla bu çıkışlar, daha ilk anında tam bir fiyaskoyla sonuçlanır. İlk anında ve tam bir fiyasko, çünkü, bu açık savaş daha önce düşünülmüş ve uzun uzadıya saptanmış sistemli bir plan, inatçı ve uzun süreli bir savaşım planı sonucu değildi, yalnızca inceleme çevresinin geleneksel çalışmasının kendiliğinden büyümesi sonucuydu; çünkü polis, belli ki, hemen her seferinde, yerel hareketin, üniversite sıralarında "adları duyulmuş olan" başlıca militanlarını tanıyordu, ve bir baskın için kendisine en elverişli anı kollarken, kasıtlı olarak, elle tutulur bir suçüstü sağlayabilmek için, devrimci grubun yayılmasına gözyummuştur ve her seferinde tanıdıkları bazı kimselerin "tohumluk olarak" serbest gezmelerine izin vermiştir (bildiğim kadar "tohumluk" terimi, hem bizimkilerin, hem de çar polisinin kullandığı bir terimdir). Böyle bir savaşı, bir köylü yığınının, ellerinde sopalarla, modern askerî birliklere karşı savaşına benzetmemek insanın elinden gelmiyor. Ve insan, savaşçıların tam bir eğitim yoksunluğuna karşın, yayılan, büyüyen ve başarılar sağ-

layan hareketin canlılığına şaşıyor. Tarihsel bakımdan donanımın ilkelliğinin başlangıçta yalnız kaçınılmaz olmakla kalmadığı, savaşçıların geniş ölçüde seferber edilmesinin koşulu olarak *meşru bile* olduğu doğrudur; ama ciddi çatışmalarla karşılaşılmaya başlayınca (ve bunlar fiilen 1896 yazındaki grevlerle başlamıştır), savaş örgütümüzün eksikliklerini giderek, daha çok duymaya başladık. İlkten şaşkınlığa düşen ve gaf üstüne gaf yapan hükümet (örneğin, sosyalistlerin yaptıklarının kötülüklerini anlatarak kamuoyuna başvurması, ya da işçilerin başkentlerden taşradaki sanayi merkezlerine sürülmesi gibi), kısa zamanda savaşımın yeni koşullarına ayak uydurabildi ve kusursuz biçimde donatılmış olan ajan provokatör, casus ve polis birliklerini ustaca kullanmaya başladı. Baskınlar o kadar sıklaştı, o kadar çok insanı etkiledi ki, ve bu baskınlar sonucu yerel inceleme çevreleri öylesine silinip süpürüldü ki, işçi yığınları hemen hemen bütün liderlerini kaybettiler, hareket inanılmaz ölçüde dağınık bir nitelik aldı ve çalışmalarda süreklilik ve uyum tümüyle olanaksızlaştı. Yerel liderlerin böyle darmadağın edilişi, inceleme çevreleri üyelerinin rasgele kişilerden oluşması, teorik, siyasal ve örgütsel sorunlarda gerekli eğitimin olmaması ve bu sorunlarda dargörüşlülük, bütün bunlar, yukarda anlatılan koşulların kaçınılmaz sonuçlarıydı. İşler öyle bir hale geldi ki, birçok yerde işçiler, gereken sağlamlığı gösteremediğimizden ve gizlilik kurallarına uyamadığımızdan ötürü, aydınlara olan inancını yitirmeye ve onlardan uzak durmaya başladılar. İşçiler şöyle diyordu: aydınlar pek dikkatsiz davranıyorlar ve polis baskınlarına yolaçıyorlar!

Hareket konusunda azıcık bilgisi olan bir kimse, aklı başında sosyal-demokratların tümünün, sonunda bu amatörce yöntemlere bir hastalık olarak bakmaya başladıklarının farkındadır. Hareketi yakından bilmeyen okurun, hareketin özel bir aşamasını ya da özel bir hastalığını "icat ettiğimizi" sanmaması için, yukarda sözlerini aktardığımız tanıktan, aşağıya bir pasaj daha alacağız. Pasajın uzunluğundan dola-

yı okurun bizi bağışlayacağına inanıyorum.

B-v, *Raboçeye Dyelo*, n° 6'da şöyle yazıyor: "Daha geniş pratik eyleme tedrici geçiş, Rus işçi sınıfı hareketinin şu anda aşmakta olduğu genel geçici döneme doğrudan bağlı bulunan bu geçiş, karakteristik bir özellik olmakla birlikte, Rus işçilerinin devriminin genel mekanizmasında daha az ilginç olmayan bir başka özellik de vardır. *Eyleme uygun devrimci güçlerin genel olarak bulunmayışından** sözetmekteyiz, bu yokluk yalnızca St. Petersburg'da değil tüm Rusya'da duyulmaktadır. İşçi sınıfı hareketinin genel olarak yeniden canlanışıyla, çatışan yığınların genel olarak gelişmesiyle, grevlerin giderek sıklaşmasıyla, işçilerin artan açık yığın savaşımıyla ve hükümet baskısının, tutuklamaların, sınırdışı etmelerin ve sürgünlerin yoğunlaşmasıyla, *usta devrimci güçlerin bu yokluğu giderek daha çok göze batar bir hale gelmektedir*, ve hiç kuşku yok ki, *bu durum, hareketin derinliğini ve genel niteliğini etkilememezlik edemez.* Birçok grev, devrimci örgütlerin güçlü ve doğrudan etkisi olmaksızın yapılmaktadır. ... Ajitasyon bildirileri ve illegal yazın eksikliği duyulmaktadır. ... İşçilerin inceleme çevreleri ajitatörlerden yoksun kalmaktadır. ... Üstelik durmadan para sıkıntısı çekilmektedir. Kısacası, işçi sınıfı *hareketinin büyümesi devrimci örgütlerin büyüme ve gelişmesini aşmaktadır.* Etkin devrimcilerin sayısal gücü, hoşnutsuz işçi yığınları üzerindeki etkiyi kendi ellerinde yoğunlaştırmalarını ya da bu hoşnutsuzluğa birazcık olsun uyum ve örgütlülük getirmelerine olanak vermeyecek kadar azdır. ... Dağınık, birbirine bağlı olamayan ayrı ayrı inceleme çevreleri, ayrı ayrı devrimciler, organları orantılı biçimde gelişmiş tek bir güç ve disiplinli örgütü temsil etmemektedirler. ..." Dağıtılan inceleme çevrelerinin yerine derhal yenilerinin örgütlendirilmesinin, "ancak hareketin canlılığını tanıtladığını ... ama gerektiği gibi eğitilmiş devrimcilerin yeter sayıda bulunduğunu tanıtlamadığını" kabul eden yazar şu sonuca varıyor: "St. Petersburg devrimcileri arasında pratik eğitimin bulunmayışı, çalışma-

* İtalikler bize ait.

ların sonuçlarında görülebilir. Son yargılamalar, ve özellikle Öz-Kurtuluş grubunun ve Sermayeye Karşı Emek grubunun[65] yargılanmaları açıkça göstermiştir ki, işçi sınıfının koşulları ve bunun sonucu olarak da belirli bir fabrikada ajitasyon yapma koşulları konusunda ayrıntılı bilgiden yoksun, gizlilik ilkelerinden habersiz ve sosyal-demokrasinin ancak genel ilkelerini anlayabilen [eğer anlıyorsa] genç militan, çalışmasını ancak dört, beş ya da altı ay kadar yürütebilmektedir. Bunun ardından, bütün örgütün ya da hiç değilse örgütün bir kısmının yıkılmasına neden olan tutuklamalar gelmektedir. Onun için şu soruyla karşılaşmaktayız: eğer ömrü aylarla ölçülecekse, bu grup, başarılı eylem yürütebilir mi? ... Besbelli ki, mevcut örgütlerin kusurlarının yalnızca bu geçiş döneminden ileri geldiğini söyleyemeyiz. ... Besbelli ki, çalışmakta olan örgütlerin sayısal ve her şeyden öte niteliksel yapıları küçümsenecek bir etmen değildir, ve bizim sosyal-demokratlarımızın birinci görevi ... *örgütleri etkin bir biçimde bileştirmek ve örgüt üyeleri arasında sıkı bir ayıklama yapmaktır.*"

## B. İLKELLİK VE EKONOMİZM

Şimdi de, kuşkusuz her okurun aklına gelmiş olması gereken bir sorunu ele alalım. *Bütün* hareketi etkileyen büyüme hastalığı olan bu ilkellikle, Rus sosyal-demokrasisinin içerisindeki akımlarından *biri* olan ekonomizm arasında bir bağlantı kurulabilir mi? Biz kurulabileceği görüşündeyiz. Pratik eğitimden, örgütsel çalışmalarını yürütme yeteneğinden yoksunluk, kuşku yok ki, daha başından beri, her zaman, devrimci marksizmi savunanlar dahil, *hepimizin* ortak noksanlığıdır. Eğer sorun yalnızca pratik eğitimden yoksunluk olsaydı, kimse pratik içinde çalışanları suçlayamazdı. Ama "ilkellik" terimi eğitim yoksunluğundan daha fazla bir şeyi kapsar; bu terim genel olarak, devrimci çalışmada dar kapsamlılığı, bu kadar dar eylem temeli üzerinde iyi bir devrimciler örgütünün kurulamayacağını anlayamamayı, ve en-

sonu (ki bu en önemlisidir) bu darlığı haklı gösterme ve onu özel bir "teori" durumuna yükseltmeyi, yani bu sorunda da kendiliğindenliğe böylece boyuneğmeyi ifade eder. Bu türden çabalar açığa çıkar çıkmaz, ilkelliğin ekonomizmle bağları bulunduğu ve genel olarak kendimizi ekonomizmden (yani marksist teorinin ve sosyal-demokrasinin rolünün ve siyasal görevlerinin dar anlayışından) kurtarmadıkça, örgütsel eylemimizin bu darlığından da hiçbir zaman kurtulamayacağımız açıkça belli oldu. Bu çabalar, kendilerini, iki yönde ortaya koydular. Bazıları, işçi yığınlarının, devrimcilerin onlara "kabul ettirmeye" çalıştıkları geniş ve militan siyasal görevleri bizzat kendilerinin ortaya atmadıklarını; henüz *kısa vadeli* siyasal istemler uğruna savaşım vermeyi, "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşımı"* yürütmeyi sürdürmeleri gerektiğini (ve doğal olarak yığın hareketinin "erişebileceği" bu savaşıma denk düşen ve en az hazırlıklı gençliğin bile "erişebileceği" bir örgüt olması gerektiğini) söylemeye başladılar. Her türlü "teoricilik" teorisinden uzak olan bazıları ise, "siyasal bir devrimi gerçekleştirmenin" olanaklı ve zorunlu olduğunu, ama bunun, proletaryayı sıkı ve inatçı savaşım içerisinde eğitmek üzere güçlü bir devrimciler örgütü yaratmayı gerektirmediğini söylediler. Yapmamız gereken tek şey, o eski dostumuza, "erişilebilir" sopaya sarılmaktır. Üstü örtülü konuşmayı bir tarafa bırakırsak, genel bir grev örgütlemeli** ya da "kızıştırıcı terör" yoluyla işçi sınıfı hareketinin "ruhsuz" ilerleyişini kamçılamalıyız.*** Biri oportünist, öteki "devrimci" olan bu iki eğilim, egemen olan amatörlüğe boyuneğmektedir; bunlar amatörlükten kurtulunabileceğine inanmamakta ve ilk ve zorunlu pratik görevimizin, siyasal savaşıma gerekli enerjiyi, oturmuşluğu ve sürekliliği sağlayabilecek olan bir *devrimciler örgütünün* yaratılması olduğunu görememektedirler.

* *Raboçaya Mysıl* ve *Raboçeye Dyelo*, özellikle Plehanov'a *Yanıt*.

** Bkz: Kiev komitesi tarafından yeniden basılmış olan ve Rusya'da *Proleter-Savaşım* adlı derlemede yayınlanan "Siyasal Devrimi Kim Yapacaktır?" adlı broşür.

*** *Devrimciliğin Yeniden Doğuşu* ve *Svoboda* dergisi.

B-v'nin şu sözlerini aktardık: "İşçi sınıfı hareketinin büyümesi, devrimci örgütlerin büyüme ve gelişmesini aşmaktadır." "Yakından gözlemde bulunan bir kimsenin bu değerli görüşü" (*Raboçeye Dyelo*'nun B-v'nin yazısı hakkındaki yorumu böyledir) bizim için çifte bir değer taşır. Bu beyan, Rus sosyal-demokrasimizin bugünkü bunalımının başlıca nedeninin, liderlerin ("ideologların", devrimcilerin, sosyal-demokratların) *yığınların kendiliğinden atılımının gerisinde kalmış olmaları* yolundaki görüşümüzü doğrular. Bu beyan, aynı zamanda, ekonomist mektubu (*İskra*, n° 12) yazanlar tarafından, Kriçevski ve Martinov tarafından ileri sürülen, kendiliğinden unsuru, günlük tekdüze savaşımı küçümsemenin tehlikesini belirten, süreç olarak taktikleri vb. savunan savların tümünün ilkelliği övme ve savunmadan başka bir şey olmadığını gösterir. "Teorisyen" sözcüğünü dudak bükmeden telaffuz edemeyen, eğitimden yoksunluğa ve geriliğe kapılmış olmalarına "yaşamın gerçeklerini sezme" adını takmış olan bu adamlar, gerçekte en zorunlu *pratik* görevlerimizi anlayamadıklarını açığa vurmaktadırlar. Arkada kalanlara şöyle bağırıyorlar: "Ayak uydur! İleriye geçme!" Örgütsel çalışmada enerji ve inisiyatiften yoksun bulunanlara geniş ve yürekli eylem için gerekli "planları" bulunmayanlara, "süreç-olarak-taktikler" vaazediyorlar! Bizim işlediğimiz en büyük günah, *siyasal ve örgütsel* görevlerimizi her günkü iktisadi savaşımın kısa vadeli, "elle tutulur" "somut" çıkarları düzeyine *indirgememizdir*; ama onlar, iktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırın! diye hep aynı nakaratı yineleyip duruyorlar. Yineliyoruz: halk masalındaki kahraman, geçen cenaze alayına, "gözünüz aydın!" diye bağırırken ne kadar "yaşamın gerçeklerini" seziyorduysa, böyle bir davranışta bulunanlar da o kadar seziyorlar.

Bu ukalaların gerçekten "Narsis'e layık" eşsiz bir kendini beğenmişlikle, "işçi *çevrelerinin* sözcüğün gerçek ve *pratik* anlamıyla, yani siyasal istemler uğruna geçerli ve başarılı *pratik* savaşım anlamında siyasal görevlerle genel olarak (*aynen böyle*!) başedemeyişleri" konusunda ("*Raboçeye Dye-*

*lo'nun Yanıtı*", s. 24) Plehanov'a nasıl ders verdikleri anımsansın. Çevre vardır, çevre vardır, baylar! Elbette ki, "amatör" çevreleri, amatörlüklerinin farkına varıp da bundan vazgeçemedikleri sürece, siyasal görevlerle başedemezler. Eğer ayrıca, bu amatörler, kendi ilkel yöntemlerine vurgunsalar, ve "pratik" sözcüğünün altını çizmekte direniyorlarsa, ve pratik olmanın bir kimsenin kendi görevlerini, yığınların en geri katmanının anlayış düzeyine indirgemesini gerektirdiğini sanıyorlarsa, o zaman böyleleri deva bulmaz amatörlerdir ve, elbette ki, bunlar *genel olarak herhangi bir siyasal görevle başedemezler.* Ama Alekseyev ve Mişkin tipinde, Halturin ve Jelyabov tipinde bir liderler çevresi, en gerçek ve en pratik anlamıyla siyasal görevlerle başedecek yetenektedir, ve böyleleri, siyasal görevleri, ateşli propagandalarının kendiliğinden uyanan yığınlarda yankı bulmasından ötürü, kaynayan enerjilerinin devrimci sınıfın enerjisinde destek bulmasından ötürü başarabilmektedirler. Plehanov, bu devrimci sınıfın varlığına işaret etmekle, ve bu sınıfın kendiliğinden uyanışının kaçınılmaz olduğunu tanıtlamakla kalmayıp, "işçi çevrelerine bile" yüksek, geniş kapsamlı siyasal görev yüklerken bin kez haklıydı. Ama siz, o zamandan beri fışkırmış olan yığın hareketini bu görevi *alçaltmak*, "işçi çevrelerinin" enerjisini ve eylem alanını *daraltmak* için işaret ediyorsunuz. Eğer siz, kendi ilkel yöntemlerinize vurgun değilseniz, nesiniz? Pratik olmakla övünüyorsunuz, ama her pratik Rus işçisinin yalnızca bir çevrenin değil, bir kişinin enerjisinin bile devrim davası için nasıl mucizeler yaratabileceğini bildiğini göremiyorsunuz. Yoksa siz, bizim hareketimizin 1870'lerin önderleri gibi önderler çıkaramayacağını mı sanıyorsunuz? Eğer bunu sanıyorsanız, niçin? Eğitimden yoksun olduğumuz için mi? Ama biz, kendi kendimizi eğitiyoruz, ve eğitmeye devam edeceğiz, ve gün gelecek eğitilmiş olacağız! "İşverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşım" durgun suyunun yüzeyini yosunlar kapladığı ne yazık ki doğrudur; aramızda öyleleri çıktı ki, kendiliğindenliğin önünde, (Plehanov'un bir deyişini kullanırsak) Rus proletaryasının "kıçına"

vecd içinde bakarak, secde ediyorlar. Ama biz, bu yosunlardan kurtulacağız. Rus devrimcilerinin, gerçekten devrimci bir teorinin kılavuzluğunda, gerçekten devrimci ve kendiliğinden uyanan sınıfa dayanarak, heybetiyle doğrulmasının zamanı ensonu—ensonu!—gelmiştir. Bunun olabilmesi için pratik içinde çalışanlar yığınının, bunlardan daha da kalabalık olan ve okul sıralarından beri pratik eylem düşü görenler yığınının, siyasal görevlerimizi aşağılama ve örgütsel çalışmalarımızın alanını sınırlandırma yolundaki her türlü öneriyi alay ve küçümseme konusu yapmaları yeterlidir. Ve hiç telaşlanmayın, baylar, bunu başaracağız!

"Nereden Başlamalı?", adlı makalemde, *Raboçeye Dyelo*'nun görüşüne karşı şunları söyledim: "Özel bir soruna ilişkin ajitasyon taktiklerini ya da parti örgütüne ilişkin herhangi bir ayrıntıdaki taktikleri 24 saat içinde değiştirmek olanaklıdır. Ama 24 saat içinde demeyeceğim, 24 ay içinde bile, insanın bir savaşım örgütünün ve yığınlar içinde siyasal ajitasyonun genel, sürekli ve mutlak zorunluluğu konusundaki görüşünü değiştirebilmesi için her türlü ilkeden yoksun olması gerekir."* *Raboçeye Dyelo*'nun karşılığı şu oldu: "*İskra*'nın olgulara dayandığını iddia ettiği bu biricik suçlaması tamamen dayanaksızdır. *Raboçeye Dyelo* okurları çok iyi bilirler ki, daha başlangıçta, biz, *İskra*'nın çıkmasını beklemeden, siyasal ajitasyona çağrıda bulunmakla kalmadık ... [bunu yalnızca işçi inceleme çevrelerinin değil, "yığınsal işçi sınıfı hareketinin de, mutlakiyeti devirmeyi birinci siyasal görev sayamayacağını", ancak kısa vadeli siyasal istemler uğruna savaşımla yetinmesi gerektiğini ve "yığınların ancak bir ya da birkaç grevden sonra kısa vadeli siyasal istemleri anlamaya başladıklarını" söyleyerek yaptınız], ... yurtdışından Rusya içinde çalışan yoldaşlara ilettiğimiz yayınlarımızda, siyaset ve ajitasyonla ilgili *biricik* sosyaldemokrat malzemeyi sağladık .. [ve bu biricik malzeme de yalnızca en geniş siyasal ajitasyonu salt iktisadi savaşıma dayandırmakla kalmayıp, bu sınırlı ajitasyonun "en geniş öl-

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 58. –*Ed.*

çüde uygulanabilen" ajitasyon olduğunu iddia etmeye kadar işi vardırdınız. Baylar, görmüyor musunuz ki, *İskra*'nın yayınlanmasının ve *Raboçeye Dyelo*'ya karşı savaşıma girişmesinin zorunluluğunu tanıtlayan, bunun, sağlanan biricik malzeme olduğu yolundaki kendi savınızdır!]. ... Öte yandan, bizim yayın eylemimiz, partinin taktik birliği için fiilen zemin hazırlamıştır ... [taktiğin partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin büyümesi süreci olduğu inancındaki birliği mi? Gerçekten çok değerli bir birlik!]. ... Ve böylelikle bir 'militan örgütün' yaratılması olanağını sağlamıştır; o örgüt ki, onun uğruna Yurtdışı Birlik, yurtdışındaki bir örgütün yapabileceği her şeyi yapmıştır." (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 15.) Asıl konudan kaçmak için boşuna çaba! Elinizden geleni yaptığınızı yadsımak aklımın kıyısından geçmez. Ben sizin için "olanaklı" olanın *sınırlarının* kendi görüşünüzün darlığıyla çizilmiş olduğunu iddia ettim ve şimdi de ediyorum. Bir "militan örgütün" "kısa vadeli siyasal istemler" savaşımından, ya da "işverenler ve hükümete karşı iktisadi savaşımı" yürütmesinden sözetmek gülünçtür.

Ama eğer okur, amatörlüğe olan ekonomist sevdanın incilerini görmek istiyorsa, seçmeci ve sallantılı *Raboçeye Dyelo*'dan yüzünü çevirip tutarlı ve kararlı *Raboçaya Mysıl*'a bakmalıdır. *Özel Ek*'inde, s. 13'te R.M. şöyle yazıyor: "Şimdi de gerçek devrimci aydın denen katman üzerine bir çift sözümüz var. Bu katmanın çarlığa karşı kesin savaşıma girişmeye hazır olduğunu birçok kez tanıtladığı doğrudur. Ama talihsizlik şurda ki, devrimci aydın katmanımız, siyasal polisin en amansız baskısına uğradığından, siyasal polise karşı savaşımın otokrasiye karşı siyasal savaşım olduğunu sandı. Onun için katman, bugüne kadar, 'otokrasiye karşı savaşım için kuvvetlerin nereden sağlanabileceğini' anlayamamıştır."

(Sözcüğün en kötü anlamıyla) *kendiliğinden* harekete tapan bu kimsenin, polise karşı savaşıma tepeden bakıp onu horgörmesi, gerçekten eşi bulunmaz bir davranış! Kendiliğinden yığın hareketinde siyasal polise karşı savaşıma girişmemizin hiç de önemli olmadığı savına dayanarak, gizli eyle-

mi örgütlendirmedeki beceriksizliğimizi *haklı göstermeye* hazırdır! Devrimci örgütlerdeki eksikliklerimiz o denli ciddi bir sorun haline gelmiştir ki, bu korkunç vargıya çok az kimse katılır, ama örneğin Martinov buna katılmıyorsa, bu, kafasındaki fikirleri mantıksal sonuçlarına kadar düşünemediğinden, ya da düşünmeye cesareti yetmediğinden ötürüdür. Yığınların somut istemleri, elle tutulur sonuçlar vaadeden istemleri "ileri sürme" "görevi", gerçekten de, istikrarlı, merkezî bir militan devrimciler örgütünün yaratılması için özel çabalar harcanmasını gerektirmekte midir? Böyle bir "görev", "siyasal polise karşı" hiç "savaşım vermeyen" yığınlar tarafından yerine getirilemez mi? Üstelik, eğer birkaç lider dışında, "siyasal polise karşı savaşımda" hiçbir *yeteneği olmayan* işçiler (büyük çoğunluk) tarafından da üstlenilmeseydi, bu görev başarılabilir miydi? Yığının ortalama öğesi olan bu işçiler, grevlerde ve polisle ve askerî birliklerle yapılan sokak çatışmalarında insanüstü bir enerji ve özveri gösterebilirler ve tüm hareketimizin sonucunu *belirleyebilirler* (ve belirleyecek olanlar yalnızca onlardır); ama *siyasal* polise karşı savaşım özel nitelikler gerektirir, *profesyonel* devrimciler gerektirir. Ve biz, yığınların yalnızca somut istemler değil, işçi yığınlarının gittikçe artan sayıda profesyonel devrimciler de "öne sürmesini" sağlamalıyız. Böylece profesyonel devrimciler örgütü ile salt işçi hareketi arasındaki ilişki sorununa varmış bulunuyoruz. Bu sorun yazına çok az yansımışsa da, ekonomizme azçok eğilim gösteren yoldaşlarla yaptığımız konuşma ve polemiklerde, bu biz "siyasetçileri" büyük çapta meşgul etmiştir. Bu, özel ele alış biçimi gerektiren bir sorundur. Ama bu sorunu ele almadan önce ilkellik ile ekonomizm arasındaki bağ konusundaki tezimizi gösteren bir başka aktarma daha sunalım.

Bay N. N., *Yanıt*'ında şöyle yazmaktadır: "Emeğin Kurtuluşu grubu, savaşım için maddi güçlerin nereden sağlanacağını düşünmeden ve *savaşımın* hangi *yolu* izleyeceğini belirtmeden hükümete karşı doğrudan savaşıma girişilmesini istemektedir." Bu tümcedeki sözcüklerin altını çizen yazar,

"yol" sözcüğüne şu dipnotu eklemektedir: "Bunu gizliliğin gereği olarak açıklayamayız, çünkü program ve komplonun değil, *bir yığın hareketinin* sözünü etmektedir. Ve yığınlar gizli yollardan ilerleyemez. Gizli bir grev düşünebilir miyiz? Gizli gösteriler ve dilekçeler düşünebilir miyiz?" (*Vademecum*, s. 59) Böylece, yazar "maddi güçler" sorununa (grevlerin ve gösterilerin örgütleyicileri) ve savaşımın izleyeceği "yollar" sorununa çok yaklaşmaktadır. Ama yığın hareketine "tapındığı" için, yani bu harekete devrimci eylemimizi yüreklendiren ve ona *hız veren* bir şey değil de, bizi devrimci eylemi yürütme zorunluluğundan *kurtaran* bir şey olarak baktığı için, gene de şaşkın bir durumdadır. Ona katılanlar için ve onunla doğrudan ilgili bulunanlar için bir grevin sır olarak kalması olanaksızdır, ama bir grev, hükümet grevcileri tecrit etmek ve grev hakkında bütün haberlerin yayılmasını önlemek amacıyla gereken önlemleri aldığında, Rus işçi yığınları için bir "giz" olarak kalabilir (ve çoğunlukla kalmaktadır). Burada "siyasal polise karşı" özel bir "savaşım" gereklidir, böyle bir savaşımı da grevlerde yeralan geniş yığınlar fiilen yürütemez. Böyle bir savaşım devrimci eyleme profesyonel olarak girmiş kimseler tarafından "sanatın bütün kurallarına" uygun olarak örgütlendirilmelidir. Yığınların kendiliğinden harekete katılmaları olgusu, bu savaşımın örgütlendirilmesini *daha az zorunlu* kılmaz. Tersine *daha zorunlu* yapar; çünkü biz sosyalistler, eğer polisin her grevi ve her gösteriyi bir giz haline getirmesini önlemezsek (ve zaman zaman kendimiz de gizlice grevler ve gösteriler hazırlamazsak), yığınlara karşı doğrudan görevimizi başaramıyoruz demektir. Ve biz *bunu başaracağız*, çünkü kendiliğinden uyanan yığınlar da, *kendi saflarından*, artan sayıda "profesyonel devrimciler" *yetiştireceklerdir* (ama elbette ki, biz, işçilere yerlerinde sayınayı öğütleme gafletinde bulunmazsak).

## C. İŞÇİLER ÖRGÜTÜ VE DEVRİMCİLER ÖRGÜTÜ

Siyasal savaşımdan "işverenlere ve hükümete karşı ikti-

sadi savaşımı" anlayan bir sosyal-demokrat için "devrimciler örgütü" ile "işçiler örgütü"nün aşağıyukarı aynı şey olması doğaldır. Nitekim fiilen olan da budur; öyle ki, örgütten sözettiğimizde, ayrı ayrı diller konuşmaktayız. Örneğin daha önceden tanımadığım[66] oldukça tutarlı bir ekonomistle aramda geçen konuşmayı iyice anımsamaktayım. *Siyasal Devrimi Kim Gerçekleştirecek?* adlı broşürü tartışıyorduk, ve kısa zamanda bu yapıtın örgüt sorununu görmezlikten geldiği görüşünde birleştik. Neredeyse aramızda tam bir görüş birliğine varacaktık ki, konuşmanın ilerlemesiyle, ayrı ayrı dillerde konuştuğumuz ortaya çıktı. Muhatabım, yazarı, grev fonlarını, karşılıklı yardımlaşma derneklerini vb. görmezden gelmekle suçluyordu, oysa siyasal devrimi "gerçekleştirecek olan" temel etmen olarak benim aklımda olan bir devrimciler örgütüydü. Aramızdaki görüş ayrılığı açıkça ortaya çıkınca da, anımsadığım kadarıyla, bu ekonomistle görüş birliği içinde olduğum tek bir ilke sorunu bile yoktu.

Aramızdaki görüş ayrılığının kaynağı neredeydi? Ekonomistlerin hem örgüt, hem de siyaset sorunlarında durmadan sosyal-demokrasiden *trade-union*culuğa kaymakta oldukları gerçeğindeydi. Sosyal-demokrasinin siyasal savaşımı işçilerin işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşımından çok daha geniş ve karmaşık bir savaşımdır. Aynı biçimde (ve bundan ötürü), devrimci sosyal-demokrat partinin örgütlenmesi, kaçınılmaz olarak işçilerin iktisadi savaşım için örgütlenmesinden, *ayrı türde* bir örgütlenme olmak zorundadır. İşçilerin örgütü ilkin sendikal bir örgüt olmalıdır; ikincisi, olabildiğince geniş olmalıdır; üçüncüsü, koşullar elverdiğince gizlilikten uzak, açık olmalıdır (söylemenin gereği yok ki, burada olsun, daha ileride olsun, sözkonusu olan, yalnızca otokratik Rusya'dır), buna karşılık, devrimciler örgütü, her şeyden önce ve esas olarak devrimci eylemi meslek edinmiş kişilerden oluşmalıdır (işte bunun için, *devrimciler* örgütünden sözederken, devrimci sosyal-demokratları kastetmekteyim). Böyle bir örgütün üyelerinin bu ortak özelliği karşısında, *işçilerle aydınlar arasındaki*, ve hele ayrı ayrı meslekler

arasındaki *her türlü ayrım kesin olarak silinmelidir*. Besbelli ki, bu örgüt, pek geniş tutulmamalı ve olabildiğince gizli olmalıdır. Bu üç ayırıcı nokta üzerinde duralım.

Siyasal özgürlüğün varolduğu ülkelerde, sendika örgütüyle siyasal örgüt arasındaki ayrım apaçıktır, sendikalarla sosyal-demokrasi arasındaki ayrım gibi. Biriyle öteki arasındaki ilişkilerin, tarihsel, hukuksal, vb. koşullara göre ülkeden ülkeye değişmesi doğaldır; bu ilişkiler az ya da çok sıkı, karmaşık vb. olabilir (bize göre olabildiğince daha sıkı ve daha az karmaşık olmalıdır); ama özgür ülkelerde sendika örgütünü sosyal-demokrat parti ile aynı şey saymaya kalkışmak sözkonusu olamaz. Rusya'da, ilk bakışta, otokrasinin boyunduruğu, sosyal-demokrat örgütle işçi dernekleri arasındaki her türlü ayrımı silmektedir, çünkü *bütün* işçi dernekleri ve *bütün* inceleme çevreleri yasaklanmıştır, ve işçilerin iktisadi savaşımının başlıca belirtisi ve silahı olan grev, adi bir suç sayılmaktadır, (bazan da bir siyasal suç!). Böylece, bizdeki durum, bir yandan iktisadi savaşımı yürüten işçileri siyasal sorunlarla uğraşmaya "iterken", öte yandan sosyal-demokratları da, sendikacılıkla sosyal-demokrasiyi birbirine karıştırmaya "itmektedir" (ve bizim Kriçevski'lerimiz, Martinov'larımız ve benzerleri, birinci cinsten "itelemeyi" usanmadan tartışırken, ikinci cinsten "itelemenin" farkına varmamaktadırlar). Gerçekten de, gözünüzün önüne, "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşım"a yüzdedoksandokuz gömülmüş olan kimseleri getiriniz. Bunlardan bazıları, eylemlerinin *tamamı* süresince (dört ile altı ay) daha çapraşık bir devrimciler örgütünün gereğini düşünmek zorunluluğunu hiçbir zaman duymayacaktır. Başkaları, belki de oldukça geniş ölçüde dağıtılan bernştaynı yayına rastlayacaklar ve, bunun etkisi altında, "günlük tekdüze savaşımın" ileriye hareketinin derin anlam taşıdığı inancına varacaklardır. Başkaları da, belki, "proleter savaşımla sıkı ve organik bağlar kurma", sendika hareketiyle sosyal-demokrat hareket arasında bağlar kurma örneğini bütün dünyaya gösterme gibi çekici bir düşünceye kapılacaklardır. Böyleleri,

bir ülkeye kapitalizmin ve bunun sonucu olarak da işçi sınıfı hareketinin girmesi ne kadar gecikirse, o ülkedeki sosyalistlerin sendika hareketine o kadar çok katılabileceklerini ve bu hareketi destekleyebileceklerini, ve bu ülkede sosyal-demokrat olmayan sendikaların varlığı için nedenlerin o ölçüde azalacağını iddia edebilirler. Bu sav, buraya kadar tamamen doğrudur; ama ne yazık ki, kimileri daha da ileri giderek bu durumdan sosyal-demokrasi ile sendikacılığın tam bir kaynaşması düşünü görüyorlar. Biraz aşağıda, St. Petersburg Savaşım Birliğinin tüzüğü örneğinden, bu gibi düşlerin örgüt planlarımız üzerinde nasıl olumsuz etkide bulunduğunu göreceğiz.

İktisadi savaşımı amaçlayan işçi örgütleri, sendikal örgütler olmalıdırlar. Her sosyal-demokrat işçi, elinden geldiği kadar bu örgütleri desteklemeli ve bunların içinde etkin olarak çalışmalıdır. Bu böyle olmakla birlikte, "sendikalarda" üyeliğe yalnız sosyal-demokratların seçilebilmesini istemek, elbette ki bizim çıkarımıza olan bir şey değildir; çünkü böyle bir şey, olsa olsa, bizim yığınlar üzerindeki etkimizin kapsamını daraltır. İşverenlere ve hükümete karşı savaşım için birleşmenin gereğini anlayan her işçi, sendikalara girebilmelidir. Eğer sendikalar, hiç değilse bilinçlenmenin bu ilkel derecesine ulaşmış olan herkesi birleştirmezse, ve çok *geniş* örgütler olarak kurulmazsa, sendikaların asıl amacına ulaşmak olanaksızlaşır. Bu örgütler ne kadar geniş tutulursa, bunlar üzerindeki etkimiz de o ölçüde geniş olur. Bu etki, yalnızca iktisadi savaşımın "kendiliğinden" gelişmesi yüzünden ileri gelmez, sosyalist sendika üyelerinin yoldaşlarını etkilemede gösterdikleri doğrudan ve bilinçli çabadan da ileri gelir. Ama geniş bir örgüt sıkı gizlilik yöntemleri uygulayamaz (çünkü daha fazlasını ister). Çok sayıda üye gereği ile gizlilik yöntemlerini uygulama gereği arasındaki çelişki nasıl uzlaştırılacaktır? Sendikaları olabildiğince açık, her şeyi ortada örgütler haline nasıl getireceğiz? Genel olarak söylemek gerekirse, bu sonuca yalnızca iki yoldan varabiliriz: ya sendikalar yasallaştırılır (bazı ülkelerde, bu, sosyalist ve si-

yasal birliklerin yasallaştırılmalarından önce gelmiştir), ya da örgüt gizli tutulur, ama öylesine "serbest" ve şekilsiz, Almanların dediği gibi öyle *lose*'dir* ki, üyelerin büyük çoğunluğunu ilgilendirdiği kadarıyla, gizlilik yöntemlerinin gerekliliği hemen hemen sıfıra inmiş olur.

Sosyalist-olmayan ve siyasal-olmayan işçi birliklerinin yasallaştırılmaları Rusya'da başlamış bulunmaktadır, ve kuşku yok ki, hızla büyüyen sosyal-demokrat işçi sınıfı hareketimizin kaydettiği her ilerleme, çoğunlukla kurulu düzenin yandaşlarından, ama kısmen de işçilerin kendilerinden ve liberal aydınlardan gelen bu yoldaki yasallaştırma girişimlerini artıracak ve yüreklendirecektir. Sendikalara legalite bayrağı Vasiliyev'ler ve Zubatov'lar tarafından daha şimdiden çekilmiş bulunuyor. Ozerov'lar ve Vorms'lar bunlara destek olmayı vaadettiler ve desteklediler, ve işçiler arasında da, daha şimdiden, bu yeni eğilimin yandaşlarına raslanmaktadır. Bundan böyle, bu eğilimi hesaba katınamazlık edemeyiz. Bunu nasıl hesaba katacağız, bu konuda sosyal-demokratlar arasında iki ayrı görüş olamaz. Zubatov'ların ve Vasiliyev'lerin, çar jandarmasının ve papazların bu harekette oynadıkları rolü durmadan teşhir etmeli ve işçilere böylelerinin gerçek niyetlerini açıklamalıyız. İşçilerin legal toplantılarındaki liberal siyasetçilerin verdikleri söylevlerde, bütün uzlaşıcı ve "uyumluluğu savunan" sözleri teşhir etmeliyiz. Bu gibi söylevlerin, barışçı sınıf işbirliğinin özlenen bir şey olduğu yolunda içten gelme bir inancın sonucu söylenmiş olması, ya da iktidardan bazı ödünler koparmak için söylenmesi, ya da yalnızca bir dikkatsizlik sonucu olması, durumu değiştirmez. Ve ensonu, bu gibi açık toplantılarda ve izinli derneklerde, "ateşli olanları" saptayan ve kendi *ajan provokatörleri*ni illegal ölgütlere sokmak için legal örgütlerden yararlanmaya çalışan polisin sık sık kurduğu tuzaklar konusunda işçileri uyarmalıyız.

Bunu yaparken, işçi sınıfı hareketinin yasallaşmasının, *uzun vadede* Zubatov'ların değil, bizim işimize yarayacağını

* Gevşek. –ç

unutmamak gerekir. Tersine, yaban otlarını buğdaydan ayırmamıza yardımcı olacak olan şey, teşhir kampanyamızdır. Yaban otunun ne olduğunu belirtmiş bulunuyorum. Buğdaydan kastımız en geri kesimler de dahil olmak üzere, gittikçe artan sayıda işçileri toplumsal ve siyasal sorunlara çekmek, ve gelişmesiyle bize ajitasyonumuz için bol bol malzeme sağlayacak olan ve esas olarak legal olan işlevlerden (legal kitapların dağıtımı, yardımlaşma sandıkları vb.) kendimizi, devrimcileri, kurtarmaktır. İşte bu anlamda, Zubatov'lara ve Ozerov'lara şöyle diyebiliriz ve demeliyiz: Hadi bakalım baylar, elinizden geleni yapın! İşçilerin yolu üzerine (ya doğrudan provokasyonla, ya da "struveciliğin"[67] yardımıyla işçilerin morallerinin "dürüstçe" kırılmasıyla) her tuzak kuruşunuzda sizi teşhir etmek boynumuzun borcudur. Ama ileriye doğru gerçek bir adım attığınız zaman, bu adım "ürkek bir zikzak" olsa bile, size, "lütfen devam ediniz!" diyeceğiz. Ve ileri adım sayılabilecek tek adım, işçilerin eylem alanının, az da olsa gerçekten genişlemesidir. Bu tür her genişleme bizim yararımıza olacak ve, *ajan provokatörlerin* sosyalistleri avlaması yerine, sosyalistlerin yandaş kazanacakları türden legal derneklerin kurulmasını hızlandıracaktır. Kısacası, bizim görevimiz yaban otuna karşı savaşımdır. Saksılarda buğday yetiştirmek bizim işimiz değildir. Yaban otlarını yolarak tarlayı buğdaya hazırlarız. Ve Afanasi İvanoviç'ler ve Pulherya İvanovna'lar[68] saksıdaki ekinlerine bakadursun, biz yalnızca bugünün yaban otlarını biçmek için değil, yarının buğdayını biçmek için de harmancılarımızı hazırlamalıyız.*

Böylece, *biz*, olabildiğince az gizli ve olabildiğince geniş

* *İskra*'nın yaban otlarına karşı kampanyası *Raboçeye Dyelo*'nun şu öfkeli karşılığına neden oldu: "*İskra* için zamanımızın belirtileri, [ilkyazdaki] büyük olaylardan çok, Zubatov ajanlarının işçi sınıfı hareketini 'yasallaştırma' yolundaki zavallı çabalarıdır. *İskra* bu gerçeklerin kendi tezini çürüttüğünü göremiyor: çünkü bunlar, işçi sınıfı hareketinin hükümetin gözünde korkunç boyutlara ulaştığının kanıtlarıdır." (*İki Konferans*, s. 27.) Bütün kabahat, "yaşamın ivedi istemlerine kulaklarını tıkayan" ortodoksların "dogmatizmidir". Bir metre boyundaki buğdayı görmeyip de, iki santim boyundaki yaban otlarıyla mücadele edenler onlardır! Bu "Rus işçi sınıfı hareketi bakımından çarpık bir bakışaçısını" göstermiyor mu? (*Ibid.*, s. 27.)

bir sendikal örgüt yaratma sorununu yasallaştırma yoluyla *çözemeyiz* (ama Zubatov'ların, Ozerov'larm, böyle bir çözümü, kısmen de olsa, bize vermelerinden büyük hoşnutluk duyacağız; onun için olanca gücümüzle onlara karşı savaşmamız gerekiyor). Geriye gizli sendikal örgütler kalıyor, ve *biz*, bütün olanaklarımızla, (kesin olarak bildiğimiz gibi) bu yolu tutmuş olan işçilere yardım *etmeliyiz*. Sendikal örgütler yalnızca iktisadi savaşımın gelişmesi ve pekişmesi için son derece yararlı olmakla kalmazlar, aynı zamanda siyasal ajitasyonun ve devrimci örgütlenmenin çok önemli bir yardımcısı olabilirler. Bu sonuca varabilmek için doğmakta olan sendikal hareketi sosyal-demokratların istedikleri doğrultuya yöneltebilmek için, her şeyden önce, St. Petersburg ekonomistlerinin hemen hemen beş yıldan beri sahip çıktıkları örgütlenme planının saçmalığını iyice anlamak gerekir. Bu plan, Temmuz 1897 tarihli *İşçilerin Karşılıklı Yardımlaşma Sandığı tüzüğü*'nde ("*Listok*" *Rabotnika*, n° 9-10, s. 46, *Raboçaya Mysıl*, n° 1'den alınmıştır), ve Ekim 1900 tarihli *Sendikal İşçi Örgütü tüzüğü*'nde (St. Petersburg'da basılan ve *İskra*, n° 1'de sözü edilen özel bildiri) sunulmuştur. Her iki tüzüğün de temel nitelikte bir eksikliği var: bunlar, geniş işçi örgütünü sınırları katıca çizilmiş bir yapı içine oturtuyorlar ve onu devrimciler örgütüyle karıştırıyorlar. Daha ayrıntılı olarak hazırlandığı için, sözü edilen tüzüklerden ikincisini ele alalım. Tüzük *elliiki* maddeden oluşuyor. Yirmiüç madde, her fabrikada kurulacak olan (üye sayısı 10'u geçmeyecektir) ve "merkez (fabrika) gruplarını" seçecek olan "işçi çevrelerinin" yapısını, işleyiş yöntemlerini ve bunların hak ve yetkilerini açıklıyor. 2. madde şunu belirtiyor: "merkez grup, fabrikada ya da atelyede olup biten her şeyi gözler ve olayların kaydını tutar." "Merkez grup, ödenti ödeyenlere her ay bir mali rapor sunar" (md. 17), vb.. "Bölge örgütlerine" on madde ayrılmış, ve ondokuz madde de İşçi Örgütleri komitesiyle St. Petersburg Savaşım Birliği komitesi arasındaki (her bölgenin seçilmiş temsilcileriyle "yürütme grupları" —"propaganda grupları, eyaletlerle ve yurtdışı örgütlerle

bağlantı kurma grupları, mağazaları, yayınları ve fonları yöneten gruplar"— arasındaki) çok çapraşık karşılıklı ilişkilere ayrılmıştır.

İşçilerin iktisadi savaşımında "yürütme grupları"na ayak uyduran bir sosyal-demokrasi! Ekonomistlerin düşüncelerinin nasıl sosyal-demokrasiden *trade-union*culuğa doğru saptığını, ve sosyal-demokratların her şeyden önce proletaryanın kurtuluş savaşımının *tümünü* yönetebilecek bir devrimciler örgütü ile ilgilenmesi gerektiği düşüncesinin bunlara ne kadar yabancı olduğunu, bundan daha çarpıcı bir biçimde göstermek zordur. "İşçi sınıfının siyasal kurtuluşundan", "çarlık zorbalığına" karşı savaşımından sözetmek ve aynı zamanda böyle tüzükler kaleme almak, sosyal-demokrasinin gerçek siyasal görevlerinin ne olduğunu hiç, ama hiç anlamamaktır. Elli küsur maddenin hiçbirinde, yığınlar arasında olanaklı en geniş siyasal ajitasyonu, Rus mutlakiyetinin bütün yönlerini ve Rusya'daki çeşitli toplumsal sınıfların özgül özelliklerini aydınlatan bir ajitasyonu yürütmenin gereğinin anlaşıldığını gösteren en küçük bir belirti yok. Zaten böyle tüzüklerle, hareketin siyasal amaçları bir yana, sendikal amaçlara bile ulaşılamaz, çünkü sendikalar *meslek*lere göre örgütlenirler ki, bunun tüzükte lafı bile edilmemektedir.

Ama belki en karakteristik olan şey, ayrı ayrı her fabrikanın "komitesini" sürekli, tek biçimde ve gülünç derecede ayrıntılı kurallarla ve üç dereceli bir seçim sistemiyle birbirine bağlamaya çaba gösteren bütün "sistemin" aşırı yüklülüğüdür. Ekonomizmin dar ufukları arasına sıkışan fikir, ağır bir kırtasiyecilik ve bürokrasi kokusu yayan ayrıntılar içinde kendini kaybedip gitmektedir. Gerçekte, hiç söylemeye gerek yok ki, bu maddelerin dörtte-üçü hiçbir zaman uygulanamaz; ama buna karşılık, her fabrikada bir merkezî gruba sahip böyle bir "gizli" örgüt, jandarmanın geniş çapta baskınlar yapmasını kolaylaştırır. Polonyalı yoldaşlar, hareketlerinde buna benzer bir evreden geçmişlerdir; her yerde işçi yardımlaşma sandıkları kurma tutkusuna kapıldıkları

bir zaman oldu; ama jandarmanın işini kolaylaştırmaktan başka bir şey yapmadıklarını anlayınca, bu fikirden çok çabuk vazgeçtiler. Eğer geniş işçi örgütleri istiyorsak, ve yaygın tutuklamalar istemiyorsak, polisin işini kolaylaştırmak istemiyorsak, bu örgütlerin herhangi bir katı biçimsel yapı içerisinde kalmamalarını sağlamalıyız. Ama o zaman da örgüt işleyebilecek midir?

Örgütün işlevlerinin ne olduğunu görelim: "... Fabrikada olup biten her şeyi gözlemek ve olayların kaydını tutmak." (Tüzüğün ikinci maddesi.) Bunu yapabilmek için resmen kurulu bir gruba gerçekten gerek var mı? Özel bir grup oluşturulmaksızın illegal gazetelerle yürütülecek bir haberleşme yoluyla aynı amaç daha iyi sağlanamaz mı? ... "İşçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi savaşımına önderlik etmek" (madde 3). Bunun için de saptanmış örgütsel bir biçime gerek yok. Her aklıbaşında ajitatör, sıradan konuşmalarda işçilerin istemlerinin ne olduğunu saptayabilir ve bu istemlerin bildirilerle ifade edilmesini sağlamak üzere, bunları dar —geniş değil— devrimciler örgütüne iletebilir. "... Her ruble ücretten iki kopek ödentiyle ... bir fonun meydana getirilmesi" (madde 9), ve ödenti ödeyenlere aylık bir mali rapor sunulması (madde 17), ödentilerini ödemeyen üyelerin örgütten çıkarılması (madde 10), ve buna benzer şeyler. İşte polis için gerçek bir cennet; çünkü polis için böyle "merkezî bir fabrika fonu"nun gizliliğine sızmaktan, paraya elkoymaktan ve en iyi adamları tutuklamaktan daha kolay şey olamaz. İyi tanınan ( son derece dar ve gizli) bir örgütün resmî mühürünü taşıyan bir kopeklik ya da iki kopeklik makbuzlarla bu işi halletmek, ya da karşılığında makbuz vermeden para toplamak ve üzerinde anlaşmaya varılan kod ile mali raporu bir illegal gazetede yayınlamak daha basit değil mi? Böylelikle amaca ulaşılmış olur, ama jandarmanın ipuçlarını ele geçirmesi, yüz kez daha zorlaşır.

Tüzüğün tahliline devam edebiliriz, ama sanırım ki bu söylenenler yeter. En güvenilir, en deneyimli ve çelikleşmiş işçilerden oluşan küçük kaynaşmış bir çekirdek, bellibaşlı

semtlerde sorumlu temsilcileri olan ve kesin gizlilik kuralları gereğince devrimciler örgütüne bağlı bulunan bir çekirdek, yığınların en geniş desteğiyle ve herhangi bir biçimsel örgüt olmaksızın sendikal örgütün bütün işlevlerini yerine getirebilir, ve üstelik bunları sosyal-demokrasinin gerektirdiği biçimde başarabilir. *Sosyal-demokrat* bir sendikal hareketin, jandarmaya karşın *pekiştirilmesini* ve güçlendirilmesini ancak bu yoldan sağlayabiliriz.

Hiç tüzüğü olmayacak kadar ve kayıtlı üyeleri bile bulunmayacak kadar *lose* bir örgütün, örgüt sayılamayacağı itirazında bulunulabilir. Belki öyledir. Ama önemli olan ad değildir. Önemli olan, "üyesi bulunmayan bir örgütün" gereken şeyi yapabilmesi, ve daha başından gelecekteki sendikalarımızla sosyalizm arasında sıkı bir bağın kurulmasını sağlamasıdır. Otokrasi altında, seçimleriyle, raporlarıyla, üyelerinin oy hakkıyla vb. geniş bir örgütü ancak iflah olmaz bir ütopyacı savunabilir.

Bundan alınması gereken ders basittir. Eğer güçlü bir devrimciler örgütünün sağlam temellerinden işe başlarsak, hareketin bir bütün olarak istikrarlılığını sağlayabiliriz ve hem sosyal-demokrasinin, hem de gerçek sendikaların hedeflerini gerçekleştirmiş oluruz. Ama eğer yığınların sözümona kolayca "erişebileceği" (ama gerçekte çar jandarmasının daha da büyük kolaylıkla eriştiği ve devrimcileri polis için kolayca erişilebilir hale getiren) geniş bir işçi örgütüyle işe başlarsak, ne birinci hedefe varabiliriz, ne de ikinci hedefe; elyordamı yöntemlerinden kurtulamayız ve, dağınık kalacağımızdan ve güçlerimiz polis tarafından durmadan kırılacağından, yığınlar için daha kolay erişilir hale getireceğimiz sendikalar, Zubatov ya da Ozerov tipi sendikalar olur.

Devrimciler örgütünün asıl işlevleri neler olmalıdır? Bu soruyu ayrıntılı olarak ele alacağız. Ama daha önce bu konuda da ekonomistin kapı komşusu olan (ne talihsizlik!) teröristimiz tarafından ileri sürülen çok tipik bir savı inceleyelim. İşçiler için yayınlanan *Svoboda* gazetesi, birinci sayısında, "Örgüt" başlığını taşıyan bir makale yayınladı. Yazar,

dostlarını, İvanovo-Voznesenskli ekonomist işçileri, savunmaya çalışıyor. Şöyle yazıyor:

"Yığınların dilsiz ve bilinçsiz oluşu, hareketin tabandan gelmeyişi kötü bir şey. Örneğin, bir üniversite kentinin öğrencileri yaz tatilinde ve öteki bayramlarda evlerine gitmek üzere ayrılıyorlar, ve işçi hareketi hemen duruveriyor. Dışardan itilmesi gereken bir işçi hareketi, gerçek bir güç olabilir mi? Elbette ki olamaz. ... Hareket kendi başına yürümeyi henüz öğrenmemiştir, tutunmak zorundadır. Her şeyde, bu, böyle. Öğrenciler gidiyor, ve her şey duruveriyor. En yetenekli olanlar yakalanıyor; kaymak alınıyor — ve süt ekşiyor. "Komite" tutuklanırsa, bir yenisi kurulana dek her şey duruveriyor ve bir sonraki komitenin nasıl bir şey olacağını kimse bilmiyor — bir öncekine hiç benzemeyebilir. Birincisi bir şey söylediyse, ikincisi tam tersine söyleyebilir. Dün ve yarın arasındaki süreklilik kopmuştur, geçmişin deneyimi gelecek için bir kılavuz olmuyor. Ve bütün bunlar, hareketin yığınlar arasında derin kökler salmamış olmasındandır; iş, yüz tane ahmak tarafından değil, bir düzine akıllı tarafından yürütülüyor. Bir düzine akıllı bir çırpıda yokedilebilir; ama örgüt yığını kucakladığı zaman, her şey yığından geldiği zaman, hiç kimse, ne yaparsa yapsın davayı batıramaz." (s. 63.)

Olgular doğru bir biçimde anlatılıyor. Amatörlüğümüzün tablosu, başarıyla çizilmiştir. Ama varılan sonuçlar, hem aptallıkları bakımından, hem de siyasal kıvraklıktan yoksun bulunmaları bakımından *Raboçaya Mysıl*'a layıktırlar. Bu sonuçlar, ahmaklığın doruğunu temsil eder, çünkü yazar, hareketin "derinliği", "kökleri" sorunu gibi felsefi ve toplumsal-tarihsel olan sorunu, jandarmalara karşı en iyi savaşım yöntemi gibi teknik ve örgütsel bir sorunla karıştırmaktadır. Varılan sonuçlar siyasal kıvraklık yoksunluğunun doruğunu temsil eder, çünkü yazar, iyi liderlere kötü liderlerden yakınacağına, "yığınlara" genel olarak liderlerden yakınıyor. Siyasal ajitasyon yerine kızıştırıcı terörizmi koyma düşüncesi siyasal bakımdan bizi nasıl geriletiyorsa, bu da, örgütsel ola-

rak bizi geriletme yolunda bir girişim sayılmalıdır. Burada kendimi gerçekten de, gerçek bir *embarras de richesses** içinde bulmaktayım, *Svoboda*'nın bize sunduğu karmakarışıklığı çözmek için işe nereden başlayacağımı bilemiyorum. Konuya açıklık getirmek için bir örnekle söze başlayayım. Almanları ele alınız. Umarım ki, onların örgütünün bir yığın örgütü olduğu, Almanya'da her şeyin yığınlardan geldiği, işçi sınıfı hareketinin yürümesini öğrendiği yadsınmayacaktır. Ama gene de, bu milyonların "bir düzine" denenmiş liderlerine nasıl değer verdiklerine ve nasıl onlara sarıldıklarına bakınız; ve parlamentoda, düşman partilerin sözcüleri sık sık sosyalistlere bu yüzden saldırmamışlar mıdır: "Siz yaman demokratlarsınız doğrusu! Sizin hareketinizin yalnızca adı işçi hareketi; ortada görülen hep aynı liderler kliği, aynı Bebel ve aynı Liebknecht, yıllar boyu hep onlar. Sizin sözümona seçilmiş işçi milletvekilleriniz imparatorun atadığı memurlardan daha kalıcı!" dememişler midir? Ama Almanlar, "yığınları" "liderlere" karşı çevirmek, yığınlarda kötü ve iddialı içgüdüler uyandırmak çabalarına ve "bir düzine akıllı"ya karşı yığınların güvenini sarsarak hareketin sağlamlığını ve kararlılığını baltalamak isteyen bu gibi demagojik çabalara yalnızca küçümseyerek gülüp geçmişlerdir. Siyasal düşünce Almanlar arasında yeteri kadar gelişmiştir, ve profesyonel olarak eğitilmiş, uzun deneylerden geçmiş ve tam bir uyum içinde çalışan "bir düzine" denenmiş ve yetenekli lider olmadan (ve yetenekli kişiler yüzlerle doğmaz) modern toplumda hiçbir sınıfın kararlı bir savaşıma girişemeyeceğini anlayacak kadar siyasal deneyim edinmişlerdir. Almanların da, kendi safları arasında, "yüzlerce ahmağı" pohpohlayan ve onları "bir düzine akıllının" üstünde tutan yığınların "nasırlı ellerini" yücelten, ve (Most ve Hasselmann gibi) bu yığınları düşüncesizce "devrimci" harekete sürükleyen ve sağlam ve güvenilir liderlere karşı güvensizlik tohumları eken demagogları oldu. Alman sosyalizmi, ancak sosyalist hareket içinde bütün demagojik öğelere karşı inatçı ve yorulmak bilmez

* Zenginlikten gelme kararsızlık. –ç.

bir savaşımı yürüterek büyüyebilmiş ve bugünkü gücüne ulaşmıştır. Bizim ukalalarımız ise, Rus sosyal-demokrasisinin kendiliğinden uyanan yığınları yönetecek yeterince eğitilmiş, gelişmiş ve deneyim sahibi liderlerin bulunmayışı yüzünden bir bunalımdan geçmekte olduğu şu sıra aptallara yaraşır bir derinlikle şöyle haykırıyorlar! "Hareketin tabandan gelmeyişi kötü bir şeydir."

"Bir öğrenci komitesi işe yaramaz; istikrarlı değildir." Çok doğru. Ama bundan çıkarılması gereken, bir profesyonel *devrimciler* komitesi kurmamız gerektiği sonucudur, ve bir öğrencinin mi, yoksa bir işçinin mi profesyonel devrimci olabileceği sorunu önemli değildir. Ama sizin çıkarsadığınız sonuç, işçi sınıfı hareketinin dışardan iteklenmemesi sonucudur! Siyasal saflığınızdan ötürü ekonomistlerimizin oyununa geldiğinizi ve bizim amatörlüğümüzü teşvik ettiğinizi farketmiyorsunuz. Size sorabilir miyim: öğrencilerimiz, işçilerimizi neyin içine "iteklemişlerdir"? *Olsa olsa*, kendisinin sahip bulunduğu bölükpörçük siyasal bilgiyi, edinebilmiş olduğu sosyalist fikir kırıntılarını işçiye götürmüştür (çünkü bugünün öğrencisinin başlıca entelektüel besini olan legal marksizm, ona ancak ilkel, bölükpörçük bilgiler sağlayabilir). *Böylesine* "dışardan itekleme" hiçbir zaman aşırı bir ölçüye varmamıştır; tersine, şimdiye dek hareketimizde bu, çok az olmuştur, çünkü biz gereğinden uzun bir süredir kendi yağımızla kavruluyoruz; "işçilerin işverene ve hükümete karşı iktisadi savaşımı" denen ilk savaşım önünde çok fazla kölece boyuneğdik. Biz profesyonel devrimciler, bu türden "iteklemeyi" şimdiye kadar olduğundan yüz kez fazla iş edinmeliyiz ve edineceğiz. Ama "dışardan itekleme" gibi iğrenç bir deyim seçmeniz olgusu —öyle bir deyim ki, işçilerde (hiç değilse sizin kadar bilinçsiz işçilerde) dışardan siyasal bilgi ve devrimci deneyim getiren *herkese* karşı güvensizlik duygusu yaratmamazlık edemez, ve bunların hepsine karşı işçilerde içgüdüsel bir direnme isteği doğurmamazlık edemez—, *demagog* olduğunuzu kanıtlar, ve demagoglar işçi sınıfının en kötü düşmanlarıdır.

Ve lütfen "yoldaşça olmayan yöntemlerle" tartıştığını ileri sürerek, bağırıp çağırmayın. İyi niyetlerinizin saflığından kuşkulanmayı düşünmüyorum; dediğim gibi, insan siyasal saflıktan ötürü de demagog olabilir. Ama sizin demagoglar durumuna düştüğünüzü gösterdim ve demagogların işçi sınıfının en kötü düşmanı olduklarını usanmadan yineleyeceğim. En kötü düşmanıdırlar, çünkü, yığınlarda en bayağı içgüdüleri uyandırırlar, çünkü, bilinçsiz işçi, kendisini bir dost olarak sunan ve bazan da bunu içtenlikle yapan kimselerin kendi düşmanı olduklarını anlayamaz. En kötü düşmanıdırlar, çünkü, birliğin bulunmadığı sallantılı bir dönemde, hareketimizin henüz biçimlenmeye başladığı bir sırada, hatalarını sonradan acı deneyimle anlayacak olan yığınları yanlış yola yöneltmek için demagojik yöntemleri kullanmaktan daha kolay bir şey yoktur. Bu nedenle, Rus sosyal-demokratı için günün sloganı, her ikisi de demagoji düzeyine düşmüş olan *Svoboda*'ya ve *Raboçeye Dyelo*'ya karşı kararlı savaşım olmalıdır. İlerde bu konuyu daha ayrıntılı olarak ele alacağız.*

"Bir düzine akıllı, yüz ahmaktan daha kolay yokedilebilir." Bu şaheser hakikat (ki bunun için yüz ahmak sizi her zaman alkışlayacaktır), tartışmanın tam ortasında bir sorundan ötekine atladığınız için apaçık gibi görünmektedir. Konuşmayı "komitenin", "örgütün" açığa çıkarılmasıyla başlattınız ve sürdürdünüz, ve şimdi de bir başka soruna, hareketin "derin köklerinin" açığa çıkartılması sorununa atlıyorsunuz. Kuşku yok ki, hareketimiz açığa çıkartılamaz, çünkü yığınların derinliklerinde sayısız binlerce kökleri vardır; ama burada sorunumuz bu değil. "Derin kökler" sözkonusu olduğu kadarıyla, bütün amatörlüğümüze karşın, şimdi bile "açığa çıkartılamayız", ama gene de "*örgütlerimizin*" açığa çıkarılmasından ve bunun sonucu olarak da hareketin sürekliliğini sağlamanın olanaksızlığından yakınıyoruz ve yakın-

* Şimdilik şu kadarını söyleyelim ki, "dışardan itekleme" konusunda ve *Svoboda*'nın örgütlenme ile ilgili görüşleri konusunda söylediklerimizin *tamamı, Raboçeye Dyelo* yandaşları dahil, *bütün* ekonomistlere uygulanabilir; çünkü bazıları örgütlenme konusundaki böyle görüşleri etkin bir biçimde benimseyip savunurken, bazıları da bu görüşlere kapılmışlardır.

mamazlık edemeyiz. Ama *örgütlerin* açığa çıkarılması sorununu ortaya attığınıza ve görüşünüzde direndiğinize göre, ben, bir düzine akıllıyı açığa çıkarmanın yüz ahmağı açığa çıkarmaktan çok daha zor olduğunu iddia ediyorum. Ve bu görüşümü, "anti-demokratik" vb. diye yığınları bana karşı ne kadar kışkırtsanız da savunacağım. Tekrar tekrar belirttiğim gibi, örgütle ilgili olarak "akıllılar" sözüyle kastettiğim, *profesyonel devrimcilerdir*, kökenleri öğrenci olmuş ya da işçi olmuş önemli değil. İddia ediyorum ki: 1° sürekliliği sağlayan istikrarlı bir önderler örgütü olmadan hiçbir devrimci hareket varlığını sürdüremez; 2° hareketin temelini oluşturan ve ona katılan halk yığınları savaşıma kendiliklerinden ne kadar büyük sayıda sürüklenirlerse, böyle bir örgüte gereksinim o ölçüde ivedileşir, ve bu örgüt de o ölçüde sağlam olmalıdır (yoksa demagogların yığınların daha geri kesimlerini arkalarında sürüklemeleri daha da kolaylaşmış olur); 3° böyle bir örgüt esas olarak devrimci eylemi meslek edinmiş kimselerden oluşmalıdır; 4° otokratik bir devlette, böyle bir örgütün üyelerini devrimci eylemi meslek edinmiş kimselerle ve siyasal polisle savaşım sanatında profesyonel olarak eğitilmiş kimselerle ne denli *sınırlarsak* örgütü açığa çıkartmak, o ölçüde zorlaşacaktır; 5° harekete katılabilen ve orada etkin olarak çalışabilen işçilerin ve öteki toplumsal sınıflardan gelme öğelerin *sayısı* o ölçüde *büyük* olacaktır.

Ekonomistlerimizi, teröristlerimizi, ve "ekonomist-teröristlerimizi"* bu tezleri çürütmeye çağırıyorum. Şu anda son

* Bu terim, belki de, ekonomistlerden çok *Svoboda* için geçerlidir. Çünkü bu organ "Devrimciliğin Yeniden Doğuşu" adlı makalede terörizmi savunurken, şimdi eleştirmekte olduğumuz yazısında ekonomizmden yana çıkıyor. *Svoboda* için "elinden gelseydi yapardı, ama ne çare ki gelmiyor" denebilir. *Svoboda*'nın istekleri ve niyetleri çok iyi — ama sonuç tam bir fikir kargaşalığı, bu, *Svoboda*'nın bir yandan örgütlenmede sürekliliği savunurken, devrimci düşüncenin ve sosyal-demokratik teorinin sürekliliğini tanımayı reddetmesinden ileri gelmektedir. O, profesyonel devrimciyi yeniden canlandırmak istiyor ("Devrimciliğin Yeniden Doğuşu"), ve bu amaçla ilkin, kızıştırıcı terörizmi, ve ikinci olarak da "bir ortalama işçiler örgütü" öneriyor (*Svoboda*, n° 1, s. 66 vd.) ve bu örgütün "dışardan iteklenme" olasılığının daha zayıf olduğunu düşünüyor. Başka bir deyişle, evi ısıtmak için, evi yıkıp kerestesinin yakılmasını öneriyor.

iki noktayı ele almakla yetineceğim. "Bir düzine akıllıyı" mı, yoksa "yüz ahmağı" mı yok etmenin daha kolay olduğu sorusu, kendini, yukarda ele alınan soruya indirger: Kesin gizliliği korumanın zorunlu olması halinde, bir yığın *örgütüne* sahip olmak olanaklı mıdır? Bir yığın örgütüne, hükümete karşı inatçı ve sürekli bir savaşımı yürütebilecek bir örgütte bulunması gereken gizlilik derecesini hiçbir zaman veremeyiz. Bütün gizli işlevlerin olabildiğince az sayıda profesyonel devrimcilerin elinde toplanması, bunların "herkes hesabına düşüneceği", ve tabanın *hareket içinde* etkin bir rol oynamayacağı anlamını taşımaz. Tersine, üyeler, kendi safları arasından artan sayıda profesyonel devrimciler çıkaracaktır: çünkü bilecektir ki, birkaç öğrencinin ve iktisadi savaşımı yürütmekte olan birkaç işçinin bir "komite" kurmak üzere biraraya gelmeleri yetmemektedir, ve bir kimsenin kendisini profesyonel devrimci olarak eğitebilmesi için uzun yıllar gerekmektedir; ve taban yalnızca amatörce yöntemleri değil, böyle bir eğitimi de "düşünecektir". *Örgütün* gizli işlevlerinin merkezîleştirilmesi, *hareketin* bütün işlevlerinin merkezîleştirilmesi anlamını taşımaz. "Bir düzine" profesyonel devrimci bu işle ilgili gizli işlevleri merkezîleştiriyor diye, en geniş yığınların illegal basına etkin olarak katılması azalmayacak; tersine, on kat *artacaktır*. İllegal basını okumanın ona yazı yazmanın ve bir ölçüde de onu *dağıtmanın gizli çalışma olmaktan hemen hemen çıkmasını* bu yolla ve ancak bu yolla sağlayacağız; çünkü polis, binlerle dağıtılan bir gazetenin herbiri için kovuşturma açmanın olanaksız olduğunu kısa zamanda anlayacaktır. Bu yalnızca basın için değil, hareketin bütün işlevleri için de geçerlidir; sokak gösterileri için bile. Yığınların eyleme etkin olarak ve geniş ölçüde katılması, bundan bir zarar görmeyecektir; tersine, profesyonel olarak eğitilme konusunda polisten geri kalmayan "bir düzine" deneyimli devrimcinin, çalışmanın bütün gizli yönlerini —bildirilerin hazırlanması, planların düzenlenmesi ve her kent bölgesi için, her fabrika bölgesi için ve her eğitim kurumu için vb. lider gruplarının atanmasını— merkezîleştiriyor

olmasından yarar görecektir. (Bu "demokratik olmayan" görüşlerimden ötürü itirazlara uğrayacağımı biliyorum, ama hiç de zekice olmayan bu gibi itirazları aşağıda yanıtlayacağım.) En gizli işlevlerin bir devrimciler örgütünde merkezîleşmesi, geniş yığınlara yönelik ve bu yüzden de olabildiğince gevşek ve gizlilikten uzak bulunan işçi sendikaları gibi, işçilerin kendi kendilerini eğitme çevreleri ve illegal yazını okuma çevreleri gibi, sosyalist ve demokratik çevreler, nüfusun *bütün* öteki kesimleri arasında sosyalist ve demokratik çevreler vb., vb. gibi büyük sayıdaki öteki örgütlerin eylem alanını genişletecek ve niteliğini zenginleştirecektir. Böyle çevreleri, sendikaları ve örgütleri her yerde kurmak gerekir; bunlar olabildiğince *çok* sayıda olmalı ve yerine getirdikleri işlevler olabildiğince çeşitli olmalıdır; ama bunları *devrimciler* örgütüyle birbirine *karıştırmak*, aralarındaki sınır çizgisini silmek, yığın hareketine "hizmet edebilmek" için kendilerini özel olarak ve tamamen sosyal-demokrat eyleme adayan ve sabırla, inatla profesyonel devrimci *eğitimlerini yapan* adamlar gerektiği konusunda zaten zayıf olan bilinci daha da zayıflatmak saçma ve zararlı olacaktır.

Evet bu bilinç inanılmaz ölçüde zayıflatılmıştır. *İlkelliğimizle, Rusya'da devrimcilerin saygınlığını düşürmüş olmamız* örgüte ilişkin en büyük günahımızdır. Teorik sorunlarda duraksama gösteren, ufukları dar, kendi hareketsizliğini yığınların kendiliğinden hareketiyle haklı gösteren; bir halk sözcüsünden çok sendika sekreterine benzeyen, düşmanlarının bile saygısını kazanacak geniş ve yürekli bir plan düşünmekten aciz, ve kendi profesyonel sanatında —siyasal polisle savaşım sanatında— deneyimsiz ve beceriksiz bir kimse — böyle bir kimse, devrimci değil, zavallı amatördür!

Bu içten sözlerden ötürü hiçbir militan alınmasın, çünkü yetersiz eğitim sözkonusu olduğu kadarıyla, ben, bu sözleri herkesten önce kendime yakıştırmaktayım. Bir zamanlar çok geniş ve çok kapsamlı görevleri kendi üzerine alan bir inceleme çevresinde[69] çalışmaktaydım; ve o çevrenin üyeleri olan hepimiz, çok tanınmış bir sözü değiştirerek, "Bana bir

devrimciler örgütü verin, Rusya'yı altüst ederim!" diyebileceğimiz bir tarihsel anda, amatörler gibi hareket ettiğimizin bilincinde olduğumuz için, çok acı çekiyorduk. O zaman duyduğum utancı anımsadıkça, vaazlarıyla "devrimci adını lekeleyen", ve görevimizin devrimcileri amatörler düzeyine düşürmek olmadığını, tersine amatörleri devrimciler düzeyine *yükseltmek* olduğunu bir türlü anlamayan o sözde sosyal-demokratlara karşı öfkem artıyor.

## D. ÖRGÜTSEL ÇALIŞMANIN KAPSAMI

B-v'nin "yalnızca St. Petersburg'da değil, tüm Rusya'da duyulan eyleme uygun devrimci güçlerin genel olarak bulunmayışından" sözettiğini duyduk. Kimse bunun tersini iddia etmez. Ama sorun bu durumun nasıl açıklanacağıdır; B-v şöyle yazıyor:

"Bu olgunun tarihsel nedenlerinin açıklamasına girişmeyeceğiz; biz, yalnızca uzun süren bir siyasal gericilik tarafından yıldırılmış ve geçmişteki ve bugünkü iktisadi değişmelerle parçalanmış bir toplumun saflarından *devrimci eyleme uygun çok az sayıda insan* çıktığını; işçi sınıfının, illegal örgütlerin saflarını bir ölçüde güçlendiren devrimci işçiler ürettiğini, ama böyle devrimcilerin sayısının, zamanın gereklerini karşılamakta yetersiz kaldığını belirtmekle yetineceğiz. Üstelik, işçi durumu gereği, fabrikada günde onbirbuçuk saat çalıştıktan sonra öyle bir hale gelmektedir ki, esas olarak, ancak bir ajitatörün işlevlerini yerine getirebilir. Oysa propaganda ve örgütlenme, illegal yazının hazırlanması ve dağıtılması, bildirilerin yayınlanması vb., zorunlu olarak, büyük ölçüde, o çok az sayıdaki aydınların omuzlarına yüklenmektedir." (*Raboçeye Dyelo*, n° 6, s. 38-39.)

Birçok noktada, özellikle (pratik içinde bulunan ve düşünen herkes gibi) amatörlüğümüzden yakınsa bile, ekonomizm altında ezildiğinden, bu dayanılmaz durumdan çıkışın yolunu bulamadığı ve bizim de altını çizdiğimiz noktalarda biz B-v'nin görüşüne katılmıyoruz. Gerçek şudur ki, toplum,

"davaya" uygun *birçok* insan yetiştirmektedir, ama biz, bunların hepsini kullanamıyoruz. Hareketimizin bu bakımdan içinde bulunduğu kritik geçiş aşaması şöylece formüle edilebilir: *hiç adam yok — ama gene de yığınla adam var*. Yığınla adam var, çünkü işçi sınıfı ve gittikçe çeşitlenen toplumsal katmanlar, her yıl, kendi safları arasından, protestoda bulunmayı isteyen, dayanılmazlığı herkes tarafından anlaşılmamış olsa bile, her gün büyüyen bir yığının gittikçe daha derinden duyduğu mutlakiyete karşı savaşıma güçleri yettiği kadar katkıda bulunmaya hazır, gittikçe artan sayıda hoşnutsuz kimse üretmektedir. Aynı zamanda, adam yok, çünkü önderlerimiz yok, hem geniş ölçüde hem de birbirleriyle eşit ve uyumlu bir biçimde, en önemsizler dahil bütün güçlerin kullanılması olanağını sağlayan bir çalışmayı gerçekleştirecek yetenekte siyasal önderler, yetenekli örgütçüler yok, "devrimci örgütlerin büyümesi ve gelişmesi" yalnızca işçi sınıfı hareketinin büyümesinin gerisinde kalmıyor —B-v bile bunu kabul ediyor—, ama halkın bütün katmanları arasındaki genel demokratik hareketin de gerisinde kalıyor. (Geçerken belirtelim ki, B-v, herhalde, şimdi, bunu, kendi vargılarını tamamlayan bir şey olarak görecektir.) Hareketin kendiliğinden temelinin genişliğine kıyasla devrimci çalışmanın kapsamı çok dardır. "İşverene ve hükümete karşı iktisadi savaşım" teorisi gibi zayıf bir teori tarafından çok fazla kuşatılmıştır. Oysa bugün "nüfusun bütün sınıfları arasına gitmesi" gereken yalnızca sosyal-demokrat siyasal ajitatörler değil, ama aynı zamanda sosyal-demokrat örgütçülerdir.* Sosyal-demokratların, örgütsel çalışmanın binbir küçük işlerini, en çeşitli sınıfların tek tek temsilcileri arasında dağıtabileceklerinden kuşku duyacak, pratikte çalışan tek bir kişi bile yoktur. Uzmanlaşmanın bulunmayışı tekniğimizin en

* Böylece, kısmen işçiler ve öğrenciler gibi düşmanlarla sokak savaşlarının daha sıklaşması sonucunda, asker arasında, son zamanlarda, demokratik ruhun yadsınamaz yeniden bir canlanışı görülmüştür. Elimizdeki güçler olanak verir vermez, hiç duraksamadan, bütün dikkatimizi, askerler ve subaylar arasındaki propaganda ve ajitasyona ve partimize bağlı "askerî örgütlerin" yaratılmasına vermeliyiz.

ciddi eksikliklerinden biridir, nitekim B-v de, haklı olarak ve acı acı bundan yakınıyor. Ortak davamızdaki ayrı ayrı her "işlem" ne kadar küçük olursa, bunları yapabilecek o kadar çok insan bulabiliriz (böyleleri çoğunlukla profesyonel devrimciler olma yeteneğinden yoksundurlar); ve polis için de, bütün bu "uzman militanları" "tuzağa düşürmek" o ölçüde zorlaşacak ve, bir kişinin kovuşturmaya uğraması gibi önemsiz bir olayı, devletin "güvenlik" için harcadığı fonları haklı gösteren önemli bir "dava" haline getirmek o ölçüde zorlaşacaktır. Bize, yardımda bulunmaya hazır olan kimselerin sayısına gelince, bundan önceki bölümde, bu bakımdan son beş yıl içinde meydana gelmiş bulunan çok büyük değişikliğe işaret etmiş bulunuyorum. Ama, öte yandan, bütün bu küçük kesimleri bir bütün içinde toplayabilmek için ve görevleri dağıtayım derken hareketi parçalamamak için, küçük işlevleri yerine getiren kişiye, yaptığı işin zorunlu ve önemli olduğu inancını verebilmek için (ki bu inanç olmaksızın onlar işlerini hiçbir zaman yapmayacaklardır),* bütün bunlar için güçlü bir denenmiş devrimciler örgütü zorunludur. Böyle bir örgüt ne kadar gizli olursa, partiye olan güven de o kadar güçlü ve yaygın olur. Bilindiği gibi, savaşta her

* Bir yoldaşın sosyal-demokratlara yardım etmek isteyen ve fiilen de eden bir fabrika müfettişinden sözettiğini anımsıyorum. Bu müfettiş, verdiği "bilgilerin" gereken devrimci merkeze ulaşıp ulaşmadığını, yardımının ne ölçüde istenip istenmediğini, ve küçük hizmetlerinden yararlanma olanaklarının ne olduğunu bilmediği için acı acı yakınmış. Pratikte çalışan her militan, elbette ki, ilkelliğimizin bizi müttefiklerden yoksun bıraktığı buna benzer birçok örnekler verebilir. Kendi başına "küçük" olan, ama yığın olarak ele alındığında paha biçilmez bir değere ulaşan bu hizmetler, bize, yalnızca fabrikalardaki değil, posta hizmetindeki, demiryollarındaki, gümrüklerdeki memur ve yetkililer tarafından bazı soylular ve papazlar tarafından, ve polis ve adliye dahil bütün meslek kollarındakiler tarafından sunulabilir ve sunulur da! Gerçek bir partimiz olsaydı, gerçekten militan bir devrimciler örgütü olsaydı, bu "yardımcılardan" aşırı isteklerde bulunmazdık, onları "yeraltı" eylemimizin ta göbeğine getirmekte acele etmezdik, tam tersine öğrencilerin resmî bir görevde "yardımcı" olarak partiye yapacakları hizmetin, "kısa ömürlü" devrimciler olarak yapacakları hizmetten çok daha büyük olabileceğini gözönünde bulundurarak bunları çok dikkatli bir biçimde kullanırdık, ve bu gibi işlevler için insan bile yetiştirirdik. Ama yineliyorum, ancak sağlam bir biçimde kurulmuş ve etkin güçlerden yoksun bulunmayan bir örgütün bu gibi taktikleri uygulamaya hakkı vardır.

şeyden önemli olan şey, yalnızca kişinin kendi ordusuna, kendi öz gücüne güven kazandırması değildir, düşmanı ve bütün *tarafsız* unsurları bu güce inandırması da önemlidir; dostça tarafsızlık, bazı durumlarda başarının koşulu olabilir. Sağlam bir teorik temele dayanan ve elinde sosyal-demokrat bir organ bulunan böyle bir örgüt varoldu mu, hareketin, kendi yanına çektiği çok sayıda "yabancı" unsurlar tarafından yolundan saptırılmasından korku duymamıza gerek yoktur (tam tersine, asıl şimdi amatörlük egemenken, birçok sosyal-demokratın *Credo*'ya kaydıklarını ve hâlâ da kendilerini sosyal-demokrat sandıklarını görmekteyiz). Kısacası, uzmanlaşma, zorunlu olarak, merkezîleşmeyi öngörür ve onu gerekli kılar.

Ama uzmanlaşmanın gereğini o kadar güzel göstermiş olan B-v, bizce, yukarıya aktardığımız savının ikinci kısmında, bunun önemini küçümsüyor. Bu işçi sınıfı devrimcilerinin sayısı yetersizdir diyor. Bu tamamen doğrudur, ve "yakın bir gözlemcinin değerli tanıklığı"nın, sosyal-demokraside bugünkü bunalımın *nedenleri* ve bunun nasıl altedileceği konusundaki görüşlerimizi tamamen doğruladığını bir kez daha belirtiyoruz. Yığınların kendiliğinden uyanışının gerisinde kalan yalnızca genel olarak devrimciler değildir; işçi-devrimciler bile işçi sınıfı yığınlarının kendiliğinden uyanışının gerisinde kalmaktadırlar. Ve bu *olgu*, "pratik" bakımdan da, işçilere karşı görevlerimiz konusundaki tartışmalarda sık sık layık görüldüğümüz "pedagoji"nin yalnızca saçmalığını değil, ama aynı zamanda *gerici siyasal niteliğini de* doğrular. Bu olgu, birinci ve en önemli görevimizin, *parti eylemi bakımından* aydın devrimcilerle aynı düzeyde olan işçi sınıfı devrimcilerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmak olduğunun kanıtıdır ("parti eylemi bakımından" sözcüklerini vurguluyoruz, çünkü, işçilerin öteki bakımlardan aydınlarla aynı düzeye gelmesi, ne o kadar kolaydır, ne de o kadar ivedi bir zorunluluktur). Onun için işçileri devrimciler düzeyine yükseltme işi asıl çabamız olmalıdır; ekonomistlerin yapmayı istediği gibi "çalışan yı-

ğınların" düzeyine, ya da *Svoboda*'nın yapmayı istediği gibi (ve böylelikle ekonomist "pedagoji"nin ikinci sınıfa yükselmesi gibi) "ortalama işçi"nin düzeyine *inmek* bizim görevimiz değildir. İşçiler için kolay anlaşılır yazının, ve özellikle de geri kalmış işçiler için kolay anlaşılır (ama elbette ki kaba değil) yazının gereğini yadsımıyorum. Ama beni üzen şey, pedagojinin, siyaset ve örgüt sorunlarıyla böyle durmadan birbirine karıştırılmasıdır. "Ortalama işçi"yle bu kadar ilgilenen sizler, işçi sınıfı siyasetini ya da işçi sınıfı örgütlenmesini tartışırken, onlara *tepeden bakmayı* istemekle aslında işçilere hakaret etmektesiniz baylar. Ciddi şeylerden ciddi bir biçimde sözedin; pedagojiyi pedagoglara bırakın, siyasetçilere ve örgütçülere değil! Aydın katman arasında da ileri kimseler, "ortalama" katman ve bir de "yığınlar" yok mudur? Aydın katman arasında, kolay anlaşılır bir yazının gerekliliğini herkes kabul etmiyor mu, ve böyle bir yazın yayınlanmıyor mu? Öyle bir kişi düşünün ki, lise ya da yüksek okul öğrencilerinin örgütlenmesi konusunda yazdığı bir makalede, yeni bir keşifte bulunan bir adam edasıyla, ilkin "ortalama öğrenciler" örgütü gereklidir deyip duruyor. Kuşku yok ki, herkes kendisine gülecektir, ve böylesine layık olan budur. Yazarımıza, eğer varsa, örgüt hakkındaki düşüncelerinizi bildirin, kimin "ortalama", kimin bunun üstünde, kimin altında olduğuna biz karar verelim denecektir. Ama eğer örgütleme hakkında *kendinize* ait düşünceleriniz yoksa, o zaman "yığınlar" ve "ortalama kimseler" adına giriştiğiniz bütün çabalar çok cansıkıcı olacaktır. Bilmeniz gerekir ki, bu "siyaset" ve "örgüt" sorunları kendi başlarına öylesine ciddidir ki, bunlar ancak çok ciddi olarak ele alınabilir. İşçileri (ve üniversite öğrencileriyle liselileri) bu sorunları kendileriyle *tartışabilmek* için *eğitebiliriz ve eğitmeliyiz*. Ama bu sorunları ele aldığınız anda, bunlara gerçek yanıtlar vermelisiniz; geriye çarkedip "ortalama"dan ya da "yığınlar"dan medet ummayınız; gereksiz tümcecikelerle ya da eğlendirici fıkralarla durumu geçiştirmeye kalkmayınız.*

İşçi-devrimci, görevine tam olarak hazırlanabilmek için, aynı şekilde profesyonel bir devrimci olmalıdır. Onun için B-v., işçi, günün onbir-buçuk saatini fabrikada geçirdiğine göre, (ajitasyon dışındaki) öteki devrimci görevler "*zorunlu olarak* büyük ölçüde o çok az sayıdaki aydınların omuzlarına yüklenmelidir", derken yanılmaktadır. Ama bu, hiç de "zorunlu" olduğu için böyle olmamaktadır. Bu, biz geri olduğumuz için, yetenekli her işçiye *profesyonel* ajitatör, örgütçü, propagandacı, yayın dağıtıcısı, vb., vb. olabilmesi için yardım etmenin görevimiz olduğunu bilmediğimiz için böyle olmaktadır. Biz, bu bakımdan gücümüzü utanç verici bir biçimde çarçur etmekteyiz, neyi en büyük dikkatle yetiştirmemiz ve geliştirmemiz gerektiğini bilmemekteyiz. Almanlara bakınız: onların güçleri bizimkinin yüz katıdır, ama gerçekten yetenekli ajitatörlerin vb., çoğu kez "ortalamalar" arasından çıkmadığını pek iyi anlıyorlar. Onun için, her yetenekli işçiyi, hemen, yeteneklerini geliştirebileceği ve tam olarak kullanabileceği koşullar içine yerleştirmeye çalışıyorlar: onu profesyonel ajitatör yapıyorlar; eylem alanını genişletmek için, tek bir fabrikadan bütün sanayi koluna, tek bir yöreden bütün ülkeye yayabilmesi için, ona yardımcı oluyorlar. O mesleğinde deneyim ve ustalık ediniyor; görüş ufuklarını genişletiyor ve bilgisini artırıyor; başka yörelerdeki ve başka partilerdeki ileri gelen siyasal liderleri yakından gözleme olanağını buluyor; işçi, onların düzeyine yükselmeye ve işçi sınıfı ortamının bilgisi ve sosyalist inançların tazeliği ile profesyonel ustalığı kendi şahsında birleştirmeye uğraşıyor; çünkü bunlar olmadan, proletarya, kusursuz biçimde eğitilmiş olan düşmanlarına karşı çetin bir savaşım *veremez*. İşte

* *Svoboda*, n° 1, s. 66, "örgütlenme" başlıklı makalede şöyle yazıyor: "İşçi ordusu, Rus Emeği adına ileri sürülecek olan bütün istemleri olanca gücüyle destekleyecektir" — elbette Emek büyük E harfiyle yazılıyor, ve yazar şöyle haykırıyor: "Ben aydınlara hiç de düşman değilim, ama [*ama*—bu sözcüğü Şçedrin şu anlamda çevirmiştir: Kulak hiçbir zaman boynuzu geçemez!] — ama bir adam gelip de bana güzel ve büyüleyici sözler etti mi, ve bunların [kendinin?] güzelliği ve öteki erdemleri yüzünden kabul edilmesini istedi mi, fena halde canım sıkılıyor" (s. 62). Evet, benim de "fena halde canım sıkılıyor".

yığınlar, saflarından, Bebel ve Auer çapında adamları ancak bu şekilde çıkarmaktadır. Ama siyasal bakımdan özgür olan bir ülkede büyük çapta kendiliğinden olan şeyi, Rusya'da, biz, bilinçli olarak ve sistemli bir biçimde örgütlerimizden yararlanarak yapmalıyız. Azıcık yeteneği olan bir şeyler "vaadeden" bir işçi ajitatörün günde onbir saat fabrikada çalışmasına *izin verilmemelidir*. Geçiminin parti tarafından sağlanmasını; zamanı gelince yeraltına geçebilmesini; eğer deneyimini artıracaksa, görüş ufuklarını genişletecekse ve jandarmaya karşı savaşımda hiç değilse birkaç yıl dayanabilecekse, eylem yerini değiştirmesini biz sağlamalıyız. Hareketlerinin kendiliğinden yükselişi genişlik ve derinlik kazandıkça, işçi sınıfı yığınları, kendi saflarından, yalnızca artan sayıda yetenekli ajitatörler değil, ama yetenekli örgütçüler de, propagandacılar da, ve sözcüğün en iyi anlamıyla "pratik militanlar" da çıkarırlar (böyleleri, çoğunlukla, Ruslara özgü biçimde oldukça dikkatsiz ve alışkanlıklarında derbeder olan bizim aydınlarımız arasında o kadar azdır ki). Gerekli hazırlıktan geçmiş ve eğitilmiş işçi devrimcilerden kuvvetlerimiz olduğu zaman (ve elbette bütün öteki kollardan da), dünyadaki hiçbir siyasal polis bunlarla başedemez, çünkü bütün varlıklarıyla devrime bağlı olan bu kuvvetler, işçi yığınlarının sonsuz güvenini kazanmış olacaklardır. Ve biz, hem işçilerin hem de "aydınların" ortak yolu olan profesyonel devrimci eğitim yoluna işçileri "yöneltmek" için gerekeni yapmadığımız, ve çok kez, işçi yığınları için, "ortalama işçiler" vb. için "erişilebilir" olan şeyler konusunda ahmakça söylevlerimizle onları geriye çektiğimiz için doğrudan doğruya *suçluyuz*.

Öteki bakımlardan olduğu gibi, bu bakımdan da örgütsel çalışmalarımızın dar kapsamı, kuşkusuz ki, doğrudan doğruya teorimizi ve siyasal görevlerimizi dar sınırlar içine hapsetmemiz yüzündendir (her ne kadar ekonomistlerin büyük çoğunluğu ve pratik çalışma içindeki acemiler bunun bilincinde değilseler de). Kendiliğindenliğe kölece boyuneğişin, yığınlar için "erişilebilir" olandan bir adım bile olsa öteye geç-

me korkusu, yığınların doğrudan ve ivedi istemlerinin ötesine geçme korkusu yarattığı görülüyor. Korkmayınız baylar! Unutmayınız ki, örgütlenme konusunda o kadar geri bir düzeydeyiz ki, *çok öteye gidebileceğimiz* düşüncesi saçmadır!

## E. "KOMPLOCU" ÖRGÜT VE "DEMOKRATÇILIK"

Ama aramızda "yaşam gerçekleri"ne karşı o kadar duyarlı olanlar vardır ki, dünyada bundan korktukları kadar başka hiçbir şeyden korkmazlar, ve burada açıklanan düşünceleri benimseyenleri Narodnaya Volya çizgisini izlemekle, "demokratçılığı" vb. anlamamakla suçlarlar. Elbette, *Raboçeye Dyelo* tarafından da dile getirilmiş olan bu suçlamaları burada ele almalıyız.

Bu satırların yazarı, St. Petersburglu ekonomistlerin Narodnaya Volya eğilimi suçlamasını *Raboçaya Gazeta*'ya da yakıştırdıklarını çok iyi bilmektedir (gazete *Raboçaya Mysıl* ile karşılaştırıldığında bunun nedeni kolayca anlaşılır). Onun için, kısa bir süre sonra, *İskra* çıkmaya başladığı zaman x kentindeki sosyal-demokratların *İskra*'yı bir Narodnaya Volya organı olarak nitelendirdiklerini bir arkadaş bize bildirdiğinde, buna hiç şaşmadık. Elbette, biz, bu suçlamadan ötürü gurur duyduk; çünkü ekonomistler hangi namuslu sosyal-demokratı Narodnaya Volya yanlısı olmakla suçlamamışlardır ki?

Bu suçlamalar iki yanlış anlamanın sonucudur. Birincisi, bizde devrimci hareketin tarihi o kadar az bilinir ki, "Narodnaya Volya" adı, çarlığa karşı kesin savaş ilan eden merkezî bir militan örgütü düşüncesini ifade etmek için kullanılır. Ama 1870'lerde devrimcilerin kurdukları, ve bizim için de örnek olması gereken o yaman örgüt Narodnaya Volya tarafından değil, *Zemlya i Volya*[70] tarafından kurulmuştu: bu, daha sonra, Çorni Peredel ve Narodnaya Volya olarak bölündü. Onun için militan bir devrimci örgüte özellikle Narodnaya Volya niteliğinde bir şey olarak bakmak, hem tarih ve hem de mantık bakımından saçmadır; çünkü eğer ciddi ola-

rak savaşıma girişmeyi düşünüyorsa, *hiçbir* devrimci akım böyle bir örgüt kurmadan edemez. Narodnaya Volya'nın hatası, *bütün* hoşnutsuzları bu örgüt içinde toplamaya ve bu örgütü otokrasiye karşı kesin savaşıma yöneltmeye çalışması değildi; tam tersine, bu onun büyük tarihsel erdemiydi. Hata, özünde hiç de devrimci olmayan bir teoriye dayanmaktan ileri geliyordu, ve Narodnaya Volya üyeleri, gelişmekte olan kapitalist toplum içindeki sınıf savaşımıyla kendi hareketlerini ayrılmaz bir biçimde bağlamayı ya bilmiyorlardı, ya da bunu başaramıyorlardı. Ancak marksizmi anlayamayanlar (ya da onu "struveciliğin" anladığı gibi "anlayanlar") işçi sınıfı hareketinin yığınsal, kendiliğinden yükselişinin Zemlya i Volya'nınki kadar, hatta ondan çok daha iyi bir devrimciler örgütü yaratma görevinden bizi *kurtardığını* düşünebilirler. Tersine, bu hareket, bu görevi bize *yüklemektedir*; çünkü savaşım güçlü bir devrimciler örgütü tarafından yönetilmediği sürece proletaryanın kendiliğinden savaşımı hiçbir zaman onun gerçek "sınıf savaşımı" haline gelmeyecektir.

İkincisi, birçok kimse, apaçık ki, B. Kriçevski de dahil olmak üzere (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 18), sosyal-demokratların, siyasal savaşım konusundaki "komplocu" görüşlere karşı her zaman giriştiği polemikleri yanlış anlamaktadır. Siyasal savaşımın komploculukla *sınırlandırılmasına* her zaman karşı çıktık ve elbette ki, karşı çıkmaya devam edeceğiz.* Ama bu, güçlü bir devrimci örgütün gereğini yadsıdığımız anlamına gelmez. Nitekim bundan önceki dipnotta sözü edilen broşürde, siyasal savaşımın bir komployа indirgenmesine karşı polemiğin ardından, (sosyal-demokrat bir ideal olarak), "mutlakiyete karşı ezici darbeyi indirmek" için gerektiğinde "ayaklanmaya" ve bütün "öteki saldırı biçimlerine başvurabilecek" kadar güçlü bir örgüt anlatılmaktadır.**

* Karş : *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri*. s. 21, P. L. Lavrov'a karşı polemikler. [Bkz: *Collected Works*, vol. 2, s. 340-341. –Ed.]

** *Rus Sosyal-Demokratların Görevleri*, s. 23. [Bkz: *Collected Works*, vol. 2, s. 342. –Ed.] Sırası gelmişken, *Raboçeye Dyelo*'nun, ya neyin sözünü ettiğini bilmeden konuştuğunu ya da "esen rüzgara göre" görüşlerini değiş-

Otokratik bir ülkede böyle güçlü bir devrimci örgüt, biçim olarak aynı zamanda "komplocu" bir örgüt olarak da nitelendirilebilir, çünkü Fransızca "*conspiration*" sözcüğü Rusça "*zagovor*" ("komplo") sözcüğünün karşılığıdır, ve böyle bir örgüt, tam bir gizlilik içinde çalışmak zorundadır. Gizlilik bu türden bir örgütün öylesine zorunlu bir koşuludur ki, bütün öteki koşullar (üyelerin sayısı ve seçimi, işlevler vb.) bu birinci koşulla uyum içinde olmalıdır. Onun için biz sosyal-demokratların, komplocu bir örgüt kurmayı istediğimiz yolundaki suçlamalardan korkması gerçekten de büyük bir safdillik olur. Her ekonomizm düşmanı için, böyle bir suçlama, Narodnaya Volya çizgisini izleme suçlaması kadar övünç verici olmalıdır.

Bu kadar güçlü ve tam anlamıyla gizli bir örgütün gizli eylemlerin bütün iplerini elinde tutan, ve zorunlu olarak merkezî olan bir örgütün, olgunlaşmamış saldırılara kolaylıkla kalkışabileceği, siyasal hoşnutsuzluğun büyümesinin işçi sınıfındaki öfke ve kaynaşmanın vb. böyle bir saldırıyı olanaklı ve zorunlu kılmasından önce hareketi düşüncesizce şiddetlendirebileceği itirazı ileri sürülebilir. Buna yanıtımız şudur: Soyut olarak konuşulduğunda, militan bir örgütün başka koşullar altında tamamıyla kaçınılabilir bir yenilgiyle *sonuçlanabilecek* olan bir savaşa düşüncesizce *katılabileceği* elbette yadsınamaz. Ama bu durumda soyut uslamlamalarla yetinemeyiz, çünkü her savaş kendi içinde yenilgisinin soyut olasılığını taşır, ve bu olasılığı *azaltmanın* biricik yolu, örgütlü biçimde savaşıma hazırlanmaktır. Ama eğer Rusya'daki bugünkü somut koşullardan hareket edecek olursak,

tirdiğini gösteren bir başka örnek vereceğiz. *Raboçeye Dyelo*'nun birinci sayısında şu pasajı italik olarak görüyoruz: "*Broşürde ortaya konan öz, Raboçeye Dyelo yazıkurulunun programı ile tam bir uyum içerisindedir.*" (s. 142.) Öyle mi? Otokrasinin devrilmesinin yığın hareketinin birinci görevi olarak ileri sürülmemesi yolundaki görüş, *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri*'nde ifade edilen görüşlere uymakta mıdır? "İşverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşım" ve aşamalar teorisi o broşürde ifade edilen görüşlerle uygunluk halinde midir? "Görüşlerin birbirine uymasını" böyle garip bir biçimde anlayan bir derginin sağlam ilkeleri olup olmayacağı konusunda karar vermeyi okura bırakıyoruz.

harekete istikrar kazandırmak ve düşüncesiz saldırılar olasılığını önlemek için, güçlü bir devrimci örgütün mutlaka gerekli olduğu kesin sonucuna varırız. Böyle bir örgütten yoksun bulunduğumuz ve devrimci hareketin hızla ve kendiliğinden büyüdüğü şu anda, iki karşıt ucun meydana geldiğini (ki bekleneceği gibi bunlar, "birleşmektedirler") *daha şimdiden görmekteyiz*: biri tamamen tutarsız ve aşırı ölçüde ılımlı bir ekonomizm, öteki de birincisinden daha az tutarsız olmayan, "ilerleyen ve güçlenen, ama henüz amacından çok, başlangıç noktasına yakın bulunan bir harekette, yapay olarak bu hareketin sonal noktasının belirtilerini" arayan "kızıştırıcı terörizm" (V. Zasuliç, *Zarya*, nº 2-3, s. 353). *Raboçeye Dyelo* örneği, bu her iki aşırı uca da ödünde bulunan sosyal-demokratların *eksik olmadığını* gösterir. Bunda şaşılacak bir şey yoktur, çünkü, öteki nedenlerden ayrı olarak, "işverenlere ve hükümete karşı iktisadi savaşım" devrimcileri *hiçbir zaman* tatmin edemez, ve karşıt uçlar bu yüzden, şurda burda görüleceklerdir. Ancak sosyal-demokrat siyaseti tutarlılıkla yürüten ve, deyim yerindeyse, bütün devrimci içgüdüleri ve uğraşıları tatmin eden bir merkezî militan örgüttür ki, hareketi düşüncesizce saldırılara girişmekten koruyabilir ve başarı vaadeden saldırılar hazırlayabilir.

Burada açıklanan örgüt konusundaki görüşümüzün "demokratik ilke" ile çeliştiği de söylenerek bir başka itiraz öne sürülebilir. Daha önceki iddia nasıl özellikle Rus bir kökenden gelmekte idiyse, bu ikinci iddia da *özellikle yabancı* bir nitelik taşır. Ancak yurtdışında bulunan bir örgüt (Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği) kendi yazıkuruluna şöyle bir talimat verebilirdi:

"*Örgütlenme ilkesi*. Sosyal-demokrasinin başarıyla gelişmesi ve birliği için parti örgütü içinde geniş bir demokrasi ilkesinin gereğini belirtmek, bunu geliştirmek, bunun için savaşmak gerekir; partimizin saflarında anti-demokratik eğilimlerin belirmesi bunu daha da gerekli hale getirmiştir." (*İki Konferans*, s. 18.)

*İskra*'nın "anti-demokratik eğilimlerine" karşı *Raboçeye*

*Dyelo*'nun nasıl savaştığını bundan sonraki bölümde göreceğiz. Şimdilik, ekonomistlerin ileri sürdüğü bu "ilke"yi daha yakından inceleyelim. "Geniş bir demokrasi ilkesi"nin iki açık koşulu gerektirdiğini herhalde herkes kabul eder: birincisi tam bir açıklığı, ikincisi bütün kademelere seçimle gelinmesini. Örgütün üyeleri için sınırsız tam bir açıklık olmadan demokrasiden sözetmek gülünç olur. Alman Sosyalist Partisine demokratik bir örgüt diyebiliriz, çünkü bütün faaliyetleri, parti kongreleri bile, açık olarak yapılır; ama üyeleri dışında herkese karşı gizlilik perdesi altında saklanan bir örgütü kimse demokratik olarak nitelendiremez. O halde, "*geniş* bir demokrasi ilkesi"nin temel koşulu gizli bir örgüt tarafından *yerine getirilemezken*, bu ilkeyi öne sürmenin yararı ne? Bu "geniş ilke", böyle bir durumda, görkemli ama içi boş bir sözdür. Dahası var. Bu söz, örgütlenmeye ilişkin o andaki ivedi görevlerin hiç anlaşılmadığının da kanıtıdır. Bizim devrimcilerimizin "geniş" yığını arasında gizliliğe ne kadar az uyulduğunu herkes bilir. Bundan "üyelerin sıkı bir elekten geçirilmesini" (*Raboçeye Dyelo*, n° 6, s. 42) haklı olarak isteyen B-v'nin nasıl yakındığını gördük. Ama "gerçeklik duyularıyla" övünen kimseler, böyle bir durumda en kesin gizliliğin ve üyelerin en sıkı (yani daha da sıkı) bir elekten geçirilmesi üzerinde değil de, "*geniş* bir demokrasi ilkesi" üzerinde *direniyorlar*! Karavana atmak buna denir.

Demokrasinin ikinci koşulu için de, seçim ilkesi için de, durum daha uygun değildir. Siyasal özgürlüğün bulunduğu ülkelerde, seçim ilkesi tartışma götürmez. Alman Sosyal-Demokrat Partisi tüzüğünün birinci maddesi şöyle der: "parti programının ilkelerini kabul edenler ve partiyi gücü yettiği kadar destekleyenler parti üyesidir." Bir tiyatro sahnesi seyircisine ne kadar açıksa, siyasal arena da kamuoyuna o kadar açık olduğundan herkes gazetelerden ve açık toplantılardan şu ya da bu kimsenin partinin ilkelerini kabul edip etmediğini, partiyi destekleyip desteklemediğini bilir. Belirli bir siyasal kişinin işe nasıl başladığını, nasıl bir evrimden geçtiğini, çetin bir anda nasıl davrandığını, ne gibi nitelikler

taşıdığını herkes bilir; onun için *bütün* parti üyeleri, bütün olguları biliyor olduklarından, bu kişiyi belirli bir parti kademesine seçerler ya da seçmezler. Bir parti üyesinin siyasal alandaki her hareketinin (sözcüğün kesin anlamıyla) genel denetimi, biyolojide "en uygunların kalımı" diye adlandırılan ve otomatik olarak işleyen siyasal bir mekanizmayı yaratır. Mutlak bir açıklığın, seçilme hakkının ve genel denetimin sonucu olan bu "doğal seçme", her siyasal kişinin, son tahlilde, "kendisi için en uygun yeri" bulmasını, gücüne ve yeteneklerine en uygun düşen işi yapmasını, hatalarının sonuçlarını anlamasını, ve hatalarını kabul etme ve bunlardan kaçınma yeteneğini herkesin önünde ortaya koymasını sağlar.

Çizdiğimiz bu tabloyu, bizim otokrasimizin çerçevesi içine yerleştirmeye çalışınız! Rusya'da, "parti programının ilkelerini kabul eden ve partiyi gücü yettiği kadar destekleyen" herkesin, gizli çalışan devrimcinin bütün eylemlerini denetlemesini akıl alır mı? İşin çıkarları gereği, devrimci, bu "herkes" dediklerimizin onda-dokuzundan kimliğini saklamak *zorunda* iken, bu herkesin, devrimcilerden birini belli bir kademeye seçmesi olanaklı mıdır? *Raboçeye Dyelo*'nun ortaya attığı görkemli formüllerin gerçek anlamı üzerinde biraz düşününüz, otokrasinin karanlığı ve jandarma egemenliği altında, parti örgütündeki "geniş demokrasinin" *yararsız ve zararlı bir oyuncaktan* başka bir şey olmadığını görürsünüz. Yararsız bir oyuncaktır, çünkü gerçekte, hiçbir devrimci örgüt, ne kadar isterse istesin, *geniş* demokrasiyi hiçbir zaman uygulamamıştır ve uygulayamamıştır. Zararlı bir oyuncaktır, çünkü, "geniş bir demokrasi ilkesinin" uygulanması yolunda herhangi bir çaba, yalnızca, polisin büyük baskınlara girişmesini kolaylaştıracak, bugün hüküm süren ilkelliği devam ettirecek, ve pratik içinde çalışan militanların dikkatini, profesyonel devrimciler olmak için kendilerini eğitmeleri gibi ciddi ve ivedi bir görevden, "kâğıt" üstünde ayrıntılı seçim sistemi kuralları hazırlamaya çekecektir. Bu "demokrasicilik oyunu" ancak etkin çalışmaya katılma fırsatını bulamayan kimselerin sık sık toplandığı yurtdışında, özellikle

küçük gruplarda, yer yer gelişebilir.

*Raboçeye Dyelo*'nun, ilk bakışta akla-yatkın görünen ve devrimci çalışmalarda demokrasi "ilkesini" ileri sürme oyununun ne kadar uygunsuz olduğunu gösterebilmek için, gene bir tanığın ifadesine başvuracağız. Bu tanık, Londra'da yayınlanan *Nakanune* dergisinin editörü Y. Serebriyakov'dur, ve kendisi *Raboçeye Dyelo*'ya karşı dostça duygular ve Plehanov'a ve "plehanovculara" karşı da derin bir kin taşımaktadır. Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinde meydana gelen bölünme konusundaki makalelerinde, *Nakanune*, kesin olarak, *Raboçeye Dyelo*'nun tarafını tuttu ve Plehanov'a küfürler yağdırdı. Bu durum, *Nakanune*'nin bu konuda tanıklığını daha da değerli kılmaktadır. "İşçilerin Öz-Kurtuluşu Grubu Bildirgesi Üzerine" başlıklı makalesinde (*Nakanune*, n° 7, Temmuz 1899), Serebriyakov, "ciddi bir devrimci harekette prestij, kıdem, yetkili *aréopagus** gibi şeylerden" sözetmenin "edepsizlik" olduğunu söylerken, bu arada da şöyle yazıyor:

"Mişkin, Rogaçov, Jelyabov, Mihaylov, Perovskaya, Figner ve ötekiler, kendilerini, hiçbir zaman önder saymamışlardır, ve kimse de onları önder olarak seçmemiş ya da atamamıştır, oysa gerçekte bunlar önderdirler, çünkü propaganda döneminde olduğu gibi hükümete karşı savaşım döneminde de, en çetin işi onlar yükleniyordu, en tehlikeli yerlere onlar gidiyorlardı, ve onların eylemi en verimli olan eylemdi. Ve onlar kendileri istedikleri için değil, ama çevrelerini saran yoldaşları, bilgilerine, enerjilerine ve davaya bağlılıklarına güvendikleri için önder oldular. Hareketi keyfî olarak yönetecek herhangi bir *aréopagus*'tan korkmak (korkulmuyorsa, sözü niye ediliyor?), çok safdilce bir davranış olur. Böyle bir *aréopagus*'a kim aldırır ki?"

Okura soruyoruz: bu "*aréopagus*" hangi bakımdan "antidemokratik eğilimler"den farklıdır? Ve *Raboçeye Dyelo*'nun "akla-yatkın" örgüt ilkesinin de aynı ölçüde safça ve edepsiz

* *Areopagus* — Eski Atina'da Akrapol'un yanında bulunan bir tepe; o tepede toplanan yüksek hukuk meclisi. –ç.

olduğu besbelli değil mi? Safça, çünkü, "çevrelerini saran yoldaşlarının", bunların "bilgilerine, enerjilerine ve davaya bağlılıklarına" hiçbir güvenleri yoksa, bu "*areopagus*"a ya da "anti-demokratik eğilimli" bu kimselere kimse aldırış etmez; edepsiz, çünkü bu, bazılarının kendini beğenmişliği, bazılarının hareketimizin gerçek durumu hakkındaki bilisizliği, ve bazılarının da hazırlıksızlığı ve devrimci hareketin tarihi hakkında bilisizliği üzerinde spekülasyon yapan bir demagojidir. Hareketimizde etkin olarak çalışanlar için biricik ciddi örgüt ilkesi, en sıkı gizlilik, üyelerin en sıkı elekten geçirilmesi ve profesyonel devrimcilerin eğitilmesi olmalıdır. Bu nitelikler birleşince, "demokratçılık"tan çok daha değerli olan bir şeye, devrimciler arasında eksiksiz bir yoldaşça karşılıklı güvene kavuşmuş olacağız. Bu, bizim için kesin olarak gerekli, çünkü, Rusya'da, genel demokratik denetimi bunun yerine koymak sözkonusu olamaz. Ve gerçekten "demokratik" bir denetimi gerçekleştirmenin olanaksızlığının, devrimci örgütün üyelerini tümüyle denetim dışı bıraktığını sanmak büyük hata olur. Bunların, demokratçılığın (içerisinde eksiksiz karşılıklı güvenin hüküm sürdüğü yakın ve kaynaşmış bir yoldaşlar topluluğundaki demokratçılığın) oyuncak biçimleri üzerinde düşünmeye vakitleri yoktur, ama onlar, zaten layık olmayan bir üyeyi saflarından defetmek için gerçek bir devrimciler örgütünün hiçbir şey önünde gerilemeyeceğini deneyimleriyle bildiklerinden, canlı bir *sorumluluk* duygusuna sahiptirler. Üstelik Rus (ve uluslararası) devrimci çevrelerde, uzun bir tarihi olan ve yoldaşlık görevlerine aykırı davranışları amansız bir sertlikle cezalandıran oldukça gelişmiş bir kamuoyu vardır ("demokratçılık", ama oyuncak demokratçılık değil, gerçek demokratçılık, bu yoldaşlık anlayışının temel unsurlarından biridir!). Bütün bunları gözönünde tuttuğumuzda, göreceksiniz ki, "anti-demokratik eğilimler"le ilgili bir sürü söz ve bütün bu kararlar, yurtdışındaki generalcilik oyununun göçmenliğe özgü küf kokusunu taşımaktadır.

Belirtmek gerekir ki, bu sözlerin bir başka kaynağı olan

safdillik, demokrasi hakkında edinilmiş olan bulanık fikirlerden de doğmaktadır. Bay ve bayan Webb'lerin İngiliz sendikaları konusundaki kitaplarında "İlkel Demokrasi" başlıklı ilginç bir bölüm vardır. Yazarlar, burada, İngiliz işçilerinin, sendikalarının ilk kurulduğu dönemde, bütün üyelerin sendika yönetiminin bütün ayrıntılarına katılmalarını demokrasinin zorunlu bir koşulu saydıklarını anlatıyorlar; bütün sorunlar, bütün üyelerin oyuyla karara bağlanınakla kalmıyor, bütün resmî görevler, sırasıyla bütün üyeler tarafından üstleniliyordu. İşçilerin, demokrasinin bu biçimde anlaşılmasının saçmalığını görmeleri için ve bir yandan temsilî kurumların gereğini, öte yandan da bütün zamanını sendika yönetimine sarfedecek görevlilerin gereğini anlayabilmeleri için uzun bir tarihsel deneyim dönemi gerekti. Ancak bazı sendikalar mali iflasa uğradıktan sonradır ki, toplanan ödenti ve bağışların ne olması gerektiği sorununun yalnızca demokratik oyla çözüme bağlanmayacağını, bunun, ayrıca sigorta uzmanlarının tavsiyesini de gerektirdiğini işçilere anlatmak olanaklı oldu. Bundan başka Kautsky'nin parlamentarizm ve yasama işlevinin halk tarafından yerine getirilmesi konusundaki kitabını alınız ve göreceksiniz ki, bu marksist teorisyenin vardığı sonuçlar, "kendiliğinden" örgütlenen işçilerin uzun yıllar boyunca edindikleri pratik deneyimin bize öğrettikleriyle tam uygunluk halindedir. Kautsky, Rittinghausen'in ilkel demokrasi anlayışına şiddetle karşı çıkıyor; demokrasi adına "halkçı gazetelerin doğrudan halk tarafından yönetilmesi"ni isteyenlerle alay ediyor; proleter sınıf savaşımının sosyal-demokratik önderliği için *profesyonel* gazetecilere, parlamenterlere vb. duyulan gereksinime işaret ediyor; "etkin olabilmek için" doğrudan yasama işlevinin halkın tümü tarafından yerine getirilmesini savunan, ama bu düşüncenin modern toplumda ancak göreli olarak uygulanabileceğini anlamayan "anarşistlerin ve edebiyatçıların sosyalizmi"ne saldırıyor.

Hareketimizde pratik içinde çalışmış olanlar, bu "ilkel" demokrasi anlayışının öğrenci ve işçi yığınları arasında ne

kadar yaygın olduğunu bilirler. Onun için bu anlayışın örgüt tüzüklerine ve yayına da girmesine şaşmamak gerekir. Bernştaynçı türden ekonomistler, tüzüklerine şunu koydular: "§ 10. sendika örgütünün çıkarlarını ilgilendiren bütün işler, üyelerin çoğunluğunun oyuyla karara bağlanır." Terörist türden ekonomistler de onların ardından yineliyorlar: "Komitenin kararları ancak bütün çevreler tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girer." (*Svoboda*, n° 1, s. 67.) Dikkat ediniz ki, bu geniş ölçüde uygulanan referandum önerisi örgütün *tamamının* seçim temeli üzerinde kurulması istemine ek olarak ileri sürülmüştür! Gerçek demokratik örgütlerin teori ve pratiğini inceleme fırsatını pek az bulmuş olan pratik içinde çalışanları, elbette ki, bu yüzden suçlayacak değiliz. Ama önderlik iddiasında olan *Raboçeye Dyelo*, böyle durumlarda, geniş bir demokrasi ilkesi konusundaki bir kararla yetinirse, bu, salt "etkin olma çabası" dışında herhangi bir başka şey olarak tanımlanabilir mi?

## F. YEREL ÇALIŞMA VE BÜTÜN RUSYA'YI KAPSAYAN ÇALIŞMA

Burada anahatları çizilen örgüt planına karşı, bu planın demokratik olmadığı ve "komplocu" nitelik taşıdığı yolundaki itirazlar tamamen yersizdir. Bununla birlikte, sık sık ileri sürülen ve ayrıntılı olarak incelenmesi gereken bir başka sorun var. Bu, yerel çalışma ile bütün Rusya'yı kapsayan çalışma arasındaki ilişkidir. Merkezî bir örgütün kurulması halinde, ağırlık merkezinin yerelden bütün Rusya'ya doğru kayabileceği, ve böylelikle çalışan yığınlarla bağlarımızı ve genel olarak yerel ajitasyonun sürekliliğini zayıflatarak harekete zararlı olacağı yolunda korkular dile getirilmektedir. Bu korkulara karşılık olarak diyoruz ki, son birkaç yıl içinde hareketimiz, asıl, yerel militanların yerel işlere gereğinden çok daldıkları için zarar görmüştür; bu yüzden ağırlık merkezini azçok ulusal çalışmaya kaydırmak mutlaka gerekir; ve bu, bağlarımızı ve yerel ajitasyonumuzun süreklili-

ğini, zayıflatmak şöyle dursun, güçlendirir. Merkezî ve yerel gazeteler sorununu ele alalım. Okurdan istediğim, gazete yayınının bizim için genel olarak çok daha geniş ve çeşitli olan devrimci hareketi gösteren *bir örnekten* başka bir şey olmadığını unutmamasıdır.

Yığın hareketinin birinci döneminde (1896-1898), yerel devrimci işçiler tarafından bütün Rusya'yı kapsayan bir gazetenin (*Raboçaya Gazeta*) yayınlanması girişiminde bulunuldu. İkinci dönemde (1898-1900), hareket sınırsız bir ilerleme kaydetti, ama önderlerin dikkati tamamen yerel yayınlar üzerinde toplanmıştı. Yayınlanmış olan yerel gazetelerin toplam sayısını hesaplarsak, ortalama olarak ayda bir gazetenin yayınlandığını görürüz.* Bu, bizim amatörlüğümüzü açıkça göstermiyor mu? Bu, devrimci örgütümüzün, hareketin kendiliğinden büyümesinin gerisinde kaldığını açıkça göstermiyor mu? *Aynı sayıda* yayın, dağınık yerel gruplar tarafından değil de, tek bir örgüt tarafından yapılsaydı yalnızca büyük emekler tasarruf etmiş olmakla kalmazdık, ama aynı zamanda, çalışmamızda çok daha büyük istikrarlılık ve süreklilik sağlamış olurduk. *Etkin olarak* hemen hemen yalnızca yerel organlarda çalışan militanlarımız (ve ne yazık ki, bugün de durum çoğunlukla böyledir), ve bu sorunda şaşılacak bir Don Kişot'luk gösteren yazarlarımız, bu basit gerçeği gözden kaçırmaktadırlar. Pratikte çalışan militanlar, çoğunlukla yerel militanlar için bütün Rusya'yı kapsayan bir gazetenin örgütlenmesiyle uğraşmanın "zor olduğu"** ve gazetesiz kalmaktansa, yerel gazetelerin daha iyi olduğu savıyla yetiniyorlar. Kuşku yok ki, bu sav, tamamen haklıdır ve biz, *genel olarak* yerel gazetelerin büyük önemine ve yararlılığına pratik içinde çalışanlardan daha az değer biçiyor değiliz. Ama sorun bu değildir. Sorun, Rusya'da, iki-

* Bkz: *Paris Kongresine Rapor*,[71] s. 14. "O zamandan (1897) 1900'ün ilkyazına kadar, çeşitli yerlerde, çeşitli gazetelerin otuz sayısı yayınlanmıştı. ... Ortalama olarak her ay birden biraz fazla gazete yayınlanmıştır."

** Bu, gerçek olmaktan çok, görünüşte bir zorluk. Gerçekte, tek bir inceleme çevresi *yoktur ki*, bütün Rusya'yı kapsayan çalışmaya ilişkin olarak şu ya da bu işlevi yerine getirme olanağından yoksun bulunsun. "Yapamam deme, yapmam de."

buçuk yıl içinde yayınlanmış olan otuz yerel gazete sayısının açıkça ifade ettiği parçalanma ve ilkelliğin üstesinden gelinip gelinemeyeceği sorunudur. Kendinizi, yerel gazetelerin yararlılığı konusundaki tartışma götürmez, ama çok genel olan sözlerle sınırlamayınız; iki-buçuk yıllık deneyimin gösterdiği olumsuz yönleri de açıkça kabul etme yürekliliğini gösteriniz. Bu deneyim göstermiştir ki içinde çalıştığımız koşullarda bu yerel gazeteler çoğu durumda ilkeleri bakımından istikrarsız, siyasal anlamda yoksun, devrimci güçlerin kullanılması bakımından son derece pahalı ve teknik bakımdan da (elbette ki, burada sözkonusu olan baskı tekniği değil, yayının belli aralıklarla düzenli biçimde çıkmasıdır) tamamen yetersizdirler. Bu eksiklikler raslansal değildir; bunlar, bir yandan incelediğimiz dönemde yerel gazetelerin egemenliğini açıklayan ve öte yandan bu egemenliğin *doğurduğu* parçalanmanın kaçınılmaz sonuçlarıdırlar. Gazetesini, ilkelerde istikrarlılığı koruyabilen bir siyasal organ düzeyine yükseltmek, ayrı bir yerel örgütün kesin olarak *gücünü aşar*; bütün siyasal yaşamımıza ışık tutacak olan gerekli miktarda malzemeyi toplamak ve bunları kullanmak, böyle yerel bir örgütün *gücünü aşar*. Özgür ülkelerdeki çok sayıda yerel gazetelerin gereğini desteklemek üzere ileri sürülen bir sav, böyle bir gazetenin yerel militanlar tarafından basılmasının maliyeti düşüreceği ve halka daha tam ve çabuk bilgi sunabileceği savıdır — bu sav, deneyimin de gösterdiği gibi, Rusya'daki yerel gazeteler için geçerli *değildir*. Bu gazeteler, devrimci güçlerin kullanılması bakımından son derece pahalı olmaktadırlar, ve ne kadar küçük olursa olsun *illegal* bir gazetenin yayınlanması, ancak büyük ölçekli fabrika üretimi için olduğu gibi büyük bir gizli aygıtı gerektirmektedir; çünkü bu aygıt küçük, elzanaatına dayanan bir atelyede yaratılamaz. Gizli aygıtın ilkelliği, çok kez polise bir-iki sayının yayınlanıp dağıtılmasından sonra, *geniş* tutuklamalara girişmek olanağı sağlamaktadır, bu her şeyi öylesine silip süpürmektedir ki, işe yeni baştan başlamak zorunda kalınmaktadır (pratikte çalışan her militan bunun

birçok örneklerini bilir). İyi örgütlenmiş bir gizli aygıt, profesyonel olarak eğitilmiş devrimcileri ve en büyük bir tutarlılıkla uygulanan bir iş bölümünü gerektirir. Ama, ne kadar güçlü olursa olsun, yerel bir örgütün, gereken anda bu iki koşulu yerine getirmesi kesin olarak olanaksızdır. *Yerel olmayan gazeteler,* hareketin yalnızca bir bütün olarak genel çıkarlarına değil (işçilerin tutarlı sosyalist ve siyasal ilkeler içerisinde eğitilmeleri), ama özellikle yerel olan çıkarlara da *daha iyi hizmet edebilir.* Bu, ilk bakışta mantığa aykırı gibi görünebilir, ama sözkonusu iki-buçuk yıllık deneyim, bunu kesin olarak tanıtlamıştır. Herkes kabul eder ki, otuz sayılık gazete yayını için kullanılan yerel güçler tek bir gazete için kullanılsaydı, altmış, belki de yüz sayı kolayca yayınlanabilirdi, ve bunun sonucu olarak, hareketin yerel özellikleri daha tam olarak ifadelerini bulmuş olurdu. Böyle bir örgütlenme derecesine ulaşmanın kolay olmadığı doğrudur, ama buna olan gereksinmeyi anlamalıyız. Her yerel inceleme çevresi bu konuda düşünmeli ve dıştan dürtü beklemeden, yerel bir gazetenin, devrimci deneyimimizin de gösterdiği gibi, büyük çapta yanıltıcı olan rağbet görüyor oluşuna ve daha kısa zamanda gerçekleştirilebilmesine kapılmadan bunu başarmak için *etkin olarak çalışmalıdır.*

Ve kendilerini pratik içinde çalışanlara özellikle yakın sanan kimi yazarlar, söylediklerinin ne kadar hayalî olduğunun farkına varmadan, hem yerel gazeteler olması, hem bölgesel ve hem de bütün Rusya için gazetelerin olması gerektiği yolunda şaşılacak derecede kolaya kaçan ve şaşılacak derecede içi boş sözlerle pratik çalışmaya gerçekten kötülük etmektedirler. Genel olarak konuştuğumuzda, elbette ki, bütün bunlar gereklidir, ama somut bir örgütsel sorunun çözümüne girişildiğinde, herhalde zaman ve koşullar da gözönünde bulundurulmalıdır. *Svoboda*'nın (n° 1, s. 68) "gazete sorununu ele alan" özel bir makalesinde, "Bizce kayda değer sayıda işçisi bulunan her yörenin kendi öz işçi gazetesi olmalıdır; başka bir yerden ithal edilen gazete değil, kendi öz gazetesi" diye yazması, Don Kişot'ça bir davranış değil midir?

Eğer bunun ne demek olduğunu bu satırları yazan düşünmüyorsa, onun yerine hiç değilse okur düşünsün. Rusya'da "kayda değer sayıda işçisi bulunan" kaç yer vardır, ve eğer her yerel örgüt, kendi öz gazetesini yayınlamaya kalkarsa, bu, amatörce yöntemlerimizin ne denli sürekli hale getirilmesi demektir! Bu dağınıklık jandarmanın ("kayda değer" bir çaba göstermeden) daha eylemlerin başlangıcında yerel devrimci işçileri tuzağa düşürme ve onların gerçek devrimciler olmak üzere gelişmelerini önleme görevini nasıl da kolaylaştırır. Bütün Rusya'yı kapsayan bir gazetenin okuru, diye devam ediyor yazar, fabrika sahiplerinin kötü davranışlarını anlatan yayınlarda, "kendi kenti dışındaki kentlerdeki fabrika yaşamının ayrıntılarında" kendisini ilgilendiren pek az şey bulur. Ama "Orel'de oturan bir kimse Orel'e ait haberleri cansıkıcı bulmaz. Her sayıda kimin 'yakalandığını', kimin 'işkenceye götürüldüğünü' öğrenir ve coşar" (s. 69). Evet Orelli coşacaktır, ama bizim yazarımız da gereğinden çok "coşuyor". Bu gibi ayrıntılarla uğraşmanın taktik bakımından gerekli olup olmadığını kendi kendisine sormalıdır. Biz, fabrika teşhirlerinin gereğini ve önemini takdir etmekte kimseden geri kalmayız, ama gözönünde tutmamız gerekir ki, artık St. Petersburgluların, St. Petersburg'da yayınlanan *Raboçaya Mysıl*'daki St. Petersburg haberlerini cansıkıcı buldukları bir aşamaya varmış bulunuyoruz. Fabrika teşhirleri şimdiye kadar hep bildirilerle olmuştur ve bu böyle *devam etmelidir,* ama biz *gazetenin* düzeyini yükseltmekle yükümlüyüz, onu fabrika bildirisinin düzeyine düşürmekle değil. Bir gazeteden beklenen şey, "ufak-tefek" teşhirler değildir, fabrika yaşamının belli başlı tipik kötülüklerinin teşhiridir, özellikle çarpıcı olgulara dayanan ve bu yüzden de *bütün* işçilerin ve hareketin bütün önderlerinin ilgisini uyandırabilecek, bilgilerini gerçekten zenginleştirebilecek, ufuklarını genişletebilecek, ve yeni semtlerin ve yeni sanayi bölgelerindeki işçilerin uyanması için başlangıç noktası olabilecek teşhirlerdir.

"Üstelik, yerel bir gazetede, fabrika yönetiminin ve bun

ka yetkililerin yaptıkları kötülükler, hemen anında açığa vurulabilir. Uzak bir yerde yayınlanan genel bir gazetede ise, haber gazetenin merkezine ulaşana kadar, haberin kaynağı olan yerde sorun unutulmuş olacaktır. Okur, gazeteyi eline aldığı zaman 'ne zaman olmuştu, kim anımsıyor ki?' diyecektir." (*ibid.*) Doğru — kim anımsıyor ki! İki-buçuk yıl içinde yayınlanan otuz gazetenin altı kentte çıktığını aynı kaynaktan öğreniyoruz. Bu ortalama olarak, *kent başına yarım yılda bir sayı eder!* Saçmalayan yazarımız, yerel çalışmanın üretkenliğine ilişkin tahmini *üç katına* çıkarsa bile (ki, bu ortalama bir kent için yanlış olurdu, çünkü bizim elyordamına dayanan yöntemlerimizle üretkenliği kayda değer ölçüde artırmak olanaksızdır), gene de her iki aya bir sayı düşer, yani "hemen anında açığa vurmak" diye bir şey olmaz. Ama *bütün Rusya*'da, ufak-tefek olayları değil, gerçekten önemli tipik kötülükleri her onbeş günde bir "açığa vurabilmemiz için", on yerel örgütün birleşerek delegelerini gönderip genel bir gazetenin örgütlendirilmesine katılmaları yeterdi. Örgütlerimizdeki durumu bilen hiç kimse bundan şüphe edemez. Düşmanı suçüstü yakalamaya gelince —bundan, güzel bir söz olarak değil de, ciddi olarak sözediyorsak— illegal bir gazete böyle bir şeyi başarmayı aklından bile geçiremez. Bu, ancak bir bildiriyle yapılabilir, çünkü çoğunlukla, bunu yapmak için ancak bir-iki günlük zamanımız vardır (örneğin fabrikada kısa bir grev, bir kavga, herhangi bir gösteri vb. sözkonusu olduğu zaman).

"İşçiler yalnızca fabrikada yaşamaz, onlar aynı zamanda bir kentlidir de", diyen yazarımız, Boris Kriçevski'ye bile onur verecek bir tutarlılıkla özelden genele geçerek, devam ediyor; belediye meclisleri, belediye hastaneleri, belediye okulları gibi konulara değiniyor ve işçi gazetelerinin genel olarak belediye sorunlarını da atlamamasını istiyor.

Kendi başına kusursuz olan bu istem, yasal gazetelerin çoğu kez ne gibi boş soyutlamalarla sınırlı kaldığını gösteren canlı bir örnektir. Birincisi, eğer *Svoboda*'nın istediği gibi "kayda değer sayıda işçisi bulunan her yörede" belediye so-

runlarına ilişkin ayrıntılı haberler yazan gazeteler gerçekten çıksaydı, bu bizim Rus koşullarımız altında, kaçınılmaz olarak, fiilen ayrıntılarla uğraşmak biçiminde yozlaşır, çarlık otokrasisine karşı bütün Rusya'yı kapsayan bir saldırının önemi konusundaki bilinci zayıflatır, ve varolmayan parlamentolar konusunda çok konuşup da, varolan belediye meclislerinden hemen hiç sözetmeyen devrimcilere ilişkin o ünlü sözlerin sonucu olarak ortaya çıkmış bulunan —kökü kazınmamış olan, ama şimdilik silinmiş bulunan— eğilimin son derece güçlü filizlerini daha da güçlendirmiş olurdu. *Svoboda*'nın bunu gerçekten istemeyip, tersine, tersyüz etmek istediğini vurgulamak için, "kaçınılmaz olarak" diyoruz. Ama iyi niyet yetmez. Belediye sorunlarının uygun bir bakışaçısıyla çalışmamızın bütünü içinde ele alınabilmesi için, *ilkin* bu bakışaçısının açıkça anlaşılması, geleneksel bir istikrar kazanabilsin diye yalnızca tartışmalarla değil, sayısız örnekle iyice yerleştirilmesi gerekir. Biz bundan henüz çok uzağız, ama geniş bir yerel basını düşünmeden önce, bunun sözünü etmeden önce, işe buradan *başlamamız* gerekir.

İkincisi, belediye işleri hakkında gerçekten iyi ve ilginç yazılar yazabilmek için, bu sorunları yalnızca kitaplardan değil, gerçekten iyi bilmek gerekir. Oysa *Rusya'nın herhangi bir yerinde* bu bilgiyi edinmiş olan sosyal-demokratlar hemen hiç yoktur. Bir gazetede (bir halk broşüründe değil) kentin ve devletin işleri hakkında yazı yazabilmesi için, kişinin, işinin ehli biri tarafından toplanmış ve işlenmiş taze ve çok çeşitli malzemeye sahip olması gerekir. Oysa böyle bir malzemeyi toplamak ve işlemek için, herkesin her şeyle uğraştığı ve referandumlarla hoş zaman geçirdiği bir ilkel çevrenin "ilkel demokrasisi" yetmez. Bunun için bir uzman yazarlar ve muhabirler kadrosuna, her yerle ilişkiler kuran, her türden "devlet sırlarını" (Rus devlet memurunun bilmekten büyük övünç duyduğu ve gevezelik ederek her zaman kolaylıkla açığa vurabileceği devlet sırlarını) elde edebilen, "kulislere" sızabilen bir sosyal-demokrat muhabirler ordusuna —"görevleri gereği" her yerde hazır olmak ve her şeyi bil-

mek zorunda olan bir orduya— gerek vardır. Ve biz, *her türlü* iktisadi, siyasal, toplumsal, ulusal baskıya karşı savaşım veren parti olarak, bu her şeyi bilen orduyu bulabilir, toplayabilir, eğitebilir, seferber ederek harekete geçirebiliriz, ve bunu yapmak zorundayız. Ama bunu yapmak için, ilkin, bunun gereğini anlamak gerek! Oysa, yörelerin büyük çoğunluğunda, biz, bu yönde tek bir adım atmamakla kalmadık, çok kez bunun gereğinin bilincinden bile yoksunuz. Sosyal-demokrat basınımızda diplomatik, askerî, dinsel, yerel, mali vb., vb. gibi büyüklü küçüklü sorunlara ilişkin canlı ilginç makaleler, mektuplar ve teşhirler bulunabilmesi için, kişinin çok uğraşması gerekir. Bu sorunlar konusunda *hemen hemen hiçbir* şey yoktur.* İşte bunun için "bir adam gelip de bana" "kayda değer sayıda işçilerin bulunduğu yörelerde" fabrika, belediye, ve hükümetteki kötülükleri teşhir edecek olan gazetelerin çıkarılması gereği konusunda "güzel ve büyüleyici sözler etti mi, fena halde canım sıkılıyor."

Yerel gazetelerin merkezî basın karşısındaki egemenliği, ya yoksulluğun ya da bir lüksün belirtisi olabilir. Hareket geniş-ölçekli yayın için gerekli güçleri henüz geliştirmemişse, amatörlük içinde debelenip duruyorsa, ve "fabrika yaşamının küçük ayrıntıları" içinde batıp kalmışsa, bu, bir yoksulluk belirtisidir. Hareket kapsamlı teşhir ve kapsamlı ajitasyon görevinin *hakkıyla üstesinde geliyorsa,* ve bu yüzden merkezî organdan başka çok sayıda yerel gazeteler yayınlamak zorunlu bir hal almışsa, bu, bir lüks belirtisidir. Rusya'da yerel gazetelerin bugünkü egemen durumunun hangi anlamı taşıdığı konusunda herkes kendi karar versin. Her-

* Onun için, yerel gazetelerin istisnai başarılı olanları bile görüşümüzü doğrulamaktadır. Örneğin *Yujni Raboçi* [72] ilke istikrarsızlığından ötürü kınanması mümkün olmayan kusursuz bir gazetedir. Ama sık sık çıkamadığı için ve yaygın polis baskınları yüzünden yerel harekete umduğunu getiremedi. Partimizin şu anda en çok gereksinim duyduğu hareketin temel sorunlarının ilkelere uygun biçimde sunulması ve geniş siyasal ajitasyonun, yerel gazetenin üstesinden gelemeyeceği kadar büyük bir iş olduğu anlaşılmıştır. Bu gazetenin maden işçileri kongresi ve işsizlik üzerine yazıları gibi, yayınlamış olduğu özel değerde malzeme yalnızca yerel malzeme değildi, yalnız Güney için değil, *bütün Rusya* için gerekliydi. Sosyal-demokrat gazetelerimizin hiçbirinde böyle yazılar çıkmamıştır.

hangi bir yanlış anlamaya yolaçmamak için, vardığım sonuçları tam ve kesin olarak formüle etmekle yetineceğim. Şimdiye kadar yerel örgütlerimizin çoğunluğu, hemen hemen yalnız yerel organlar çıkarmayı düşünmüşlerdir; ve hemen bütün eylemleri bu çalışmadan ibaret kalmıştır. Bu anormal bir durumdur; bunun tam tersi olmalıydı. Yerel örgütlerin çoğunluğu, bütün Rusya'yı kapsayan bir gazetenin yayınlanmasını başlıca sorunları saymalıydılar ve çalışmalarını daha çok buna yöneltmeliydiler. Bu yapılıncaya kadar, harekete *kapsamlı* bir basın ajitasyonu hizmeti gören *tek bir* gazeteyi kurma olanağını bulamayacağız. Ama bu yapıldığı zaman, gerekli merkezî gazete ile gene gerekli olan yerel gazeteler arasında normal ilişkiler kendiliğinden kurulacaktır.

*

İlk bakışta, ağırlık merkezini yerel çalışmadan bütün Rusya'yı kapsayan çalışmaya kaydırmanın gerektiği kararının, özellikle iktisadi savaşım alanını kapsamadığı sanılabilir. Bu savaşımda işçilerin doğrudan düşmanları, en küçük ayrıntısına kadar tek bir iradenin yönettiği Rus hükümetinin —siyasal savaşımdaki doğrudan düşmanımızın— katıksız askerî ve sıkı sıkıya merkezî olan örgütüyle en ufak bir benzerliğe sahip herhangi bir örgütsel bağları olmayan tek tek işverenler ya da işveren gruplarıdır.

Ama durum hiç de böyle değildir. Tekrar tekrar belirttiğimiz gibi, iktisadi savaşım, mesleki bir savaşımdır, ve bundan ötürü işçilerin işyerine göre değil, mesleklerine göre örgütlenmeleri gerekir. İşverenlerimiz her türden ortaklıklar ve birlikler içerisinde ne kadar hızla örgütlenirlerse, mesleklere göre örgütlenme de o kadar ivedi bir zorunluluk kazanır. Bizim parçalanmışlığımız ve amatörlüğümüz, bütün Rusya'yı kapsayan ve bütün Rusya sendikalarına önderlik etme yeteneğine sahip bulunan tek bir devrimciler örgütünün varlığını gerektiren bu örgütlenme işini açıkça baltalamaktadır. Yukarda bu amaç için gerekli olan örgüt tipini anlattık; şimdi de, bununla ilgili olarak, basın sorunumuz üze-

rine birkaç söz ekleyeceğim.

Her sosyal-demokrat gazetenin, sendikal (iktisadi) savaşıma özel bir sütun ayırmasının gereğini herkes kabul eder. Öte yandan sendikal hareketin büyümesi bizi bir sendika basını kurmayı düşünmeye zorlamaktadır. Ama bize öyle geliyor ki, pek seyrek bir-iki istisna dışında, şu anda Rusya'da sendika gazetelerinin yayınlanması sözkonusu olamaz; bu bir lüks oluyor, oysa biz, çok kez günlük ekmeğimizi bile bulamamaktayız. İllegal çalışmamızın koşullarına uyacak ve şu anda da gerekli olan sendikal basın biçimi, *sendikal broşürlerdir*. Bu broşürlerde, belli bir meslek kolunda çalışma koşulları konusunda, Rusya'nın ayrı ayrı bölgelerinde bu yönden gösterdikleri farklılıklar konusunda, belli bir meslek kolunda işçilerin ileri sürdükleri temel istemler konusunda, o meslek koluna ilişkin yasaların yetersizliği konusunda, o meslekteki işçilerin iktisadi savaşımının başlıca örnekleri konusunda, bunların sendikal örgütlerinin başlangıcı, bugünkü durumu ve gerekleri konusunda vb. *legal** ve illegal

* Bu bakımdan legal malzeme özellikle önemlidir, ve biz, bunu, sistemli olarak toplama ve kullanma yeteneğimiz bakımından çok geriyiz. İnsanın bir sendika broşürünü yalnızca legal malzemeye dayanarak çaba harcayıp hazırlayabileceğini söylemek abartma olamaz, ama böyle bir broşür, yalnızca illegal malzemeye dayanılarak hazırlanamaz. *Raboçaya Mysl*'ın yayınlarında[73] ele alınan sorunlar konusunda, işçilerden illegal malzeme toplamakla, devrimcilerin güçlerinin büyük bir kısmını boşa harcamaktayız (çünkü onların yaptığı iş, legal olarak çalışanlar tarafından pekâlâ başarılabilir), ama gene de hiçbir zaman iyi malzeme toplayamıyoruz. Bunun nedeni, çoğu kez büyük bir fabrikanın yalnız tek bir bölümünü bilen ve hemen hemen her zaman iktisadi sonuçları bildiği halde, işinin genel koşulları ve standartları üzerine bilgisi olmayan bir işçi, bir fabrikanın büro personeli, müfettişler, doktorlar vb. tarafından edinilmiş olan, ve küçük gazete haberlerinde ve tıbbi, zemstvo'ya ilişkin vb. özel sınai yayınlarda dağınık halde bulunan bilgileri edinemez.

Benim bu alandaki "ilk deneyimimi" çok canlı olarak anımsıyorum, ve bunu anlatmaktan hiç hoşlanmıyorum. Beni sık sık ziyarete gelen bir işçiyi, çalıştığı kocaman fabrikadaki koşulların her yönü hakkında haftalar boyunca "sorguya çektim". Evet, büyük çabalardan sonra (tek bir fabrikanın!) betimlenmesi için gerekli malzemeyi toplayabildim, ama bu görüşmelerden sonra işçi, alnının terini siler, ve gülümseyerek, "sorularınızı yanıtlamaktansa fazla mesai yapmayı tercih ederim" derdi.

Biz devrimci savaşımımızı ne kadar büyük enerjiyle yürütürsek, hükümet o ölçüde "sendikal" çalışmaların bir kısmını yasallaştırmak zorunda kalacak, ve böylelikle yükümüzün bir kısmını hafifletecektir.

malzeme toplanmalı ve sistemli bir şekilde gruplandırılmalıdır. Birincisi, böyle broşürler, sosyal-demokrat basınımızı, ancak belli bir meslek kolundaki işçilerimizi ilgilendiren bir sürü mesleki ayrıntıları yayınlama yükünden kurtaracaktır. İkincisi, bu broşürler, sendikal savaşımdaki deneyimlerimizin sonuçlarını kaydetmiş olacak, şimdi bir sürü bildiri ve parça parça haberlerde dağılıp kaybolan malzemenin korunmasını sağlayacak; ve bu malzemeyi özetleyecektir. Üçüncüsü, bu broşürler, ajitatörler için kılavuz olabilecektir, çünkü çalışma koşulları nispeten yavaş değişir ve belli bir iş kolunda işçilerin istemleri son derece istikrarlı istemlerdir (örneğin Moskova bölgesindeki dokumacıların 1885'te[74] ileri sürdükleri istemlerle kıyaslayınız). Bu tür istem ve gereksinimleri saptayan broşürler, yıllar boyunca, geri yörelerdeki, ya da işçilerin geri kalmış katmanları arasındaki iktisadi sorunlarda, ajitatörler için kusursuz bir elkitabı görevini yerine getirebilir. Belli bir bölgede başarılı grev örnekleri, bir yöredeki yüksek yaşam düzeyi konusunda, daha iyi çalışma koşulları konusunda bilgiler öteki yörelerdeki işçileri, tekrar tekrar savaşıma girişmeye isteklendirecektir. Dördüncüsü, sendikal savaşımı genelleştirmek için ilk hareketi sağladıktan ve böylelikle Rus sendika hareketiyle sosyalizm arasındaki bağı güçlendirdikten sonra, sosyal-demokratlar, aynı zamanda, sendikal çalışmanın sosyal-demokrat çalışmamızın bütünü içerisinde ne çok dar, ne de çok geniş bir yeralmamasını sağlayacaklardır. Başka kentlerdeki örgütlerle bağı kopmuş olan bir yerel örgüt, bu ikisi arasındaki doğru oranı tutturmakta çok güçlük çeker ve bazan da bunu yapması olanaksızdır (*Raboçaya Mysıl* örneği, *trade-union*culuk doğrultusunda ne kadar büyük bir abartma içinde bulunabileceğini gösterir). Ama marksizm temeline sıkı sıkıya bağlı, siyasal savaşımın tümünü yöneten ve bir profesyonel ajitatörler kadrosuna sahip bulunan ve bütün Rusya'yı kapsayan bir devrimciler örgütü, doğru orantıları tayin etmekte hiçbir zaman güçlük çekmeyecektir.

BEŞ

# BÜTÜN RUSYA İÇİN BİR SİYASAL GAZETE "PLANI"

BİZİ "Teoriyi pratikten tecrit ederek onu cansız bir öğreti haline getirme" eğilimiyle suçlayan B. Kriçevski (*Raboçeye Dyelo*, n° 10, s. 30) şöyle yazıyor: "*İskra*'nın bu alanda yapmış olduğu en büyük hata, genel bir parti örgütü konusunda ileri sürdüğü 'Plan'ydı" (yani "Nereden Başlamalı?" adlı makale.*) Martinov, "*İskra*'nın parlak ve eksiksiz düşüncelerin propagandasına oranla günlük tekdüze savaşımın ilerleyişinin önemini küçümseme eğilimi ... bu gazetenin 4. sayısında çıkan 'Nereden Başlamalı?' başlıklı makalede ileri sürülen ve partinin örgütlenmesi konusundaki planı ile doruğuna ulaştı" (*ibid.*, s. 61) diyerek, aynı düşünceyi yinelemektedir. Ve ensonu L. Nadejdin de, son zamanlarda, bu "plana" karşı öfke korosuna katıldı ("plan"ın tırnak içinde yazılması, alaylı bir küçümsemeyi ifade etmek içindi). Elimize henüz geçmiş olan *Devrimin Arifesi* başlıklı broşüründe (daha önce gördüğümüz *Svoboda,* "Devrimci Sosyalist Grup" tarafından

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 13-24. *–Ed.*

yayınlanmıştır) şöyle yazıyor (s. 126): "iç bağlantısı Rusya çapında bir gazete tarafından sağlanan bir örgütün şu anda sözünü etmek, masabaşı düşüncelerin ve masabaşı çalışmaların propagandasını yapmaktır" ve bu "kitabiliğin" vb. belirtisidir.

Bu iki akım arasındaki yakınlığın kökenlerini siyaset ve örgütlenme bölünmelerinde gördüğümüz için teröristlerimizin, "günlük tekdüze savaşımın ilerleyişinin" savunucularıyla görüş birliğinde olmaları bizim için şaşırtıcı değildir. Ama burada şu noktaya dikkat çekmek isteriz ki, Nadejdin, hoşuna gitmeyen bir makaledeki düşünce silsilesini anlamaya bilinçli olarak çalışmış olan ve isabetli yanıtlar vermeye çalışmış olan tek kişidir, oysa *Raboçeye Dyelo,* konuyla doğrudan ilgili somut hiçbir söz söylememiş, ve gereksiz demagojik saldırılarla sorunu karışık bir hale getirmekten başka bir şey yapmamıştır. Bu iş pek zevkli olmasa da, ilkin bu Augias ahırlarını temizlemekle uğraşmalıyız.

## A. "NEREDEN BAŞLAMALI?" MAKALESİNDEN KİM ALINDI?[75]

*Raboçeye Dyelo*'nun başımıza yağdırdığı sıfat ünlemlerinden bazılarını aktaralım. "Bir parti örgütünü gazete yaratmaz, tersine, gazeteyi parti örgütü yaratır. ..." "Partinin *üstünde* duran, *onun denetimi dışında* ve kendi ajan kadrosu sayesinde Partiden bağımsız olan bir gazete. ..." "Nasıl oldu da *İskra,* kendisinin de bağlı bulunduğu ve fiilen varolan sosyal-demokrat örgütleri unuttu? ..." "Sağlam ilkelere ve bunlara denk düşen bir plana sahip bulunanlar, partinin gerçek savaşımının yüksek düzenleyicileridirler ve partiye kendi planlarını kabul ettirirler. ..." "Plan, bizim etkin ve canlı örgütlerimizi, gölgeler diyarına sürüyor ve hayalî bir ajanlar ağı kurmak istiyor. ..." "Eğer *İskra*'nın planı uygulanmış olsaydı, biçimlenmekte olan Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin bütün izleri silinmiş olurdu. ..." "Bir propaganda organı, bütün pratik devrimci savaşımının denetim-

dışı otokratik yasa yapıcısı oluyor. ..." "Partimiz, özerk bir yazıkuruluna *tamamıyla* boyuneğme önerisine nasıl tepki göstermelidir?" vb., vb..

Okurun yukardaki aktarmaların içeriği ve tonundan da anlayacağı gibi, *Raboçeye Dyelo*, alınmıştır. Bu alınma, kendi hesabına değil, *İskra*'nın sözümona gölgeler diyarına sürmek istediği ve izlerini ortadan kaldıracağı partimizin örgütleri ve komiteleri adına bir alınmadır. Ne korkunç sey! Yalnız bu nokta bize biraz tuhaf görünüyor. "Nereden Başlamalı?" başlıklı makale, 1901'in Mayısında yayınlandı. *Raboçeye Dyelo*'daki yazılar 1901'in Eylülünde çıkmıştır. Şimdi ise 1902'nin Ocak ayının ortasında bulunuyoruz. Bu beş ay içinde (eylülden önce ve sonra) Partinin *tek bir* komitesi ve *tek bir* örgütü, kendilerini gölgeler diyarına sürmek isteyen bu canavarı resmen protesto etmiş değildir; ama bu süre içinde *İskra*'da ve birçok yerel ve yerel olmayan yayınlarda Rusya'nın her tarafından gelen yüzlerce haber yayınlanmıştır. Nasıl oluyor da gölgeler diyarına sürülecek olanlar bunun farkına varmadıkları ve *İskra*'ya alınmadıkları halde, bir üçüncü şahıs, kendisini bu bakımdan hakarete uğramış sayıyor?

Bunun açıklaması, komitelerin ve öteki örgütlerin gerçek çalışma içinde olmalarında ve "demokrasicilik" oynanamalarındadır. Komiteler, "Nereden Başlamalı?" başlıklı makaleyi okudular, bunun "*kuruluşuna her yandan girişilebilsin diye* kesin bir örgütlenme planını hazırlama" çabası olduğunu gördüler; ve bu "yanlar"dan *hiçbirinin* bu mimari planın zorunluluğundan ve doğruluğundan emin olmadıkça "onun inşasına kalkışmayı" düşünmeyeceğini çok iyi bildiklerinden ve gördüklerinden, *İskra*'da şu aşağıda yeralan sözleri söyleyenlerin aşırı cüretinden doğal olarak "alınmadılar" ve kendilerini hakarete uğramış sayınayı akıllarından geçirmediler; *İskra*'da denen şuydu: "Bu sorunun ivedi ve önemli bir sorun olması karşısında, biz kendi hesabımıza, hazırlanmakta olan bir broşürde daha ayrıntılı olarak geliştireceğimiz bir plan taslağını, burada, yoldaşların dikkatine sunuyoruz." Konuya ciddi bir biçimde yaklaşılacak olursa, yoldaşların

kendilerine sunulan planı *kabul etmeleri* halinde, bu plana "boyuneğdikleri" için değil, ortak dava için, zorunluluğuna inandıkları için uygulayacaklarını, ve *kabul etmemeleri* halinde de, "taslağın" (ne iddialı sözcük değil mi?) yalnızca bir taslak olarak kalıp unutulacağını anlamamak olanaklı mıydı? Bir plan taslağına karşı yalnızca "çürüterek" ve yoldaşlara bunu reddetmelerini öğütleyerek değil de, devrimcilikte deneyimsiz olanları, planı hazırlayanlara karşı, *yalnızca* "yasalar koymaya" ve ortaya "yüksek düzenleyiciler" olarak çıkmaya *cüret* ettikleri için, yani bir plan taslağı *önermeye* cüret ettikleri için *kışkırtarak* savaşmak, demagoji değil midir? Eğer yerel militanları daha geniş görüşlere, hedeflere, planlara vb. *yükseltme* yolundaki bir girişim karşısında, yalnızca bu görüşlerin yanlış oldukları ileri sürülerek itiraz etmekle kalınmayıp "*yükselmemiz istendi*" diye, bu yüzden, kendimizi "hakarete uğramış" sayarsak, partimiz gelişip ilerleyebilir mi? Nadejdin de planımızı "çürütmeye" kalkıştı, ama o, siyasal görüşlerinin safdilliği ya da ilkelliğiyle açıklanmayacak herhangi bir demagojiye başvurmadı; bir "parti müfettişliği" kurmak niyetinde olduğumuz iddiasına daha baştan kesin olarak karşı çıktı. Onun için Nadejdin'in plan konusundaki eleştirisine yanıt verilebilir ve verilmelidir, oysa *Raboçeye Dyelo*'ya yanıt vermeye değmez.

Ama "otokrasi" ve "boyuneğme" diye haykıracak kadar alçalmış olan bir yazarın horlanması, böylelerinin okurların kafasında meydana getirdikleri karışıklığı çözme ve okuru aydınlığa kavuşturma görevinden bizi azat etmez. Burada "geniş demokrasi" gibi çekici sözlerin gerçek niteliğini herkes önünde açıklayabiliriz. Komiteleri unutmakla, onları gölgeler diyarına sürmek istemekle, ya da bu yolda çaba göstermekle vb. suçlanıyoruz. Gizlilik gerekleri yüzünden okura komitelerle gerçek ilişkilerimiz konusunda *hemen hemen hiçbir bilgi veremezken,* bu iddialara nasıl yanıt verebiliriz? Kalabalıkları kışkırtmak için ağır suçlamalarda bulunan kimseler, arsızlıkları ve bir devrimcinin kurmakta olduğu, ya da kurmaya çalıştığı ilişki ve bağlantıları herkesten dik-

katlice gizlemekle yükümlü olduğunu görmezden gelmeleri bakımından bizden ileridedirler. Elbette ki, bu gibileriyle "demokratçılık" alanında rekabete girişmeyi kesin olarak reddediyoruz. Partinin bütün sorunlarından haberdar olmayan okura gelince, ona karşı görevimizi yerine getirmenin tek yolu, kendisine olanı ve *in Werden*'i* değil, olmuş olanın bir *parçasını* ve geçmişe ait bir şey olarak söylenmesinde bir sakınca olmayanı anlatmaktır.

Bund "gasp"ta** bulunduğumuzu ima ediyor. Yurtdışı Birlik, bizi, Partimizin bütün izlerini silmeye çalışınakla suçluyor. Baylar, kamuoyuna geçmişe ait *dört olguyu* anlattığımız zaman ağzınızın payını almış olacaksınız.

Birinci olgu.*** Partimizin kurulmasına ve Parti Kuruluş kongresine bir delege gönderilmesine doğrudan katılan Savaşım Birliğinin üyelerinden biri *İskra* grubunun bir üyesiyle, işçilere yönelik ve bütün harekete hizmet edecek bir kitap dizisinin yayınlanması konusunda anlaşmaya vardı. Kitap dizisini yayınlama girişimi sonuç vermedi, ve bu dizi için yazılan broşürler, *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri* ve *Yeni Fabrika Yasası*,**** dolambaçlı bir yol izleyerek ve üçüncü şahısların aracılığıyla, yurtdışına iletildi ve orada yayınlandı.

İkinci olgu. Bund Merkez komitesi üyeleri, *İskra* grubunun bir üyesine, Bund'un o sıra "Yazın Laboratuvarı" diye nitelendirdiği şeyin örgütlendirilmesi önerisinde bulundu. Bu öneride bulunurken, bundcular, istedikleri yapılmadığı takdirde hareketin çok gerileyeceğini söylediler. Bu görüşmelerin sonucu, *Rusya'da İşçi Sınıfı Davası* ***** broşürü-

* Oluş halindekini. –ç.

** *Iskra,* n° 8. Rusya ve Polonya Genel Yahudi Birliği Merkez komitesinin Ulusal Sorun konusundaki makalemize yanıtı.

*** Bu olguları kasıtlı olarak tarih sırasıyla sunmuyoruz.[76]

**** Bkz: *Collected Works*, Vol. 2, s. 323-351 ve 267-315. *–Ed.*

***** Bu broşürün yazarı benden şu bilgiyi iletmemi istiyor: Bu broşürün de, daha öncekiler gibi Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından yayınlanacağını sanarak, Yurtdışı Birliğe göndermiş (bazı nedenlerden ötürü, o sıra — 1899 Şubatı— yazıkurulunda meydana gelen değişikliği bilmiyormuş). Broşür en yakın bir tarihte Birlik[77] tarafından yeniden yayınlanacaktır.

nün çıkması oldu.

Üçüncü olgu. Bund Merkez komitesi, bir taşra kenti kanalından, *İskra* grubunun bir üyesine, yeniden canlandırılan *Raboçaya Gazeta*'nın yayınını üzerine alması önerisinde bulundu ve elbette ki olumlu yanıt aldı. Daha sonra öneri değiştirildi: yazıkurulunun bileşimi hakkında yeni bir plan kabul edildiğinden, sözkonusu yoldaşın gazeteye yalnızca yazılarıyla katkıda bulunması istendi. Elbette bu öneriye de olumlu yanıt verildi. (Birer suretini sakladığımız) makaleler gönderildi: "Programımız", ki bernştayncılığa karşı, legal yazının ve *Raboçaya Mysıl*'ın izlediği çizgide meydana gelen değişikliğe karşı kesin bir protesto idi; "Şu Andaki Görevimiz" ("düzenli olarak çıkacak ve bütün yerel gruplarla sıkı bağlar kuracak olan bir parti organının yayınlanması"; hüküm süren "amatörlüğün" zararları); "İvedi Bir Sorun" (ortak bir organın yayınlanmasına girişilmezden önce, *ilkin* yerel grupların eylemini geliştirmenin gerekli olduğu yolundaki itirazın incelenmesi; bir " devrimci örgütün" büyük önemi ve "örgütlenme, disiplin ve gizlilik tekniğinin en yüksek noktaya kadar geliştirilmesinin" gereği üzerinde direnme).* *Raboçaya Gazeta*'nın yeniden yayınlanması önerisi gerçekleştirilmedi, ve yazılar yayınlanmadı.

Dördüncü olgu. Partimizin ikinci olağan kongresini hazırlayan komitenin bir üyesi, *İskra* grubundan bir üyeye kongrenin programını iletti ve *İskra* grubunun yeniden canlandırılacak olan *Raboçaya Gazeta*'nın yazıkurulu olmasını önerdi. Bu ilk adım, daha sonra, bu üyenin içinde bulunduğu komite ve Bund'un merkez komitesi tarafından onaylandı. *İskra* grubu, kongrenin nerede ve ne zaman toplanacağından haberdar edildi ve (bazı nedenlerden ötürü delege gönderip gönderemeyeceğinden emin olmadığından) kongre için yazılı bir rapor hazırladı. Rapor, salt bir merkez komitesi seçilmesinin şimdiki gibi kesin bir dağınıklık anında birlik sorununu çözememekle kalmayıp, yeni bir ani ve geniş kapsamlı polis baskını halinde —ki, bu yeteri kadar gizlilik kuralları-

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 210-214, 215-220 ve 221-226. *–Ed.*

na uymayan bugünkü çalışma koşullarında çok daha olasıdır—büyük bir fikri, partiyi kurma fikrini bir kez daha tehlikeye atacağını; onun için bütün komiteleri ve bütün öteki örgütleri, bunları *pratik* bir bağ ile gerçekten bağlayacak olan, hareketin bütününün yönetimini üzerine alacak bir önderler grubunu *gerçekten* hazırlayacak ve yeniden kurulacak olan ortak gazeteyi desteklemeye çağırmakla işe başlamak gerektiğini; komitelerin ve partinin, o zaman, bu grup büyüyüp güçlenir güçlenmez, onu kolayca bir merkez komitesi haline getirebileceklerini ifade ediyordu. Bir dizi polis baskını ve tutuklamaları yüzünden, kongre toplanamadı ve rapor, bir komitenin temsilcilerinin de aralarında bulunduğu yalnızca birkaç arkadaş tarafından okunduktan sonra, güvenlik nedenleriyle yokedildi.

Bund'un bizim gaspçı olduğumuzu anıştırarak, ya da *Raboçeye Dyelo*'nun, bizi, komiteleri gölgeler diyarına sürmeye niyetlenmekle ve parti örgütü yerine tek bir gazetenin öne sürdüğü düşünceleri yayan bir örgütü "koymak istemekle" suçlayarak başvurdukları yöntemlerin niteliği konusunda kararı okur versin. Evet, biz, komitelerin kendilerine, *onlardan gelen sürekli çağrılara uyarak,* belirli bir ortak eylem planının kabul edilmesinin gereğini açıkladık ve savunduk. Bizim *Raboçaya Gazeta*'da yayınlamak üzere kaleme alınan makalelerde ve parti kongresine sunulan raporda üzerinde işlediğimiz bu plan, bu kez de partinin (fiilen) yeniden kurulması inisiyatifini üzerine alacak kadar partide nüfuzlu olan kimselerin çağrısı üzerine, parti örgütünün kendisi için hazırlanmıştı. Ve parti örgütünün, partinin merkez organını *bizimle birlikte resmen* yeniden kurmak için *ardarda yapılan iki* girişimin kesin olarak başarısızlığa uğramasından sonradır ki, bundan sonraki *üçüncü* girişimde, yoldaşlarımızın ellerinde bazı *deneyim* sonuçları olsun diye ve yalnızca tahminler ve varsayımlarla yetinmesinler diye, *resmî olmayan* bir organı çıkarmayı birinci görevimiz saydık. Şu anda bu deneyimin bazı sonuçları şimdiden gözler önündedir, ve bütün yoldaşlar, bizim görevimizi doğru anlayıp anlamadığı-

mızı ve bazılarına "ulusal" sorundaki tutarsızlıklarının, bazılarına da ilke sorunundaki yalpalamalarının kabul edilemezliğini gösterdik diye, salt bu nedenle, yakın geçmişi bilmeyen kimseleri yanılgıya sürüklemeye çalışan kimseler hakkında ne düşünmek gerektiğini doğru değerlendirebilirler.

## B. BİR GAZETE KOLEKTİF BİR ÖRGÜTLEYİCİ OLABİLİR Mİ?

"Nereden Başlamalı?" başlıklı makale, özünde *asıl* bu sorunu koyuyor, ve buna olumlu yanıt veriyor. Bizim bildiğimiz kadarıyla, bu sorunun özünü tahlil etmeye girişmiş olan, bu sorunun olumsuz olarak yanıtlandırılması gerektiğini tanıtlamaya kalkışmış olan biricik kimse, L. Nadejdin'dir, ve onun ileri sürdüğü savları buraya tam olarak aktarıyoruz:

"... *İskra*'nın (n° 4) bütün Rusya'yı kapsayan bir gazetenin gereği sorununu ele alması, bizi çok sevindirmiştir; ama bu görüşün, makalenin "Nereden Başlamalı?" başlığıyla uygunluk içinde olduğunu söyleyemeyiz. Kuşku yok ki, bu, son derece önemli bir konudur, ama ne bir gazete, ne bir bildiriler dizisi, ne de bir bildirgeler yığını devrim dönemlerinde militan bir örgütün temellerini atamaz. Önemli olan güçlü yerel siyasal örgütler yaratma işine girişmektir. Bizde eksik olan budur, yığınlar hemen hemen yalnızca iktisadi savaşımı yürütürlerken, biz, esas olarak bilinçli işçiler arasında çalıştık. *İyi eğitilmiş güçlü yerel siyasal örgütler olmadan, en kusursuz biçimde örgütlendirilmiş olsa da, bütün Rusya için bir gazete ne işe yarar?* Bu, tükenmeden alev alev yanan, ama kimseyi tutuşturmayan bir çalı olurdu! *İskra* sanıyor ki, halk bu gazetenin çevresinde ve onun adına girişilen eylemlerde biraraya gelecek ve örgütlenecek. *Ama bunların daha somut eylemler çevresinde biraraya gelmesi ve örgütlenmesi daha kolay olmaz mı?* Bu somut eylem şu olabilir ve olmalıdır da: yerel gazetelerin yaygın biçimde kurulması, işçi güçlerinin gösterilere şimdiden hazırlanması, yerel örgütle-

rin işsizler arasında sürekli faaliyet göstermesi (yorulmak bilmeden broşür ve bildirilerin dağıtılması, mitinglerin düzenlenmesi, hükümete karşı protesto çağrıları vb.). Yörelerde canlı siyasal eyleme girişmeliyiz, gerçek bir temel üzerinde birleşme zamanı geldiğinde, bu birlik, yapay bir gazete birliği olmayacak, kâğıt üzerinde kalmayacaktır. Yerel çalışmaları Rusya ölçüsünde birleştirme işi, gazetelerin başaracağı bir iş değildir!" (*Devrimin Arifesi*, s. 54.)

Bu veciz tiratta, yazarın, planımız hakkında edindiği yanlış fikri ve genel olarak *İskra*'ya karşı ileri sürdüğü görüşün yanlışlığını en iyi belirten sözlerin altını çizdik. İyi eğitilmiş güçlü yerel siyasal örgütler olmadan, en kusursuz biçimde örgütlendirilmiş olsa da, bütün Rusya için en iyi gazete hiçbir işe yaramaz. Bu, tamamen doğru. Ama bütün sorun şu ki, güçlü siyasal örgütleri *eğitebilmek* için, bütün Rusya'yı kapsayan bir gazeteden *başka araç yoktur*. Yazar *İskra*'nın "Plan"ını ortaya koymazdan *önce* yaptığı en önemli açıklamayı gözden kaçırmış: "Bütün güçleri birleştirebilecek ve hareketin *yalnızca lafta değil,* gerçekten yöneticisi olabilecek bir devrimci örgütün, yani her *protesto hareketini ve her kaynaşmayı her an desteklemeye hazır,* ve bunlardan kesin savaşımı verebilecek olan savaş güçlerini inşa etmek ve sağlamlaştırmak için yararlanabilen bir örgütün kurulması" zorunludur. Şimdi, diye devam ediyor *İskra,* Şubat ve Mart olaylarından sonra, herkes, ilke olarak, bu konuda görüş birliğindedir; ama bize gerekli olan sorunun ilke olarak çözümü değil, *fiilen çözümüdür*. Herkesin *her yönden* derhal inşasına girişebileceği kesin bir inşa planını derhal ortaya koymalıyız. Oysa fiilî çözümden bizi gerilere, ilkede doğru olan, tartışılmayacak kadar doğru olan, ama geniş işçi yığınları için kesin olarak yetersiz ve anlaşılmaz olan o büyük "güçlü siyasal örgütleri eğitmeye" doğru çekmek istiyorlar! Sorunumuz bu değildir değerli yazar. Sorun, eğitimin *nasıl* yapılacağı ve bunun nasıl başarılacağıdır.

"Yığınlar hemen hemen yalnızca iktisadi savaşımı yürütürlerken, biz, esas olarak bilinçli işçiler arasında çalıştık"

demek doğru değildir. Sorunu bu biçimde koyarsak, savunulan tez, *Svoboda*'nın alışılagelen, ama özünde yanlış olan ve bilinçli işçiler ile "yığınları" karşı karşıya getiren tezine indirgenir. Son yıllarda, bilinçli işçiler bile "hemen hemen yalnızca iktisadi savaşım yürütmüşlerdir". Birinci nokta bu. Öte yandan, biz, hem bilinçli işçiler arasından ve hem de aydınlar arasından bu savaşım için önderlerin *eğitilmesini* sağlamadıkça, yığınlar hiçbir zaman siyasal savaşımı yürütmeyi öğrenemeyeceklerdir. Böyle önderler, *ancak* siyasal yaşamımızın *bütün* her günkü yönlerini, çeşitli sınıfların çeşitli nedenlerle *bütün* protesto ve savaşım *girişimlerini* sistemli olarak değerlendirerek eğitimlerini sağlayabilirler. Onun için "siyasal örgütlerin inşası"ndan sözetmek ve aynı zamanda siyasal bir gazetenin "kırtasiye işini", "yörelerdeki canlı siyasal eylem"le *karşı karşıya getirmek,* yalnızca gülünçtür. *İskra* bir gazete kurma yolundaki "planını", işsizler hareketini, köylü ayaklanmalarını, zemstvo halkı arasındaki hoşnutsuzluğu, "çarcı bir başıbozuğun kudurganlığı karşısında halkın öfkesini" vb. destekleyecek bir "militan hazırlık" yaratma yolundaki "plana" uygun hale getirmiştir. Hareketi biraz olsun tanıyanlar yerel örgütlerin büyük çoğunluğunun bu gibi şeyleri hiçbir zaman akıllarından bile geçirmediklerini; burada işaret edilen "canlı siyasal eylem" olanaklarının birçoğunun, tek bir örgüt tarafından bile *hiçbir zaman* gerçekleştirilmediğini; örneğin zemstvo aydınları arasındaki hoşnutsuzluğun ve protestonun büyümesine dikkati çekmenin, Nadejdin'de ("Hey Tanrım, bu gazete zemstvo halkı için mi çıkmaktadır?" —*Devrimin Arifesi,* s.129), ekonomistler arasında (*İskra*'ya n° 12'deki mektup) ve pratik içinde çalışanlar arasında dehşet ve şaşkınlık yarattığını çok iyi bilirler. Bu koşullar altında "işe başlamak" *ancak* insanları bütün bunlar üzerinde *düşünmeye,* çeşitli kaynaşma ve etkin savaşım belirtilerini özetlemeye ve genelleştirmeye isteklendirmekle olanaklıdır. Sosyal-demokrat görevlerin soysuzlaştırıldığı zamanımızda, "canlı siyasal eylem"e *başlamanın tek yolu,* canlı siyasal ajitasyonlardır, bunu da sık sık çıkan ve

düzenli biçimde dağıtılan Rusya için bir gazetemiz olmadıkça sağlayamayız.

*İskra* "planına" "kitabiliğin" belirtisi olarak bakanlar, bu planın özünü hiç anlayamamışlardır ve şu an için en uygun araç olarak önerilen şey ile amacı birbirine karıştırmışlardır. Böyleleri, planın canlı bir açıklamasını sunabilmek için yapılan iki karşılaştırmayı inceleme zahmetine katlanmamışlardır. *İskra* şöyle yazmıştır: Bütün Rusya için bir siyasal gazetenin yayınlanması *ana çizgi* olmalıdır: bu çizgiyi izleyerek bu örgütü (yani her protesto hareketini ve her kaynaşmayı her an desteklemeye hazır devrimci örgütü) durmadan geliştirebilir, derinliğine ve genişliğine güçlendirebiliriz. Lütfen söyleyiniz, duvarcıların, şimdiye kadar görülmedik büyüklükte kocaman bir yapının çeşitli bölümlerine tuğlaları yerleştirdikleri zaman, tuğlaları koyacakları doğru yerleri bulmalarında onlara yardımcı olsun diye, ortak işin sonal amacını kendilerine göstersin diye, yalnızca her tuğlayı değil, önceden ve sonradan konulan tuğlalara harçla yapıştırıldığı zaman tam ve kesin bir çizgi oluşturacak her tuğla parçacığını bile kullanabilmek için, bir ipten yararlanmaları "kırtasiyecilik" midir? Ve biz, parti yaşamımızda, tuğlalarımızın ve duvarcılarımızın bulunduğu, ama herkesin görebileceği ve izleyebileceği o kılavuz çizgisinden yoksun bulunduğumuz böyle bir dönemden geçmiyor muyuz? Varsınlar böyle bir çizgi çiziyoruz diye, komuta etmek istediğimizi haykırsınlar. Eğer biz komuta etmek isteseydik, gazetemizin başlığına, "*İskra,* n° 1" değil, bazı yoldaşların istedikleri gibi, ve yukarda anlatılan olaylardan sonra *bunu yapmaya pekâlâ hakkımız olduğu gibi,* "*Raboçaya Gazeta,* n° 3" yazardık baylar. Ama biz, bunu yapmadık. Bütün sahte sosyaldemokratlara karşı uzlaşmaz bir savaş verebilmek için ellerimizin serbest kalmasını istedik; doğru olarak çizilmesi koşuluyla, çizdiğimiz çizgiye resmî bir organ tarafından çizildiği için değil, doğru olduğu için saygı duyulmasını istedik.

"Yerel eylemi merkezî organlarda birleştirme sorunu kısır bir döngüdür" diyor Nadejdin; "Birleşme, öğelerinin tür-

deşliğini gerektirir, ve türdeşliği de ancak birleştiren bir şey yaratır; ama birleştirici öğe, şu anda hiç de türdeşlikleriyle övünemeyecek olan güçlü yerel örgütlerin ürünü olabilir." Bu gerçek, güçlü siyasal örgütler eğitmemiz gerektiği gerçeği kadar saygıdeğer ve çürütülmezdir. Ve aynı ölçüde içi boş bir gerçektir. *Her* sorun "bir kısır döngüdür", çünkü, bir bütün olarak siyasal yaşam sonsuz sayıda halkalardan meydana gelen sonsuz bir zincirdir. Siyaset sanatının tamamı, elimizden koparılıp alınması en güç olan halkayı, belirli bir anda en önemli olan halkayı, onu elinde tutana bütün zincire sahip olmayı en çok güvence veren halkayı bulmaktan ve ona olabildiğince sıkı bir biçimde sarılmaktan ibarettir.* Eğer deneyimli bir duvarcılar ekibimiz olsaydı, ve bunlar kılavuz ipi olmadan tuğlaları tam gerektiği gibi yerleştirebilecek kadar (ki bu, soyut olarak konuştuğumuzda, hiç de olanaksız bir şey değildir) birlikte çalışmayı öğrenmiş olsalardı, o zaman belki de başka bir halkaya sarılabilirdik. Ama ne yazık ki, şimdilik ekip halinde çalışmak için eğitilmiş deneyimli duvarcılarımız yok, tuğlalar çok zaman hiç de gerekmeyen yerlere konuyor, genel çizgiye uygun biçimde duvar örülmüyor, ve tuğlalar o kadar dağınık durumda ki, düşman, yapıyı, tuğladan değil de, kumdan yapılmışçasına paramparça edebilir.

Bir başka karşılaştırma: "Bir gazete, yalnızca bir kolektif propagandacı ve kolektif ajitatör değil, aynı zamanda kolektif bir örgütleyicidir de. Bu bakımdan, yapım halindeki bir binanın çevresinde kurulan *iskeleye benzetilebilir;* yapının dış kenarlarını belirtir ve yapıcıların birbirleriyle temasını, işbölümünü ve örgütlü çalışmalarının meydana getirdiği ortak sonuçları görmelerini sağlar."** Bunun, masabaşı yaza-

* Kriçevski yoldaş ve Martinov yoldaş! Dikkatinizi şu isyan ettirici "otokrasi", "denetim-dışı otorite" , "yüksek düzenleyiciler" vb. belirtilerine çekiyorum. Hele bir düşününüz: bütün zincire *sahip olmak* isteği!! Derhal bir şikayet dilekçesi gönderiniz. Burada *Raboçeye Dyelo,* n° 12 için iki başyazılık hazır konu var!

** Martinov, ya sorunun özünü tartışmak istemediğini, ya da bu özü anlamada yeteneksizliğini vurgulamak istermişçesine, *Raboçeye Dyelo*'da (n° 10, s. 62) bu pasajın birinci tümcesini aktarırken ikinci tümceyi atlamıştır.

rının kendi rolünü abartmasıyla herhangi bir benzerliği var mı? İskele, asıl yapı için gerekli değildir, daha ucuz malzemeden yapılır, geçici olarak kurulur, ve yapının dış kısmı tamamlanır tamamlanmaz sökülerek yakacak odun yerine kullanılır. Devrimci örgütlerin yapısına gelince, deneyim gösteriyor ki, bunlar, bizde, 1870'lerin gösterdiği gibi, bazan iskelesiz de kurulabiliyorlar. Ama şu anda, iskeleyi kurmadan, bize gerekli olan yapıyı yükseltmemiz olasılığını düşünemeyiz bile.

Nadejdin, şu sözleriyle, bu görüşe katılmıyor: "*İskra* sanıyor ki, halk, bu gazetenin çevresinde ve onun adına girişilen eylemlerde biraraya gelecek ve örgütlenecek. Ama bunların *daha somut eylemler* çevresinde biraraya gelmesi ve *örgütlenmesi daha kolay olmaz mı*?" Gerçekten de, "daha somut eylemler çevresinde çok daha kolay olacak". Bir Rus atasözü şöyle der: "Kuyuya tükürme, gün gelir suyunu içersin." Ama öyleleri var ki, içine tükürülen kuyudan su içmekte bir sakınca görmüyorlar. Bizim görkemli legal "Marksizm Eleştiricilerimiz" ve *Raboçaya Mysl*'ın illegal hayranları daha somut bir şey adına ne adilikler söylememişlerdir ki! Darlığımızla, girişkenlikten yoksunluğumuzla, duraksamalarımızla, hareketimiz ne kadar da kısıtlıdır; ve bütün bunları haklı göstermek için ileri sürülen geleneksel sav, "daha somut bir şeyin çevresinde biraraya gelmenin çok daha kolay olduğu" savıdır! Ve Nadejdin, —ki, kendisinin "yaşam gerçekleri" konusunda özellikle kesin bir duyuma sahip olduğunu sanır, "masabaşı" yazarları acımasızca lanetler ve (nüktedan bir kişi pozlarında) *İskra*'yı her yerde ekonomizm görme zaafıyla suçlar ve kendisini de ortodoks eleştiriciler arasındaki bölünmenin çok üzerinde görür— öne sürdüğü savlarla kendisini öfkelendiren darlığa katkıda bulunduğunu ve içine en çok tükürülen kuyudan su içtiğini görememektedir! Darlığa karşı en içten öfke, buna kananları kurtarmak için duyulan en içten istek, yeterli değildir; hele öfkeye kapılan yelkensiz, dümensiz, rüzgarların keyfine göre seyrederse ve tıpkı 1870'lerin devrimcileri gibi, "kendiliğin-

denlik" ile "kızıştırıcı teröre", "kırsal teröre" ve "tehlike çanlarını çalmaya" vb. sarılırsa. Çevresinde biraraya gelip örgütlenmenin "çok daha kolay" olacağını sandığı şu "daha somut" eylemlere bir gözatalım: 1° yerel gazeteler; 2° gösteriler için hazırlıklar; 3° işsizler arasında çalışma. Hemen belli oluyor ki, bütün bunlar bir şey söyleme bahanesiyle gelişigüzel yazılmış şeyler; çünkü hangi biçimde ele alırsak alalım, bunlarda "biraraya gelmeye ve örgütlenmeye" özel olarak uygun herhangi bir şey görmek saçmadır. Aynı Nadejdin, birkaç sayfa ötede, şöyle diyor: "Yörelerdeki eylemin pek acınacak türden olduğu gerçeğini açıkça söylemek zamanı gelmiştir, komiteler yapabileceklerinin onda-birini bile yapmıyorlar... harekette uyum sağlayacak olan merkezlerimiz, şu anda, tamamıyla hayalîdirler, üyelerinin birbirlerine karşılıklı olarak generallikler bahşettikleri bir çeşit devrimci bürokrasiyi temsil ederler; ve bu, güçlü yerel örgütler kurulana kadar böyle sürüp gidecektir." Bu sözler her ne kadar durumu biraz abartıyorsa da, kuşku yok ki birçok acı gerçeği içermektedir; ama Nadejdin'in yörelerdeki eylemin acınacak durumu ile, yerel örgütlerle sınırlı olan parti militanlarının eğitimden yoksunluğunun kaçınılmaz sonucu olan dargörüşlülükleri arasındaki, eylemlerinin sınırlı kapsamı arasındaki bağı göremediği söylenebilir mi? *Svobola*'da yayınlanan örgüt konusundaki makalenin yazarı gibi, o da, geniş bir yerel basına (1898'den bu yana) geçişin nasıl ekonomizmin ve "ilkellik"in güçlü bir şiddetlenmesinin eşliğinde olduğunu unutmuş mudur? "Geniş bir yerel basın" doyurucu bir biçimde kurulabilseydi bile (pek istisnai durumlar dışında bunun olanaksız olduğunu gösterdik) — böyle bir şey olsaydı bile, yerel organlar, *bütün* devrimci güçleri otokrasiye karşı *genel* bir saldırı için ve *birleşik* savaşımın önderliği için "biraraya getirip örgütleyemez"di. Unutmayalım ki, biz burada *yalnızca* gazetenin "toparlayıcı", örgütlendirici önemini tartışmaktayız, ve parçalanmayı savunan Nadejdin'e, bize acı bir alayla yöneltmiş olduğu soruyu biz de sorabiliriz: "200.000 devrimci örgütleyici bize miras olarak kaldı mı ki?" üstelik

*İskra*'nın planına *karşı* "gösteriler için hazırlık" ileri sürülemez, şu nedenle ki, bu plan olabildiğince geniş gösterilerin örgütlendirilmesini *amaçlarından biri olarak* içermektedir; tartışılan konu pratik *araçların* seçimi konusudur. Bu noktada da, Nadejdin'in kafası karışıktır, çünkü o, ancak "biraraya getirilmiş ve örgütlenmiş" olan güçlerin, (şimdiye kadar, büyük çoğunlukla kendiliğinden meydana gelmiş olan) gösteriler için "hazırlanabileceklerini" gözden kaçırmıştır; oysa bizde asıl *eksik olan* şey, işte o biraraya getirme ve örgütlendirme *yeteneğidir*. "İşsizler arasında çalışma." Gene aynı kafa karışıklığı; çünkü bu da seferber edilmiş olan güçlerin eylem alanlarından birini oluşturur, güçleri seferber etmek için bir planı değil. Nadejdin'in burada da, parçalanmışlığımızın, "200.000 örgütleyiciden" yoksunluğumuzun bize verdiği zararları ne kadar küçümsediği şu olgudan da görülebilir: birçok kimse (Nadejdin de dahil) *İskra*'yı işsizlik konusunda çok az haber verdiğinden ötürü ve kırsal yaşamın en sıradan yönleri konusunda yayınladığı haberlerin gelişigüzel niteliğinden ötürü suçlamışlardır. Bu suçlama haklıdır; ama burada, *İskra,* "günah işlemediği halde günahkârdır". Biz kır arasına da bir "çizgi çekmeye" çalışıyoruz; ama orada hemen hemen hiç duvarcı yok; ve bize en sıradan olaylar konusunda bile bilgi veren *herkesi,* bu alanda bizimle işbirliği yapacak olanların sayısını artıracağı ve *hepimize* gerçekten önemli olan olayları seçmeyi *öğreteceği* umuduyla, isteklendirmek *zorundayız.* Ama üzerinde eğitim yapabileceğimiz malzeme o kadar az ki, bunu bütün Rusya için genelleştirmezsek üzerinde eğitim yapacak hiçbir şeyimiz kalmaz. Kuşku yok ki, Nadejdin'in ajitatör olarak yeteneklerine ve serserilerin yaşamı konusundaki bilgisine aşağıyukarı sahip olan biri, işsizler arasında ajitasyonuyla, harekete paha biçilmez hizmetlerde bulunabilirdi; ama böyle biri, yığınlar arasında bulunan ve yeni çalışmalara girişme yeteneğinden hâlâ yoksun olanlar da öğrenebilsinler diye, çalışması sırasında attığı her adımdan Rusya'daki *bütün* yoldaşları haberdar etmedikçe kendi cevherini gizlemiş olur.

Bugün istisnasız herkes, birleşmenin öneminden, "biraraya gelip örgütlenmenin" gereğinden sözediyor; ama çoğunlukla bu birleşmenin nereden başlanarak nasıl gerçekleştirileceği konusunda kesin bir düşünce yok. Belki de herkes kabul edecektir ki, eğer biz, diyelim ki belli bir kentte, semt çevrelerini "birleştirirsek", bunun için *ortak kurumlar* meydana getirmek gerekecektir, yani yalnızca "birlik" gibi ortak bir unvanla yetinilmeyecek, gerçekten *ortak* çalışma, malzeme, deneyim ve güç alışverişi, yalnızca semtlere göre değil, ama uzmanlaşma yoluyla kent ölçüsünde işbölümü gerekecektir. Herkes kabul eder ki, koca bir gizli aygıt, tek bir semtin (elbette hem para, hem de insangücü bakımından) "kaynaklarıyla" (ticari deyimi kullanarak) maliyetini kurtarmayacaktır, ve bu dar alan, bir uzmanın yeteneklerini geliştirmesi için yeterli olanak sağlamayacaktır. Ama aynı şey, birkaç kentin eylemlerinin uyumlu kılınması için de geçerlidir; çünkü belirli bir yöre bile çok dar bir alan olacaktır, ve böyle olduğunu bizim sosyal-demokrat hareketimizin tarihi göstermektedir. Yukarda, bunu, siyasal ajitasyon ve örgütsel çalışma bakımından ayrıntılı bir biçimde gösterdik. Bize en çok ve acil olarak gereken şey, alanı genişletmek, kentler arasında *düzenli* ortak çalışma temeli üzerinde gerçek bağlar kurmaktır, çünkü parçalanmışlık, insanları ezmektedir ve onlar dünyadan habersiz, kimden neyi öğreneceğini bilmeden ya da nasıl deneyim edinildiğinden, geniş eyleme girişme isteklerini nasıl tatmin edeceğinden habersiz, (bir *İskra* muhabirinin kullandığı deyimle) "bir deliğe sıkışmış" durumdadırlar. Ancak bütün Rusya'yı kapsayan, biricik düzenli girişim olarak eylemin en çeşitli biçimlerinin sonuçlarını özetleyen ve böylelikle, bütün yolların Roma'ya gittiği gibi, bir devrime giden *bütün* geçitler boyunca insanları yorulmadan ileriye doğru yürümeye *isteklendiren* bir ortak gazetenin yardımıyla *gerçek* bağlar kurmaya *başlayabileceğimiz* yolundaki iddiamda diretiyorum. Eğer yalnızca lafta birlik kurmayacaksak, her yerel çevrenin diyelim ki güçlerinin dörttebirini *ortak* davaya *etkin* olarak katılmak üzere *hemen sefer-*

*ber etmesi* gerekir. Ve gazete, yerel çevrelere bu davanın genel planını, kapsamını ve niteliğini derhal iletecektir;* bütün Rusya çapında girişilen harekette en çok duyulan boşlukları, ajitasyonun yeterli olmadığı, ilişkilerin zayıf bulunduğu yerleri bu çevrelere kesin olarak gösterecek ve belirli bir inceleme çevresinin geniş genel mekanizmanın hangi küçük dişlisini onarabileceğine ya da onun yerine daha iyisini koyabileceğine işaret edecektir. Henüz çalışmaya başlamamış olan ve işe atılmak için sabırsızlanan bir inceleme çevresi, bu durumda, işe "sanayideki" daha önceki gelişmelerden ya da sanayide egemen olan üretim yöntemlerinin genel düzeyinden habersiz küçük bir atelyedeki tecrit olmuş zanaatçı gibi değil de, otokrasiye karşı tüm genel devrimci saldırıyı *yansıtan* büyük bir girişimin bir parçası olarak başlayabilir. Ve her çarkın işçiliği ne kadar kusursuz olur ve ortak davanın değişik ayrıntılarında çalışan işçilerin sayısı ne kadar büyük olursa, ağımız o ölçüde sıklaşır, ve polisin kaçınılmaz baskılarının saflarımızda meydana getirdiği kargaşalık o ölçüde azalmış olur.

(Eğer çıkarılacak olan gazete, adına layık bir gazete ise, yani eğer düzenli olarak çıkarılıyorsa, bir dergi gibi ayda bir değil, ama en azından ayda dört kez çıkarılıyorsa) gazeteyi salt dağıtma işlevi bile *fiilî* bağların kurulmasına yardımcı olur. Şu anda, devrimci amaçlarla yapılan kentlerarası haberleşme çok enderdir, her zaman ve her durumda, kural olmaktan çok, istisnadır. Ama eğer bir gazetemiz olsaydı, böyle bir haberleşme kural olurdu, ve bu, doğal ki, yalnızca gazetenin dağıtımını sağlamakla kalmaz, (daha önemli olan) deneyim, malzeme, güç ve kaynak alış-verişini de sağlardı. Örgütlenme çalışmalarının kapsamı hemen genişler, ve bir yörede sağlanan başarı, öteki yörelerin daha iyi çalışması

* *Çekince*: doğal ki, eğer belirli bir inceleme çevresi, gazetenin izlediği, siyasete yakınlık duyuyorsa, ve onunla işbirliği yapmayı yararlı görüyorsa. İşbirliğiyle kastedilen şey, yalnızca yazı bakımından işbirliği değil, genel olarak devrimci işbirliğidir. *Raboçeye Dyelo için not*: Demokrasicilik oynamaya değil de davaya değer veren, "yakınlık"ı en etkin ve canlı eyleme katılmadan ayırdetmeyen devrimciler için, bu çekince çok doğaldır.

için örnek olurdu; gazete ülkenin başka kısımlarında çalışan yoldaşların kazanmış oldukları deneyimlerden yararlanma isteği uyandırırdı. Yerel çalışmalar, şimdikinden çok daha zengin ve çeşitli olurdu. Rusya'nın dörtbir yanından toplanan siyasal ve iktisadi teşhirler, bütün kollardaki ve *gelişmenin bütün aşamalarındaki* işçilere fikrî gıda sağlardı; bunlar, legal basındaki imaların, halk arasındaki konuşmaların ve "ayıbını örtmeye çalışan" hükümet bildirilerinin ortaya çıkardığı çok çeşitli konular üzerinde konuşmak ve okumak için malzeme ve fırsat sağlardı. Her kaynaşma, her gösteri, bütün yönleriyle, Rusya'nın her yerinde değerlendirilir ve tartışılırdı; bu, ötekilerden geri kalmamak ve ötekilerden daha iyisini yapmak özlemini doğururdu (biz sosyalistler, her türlü yarışmayı ve her türlü "rekabeti" kesenkes reddetmeyiz!), ve ilkin bir bakıma kendiliğinden yapılmış şeyi bilinçli olarak hazırlama, saldırı planını değiştirme vb. için belirli bir yerdeki ya da belirli bir andaki uygun koşullardan yararlanma isteğini uyandırırdı. Yerel çalışmanın bu yeniden canlanışı, aynı zamanda, her gösterinin ya da bir yerel gazetenin her sayısının yayınlanışının sık sık yarattığı *bütün* güçlerin umutsuzca, "ölçüsüzce" harcanmasının ve *bütün* güçlerin tehlikeye atılmasının önünü alırdı. Bir yandan, polis, nerede arayacağını bilmezse, "kökleri" bulmakta çok daha zorluk çekerdi; öte yandan, düzenli ortak çalışma, adamlarımıza *belli bir* saldırının şiddetini ortak ordunun o bölümünün gücüne göre ayarlamayı öğretirdi (böyle bir şeyi, bugün kimse düşünmemektedir, çünkü saldırılar çoğunlukla kendiliğinden olmaktadır); böyle bir düzenli ortak çalışma, bir yerden bir yere yalnızca yazının değil, devrimci güçlerin de "naklini" kolaylaştırırdı.

Bu güçler, bugün, sınırlı yerel çalışma denen muharebe alanında büyük kayıplar vermektedir. Ama ele aldığımız koşullar altında, yetenekli bir ajitatörü ya da bir örgütçüyü ülkenin bir ucundan öteki ucuna nakletmek olanağı olurdu ve bunu yapma fırsatı da durmadan doğardı. Yoldaşlar işe, parti çalışması için, parti hesabına, kısa yolculuklarla başlaya-

rak, geçimlerinin parti tarafından sağlanmasına, profesyonel devrimciler haline gelmeye ve kendilerini gerçek siyasal önderler olarak eğitmeye alışırlardı.

Ve eğer biz, yerel komitelerin, yerel grupların ve inceleme çevrelerinin tamamının ya da büyük kısmının ortak davaya etkin olarak katılmalarını gerçekten sağlayabilirsek, kısa bir zaman içinde bütün Rusya için onbinlerce basan ve düzenli bir şekilde dağıtılan bir haftalık gazeteyi kurabiliriz. Bu gazete, sınıf savaşımının ve yığınsal öfkenin her kıvılcımını körükleyerek, onu yaygın bir yangın haline getiren muazzam demirci körüğünün bir parçası haline gelirdi. Henüz pek masum ve çok küçük, ama düzenli ve ortak olan bu çabanın çevresinde, sözcüğün tam anlamıyla denenmiş savaşçıların düzenli ordusu sistemli olarak biraraya getirilir ve eğitilirdi. Bu genel örgütsel yapının iskelelerinde ve merdivenlerinde, çok geçmeden, devrimcilerimizin saflarından çıkma sosyal-demokrat Jelyabov'lar,. ve işçilerimizin saflarından gelen Rus Bebel'lerinin tırmandığını görürdük; ve böyleleri, seferber edilmiş ordunun önündeki yerlerini alırlar ve Rusya'nın utancı ve lanetiyle hesaplaşmak üzere tüm halkı harekete geçirirlerdi.

İşte biz bunun düşünü görmeliyiz!

*

"Düşünü görmeliyiz!" Bu sözcükleri yazıyorum, ve birdenbire bir korkudur beni alıyor. Kendimi "birlik konferansı"nın bir oturumunda görüyorum ve karşımda *Raboçeye Dyelo*'nun editörleri ve yazarları oturuyorlar. Martinov yoldaş ayağa kalkıyor, ve bana dönerek sertçe şöyle diyor: "İznizle şunu sorayım, özerk bir yazıkurulunun, daha önce parti komitesinin görüşünü almadan düş görmeye hakkı var mıdır?" Onun ardından Kriçevski yoldaş dikiliyor (Plehanov yoldaşı çoktan beri derinleştirmiş olan Martinov yoldaşı, felsefi bakımdan daha da derinleştirerek) daha da sert bir tonla: "Daha ileri gideceğim, diyor, size soruyorum: bir marksistin, Marx'a göre insanlığın kendisine her zaman çözebileceği

görevler yüklediğini ve taktiğin partiyle birlikte büyüyen parti görevlerinin büyümesinin bir süreci olduğunu bile bile, düş görmeye hakkı var mıdır?"

Bu korkunç soruları düşünmek bile beni titretiyor, ve bir tek şeyi düşünüyorum: nereye saklanacağımı. Pissarev'in arkasında siper alsam nasıl olur?

Düş ile gerçeklik arasındaki ayrılık konusunda Pissarev şöyle yazar: "Ayrılık vardır, ayrılık vardır. Benim düşüm, olayların doğal akışının ötesine geçebilir, ya da olayların doğal akışının hiçbir zaman gitmeyeceği bir doğrultuya sapabilir. Birinci halde, düşten hiçbir kötülük gelmez; çalışan insanın enerjisini destekler, güçlendirir bile. ... Böyle düşlerde çalışma gücümüzü çarpıtacak ya da felce uğratacak hiçbir şey yoktur. Tam tersine, eğer insan böyle düş görme yeteneğinden tamamen yoksun olsaydı, arasıra zihni ilerilere atlayarak ellerinin henüz biçim vermeye başladığı ürünün tam ve eksiksiz tablosunu gözünün önünde canlandıramasaydı, o zaman insanı, sanat, bilim ve pratik çaba alanında büyük ve zahmetli işlere girişmeye ve tamamlamaya hangi itici gücün sürükleyeceğini düşünemezdim bile. ... Eğer düş gören kimse, düşüne ciddi olarak inanırsa, yaşamı dikkatle gözler, gözlemlerini gökte kurduğu şatolarla karşılaştırırsa ve eğer, genel olarak söylemek gerekirse, düşünün gerçekleşmesi için bilinçli olarak çalışırsa, düş ile gerçek arasındaki ayrılığın hiçbir zararı olmaz. Düşlerle yaşam arasında bir bağ varsa, her şey yolundadır."[78]

Ne yazık ki, bizim hareketimiz içinde, bu türden düş görme çok azdır. Ve bundan en çok sorumlu olan kimseler, aklıbaşında görüşleriyle, "somuta" "yakınlıklarıyla" öğünenler, legal eleştiriciliğin ve illegal "kuyrukçuluğun" temsilcileridirler.

## C. BİZE GEREKLİ OLAN NASIL BİR ÖRGÜTTÜR?

Bütün söylenenlerden, okur, "plan-olarak-taktikler"imizin, hemen saldırıya geçmeye *çağrıyı* reddettiğini; "düşman

kalesinin etkin bir biçimde kuşatılmasını" istediğini; ya da bir başka deyişle, bütün güçlerin kalıcı bir ordunun toplanmasına, örgütlenmesine ve *seferber edilmesine* yöneltilmesini istediğini görecektir. *Raboçeye Dyelo*'yu ekonomizmden birdenbire saldırı çığırtkanlığına ("*Listok*" *Raboçego Dyela,*[79] n° 6, Nisan 1901) atladığı için alaya aldığımız zaman, bu gazete, elbette bizi "doktriner" olmakla, devrimci görevimizi anlamamakla, ihtiyatlı olmayı öğütlemekle vb. suçladı. Biz bu suçlamaların, tamamen ilkelerden yoksun olanlardan ve bütün tartışmalardan derin bir "süreç-olarak-taktikler"den dem vurarak kaçanlardan gelmesine elbette hiç şaşmadık; tıpkı bu suçlamaların kalıcı programlara ve taktik ilkelere küçümseme ile bakan Nadejdin tarafından yinelenmesine de şaşmadıksa.

Tarihin kendi kendini yinelemediği söylenir. Ama Nadejdin, tarihin kendini yinelemesi için her türlü çabayı harcıyor ve "devrimci eğitimi" suçlayarak, "tehlike çanlarının çalınması" ve özel bir "devrimin arifesi görüşü" vb. konusunda bağırıp çağırarak Tkaçev'i taklit ediyor. Besbelli ki, özgün tarihsel olay bir trajediyse onun kopyası bir komedi olacaktır, yolundaki ünlü sözü unutmuş.[80] Tkaçev'in propagandasıyla hazırlanan ve gerçekten dehşet yaratan "dehşet yaratıcı" terör yoluyla gerçekleştirilen iktidarı ele geçirme girişimi, görkemli bir şeydi, oysa bu küçük Tkaçev'in "kızıştırıcı" terörü yalnızca gülünçtür, özellikle bunu ortalama insanlar örgütü düşüncesiyle desteklemeye kalktığı zaman.

"Eğer *İskra,*" diye yazıyor Nadejdin, "o kitabilik havasından bir kurtulsaydı, bunların [örneğin *İskra* n° 7'de yayınlanan bir işçinin mektubu vb. gibi olayların] "saldırının" yakın, pek yakın olduğunu gösteren belirtiler olduğunu ve şu anda [*aynen böyle*!] Rusya çapında bir gazeteye bağlı bir örgütten sözetmenin masabaşı düşünceler ve masabaşı eylemler yaymak olduğunu görürdü. "Ne akıl almaz bir karışıklık!" Bir yandan kızıştırıcı terör ve "ortalama insanlar örgütü" savunuluyor ve bu yapılırken "daha somut" bir şey çevresinde, örneğin yerel gazeteler çevresinde biraraya gelmenin

"çok daha kolay" olduğu ileri sürülüyor; öte yandan, bütün Rusya için bir örgütten "şu anda" sözetmenin, masabaşı düşünceler yaymak olduğu iddia olunuyor, yani, daha açık söylemek gerekirse, "şu anda" artık çok geç kalındığı söyleniyor! Ama "yerel gazetelerin geniş bir biçimde örgütlendirilmesi"nden ne haber — bunun için de artık çok geç değil mi sevgili L. Nadejdin? *İskra*'nın görüşünü ve taktik çizgisini bununla karşılaştırınız: kızıştırıcı terör saçmadır; bir ortalama insanlar örgütünden ve yerel gazetelerin *yaygın* bir biçimde yayınlanmasından sözetmek, ekonomizme kapıları ardına kadar açmak olur. Bütün Rusya'yı kapsayan tek bir devrimciler örgütünden sözetmeliyiz; ve kâğıt üzerinde değil de gerçek saldırı başlayıncaya dek bundan sözetmek için hiçbir zaman geç kalınmış olunmayacaktır.

"Evet", diye devam ediyor Nadejdin, "örgütlenme konusunda durumumuz hiç de parlak değildir; evet, *İskra,* savaş güçlerimizin büyük kısmı gönüllülerden ve isyancılardan meydana gelmektedir derken tamamen haklıdır. ... Güçlerimizin durumunu soğukkanlılıkla doğru olarak değerlendirmeniz iyi bir şey. Ama, *yığınların hiç de bizim malımız olmadığını* ve bu yüzden de askerî harekata ne zaman başlanacağını *bizden sormayacaklarını,* kendiliklerinden 'harekete geçeceklerini' unutmak niye. ... Kalabalığın kendisi ilkel yıkıcı gücüyle harekete geçtiği zaman, saflarına hep son derece sistemli örgütlenmeyi sokmaya çalıştığımız, ama bir türlü *başaramadığımız* 'düzenli birlikler'in üstesinden gelip onları safdışı edebilir." (İtalikler bizim.)

Şaşılası bir mantık! Asıl "yığınlar bizim malımız olmadığı" *içindir ki* ani bir "saldırı" konusunda çığırtkanlık etmenin gereği yoktur, bu saçma bir davranıştır; çünkü saldırı düzenli birliklerin hareketidir ve yığının kendiliğinden atılımı olamaz. Kalabalığın düzenli birliklerin üstesinden gelmesi ve onları safdışı etmesi *mümkün* olduğu içindir ki, sürekli birlikler arasında "son derece sistemli örgütlendirme" çalışmamızla kendiliğinden atılıma mutlaka "yetişmeliyiz", çünkü bu örgütlendirme işini ne kadar çok "başarırsak" düzenli

birliklerin kalabalık tarafından safdışı edilmeyip ileriye doğru kalabalığın başında yürümesi şansları o ölçüde artar. Nadejdin yanılmaktadır, çünkü, sistemli örgütlenme sırasında, birliklerin onları yığınlardan tecrit eden bir şeyle uğraştığını sanmaktadır, oysa gerçekte birlikler, tamamıyla çok yönlü ve her şeyi kucaklayan siyasal ajitasyonla, yani yığınların ilkel yıkıcı gücüyle devrimciler örgütünün bilinçli yıkıcı gücünü *birbirine yaklaştıran ve tek bir bütün halinde birleştiren* bir çalışma içerisinde bulunmaktadırlar. Siz baylar, kendi suçunuzu başkasına yükleme çabasındasınız. Çünkü *programına* terörü sokarak bir teröristler örgütünün kurulmasını isteyen, *Svoboda* grubunun kendisidir, ve böyle bir örgüt, ne yazık ki henüz bizim malımız olmayan ve ne yazık ki savaşıma nerede ve nasıl girişeceklerini henüz bizden sormayan, ya da pek seyrek soran yığınlarla birliklerimizin daha sıkı bağlar kurmasını gerçekten önlerdi.

Ve Nadejdin, *İskra*'yı korkutmaya çalışarak, "devrimin kendisinin de geldiğini göremeyeceğiz", diye yazıyor, "nasıl ki, bizi hazırlıksız yakalayan son olayların geldiğini görmedikse". Bu tümce, yukarıya aktarılan sözlerle birlikte ele alındığında, *Svoboda*'nın icat ettiği "devrimin arifesi görüşü"nün saçmalığını açıkca gösterir.* Açıkça konduğunda, bu özel "görüş", tartışmak ve hazırlanmak için "artık" çok geç olduğu sonucunu vermektedir. "Kitabiliğin" çok değerli muhalifi, eğer durum buysa, "Teori** ve Taktik sorunları" üze-

* *Devrimin Arifesi*, s. 62

** Bu arada belirtelim ki, *Teori Sorunlarına Bakış* adlı yapıtında, Nadejdin, belki de "devrimin arifesi görüşü"nden gelen ve pek tuhaf olan şu pasaj dışında, teori sorunlarının tartışılmasına hemen hemen hiçbir katkıda bulunmamıştır: "Bir bütün olarak bernştaynculık şu anda bizim için önemini yitirmektedir, nasıl ki, bay Struve'nin şimdiden gününü doldurduğunu bay Adamoviç'in tanıtlayıp tanıtlamaması, ya da, tersine, bay Struve, bay Adamoviç'in iddiasını çürüterek istifa edip etmemesi sorunu da bizim için artık önemini yitirmişse — bu gerçekten hiçbir şeyi değiştirmez, çünkü devrim saati gelip çatmıştır." (s. 110). Nadejdin'in Teoriyi umursamazlığını bundan daha açık-seçik gösteren bir örnek bulunamaz. Biz "devrimin arifesi"ni ilan ettik, *onun için* ortodoksların eleştiricileri mevzilerinden nihai olarak sürüp atmayı başarıp başaramamaları "gerçekten hiçbir şeyi değiştirmez"! Bizim ukala, eleştiricilerin *pratik* mevzilerine karşı kararlı bir savaşa girişebilmemiz için, onlarla olan teorik savaşımımızın sonuçlarına asıl devrim sırasında gereksinim duyacağımızı görememektedir!

rine 132 sayfalık bir broşür yazmanın ne değeri vardı? Onun yerine, içinde "Vurun Kafalarına!" özet çağrısının bulunduğu 132.000 bildiri yayınlamak "devrimin arifesi görüşüne" daha yakışır bir davranış olmaz mıydı?

*İskra* gibi ulus ölçüsünde bir siyasal ajitasyonu, programlarının, *taktiklerinin* ve *örgütsel çalışmalarının* temel taşı yapanlar, devrimin geldiğini önceden görememe tehlikesini en azına indirmiş olanlardır. Bugün Rusya'da bir uçtan bir uca Rusya çapındaki gazeteden yayılan bağlantılar ağı örmekle uğraşanlar, yalnızca ilkyaz olaylarını önceden görmekle kalmadılar, üstelik bize, bu olayların geldiğini önceden haber verme olanağını sağladılar. Onlar, *İskra,* n° 13 ve 14'te anlatılan gösterileri[81] de önceden gördüler, ve bununla da yetinmeyip, kendiliğinden ayaklanan yığınların yardımına koşmanın ve, aynı zamanda, gazete aracılığıyla, Rusya'daki bütün yoldaşların gösteriler hakkında bilgi edinmelerini ve elde edilen deneyimden yararlanmalarını sağlamanın kendi görevleri olduğu bilinciyle, bu gösterilere katıldılar. Ve bu kimseler, eğer ömürleri yeterse, her şeyden önce ajitasyonda deneyim sahibi olmamızı, her protesto hareketini (sosyal-demokratik biçimde) destekleme yeteneğinde bulunmamızı ve aynı zamanda kendiliğinden hareketi dostların hatalarından ve düşmanların tuzaklarından koruyarak yönetmemizi gerektiren devrimin de geldiğini göreceklerdir.

Böylece ortak gazete için ortak çalışmayla kurulacak olan bütün Rusya için bir gazetenin çevresinde bir örgütlenme planı üzerinde direnerek durmamızın sonuncu nedenine gelmiş bulunuyoruz. Ancak böyle bir örgüttür ki, militan bir sosyal-demokrat *esnekliği,* yani savaşımın en çeşitli ve hızla değişen koşullarına hemen uyma yeteneğini, "bir yandan sayıca üstün olan ve güçlerini bir noktada toplamış bulunan bir düşmanla açık alanda savaştan kaçınırken, öte yandan düşmanın manevra yeteneksizliğinden yararlanarak en az beklediği yerde ve anda ona karşı saldırıya geçme"* yetene-

* *İskra*, n° 4. "Nereden Başlamalı?". "Devrimin arifesi görüşünü benimsemeyen devrimci eğitimciler, çalışmanın uzunluğundan ötürü hiç istiflerini bozmuyorlar", diye yazıyor Nadejdin (s. 62). Bu konuyla ilgili olarak şunu

ğini sağlayacaktır. Parti örgütünü kurarken yalnızca patlamalara ve sokak çatışmalarına, ya da "tekdüze günlük savaşımın ilerleyişine" güvenmek büyük hata olur. Biz *her zaman* günlük çalışmamızı yapmalıyız ve her zaman her şeye hazır olmalıyız, çünkü çoğu kez patlama dönemleri ile durgunluk dönemlerinin birbirinin yerini ne zaman alacağını önceden kestirmek hemen hemen olanaksızdır. Bu değişmeleri önceden görebildiğimiz durumlarda da, bu öngörüden örgütümüzü yeniden kurmak için yararlanamayız; çünkü otokratik bir ülkede böyle değişiklikler şaşılacak bir hızla meydana gelir ve bazan bu değişiklikler, çarın yeniçerilerinin* bir gecelik baskınıyla olur. Ve devrimin kendisi de (görünüşe göre Nadejdin'lerin sandığı gibi) tek bir hareket olarak değil, azçok güçlü patlamalar döneminin azçok mutlak durgunluktaki dönemlerinin dizi halinde birbirinin yerini alması olarak düşünülmelidir. Bundan ötürü, parti örgütümüzün eyleminin başlıca içeriği, bu eylemin yoğunlaşma noktası, en güçlü patlama döneminde olduğu gibi en durgun dönemde de olanaklı ve kesin olarak gerekli çalışma olmalıdır, yani Rusya'nın bir ucundan bir ucuna birbiriyle bağlantılı, yaşamın büyük yönlerini aydınlatan, ve yığınların olabildiğince geniş katmanları arasında yürütülen siyasal ajitasyon çalışması olmalıdır. Ama öyle bir çalışma, bugünün Rusya'sında, sık sık yayınlanan bütün Rusya için bir gazete olmadan *düşünülemez.* Bu gazete çevresinde kurulacak olan örgüt, buna *katkıda bulunanların* (sözcüğün geniş anlamıyla, yani gazete için çalışanların tümünün) örgütü, *her şeye,* devrim dalgasının "alçalış" dönemlerinde partinin onurunu, saygınlığını

belirteceğiz: *Çok uzun sürecek bir çalışma* için siyasal taktikler ve bir örgütlenme planı çizemez ve aynı zamanda *bu çalışma süreci içerisinde* partimizin olayların gelişiminin her hızlanışında yerini almakta ve görevini yerine getirmekte hazırlıklı olmasını sağlayamazsak — eğer bu işi başaramazsak, zavallı siyaset serüvencilerinden başka bir şey olmadığımızı tanıtlarız. Ancak dünden beri kendisine sosyal-demokrat demeye başlayan Nadejdin'dir ki, sosyal-demokrasinin amacının bütün insanlığın yaşam koşullarını kökten değiştirmek olduğunu ve bu yüzden bir sosyal-demokrat için çalışmanın uzunluğu sorunu karşısında "istifini bozamayacağını" unutabilir.

* Lenin, çarlık polisini betimlemek için yeniçeri sözcüğünü kullanmıştır. *–Ed.*

ve yürekliliğini korumaktan, *ulus çapındaki silahlı ayaklanmayı* hazırlamaya, zamanını saptamaya ve gerçekleştirmeye kadar her şeye hazır olacaktır.

Rusya'da pek olağan bir durumu gözünüzün önüne getiriniz: bir ya da birkaç yörede yoldaşlarımızın tamamının polis tarafından toplanmasını. *Bütün* yerel örgütleri birleştiren *tek bir* ortak, düzenli eylem yokluğunda, bu gibi baskınlar, çok kez çalışmaların aylarca durması sonucunu vermektedir. Ama eğer bütün yerel örgütlerin ortak bir eylemi olursa, o zaman, çok önemli bir tutuklama halinde bile, iki-üç enerjik kişi birkaç hafta içinde ortak merkezle ve, bildiğimiz gibi, şimdi bile hızla yerden fışkıran yeni gençlik çevreleriyle bağ kurabilir. Ve tutuklamalarla engellenen ortak eylem herkesçe bilindiğinde, yeni çevrelerin ortaya çıkıp merkezle bağlantı kurmaları daha da hızlı olacaktır.

Öte yandan, gözünüzün önüne bir halk ayaklanmasını getirin. Bu konuda düşünmemiz ve buna hazırlanmamız gerektiği konusunda herhalde artık herkes görüş birliği içinde olacaktır. Ama *nasıl*? Merkez komitesi ayaklanmayı hazırlama amacıyla, elbette bütün yörelere ajanlar atayamaz. Bir merkez komitesine sahip bulunsaydık bile, Rusya'daki bugünkü koşullar altında bu komite bu gibi atamalarla kesinlikle hiçbir şey başaramazdı. Ama ortak gazetenin kurulması ve dağıtılması sırasında oluşacak ajanlar ağı,* ayaklanma çağrısının yapılmasını "oturup beklemek" zorunda kalmaz, bir ayaklanma durumunda en yüksek başarı olasılığını güvence altına alacak düzenli eylemi yürütebilirdi. Böyle bir

* Eyvah, eyvah! Martinov'un demokratik kulaklarını onca tırmalayan o "ajanlar" sözcüğünü gene ağzımdan kaçırdım! Bu sözcüğün 1870'lerin kahramanlarını gücendirmediği halde, 1890'ların amatörlerini niye gücendirdiğine şaşıyorum. Ben bu sözcüğü seviyorum, çünkü bütün ajanların düşüncelerini ve eylemlerini yönelttikleri *ortak davayı* açıkça ve kesin olarak gösteriyor, ve eğer bu sözcüğün yerine bir başkasını koymak zorunda kalsaydım, seçebileceğim tek sözcük, akla belirli bir kitabiliği ve belirsizliği getirmeseydi, "katkıda bulunanlar" olurdu. Bize gerekli olan şey, askerî bir ajanlar örgütüdür. Ne var ki, boş zamanlarını "karşılıklı olarak birbirlerine generallik bahşetmek" ile geçirmeyi pek seven (özellikle yurtdışındaki) sayısız Martinov'lar, "pasaport ajanı" demektense, "devrimcilere pasaport sağlayan özel daire başkanı", vb. demeyi yeğleyebilirler.

eylem, bir ayaklanma için çok önemli olan ve bizim çalışan yığınların en geniş katmanları ve otokrasiden hoşnutsuz olan bütün toplumsal katmanlarla olan bağlarımızı güçlendirirdi. Genel siyasal durumu doğru bir biçimde değerlendirme yeteneğini, ve bunun sonucu olarak da, bir ayaklanma için uygun anı seçme yeteneğini geliştirmeye hizmet edecek olan işte bu eylemdir. *Bütün* yerel örgütleri, Rusya'nın tamamını harekete geçiren aynı siyasal sorunlara, olaylara ve sonuçlara aynı anda tepki gösterme ve böyle "olaylara" olabildiğince güçlü uyumlu ve uygun bir biçimde tepki gösterme bakımından eğitecek olan işte bu eylemlerdir; çünkü bir ayaklanma, özünde, tüm halkın hükümete karşı en güçlü, en uyumlu ve en uygun "yanıtı"dır. Son olarak, baştan başa tüm Rusya'daki bütün devrimci örgütleri birbirleriyle en sürekli, ve aynı zamanda da en gizli bağlara sahip olma bakımından eğitecek, böylelikle *gerçek* parti birliğini yaratacak olan işte bu eylemlerdir; çünkü böyle bağlar olmaksızın, ayaklanmanın planını kolektif olarak tartışmak ve ayaklanmanın arifesinde zorunlu hazırlık önlemlerini, en sıkı bir gizlilik içinde tutulması gereken önlemleri almak olanaksızdır.

Tek sözcükle, "bütün Rusya için bir siyasal gazete planı", (gereği kadar düşünmemiş olanların sandığı gibi) dogmacılığa ve kitabiliğe saplanmış masabaşı çalışması yürütenlerin emeğinin ürünü değildir, tam tersine, bu plan, günlük olağan çalışmayı bir an bile unutmadan ayaklanmaya hemen bütün yönlerden hazırlanabilmek için en pratik plandır.

# SONUÇ

RUS sosyal-demokrasisi tarihi, sınırları belli üç döneme ayrılır:

Birinci dönem, on yılı kapsar, aşağıyukarı 1884'ten 1894'e kadar. Bu dönem, sosyal-demokrasinin teori ve programının yükselme ve pekişme dönemiydi. Yeni akımın Rusya'daki yandaşları sayıca çok azdı. Sosyal-demokrasi bir işçi sınıfı hareketi olmaksızın varlığını sürdürüyordu, ve bir siyasal parti olarak, gelişmesinin rüşeym aşamasındaydı.

İkinci dönem, üç ya da dört yılı kapsar — 1894-1898. Bu dönemde sosyal-demokrasi, sahnede, bir toplumsal hareket olarak, halk yığınlarının bir atılımı olarak, bir siyasal parti olarak göründü. Bu hareketin çocukluk ve delikanlılık dönemidir. Aydın katman narodizme karşı savaşım verme ve işçilerin arasına gitme genel çabası içindeydi; işçiler de grev hareketine katılma çoşkusu içinde. Hareket büyük ilerlemeler kaydetti. Liderlerin çoğunluğu, bay N. Mihaylovski'ye bir çeşit doğal sınır gibi görünen "otuzbeş yaşına" henüz varma-

mış olan gençlerdi. Gençliklerinden ötürü, bunlar, pratik çalışmaya hazırlıklı değildiler ve şaşılacak bir hızla sahneden uzaklaştılar. Ama çoğunlukla eylemlerinin kapsamı çok genişti. Bir çoğu devrimci olarak düşünmeye Narodnaya Volya yandaşı olarak başlamıştı. Hemen hepsi, gençliklerinde terörist kahramanlara hayranlık duymuşlardı. O kahramanlık geleneklerinin büyüleyici etkisinden kurtulmak için bir savaşım gerekti, ve bu savaşıma, Narodnaya Volya'ya sadık kalmaya kararlı ve genç sosyal-demokratların derin bir saygı duydukları kimselerle olan kişisel ilişkilerin kesilmesi eşlik etti. Bu savaşım, genç liderleri, kendi kendilerini eğitmeye, her eğilimdeki gizli yazını okumaya, ve legal narodizmin sorunlarını yakından incelemeye zorladı. Bu savaşımda eğitilen sosyal-demokratlar ne yollarını aydınlatan marksist teoriyi, ne de otokrasiyi devirme görevini "bir an bile" unutmadan işçi sınıfı hareketi içine girdiler. 1898 ilkyazında partinin kurulması, bu dönemin sosyal-demokratlarının en çarpıcı ve aynı zamanda da *sonuncu* hareketi oldu.

Üçüncü dönem, gördüğümüz gibi, 1897'de hazırlanmıştı ve 1898'de kesin olarak ikinci döneme son verdi (1899-?). Bu, bir bölünme, dağılma ve yalpalama dönemiydi. Delikanlılık çağındaki bir gencin sesi çatallaşır. Ve işte böyle, bu dönemde Rus sosyal-demokrasisinin sesi de çatallaştı, falsolu sesler çıkarmaya başladı — bir yandan, bay Struve ve bay Prokopoviç'in, Bulgakov ve Berdyaev'in yazıları, öte yandan V. İ-n ve R. M.'ninkiler, B. Kriçevski ve Martinov'unkiler. Ama herbiri bir yanda dolaşıp duran ve gerileyenler, yalnızca liderlerdi; hareketin kendisi büyümeye devam etti ve dev adımlarla ilerledi. Proleter savaşım, işçilerin yeni katmanlarına sıçradı ve bütün Rusya'ya yayıldı; aynı zamanda, dolaylı olarak, öğrenciler arasında ve nüfusun öteki kesimleri arasında demokratik ruhun canlanmasını isteklendirdi. Ama liderlerin siyasal bilinci, kendiliğinden kabarmanın genişliği ve gücü karşısında boyuneğdi; sosyal-demokratlar arasında başka bir tip egemen duruma gelmişti — hemen hemen yalnızca "legal" marksist yazınla yetişmiş militan

tipi. Yığınların kendiliğindenliği, liderlerden daha çok siyasal bilinç istedikçe, bu tip, daha da yetersizleşti. Liderler, yalnızca teori bakımından ("eleştiri özgürlüğü") ve pratik bakımdan ("ilkellik") geri kalmakla kalmadılar, geri kalmışlıklarını bir sürü görkemli savlar ileri sürerek haklı göstermeye çalıştılar. Sosyal-demokrasi legal yazında Brentano yandaşları tarafından ve illegal yazında da kuyrukçular tarafından *trade-union*culuk derekesine düşürülüyordu. Özellikle sosyal-demokratların "ilkel yöntemleri" sosyalist olmayan devrimci eğilimlerin yeniden canlanması sonucunu verince, *Credo* programı uygulanmaya başlanıyordu.

Eğer okur, *Raboçeyė Dyelo* gibi bir gazete üzerinde gereğinden fazla durduğum için beni kınarsa, kendisine şunu söyleyeceğim: *Raboçeye Dyelo* bu üçüncü dönemin "ruhunu" en belirgin biçimde ifade ettiği için "tarihsel" bir önem kazanmıştı.* Dağınıklığı ve yalpalamayı, "eleştiricilik"e, "ekonomizm"e ve terörizme ödünlerde bulunmaya hazır oluşu temsil edebilecek olan tutarlı R. M. değil, esen rüzgara göre yön değiştiren Kriçevski'ler ve Martinov'lardı. Bu dönemin karakteristik özelliği, bazı "mutlak" hayranlarının pratik çalışmaya küçümseme ile bakmaları değildir, tam tersine, küçük çapta pratikçilikle teoriye karşı tam bir umursamazlığın bileşimidir. Teoriyi bayağılaştırma girişimlerinde bu dönemin kahramanlarının asıl tasası "büyük lafları" doğrudan reddetme değildi. Bilimsel sosyalizm, bütünsel bir devrimci doktrin olmaktan çıktı, her yeni çıkan Alman ders kitabının içeriğinin "serbestçe" sulandırdığı bir bulamaç haline geldi; "sınıf savaşımı" sloganı, daha geniş ve daha enerjik bir eyleme isteklendiren bir etken olmaktan çıktı, "iktisadi savaşım siyasal savaşıma kopmaz bağlarla bağlı bulunduğuna" göre, bir çeşit merhem görevini yerine getirdi; parti düşüncesi,

* Şu Alman atasözüyle de yanıt verebilirdim: *Den Sack schlagt man, den Esel meint man* (Eşeğe kızıp semerini dövüyorsun). Yalnızca *Raboçeye Dyelo* değil, moda olan "eleştiri"ye tutulan *pratik içindeki militanların ve teorisyenlerin geniş bir yığını da* moda olan "eleştiricilik"e kapılarak, kendiliğindenlik sorununu çözemiyorlar ve siyasal ve örgütsel görevlerimizin sosyal-demokratça anlayışından *trade-union*cu anlayışa sapıyorlardı.

militan bir örgütün yaratılması için bir çağrı olmuyor, tersine, bir tür "devrimci bürokrasiyi" ve "demokratik" biçimlerle çocukça oynamayı haklı göstermek için kullanılıyordu.

Üçüncü dönemin ne zaman sona ereceğini ve "bir çok belirtinin müjdelediği" dördüncü dönemin ne zaman başlayacağını bilemeyiz. Geçmişten bugüne ve kısmen de geleceğe geçiş halindeyiz. Ama bütün gücümüzle inanıyoruz ki, dördüncü dönem, militan marksizmin pekişmesine yolaçacak. Rus sosyal-demokrasisi bunalımdan tam ergenlik çağına erişmiş olarak çıkacak ve oportünist artçının "nöbetini" en devrimci sınıfın gerçek öncüsü "devralacaktır".

"Nöbetin devralınması" çağrısında bulunma anlamında ve yukarda açıkladıklarımızı özetleyerek, ne yapmalı? sorusuna şu kısa yanıtı veriyoruz:

Üçüncü Döneme Son Verin.

# EK

## *İSKRA*'YI *RABOÇEYE DYELO* İLE BİRLEŞTİRME GİRİŞİMİ

BİZİM için geriye, *Raboçeye Dyelo* ile olan örgütsel ilişkilerinde *İskra*'nın benimsediği ve sürekli uyguladığı taktikleri anlatmak kalıyor. Bu taktikler *Iskra*, n° 1'de, "Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğindeki Bölünme" başlıklı makalede* tam olarak açıklanmıştır. Biz daha baştan, partimizin birinci kongresinde partinin yurtdışı temsilcisi olarak tanınan *gerçek* Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin iki örgüt halinde *bölündüğü;* partinin temsili sorununun Paris'teki Uluslararası kongrede, Rusya'yı Uluslararası Sosyalist Büroda[82] temsil etmek üzere bölünmüş olan Yurtdışı Birliğin her iki kesiminden birer kişi olmak üzere iki üyenin seçilmesi ile ancak geçici ve koşullu olarak çözümlenmiş ve hâlâ askıda duran bir sorun olduğu görüşünü benimsedik. *Raboçeye Dyelo*'nun temelde yanlış olduğunu ilan ettik; ilke olarak kesinlikle Emeğin Kurtuluşu grubunun yanında yeraldık ve aynı zamanda bölünmenin ayrıntılarına girmeyi

* Bkz: *Collected Works*, Vol. 4, s. 378-79. –*Ed.*

reddederek Yurtdışı Birliğin yaptığı hizmetleri yalnızca pratik çalışma açısından dikkate aldık.*

Bunun sonucu olarak bizim politikamız bir ölçüde bir bekleme politikasıydı. Ekonomizmin en kararlı muhaliflerinin Yurtdışı Birlik ile birlikte çalışabileceğini, çünkü bu örgütün teori ve taktik konulardaki temel sorunlar üzerine sözümona bağımsız bir tutum almaksızın Emeğin Kurtuluşu grubu ile ilke olarak fikir birliği içinde olduğunu ilân ettiğini söyleyerek, Rus sosyal-demokratlarının çoğunluğu arasında egemen olan görüşlere ödün verdik. Takındığımız tutumun doğruluğu, *İskra*'nın birinci sayısının çıkışıyla (Aralık 1900) hemen aynı zamanda, üç üyenin, Birlikten ayrılarak "Uzlaştırma Grubu"nu kurmalarıyla ve şu aşağıdaki örgütlere uzlaşma görüşmelerinde aracı olarak yardımcı olacaklarını bildirmeleriyle dolaylı bir biçimde tanıtlandı. 1° *İskra* örgütünün yurtdışı kesimine, 2° devrimci *Sotsial-Demokrat* örgüte,[83] ve 3° Yurtdışı Birliğe. Bu örgütlerden ilk ikisi derhal bunu kabul ettiklerini bildirdiler; *üçüncüsü* ise öneriyi *geri çevirdi.* Geçen yılki "Birlik" konferansında bir konuşmacı, bu olgulara değindiğinde, Yurtdışı Birliğin yönetim kurulu üyelerinden birinin bu önerinin reddedilmesinin yalnızca Yurtdışı Birliğin Uzlaştırma Grubunun bileşiminden hoşnut olmayışına dayandığını açıkladığı doğrudur. Bu açıklamayı burada belirtmeyi bir görev sayınakla birlikte, bunun yetersiz bir açıklama olduğunu söylemekten de geri duramam; çünkü iki örgütün görüşmelere başlamayı kabul ettiğini bilen Yurtdışı Birlik, onlara bir başka aracı kanalıyla, ya da doğrudan yanaşabilirdi.

1901 ilkyazında hem *Zarya* (n° 1, Nisan) ve hem de *İskra* (n° 4, Mayıs)** *Raboçeye Dyelo* ile açık polemiğe girdiler. *İskra* özellikle *Raboçeye Dyelo*'nun "Tarihsel Bir Dönüş" adlı makalesine saldırdı; *Raboçeye Dyelo, Nisan* ekinde, yani ilkyaz olaylarından sonra, terör sorunu konusunda ve o sıra

* Bizim bölünme konusundaki yargımız yalnızca konuya ilişkin yazının incelenmesine değil, örgütümüzün birkaç üyesinin yurtdışından derledikleri bilgilere de dayandırılmıştı.

** Bkz: *Collected Works*, Vol. 5, s. 13-24. *–Ed.*

birçoklarının kapıldıkları "kan" çağrıları konusunda istikrarsızlık göstermişti. Polemiklere karşın, Yurtdışı Birlik, yeni bir "uzlaştırıcılar" grubu[84] aracılığıyla uzlaşma görüşmelerinin başlamasına razı oldu. Adı geçen üç örgütün temsilcilerinin haziranda yapılan ilk konferansı, Yurtdışı Birliğin *İki Konferans* adlı broşürde ve Yurtdışı Devrimci Birliğin de "*Birlik*" *Konferans Belgeleri* adlı broşürde yayınladıkları çok ayrıntılı bir "ilkelerde görüş birliği" temeli üzerinde bir anlaşma taslağı hazırladı.

Bu ilkelerde görüş birliğinin (çoğu kez Haziran konferansı kararları olarak adlandırılır) içeriği, bizim genel olarak oportünizmin, özel olarak da Rus oportünizminin her türlü belirtisinin *en kesin bir biçimde* reddini birleşmenin mutlak koşulu yaptığımızı en açık bir biçimde ortaya koymaktadır. 1. madde şöyledir: "Proleter sınıf savaşımı içerisine oportünizmi sokma yolundaki bütün girişimleri —ifadesini ekonomizmde, bernştaynculıkta, millerandcılıkta vb. bulan girişimleri— reddederiz." "Sosyal-demokrat eylemlerin alanına ... devrimci marksizmin bütün hasımlarına karşı ideolojik savaşım da dahildir" (4, c); "Örgüt ve ajitasyon eyleminin her alanında, sosyal-demokrasi, Rus proletaryasının ivedi görevinin otokrasiyi devirmek olduğunu bir an için bile unutmamalıdır" (5, a); "... ajitasyon yalnızca ücretli-emek ile sermaye arasındaki günlük savaşım temeli üzerinde değil" (5, b); "... yalnızca iktisadi savaşım ve kısmi siyasal istemler uğruna savaşım diye bir aşama... tanımıyoruz" (5, c); "... hareketin gelişkin olmayan biçimlerinin ... ilkelliğini ve darlığını ilkeselleştiren eğilimlerin eleştirilmesini, hareket için önemli görüyoruz" (5, d). Harekete tamamen yabancı olan ve bu kararları birazcık olsun dikkatlice okuyan bir kimse bile, bu kararların formüle edilişlerinden de anlayacaktır ki, bunlar oportünist ve ekonomist olanlara, otokrasiyi devirme görevini bir an için bile olsa unutanlara, aşamalar teorisini kabul edenlere, darlığı ilke düzeyine çıkaranlara vb. karşı yöneltilmiştir. Emeğin Kurtuluşu grubu, *Zarya* ve *İskra* tarafından *Raboçeye Dyelo*'ya karşı yürütülen polemikleri şöyle

böyle bilen bir kimse bile, bu kararların *Raboçeye Dyelo*'nun içine düşmüş olduğu hataları bir bir çürüttüğünden bir an için olsun kuşku duyamaz. Yurtdışı Birliğin bir üyesi, "Birlik" konferansında kalkıp da, *Raboçeye Dyelo,* n° 10'daki makalelerin Yurtdışı Birliğin gösterdiği yeni "tarihsel dönüşün" sonucu olmayıp, kararın aşırı "soyutluğu"nun sonucu olduğunu ilan ettiğinde,* konuşmacılardan biri bu iddiayı, haklı olarak, alaya almıştı. Soyut olarak bir yana, bu kararların inanılmaz ölçüde somut olduğunu söylemişti: bunların "birisini yakalamaya çalıştığı" ilk bakışta görülebilirdi.

Bu sözler, konferansta çok tipik bir olaya yolaçtı. Bir yandan Kriçevski, bunun bizim kötü niyetlerimizi açığa vuran ("tuzak kurmak") bir dil sürçmesi olduğu inancıyla, "yakalamak" sözcüğüne sarılarak, dokunaklı bir biçimde şöyle haykırdı: "Kimi yakalamaya çalışıyorlar?" Alaylı bir biçimde "Evet kimi?" diyerek, bu soruya Plehanov da katıldı. Kriçevski ise bunu, "Kavrama yeteneğinden yoksun olan yoldaş Plehanov'a yardımcı olayım" diyerek yanıtladı. "Kendisine şunu açıklayayım ki, bu tuzak *Raboçeye Dyelo'nun yazıkurulu için* kurulmuştur [gülüşmeler], ama biz bu tuzağa yakalanmadık!" (Soldan: "Daha da kötü ya!") Öte yandan, Borba grubunun (uzlaştırıcı bir grup) bir üyesi, Yurtdışı Birliğin kararlarda yaptığı değişikliklere karşı çıkarak ve bizim konuşmacımızı savunmak isteyerek, "yakalamak" sözcüğünün, besbelli ki, polemiğin harareti içerisinde kazara söylendiğini ilan etti.

Kendi payıma ben, bu sözün sorumlusunun bu "savunma"yı hiç de hoş karşılayacağını sanmıyorum. "Birisini yakalamaya çalışmak" sözcüklerinin "şaka olarak söylenmiş gerçek sözler" olduğunu düşünüyorum; biz *Raboçeye Dyelo*'yu her zaman istikrarsızlıkla ve yalpalamakla suçladık, ve yalpalamaya bir son vermek için, doğal olarak, onu *yakalamaya* çalışmak *zorundaydık.* Bunda en ufak bir kötü niyet belirtisi yoktur, çünkü ilkelerde istikrarsızlık sorununu tartışmaktaydık. Ve Yurtdışı Birliği öylesine yoldaşlığa yakışır

* Bu iddia *İki Konferans*'ta da yinelenmektedir (s. 25).

bir biçimde yakaladık ki,* bizzat Kriçevski ve Birliğin yönetim kurulu üyelerinden biri daha, Haziran kararlarını imzaladılar.

*Raboçeye Dyelo,* nº 10'daki makaleler (bizim yoldaşlarımız bu sayıyı ilk kez konferans için geldiklerinde, toplantılar başlamazdan birkaç gün önce görmüşlerdi), ilkyaz ile sonyaz arasındaki dönemde Yurtdışı Birlikte yeni bir dönüşün yeralmış olduğunu açıkça gösteriyordu: ekonomistler bir kez daha üstünlüğü ele geçirmişler ve esen her "rüzgara" göre yön değiştiren yazıkurulu, gene "en önde gelen bernştayncıları" ve "eleştiri özgürlüğü"nü savunmaya, "kendiliğindenliği" savunmaya ve Martinov'un ağzından siyasal etkinliğimizin alanını "kısıtlama teorisini" (sözümona bu etkiyi daha da karmaşıklaştırma amacıyla) vaazetmeye girişmişti. Parvus'un, bir oportünisti herhangi bir formülle yakalamanın zor olduğu yolundaki o çok yerinde gözlemi doğru çıkmıştı. Bir oportünist *her* formüle kolayca imzasını atar, ve onu aynı kolaylıkla terkeder, çünkü oportünizm demek, kesin ve sağlam ilkelere sahip olmamak demektir. Oportünistler, bugün oportünizmi getirme yolundaki *bütün* girişimleri reddetmişler, *her türlü* darlığı reddetmişler, "otokrasiyi devirme görevini bir an için olsa bile unutmamaya" ve "ajitasyonu yalnızca ücretli-emek ile sermaye arasındaki günlük savaşım temeli üzerinde" yürütmeye vb. vb. ciddi olarak söz vermişlerdir. Ama yarın ağız değiştirecekler ve kendiliğindenliği ve tekdüze günlük savaşımın ilerlemesini

* Gerçekten de öyle. Haziran kararlarının girişinde, Rus sosyaldemokrasisinin bir bütün olarak her zaman Emeğin Kurtuluşu grubunun ilkelerine bağlı kalmış olduğunu ve Yurtdışı Birliğin gördüğü hizmetin özellikle yayın ve örgütlenme faaliyeti olduğunu söyledik. Bir başka deyişle, bizim "yakalamaya" çalıştığımız yalpalamaları tamamen bırakması *koşuluyla,* geçmişi unutmaya ve Yurtdışı Birlikteki yoldaşların yaptıkları çalışmaların (dava için) yararlılığını kabul etmeye tamamen hazır olduğumuzu ifade ettik. Haziran kararlarını okuyan herhangi bir tarafsız kimse, bunları ancak böyle yorumlayacaktır. Eğer Yurtdışı Birlik, ekonomizme doğru yaptığı yeni dönüşle (nº 10'daki makalelerinde ve yaptığı değişikliklerde) bir bölünmeye *neden* olduktan sonra, yaptığı hizmetler konusunda söylediklerimizden ötürü şimdi bizi *yalancılıkla* suçlarsa (*Iki Konferans,* s. 30), o zaman böyle bir suçlama elbette ki ancak bir gülümseme uyandırabilir.

savunma, elle tutulur sonuçlar vaadeden istemler lehinde konuşma bahanesiyle eski hilelelerine döneceklerdir. n° 10'daki makalelerde, "Yurtdışı Birliğin ne geçmişte, ne de şimdi, konferansta kabul edilen taslağın genel ilkelerine ters düşen herhangi bir sapma görmediği" yolundaki iddiasını sürdürmekle (*İki Konferans*, s. 26), Yurtdışı Birlik, olsa olsa, anlaşmazlık konusundaki temel noktaları anlamakta tam bir yeteneksizlik ya da isteksizlik, göstermiş olmaktadır.

*Raboçeye Dyelo*, n° 10'dan sonra, ancak tek bir şey yapabilirdik: Yurtdışı Birliğin bütün üyelerinin bu makalelerle ve yazıkuruluyla görüş birliği içinde olup olmadığını anlamak üzere, genel bir tartışma açmak. Yurtdışı Birlik bizden özellikle bu yüzden hoşnut değildir ve bizi kendi safları arasına ayrılık tohumları ekmekle, başka insanların işlerine burnumuzu sokmakla, vb. suçlamaktadır. Bu suçlamalar elbette ki temelden yoksundurlar, çünkü ne kadar hafif olursa olsun, esen her rüzgara göre "yön değiştiren" seçimle işbaşına gelmiş bir yazıkurulunda, her şey rüzgarın yönüne bağlıdır, ve biz bu yönün ne olduğunu birleşmek niyetinde olan örgüt üyeleri dışında kimsenin bulunmadığı özel toplantılarda tanımladık. Yurtdışı Birlik adına haziran kararlarında yapılmak istenen değişiklikler, bir anlaşmaya varma yolundaki son umutları da aldı götürdü. Bu değişiklikler ekonomizme doğru yapılan yeni dönüşün ve Birlik üyelerinin çoğunluğunun *Raboçeye Dyelo* n° 10 ile görüş birliği içinde olduklarının belgesel kanıtıdır. Bu değişiklikler, oportünizmin belirtilerine yapılan atıftan "ekonomizm" sözcüğünü çıkarmak (bu sözcüğün "anlamının muğlak olduğu" gerekçesiyle; ama durum buysa, o zaman yapılması gereken tek şey, bu yaygın hatanın niteliğinin daha kesin bir biçimde tanımlanmasıydı), ve "millerandcılık" sözcüğünü çıkarmaktı (oysa Kriçevski bunu *Raboçeye Dyelo* n° 2-3, s. 83-84'te, ve daha açık olarak *Vorwärts*'ta* savunmuştu). Haziran kararlarının, sosyal-

* Bu konuda bir polemik *Vorwärts*'ın şimdiki editörü Kautsky ile *Zarya*'nın yazıkurulu arasında başladı. Rus okurunu bu tartışma konusunda bilgi sahibi kılmakta kusur etmeyeceğiz.[85]

demokrasinin görevinin "siyasal, *iktisadi* ve toplumsal baskının *bütün* biçimlerine karşı proleter savaşımın *her* belirtisine önderlik etmek", böylelikle savaşımın bütün bu belirtilerine sistem ve birlik kazandırmak olduğunu kesinlikle belirtmesine karşın Yurdışı Birlik tümüyle gereksiz olan şu sözleri eklemiştir: "İktisadi savaşım, yığın hareketinin güçlü bir dürtüsüdür" (kendi başına alındığında, bu iddiya karşı çıkılamaz, ama dar ekonomizmin varlığında yanlış yorumlara fırsat yaratmamazlık da edemez). Dahası, hem "bir an için bile" (otokrasiyi devirme amacını unutmak) sözcüklerinin çıkartılmasıyla ve hem de "iktisadi savaşım, yığınları etkin siyasal savaşım içine çekmenin *en geniş* uygulanabilirliğe sahip araçlarıdır" sözcüklerinin eklenmesiyle, haziran kararlarında "politika"nın düpedüz daraltılması bile önerilmişti. Böyle düzeltmelerin önerilmesi üzerine, bizim konuşmacılarımız, yeniden ekonomizme dönen ve kendileri için yalpalama özgürlüğü elde etmek için uğraşan kimselerle görüşmeleri sürdürmenin bir yararı olmayacağı düşüncesiyle, birbirlerinin ardı sıra, söz almayı doğal olarak reddettiler.

"*İskra*'nın anlaşma için engel olarak *gördüğü şey, Raboçeye Dyelo*'nun bağımsız niteliğinin ve özerkliğinin korunmasıydı, ki Birlik bunun ilerideki anlaşmamızın dayanıklılığının *sine qua non*'u* olacağını düşünüyordu" (*İki Konferans*, s.25). Bundan daha yanlış bir şey olamaz. Bizim *Raboçeye Dyelo*'nun özerkliğine karşı hiçbir zaman planımız olmadı.** "Bağımsız nitelik"ten kasıt, teori ve taktiklerdeki ilkesel sorunlar konusunda bağımsızlıksa, biz gerçekten de onun bağımsız niteliğini *tanımayı kesinlikle reddettik*. Haziran kararları *böyle bir* bağımsız niteliği kesinlikle reddetmektedir, çünkü böyle bir "bağımsız nitelik", uygulamada, daha ön de işaret ettiğimiz gibi, her zaman, aramızda hüküm sürmekte bulunan ve parti açısından kabul edilemez olan bölünmüşlüğü besleyen her türden yalpalamalar anlamına gel-

* Kaçınılmaz koşulu. –ç.

** Yani eğer, birleşmiş olan örgütlerin ortak bir üst konsey kurmalarına ilişkin yazıkurulları arasındaki görüş alış-verişi, özerkliğin sınırlandırılması olarak görülmüyorsa. Ama haziranda *Raboçeye Dyelo* buna razı olmuştu.

miştir. *Raboçeye Dyelo,* n° 10'daki makaleler, getirdiği "değişiklikler" ile birlikte, onun bu türden bağımsız niteliğini korumak dileğinde olduğunu açıkça göstermiş ve böyle bir dilek doğal ve kaçınılmaz olarak bir kopuşa ve savaş ilanına yolaçmıştır. Ama *Raboçeye Dyelo*'nun kendisini belirli yazınsal işlevlere vermesi anlamında, onun "bağımsız niteliği"ni tanımaya hepimiz hazırdık. Bu işlevlerin doğru-dürüst dağıtılması, doğal olarak, şunları gerektiriyordu: 1° teorik bir dergi, 2° siyasal bir gazete, ve 3° herkesçe anlaşılabilir makale derlemeleri ve broşürler. *Raboçeye Dyelo,* Haziran kararlarının hedeflediği hatalarını bütün bütün terketmeyi *içtenlikle* istediğini, ancak böyle bir işlev dağıtımına rıza göstererek tanıtlayabilirdi. Ancak böyle bir işlev dağıtımıydı ki, her türlü sürtüşme olasılığını ortadan kaldırır, dayanıklı bir anlaşma yapılmasını etkin olarak güvence altına alır, ve aynı zamanda da, hareketimizin yeniden canlanmasının ve yeni başarılar elde etmesinin temeli olabilirdi.

Devrimci eğilim ile oportünist eğilim arasındaki sonal kopuşa, "örgütsel" koşulların değil, oportünistlerin oportünizmin bağımsız niteliğini pekiştirmek ve Kriçevski'lerin ve Martinov'ların tezleriyle kafa karışıklığı yaratmayı sürdürmek istemelerinin neden olduğu konusunda şu anda hiçbir Rus sosyal-demokratı kuşku duyamaz.

# *NE YAPMALI?*'YA İLİŞKİN BİR DÜZELTME

*NE YAPMALI?* kitapçığının 141. sayfasında* sözünü ettiğim Uzlaştırma Grubu, yurtdışı sosyal-demokrat örgütleri uzlaştırma girişiminde kendilerinin oynadıkları rol konusunda anlattıklarımda şu düzeltmeyi yapmamı istediler: "1900'ün sonunda, Yurtdışı Birlikten, bu grubun üç üyesinden yalnızca biri ayrıldı; ötekiler ise, 1901'de, ancak, Uzlaştırma Grubunun önerdiği ve Yurtdışı *İskra* örgütü ve devrimci *Sotsial-Demokrat* örgüt ile yapılacak bir konferans konusunda Birliğin rızasını almanın olanaksızlığından emin olduktan sonra, ayrıldılar. Yurtdışı Birliğin yönetim kurulu, Uzlaştırma Grubunu oluşturan kişilerin aracı olarak hareket etmeye "yetkili olmadıkları"nı ileri sürerek, ilkin bu öneriyi reddetti ve Yurtdışı *İskra* örgütü ile doğrudan ilişki içine girmek istediğini belirtti. Ama çok geçmeden, Yurtdışı Birliğin yönetim kurulu, Uzlaştırma Grubuna, Birlik içindeki bölünme konusundaki raporu içeren *İskra*'nın ilk sayısının çık-

* Bu kitabın 198. sayfası. –*Ed.*

masından sonra, kararını değiştirdiğini ve artık *İskra* ile ilişki kurmak istemediğini bildirdi. Bunun ardından, Yurtdışı Birliğin yönetim kurulu üyelerinden birinin, Birliğin bir konferansa razı olmayışına *yalnızca* Uzlaştırma Grubunun bileşiminden hoşnut olmayışının neden olduğu yolundaki sözleri nasıl açıklanabilir? Yurtdışı Birliğin yönetim kurulunun geçen yılın haziranındaki konferansa nasıl olup da rıza gösterdiğini açıklamanın da aynı ölçüde zor olduğu doğrudur; çünkü *İskra*'nın ilk sayısındaki makale, geçerliliğini hâlâ koruyordu ve *İskra*'nın Yurtdışı Birliğe karşı olan 'olumsuz' tutumu, her ikisi de Haziran konferansı öncesinde çıkmış olan *Zarya*'nın ilk sayısında ve *İskra* n° 4'te daha da güçlü bir biçimde ifade ediliyordu."

*İskra*, n° 19, 1 Nisan 1902 N. LENİN

# AÇIKLAYICI NOTLAR

[1] *Ne Yapmalı? Hareketimizin Canalıcı Sorunları,* 1901'in sonunda ve 1902'nin başında yazılmıştır.

Lenin *Ne Yapmalı?*'nın bir taslağı olarak adlandırdığı "Ekonomizmin Savunucularıyla Bir Konuşma" adlı makalesini daha sonradan *İskra,* nº 12'de (Aralık), yayınladı. Önsözü Şubat 1902'de yazdı ve kitap mart başlarında Dietz tarafından Stuttgart'da yayınlandı. Yayın duyurusu *İskra*'nın 10 Mart 1902 tarihli 18. sayısında basılmıştı.

*Ne Yapmalı?*, Rusya'da işçi sınıfının devrimci bir marksist partisi için verilen savaşımda ve leninist *İskra* eğiliminin RSDİP'nin komite ve örgütlerinde ve 1903 kongresinde zafere ulaşmasında önemli bir rol oynadı.

Kitap, 1902 ve 1903'te, Rusya'daki sosyal-demokrat örgütler arasında yaygın bir biçimde dağıtıldı; Kiev, Moskova, St. Petersburg, Nijni-Novgorod, Kazan, Odessa ve başka kentlerdeki polis baskınlarında ve tutuklamalarda ele geçmiştir.

*Ne Yapmalı?*, 1907'de, bazı değişikliklerle *Oniki Yıl* adlı derlemede yeniden basıldı. Bundan sonraki bütün baskılar, 1907 baskısı da gözönünde tutularak yapıldı. –3

[2] "*Nereden Başlamalı?*", ilk kez, *İskra,* nº 4'ün başyazısı olarak yayınlandı. O sıra Rusya'daki sosyal-demokrat hareketin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlara yanıtlar getiriyordu — siyasal ajitasyonun niteliği ve temel içeriği, bütün Rusya'yı kapsayan militan bir marksist partiyi örgütleme görevi ve kurma planı. Lenin bu makaleyi, daha sonradan *Ne Yapmalı?* adlı kitap olarak ortaya çıkan planın taslağı olarak adlandırmıştır.

Bu makale devrimci sosyal-demokratlar için bir program niteliğindeydi ve hem Rusya'da, hem de yurtdışında geniş bir biçimde dağıtılmıştı. Yerel sosyal-demokrat örgütler bunu *İskra*'da okumuşlar ve ayrı bir broşür olarak yeniden yayınlamışlardı. Sibirya Sosyal-Demokrat Birliği bu broşürden 5.000 adet bastırmış ve bütün Sibirya'ya dağıtmıştı. Broşür ayrıca Rjev'de de basılmış ve Saratov, Tam-

bov, Nijni-Novgorod, Ufa ve öteki kentlerde dağıtılmıştı. –9.

[3] *İskra* ("Kıvılcım"). — Lenin'in 1900 yılında kurmuş olduğu, bütün Rusya için ilk illegal gazete. Bu gazete, ekonomistlerin yenilmesinde, dağınık haldeki sosyal-demokrat grupların birleştirilmesinde ve Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin ikinci kongresinin hazırlanmasında kesin ve etkin bir rol oynadı.

Polis baskısından ötürü, çarlık Rusyası içinde bir devrimci gazetenin yayınlanması olanaksızdı. Daha Sibirya'da sürgündeyken, Lenin, yurtdışında bir gazetenin yayınlanması planını bütün ayrıntılarıyla uygulamaya girişti.

Lenin'in *İskra*'sının ilk sayısı 11 (24) Aralık 1900'de Leipzig'de çıktı. Bundan sonra Münih'te, (Temmuz 1902'den sonra) Londra'da ve 1903 ilkyazından başlayarak da Cenevre'de yayınlandı.

*İskra*'nın yazıkurulunda V. İ. Lenin. G. V. Plehanov, Y. O. Martov, P. B. Akselrod, A. N. Potresov ve V. İ. Zasuliç vardı. İlk günlerde sekreteri İ. G. Smdoviç-Leman idi. Daha sonra 1901 ilkyazında N. K. Krupskaya, yazıkurulu sekreteri oldu; Krupskaya, aynı zamanda *İskra*'nın Rusya'daki sosyal-demokrat örgütlerle yazışmalarını da yönetiyordu. Lenin, fiilen yazıkurulu başkanı ve *İskra*'nın bütün eylemlerinin yöneticisiydi. *İskra*'da yazdığı yazılar, partinin kurulmasıyla, Rus proletaryasının sınıf savaşımıyla ilgili bütün temel sorunları ve uluslararası sahnedeki bellibaşlı olayları ele alır.

*İskra*'nm çizgisini benimseyen RSDİP grupları ve komiteleri, St. Petersburg, ve Moskova ve Samara da dahil olmak üzere Rusya'nın birçok kentinde kuruldu.

*İşkra* örgütleri, Lenin'in eğittiği profesyonel devrimciler tarafından kuruluyor ve onların yönetimi altında çalışıyordu (N. E. Bauman, İ. V. Babuşkin, S. İ. Gusev, M. İ. Kalinin, G. M. Kırjijanovski bunlar arasındaydı).

Lenin'in girişimiyle ve onun doğrudan katılmasıyla *İskra*'nın yazıkurulu, partinin program taslağını hazırladı (gazetenin 21. sayısında yayınlanmıştır) ve 1902 Temmuz-Ağustosunda toplanan RSDİP ikinci kongresi düzenlendi.

O zamana kadar Rusya'daki yerel sosyal-demokrat örgütlerin çoğunluğu *İskra* ile ilişki kurmuşlardı. Onun taktiklerini, programını ve örgütlenme planını benimsiyorlar ve *İskra*'yı yolgösterici organ olarak kabul ediyorlardı. İkinci kongre, özel bir kararla, partiyi kurma uğrundaki savaşımda oynamış olduğu önemli rolü kaydetti ve *İskra*'yı RSDİP'nin merkez organı olarak kabul etti.

İkinci kongre, Lenin, Plehanov ve Martov'u, *İskra*'nın yazıkurulu olarak seçmişti. Eski altı yazıkurulu üyesinin yazıkurulunda kalması gerektiğinde direnen Martov, kongrenin kararlarına karşın, *İskra* yazıkurulunda çalışmayı kabul etmedi ve gazetenin 45-

51. sayıları Lenin ve Plehanov tarafından yayınlandı. Bundan sonra Plehanov, menşeviklerden yana bir tutuma büründü ve parti kongresinin görevden uzaklaştırmış olduğu bütün eski menşevik yazıkurulu üyelerinin kurula alınmalarını istedi. Lenin, buna razı olmadı ve 19 Ekim (1 Kasım) 1903'te yazıkurulu üyeliğinden çekildi; merkez komitesine seçildi ve menşevik oportünistlere karşı buradan mücadele etti. *İskra*'nın 52. sayısını tek başına Plehanov yayınladı. 13 (26) Kasım 1903'te kendi başına hareket eden ve kongreye meydan okuyan Plehanov, eski menşevik üyeleri yazıkuruluna aldı. *İskra*'nın 52. sayısından itibaren menşevikler, *Iskra*'yı kendi organları haline getirdiler. Artık bolşevik eski-*İskra*'nın yerini menşevik yeni-*İskra* almıştı. – 9

[4] Yurtdışı sosyal-demokrat örgütler —Rus Sosyal-Demokratlar Birliği, Bund'un yurtdışı komitesi, yurtdışı *Sotsial-Demokrat* örgüt, yurtdışı *İskra* ve *Zarya* örgütü— arasındaki görüşmeler, *Borba* grubunun aracılığı ile birleşme konusunda bir anlaşmaya varmak üzere 1901'in ilkyazında ve yazında yürütülmüştür. Bu örgütlerin temsilcileri, kongreye hazırlık yapmak üzere haziranda Cenevre'de bir konferans topladılar ("Haziran" ya da "Cenevre" konferansı olarak bilinir). Bu konferans, bütün sosyal-demokrat örgütlerin pekiştirilmesini kabul eden ve her boydan ve soydan oportünizmi — ekonomizmi, bernştaynculığı, millerandcılığı, vb.—mahkûm eden bir karar (bir ilke anlaşması) hazırladı. Ama Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin ve onun organı *Raboçeye Dyelo*'nun oportünizme doğru yaptığı yeni dönüş, birliği sağlama girişiminin başarısızlığını önceden belirlemiş oldu.

*Yurtdışı RSDİP Örgütlerinin Birlik konferansı* 21 ve 22 Eylül (4 ve 5 Ekim) 1901'de Zürih'te toplandı. Konferansa *İskra* ve *Zarya* örgütünden altı temsilci (Lenin, Krupskaya, Martov ve başkaları), aralarında Emeğin Kurtuluşu grubundan üç üyenin de bulunduğu (Plehanov, Akselrod ve Zasuliç) *Sotsial-Demokrat* örgütünden sekiz üye, Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin (aralarında yurtdışı Bund komitesinin beş üyesinin de yeraldığı) onaltı üyesi ve *Borba* grubundan da üç üye katıldı. Konferansa Frey adı ile katılmış bulunan Lenin, gündemin birinci maddesi üzerine ateşli bir konuşma yaptı: "İlkeler Konusundaki Anlaşma ve Editörlere Talimat" (*Collected Works*, Vol. 5, s. 225-29). Bu, Lenin'in yurtdışı Rus sosyal-demokratları arasında ilk kez açıkça ortaya çıkışıydı. Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin üçüncü kongresinde Haziran kararı üzerinde yapılan oportünist değişiklikler ve eklemeler konferansta açıklandı. Bunun üzerine, konferansın devrimci kesimi (*İskra* ve *Zarya* ve *Sotsial-Demokrat* örgütlerinin üyeleri) birleşmenin olanaksız olduğunu söylerek konferansı terkettiler. Bu örgütler Lenin'in girişimiyle

Yurtdışı Rus Devrimci Sosyal-Demokratlar Birliği olarak birleştiler. – 9

[5] *Raboçeye Dyelo* ("İşçi Davası"). — Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin organı olarak Nisan 1899'dan Şubat 1902'ye kadar Cenevre'de düzensiz aralıklarla çıkan ekonomist bir dergi. Toplam olarak oniki sayısı çıkmıştır. Ekonomistleri, ya da Rusya dışındaki *Raboçeye Dyelo* yandaşlarını biraraya getiren bir merkezdi. Dergi, Bernstein'ın ve Rus sosyal-demokratların taktiksel sorunlarına ve örgütsel görevlerine karşı oportünist bir tutum takınmıştı. Proletaryanın siyasal savaşımını ekonomik savaşıma bağımlı kılmayı öngören oportünist düşünceyi yayıyor, işçi sınıfı hareketinin kendiliğindenliğini fetiş haline getiriyor ve partinin önder rolünü reddediyordu. *Raboçeye Dyelo* yandaşları 1903'teki ikinci kongrede partinin aşırı sağ oportünist kanadını temsil etmekteydi. – 9

[6] *Raboçaya Gazeta* — Sosyal-demokratların Kiev grubunun illegal organı; yöneticileri arasında B. L. Eidelmann, P. L. Tuçapski, N. A. Vigdarçik vardı. Yalnızca iki sayısı çıkmıştır — 1. sayı Ağustos 1897'de ve 2. sayı da aynı yılın aralık ayında (kasım tarihini taşıyordu). Tuçapski yurtdışına çıkarak, yazıkurulunun talimatı uyarınca G. V. Plehanov'u ve Emeğin Kurtuluşu grubunun öteki üyelerini 1. sayının içeriğinden haberdar etti ve gazeteye yazı yazmak konusunda onlardan söz aldı; Emeğin Kurtuluşu grubuyla kurulan bu bağlantı sonucu gazetenin 2. sayısı daha belirgin bir siyasal içerik kazandı. *Raboçaya Gazeta* çevresinde bir grup oluşturan sosyal-demokratlar, Mart 1898'de toplanan RSDİP birinci kongresi için hazırlıklara giriştiler. Kongre sonrasında Merkez komitesi ve *Raboçaya Gazeta* yöneticileri tutuklandılar ve matbaaları tahrip edildiğinden 3. sayı hiçbir zaman çıkamadı. – 10

[7] *Lasalcılar ve Ayzenahçılar* — 1860'larda ve 1870'lerin başlarında, Alman işçi sınıfı hareketi içerisinde, taktik sorunlar ve o zamanlar Almanya'nın en ivedi sorunu olan Almanya'nın birleştirilmesi konusunda şiddetli bir savaşıma girmiş olan iki parti. *Lasalcılar,* Alman küçük-burjuva sosyalisti Ferdinand Lassalle'ın yandaşları ve 1863'te Leipzig'de yapılan işçi dernekleri kongresinde kurulan Alman İşçileri Genel Birliğinin üyeleri. Lassalle, birliğin ilk başkanıdır ve programını ve taktik ilkelerini koymuştur. Günlük politikalarında Lassalle ve onun izleyicileri Bismarck'ın Büyük Güç politikasını desteklediler. 27 Ocak 1865'te Marx'a, Engels "Nesnel olarak bu bir alçaklık ve Prusyalılar lehine tüm işçi sınıfı hareketine ihanetti" diye yazıyordu. Hem Marx hem Engels, lasalcılığın teorisini, taktiklerini ve örgütsel ilkelerini sert bir biçimde eleştirmişler, bunu Alman işçi sınıfı hareketi içinde oportünist bir eğilim olarak damgalamışlardı.

*Ayzenahçılar,* 1869'da Eisenach'ta yapılan açılış kongresinde kurulan Alman Sosyal-Demokrat Partisinin üyeleri. Bunların liderleri, ideolojik olarak Marx ve Engels'in etkisi altında bulunan August Bebel ve Wilhelm Liebknecht idi. Parti, programında, kendini Uluslararası İşçi Birliğinin bir bölümü olarak gördüğünü ve onun amaçlarını paylaştığını söylüyordu. Marx ve Engels'in öğüt ve eleştirileri sayesinde ayzenahçılar, lasalcı Alman İşçileri Genel Birliğinden daha tutarlı devrimci bir yol izlediler. Bundan ötürü de, Almanya'nın birleştirilmesi açısından "demokratik ve proleter bir yolu ve prusyacılığa, bismarkçılığa ve milliyetçiliğe her türlü ödüne karşı savaşımı" desteklediler. (V. İ. Lenin, *Collected Works,* Vol. 19, s. 298.)

1871'de Alman İmparatorluğunun yaratılması, lasalcılar ile ayzenahçılar arasındaki taktiklere ilişkin başlıca anlaşmazlığı ortadan kaldırdı, ve 1875'te işçi sınıfı hareketinin büyümesi ve hükümetin baskısı ile iki parti, Gotha kongresinde, daha sonra Alman Sosyal-Demokrat Partisi diye adlandırılan tek bir Alman Sosyalist İşçi Partisinde birleştiler. – 13n

[8] *Guesde'ciler ve olanakçılar* — Fransız sosyalist hareketinde Fransız İşçi Partisinin, St. Etienne kongresinde bölünerek iki ayrı parti oluşturulmasından sonra, ortaya çıkan devrimci ve oportünist eğilim.

*Guesde'ciler,* sol-marksist akımı oluşturan ve proletaryanın bağımsız devrimci bir politika izlemesini savunan Jules Guesde ve Paul Lafargue'ın yandaşları idiler. Guesde'ciler, Fransız İşçi Partisi adını korudular ve teorik bölümü Marx tarafından yazılan partinin Havre programına bağlı kaldılar. Fransa'nın sanayi merkezlerinde büyük etkinlikleri vardı ve işçiler arasındaki ileri unsurları birleştirmişlerdi. 1901'de Guesde'ciler, Fransız Sosyalist Partisini kurdular.

*Olanakçılar* (P. Buruss, B. Malon ve ötekiler), proletaryayı devrimci mücadeleden saptırmaya çalışan bir küçük-burjuva reformcu akımı temsil ediyorlardı. Olanakçılar, İşçilerin Sosyal-Devrimci Partisini kurdular. Emek hareketinin sosyalist amaçlarını geri plana iterek ve işçilerin mücadelesini, gerçekleştirilmesi olanaklı (adını da burdan almaktadır) şeylerle sınırlamakta ısrar ederek, proletaryanın devrimci bir programa ve taktilere gereksinme duymadığını söylüyorlardı. Bunlar, desteği en çok ülkenin iktisadi yönden geri kesimlerinden ve işçilerin siyasal yönden daha az gelişmiş kesimlerinden gördüler. 1902'de olanakçılar ve öteki reformcu gruplar, Jean Jaures'nin liderlik ettiği Fransız Sosyalist Partisini kurdular. 1905'te bu parti, Fransız Sosyalist Partisi ile birleşti ve Sosyalist Partiyi oluşturdu.

Birinci Dünya savaşı sırasında Guesde, Sembat ve partinin öteki liderleri, sosyal-şoven bir tutum takınarak, işçi sınıfına ihanet ettiler. – 13n

[9] *Fabiyanlar* — 1884'te kurulan reformcu Fabiyan derneğinin üyeleri. Dernek, adını Anibal ile kesin bir çatışmaya girmekten sakınmak istemesi ve oyalayıcı taktikler kullanmasından ötürü Cunctator (oyalayıcı) adıyla bilinen Romalı asker Fabius Maximus'tan almıştır. Derneğin üyeleri esas olarak burjuva aydınları, bilim adamları, yazarlar ve politikacılar idi (örneğin, Sidney ve Beatrice Webb, Bernard Shaw, Ramsay Mac-Donald). Fabiyanlar, proletaryanın sınıf savaşımına ve sosyalist devrime gerek olmadığını söylüyorlar, kapitalizmden sosyalizme geçişin küçük sürekli reformlar yoluyla gerçekleşebileceğini ileri sürüyorlardı. Lenin, fabiyancılığı "*aşırı bir oportünist* eğilim" olarak değerlendirdi. 1900'de Fabiyan derneği, İşçi Partisinin bir bölümü haline geldi. Fabiyan sosyalizmi, bugünkü İşçi Partisinin hâlâ teorik kaynaklarından biri olmaktadır. – 13n

[10] *Sosyal-Demokrat Federasyon* — 1884'te kurulmuştur. Bu federasyonun önderleri arasında reformistler (Hyndmann ve yandaşları), anarşistler ve marksizm yandaşları devrimci sosyal-demokratlar (Harry Quelch, Tom Mann, Edward Aveling, Eleanor Marx ve diğerleri) vardı; bu son grup İngiltere'deki sosyalist hareketin sol kanadından oluşuyordu. Engels, Sosyal-Demokrat Federasyonu, dogmacılık ve sekterlikle, Britanya'daki yığınsal işçi sınıfı hareketiyle bağ kurmamakla ve bu hareketin kendine özgü özelliklerini dikkate alınamakla suçlayarak sert bir biçimde eleştirmiştir. Bu federasyon 1907'de Sosyal-Demokrat Parti adını almış ve 1911'de Bağımsız İşçi Partisinin sol unsurlarıyla birlikte Britanya Sosyalist Partisini kurmuştur; 1920'de bu partinin üyelerinin birçoğu Büyük Britanya Komünist Partisinin kurulmasına yardımcı olmuşlardır. –13n

[11] *Narodnaya Volya* ("Halkın İradesi") — Bu grup Zemlya i Volya'nın bölünmesi üzerine 1879 Ağustosunda narodnik terörcülerin gizli bir siyasal örgütü olarak kuruldu. A. İ. Zelyabov, A. D. Mihaylov, M. F. Frolenko, N. A. Morozov, Vera Figner, Sofya Perovskaya, A. A. Kıviyatkovski ve daha başka kişileri kapsayan bir yüksek komitenin yönetimindeydi.

*Narodnaya Volya,* bir yandan narodnik ütopik sosyalist fikirlere inanırken, temel amaç olarak mutlakiyetin yıkılması ve siyasal özgürlüğün elde edilmesi için siyasal savaşımın gereğine inanıyordu. Lenin şöyle yazmıştı: "Narodnaya Volya üyeleri, siyasal savaşıma girerek ileriye doğru bir adım atmışlardır, ama bu savaşımı, sosyalizmle birleştirmeyi başaramamışlardır." (*Selected Works*,

vol. 8, s. 72.)

Narodnaya Volya, çarlık mutlakiyetine karşı kahramanca bir savaş verdi. Ama "aktif" kahramanlar ve "pasif" halk yığınları yanlış teorisini izleyerek, toplumu yeniden kurmayı, halkın katkısı olmaksızın, sırf kendi çabasıyla ve bireyci terörizmle gerçekleştirmeyi umdu. İkinci Aleksandr'ın 1 Mart 1881'de katledilmesinden sonra, vahşiyane misillemelerle ve ölüm cezalarıyla, hükümet, bu grubun varlığına son verdi. 1880'ler boyunca örgütü yeniden canlandırma girişimleri başarısızlığa uğradı.

Narodnaya Volya'nın yanılgılarını, ütopik programını eleştirirken Lenin, bu grubun üyelerinin çarlığa karşı kişisel çıkar gütmeyen çabalarını, tekniklerini ve gayet sağlam biçimde merkezîleştirilmiş örgütlerini saygıyla anmıştır. – 13n

[12] Bakanlıkçılık (millerandizm). — Adını, 1899'da Fransa'daki gerici burjuva hükümetine ticaret bakanı olarak katılan Fransız sosyalist-reformist Millerand'dan alan oportünist bir akım. Millerand'ın burjuva hükümetine girmesi, oportünist sosyal-demokrat önderlerin izledikleri sınıf işbirliği politikasının, bu önderlerin devrimci savaşımı reddedişlerinin ve emekçi halka ihanetlerinin bir örneği olmuştur. – 13n

[13] *Rus Eleştiricileri* — Marx'ın devrimci öğretisini legal basında eleştiren ve bernştaynculığa yakın bir tutum takınan "legal marksistler" (Struve, Bulgakov, Berdyaev, ve ötekiler). – 13n

[14] *Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği* — 1894'te Emeğin Kurtuluşu grubunun girişimiyle bütün üyelerinin grubun programını kabul etmeleri koşuluyla kurulmuştu. Birliğin yayınlarını yayınlamayı üstlenmiştir. Mart 1895'te grup, kendi basımevini birliğin hizmetine vermiştir.

RSDİP'nin Mart 1898'de yapılan birinci kongresi, birliği, partinin yurtdışı temsilcisi olarak kabul etmiştir. Zamanla oportünistler (ekonomistler ya da "gençler") birlik içinde egemen oldular. Bunlar sosyal-demokrasinin ivedi amacı olarak siyasal özgürlüğün kazanılmasını ilan eden kongre manifestosunu onaylamayı kabul etmediler. Kasım 1898'de Birlik ilk kongresini, Emeğin Kurtuluşu grubunun Birliğin yayınlarını *Rabotnik*'in 5-6. sayıları ve Lenin'in yayınlanmasını grubun üstlendiği *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevi* ve *Yeni Fabrika Yasası* adlı kitapçıkları dışında kalanları yayınlamayı kabul etmediğini ilan ettiği bu kongreyi, Zürih'te yaptı. Nisan 1899'da Birlik, ekonomist bir dergi olan *Raboçeye Dyelo*'yu yayınlamaya başladı. Birlik; Bernstein'a, millerandcılara ve öteki oportünistlere karşı sempati duyduğunu açıkladı. Birliğin içerisindeki savaşım, ikinci kongresine kadar ve ikinci kongre sırasında da sürdürüldü. Bu kongre, Nisan 1900'de Cenevre'de yapılmıştı. Emeğin

Kurtuluşu grubu ve onun yandaşları, kongreyi terkettiler ve bağımsız *Sotsial-Demokrat* örgütü kurdular.

RSDİP ikinci kongresinde Birliğin temsilcileri (*Raboçeye Dyelo*'nun izleyicileri) son derece aşırı bir oportünist tutum takındılar ve kongre, Yurtdışı Rus Devrimci Sosyal-Demokratlar Birliğini partinin yurtdışı biricik örgütü olarak kabul edince kongreyi terkettiler. Kongre, Birliği dağıttı. – 16

[15] *Zarya.* — 1901 ve 1902'de Stuttgart'ta *İskra* yazarları tarafından yayınlanan marksist bir bilimsel ve siyasal dergi. Tümüyle dört (üç kitap) sayı yayınlandı.

Dergi, uluslararası revizyonizmi ve Rus revizyonizmini eleştirdi ve marksizmin teorik ilkelerini savundu. Lenin'in bu konularla ilgili makalelerini yayınladı: *Zemstvo İşkencecileri ve Liberalizm Aniballeri, Tarım Sorunu Üzerine "Eleştirmen" Baylar* (*Tarım Sorunu ve "Marx'ın Eleştirmenleri"*nin ilk dört bölümü), *Rus Sosyal-Demokrasisinin Tarım Programı* ve Plehanov'un *Eleştirmenlerimizin Eleştirisi. Bölüm 1, Marx'ın Toplumsal Gelişme Teorisinin Eleştirmeni Olarak B. Struve, Kant'a Karşı Kant ya da Herr Bernstein'ın Manevi Vasiyetnamesi,* ve öteki yapıtları. – 17

[16] *Montagne* ve *Gironde* — 18. yüzyıl sonundaki Fransız burjuva devrimi sırasında burjuvazinin iki ayrı siyasal gruplaşmasına verilen adlardı. *Montagne —jakobenler—* zamanın devrimci sınıfı olan burjuvazinin, mutlakiyete ve feodalizme son verilmesini savunan daha kararlı temsilcilerine verilen addı. Jakobenlerin tersine, jirondenler, devrim ile karşı-devrim arasında yalpalıyorlar ve monarşiyle pazarlığa girişiyorlardı.

Lenin sosyal-demokrasi içindeki oportünist akımı "sosyalist Gironde", ve devrimci sosyal-demokratları da proleter jakobenler, "Montagne" diye adlandırmıştır. RSDİP'nin Bolşevik ve Menşevik diye ikiye ayrılmasından sonra, Lenin menşeviklerin Rusya'daki işçi sınıfı hareketi içindeki jironden akım olduğunu sık sık vurgulamıştır. – 17

[17] *Bezzaglavtsi* (*Bez Zaglaviya* adlı dergiden gelmektedir) — 1905-07 devriminin alçalış döneminde Rus burjuva aydınlarının (S. N. Prokopoviç, Y. D. Kaskova, V. Y. Boguçarski, V. V. Portugulov, V. V. Kijnyakov ve ötekiler) kurmuş oldukları yarı-kadet, yarımenşevik bir grup. Adlarını ondan aldıkları haftalık siyasal dergi *Bez Zaglaviya,* Prokopoviç'in yönetiminde, Ocak 1906'dan Mayıs 1906'ya kadar St. Petersburg'da yayınlanmıştır; daha sonraları ise *Bezzaglavtsi* sol-kadet *Tovariş*'e bağlanmışlardır. Görünüşteki yansızlıklarının ardına gizlenerek, burjuva liberalizminin ve oportünizmin aleti olmuşlar, uluslararası ve Rus sosyal-demokrasisi içerisindeki revizyonizmi desteklemişlerdir. – 17n

[18] Almanya Sosyalist İşçi Partisinin bir kongresi 27-29 Mayıs 1877 tarihlerinde Gotha'da toplandı. Kongre, parti basını sorununu tartıştığı sıra, bazı delegeler (Most, Vahlteich) Engels'in Dühring'e karşı yazdığı makaleleri basan partinin merkez organı *Vorwärts*'a sansür koymaya kalkıştılar ama yenilgiye uğradılar (bu makaleler kitap halinde, *Anti-Dühring. Bay Eugen Dühring Bilimi Altüst Ediyor* başlığı altında 1878'de yayınlanmıştır); polemiklerinin sertliği yüzünden Engels'e konmak istenen sansür girişimi de yenilgiye uğratıldı. Bununla birlikte, kongre, siyasal nedenlerle, teorik sorunlara ilişkin tartışmaların gazetenin kendisinde değil, bu gazetenin ekinde sürdürülmesine karar verdi. – 18n

[19] *Vorwärts* — Alman Sosyal-Demokrat Partisinin merkez organı, günlük bir gazete. Wilhelm Liebknecht'in ve ötekilerin yönetimi altında 1876'da Leipzig'de kuruldu. Sosyalistlere Karşı Yasa uyarınca 1878'de yasaklandı, ama Ocak 1891'de *Berliner Volksblatt*'ın devamı olarak Berlin'de tekrar yayına başladı. Engels, bu gazetenin sütunlarında oportünizmin bütün belirtilerine karşı savaştı; ama 1890'ların sonlarında, Engels'in ölümünden sonra, gazete partinin sağ kanadının eline geçti ve bundan sonra da Alman sosyal-demokrat hareketine ve İkinci Enternasyonale egemen olan oportünistlerin yazılarını düzenli olarak basmaya başladı. *Vorwärts,* RSDİP içerisindeki oportünizme ve revizyonizme karşı verilen savaşımda ilkin ekonomistleri; parti içindeki bölünmeden sonra da menşevikleri destekledi. 1905-07 devriminin yenilgisini izleyen gericilik yıllarında Trotski'nin iftiralarla dolu yazılarına yer verdi, Trotski'yi tekzip etmeleri ve parti içinde olup bitenleri nesnel bir biçimde yansıtmaları için, Lenin'e ve bolşeviklere olanak tanımadı.

Birinci Dünya savaşı sırasında *Vorwärts* sosyal-şoven bir tutum takındı. Rusya'daki büyük Ekim sosyalist devriminden sonra ise anti-sovyet propagandanın başlıca kaynaklarından biri oldu. 1933'te yayınına son verdi. – 18n

[20] *Katheder-Sosyalistler* (*kürsü sosyalistleri*) — 1870'lerde ve 1880'lerde Almanya'da ortaya çıkmış olan burjuva ekonomi politiğinde bir akım. Katheder-sosyalistler, üniversite kürsülerinden, sosyalizm kisvesi altında, liberal burjuva dönüşümcülüğünü savunmuşlardır. Bunlar burjuva devletinin sınıfların üstünde bir kurum olduğunu, kapitalistlerin çıkarlarını zedelemeden işçilerin isteklerini mümkün olduğu kadar karşılayarak "sosyalizmi" yavaş yavaş getirebileceğini ve çıkarları çelişen sınıfları uzlaştırabileceğini iddia ediyorlardı. Katheder-sosyalistlerin görüşlerini, Rusya'da "legal marksistler" savundular. – 18

[21] *Nozdriyov* — Gogol'ün *Ölü Canlar* adlı yapıtının, gittiği her

yerde skandallara yolaçınakla ünlü bir kahramanı. – 19

[22] *Hanover kararı* — 9-14 Ekim 1899 tarihinde toplanan Alman Sosyal-Demokrat Partisinin Hanover kongresinde kabul edilen "Partinin Temel Görüşlerine ve Taktiklerine Yapılan Saldırılar" başlıklı karar. Bu soruna ilişkin resmî raporu August Bebel sundu. Kongredeki çoğunluk, sosyal-demokrasinin teorik ve taktik temellerini gözden geçirme girişimlerini reddeden Bebel'in önerdiği kararı onayladı. Ama karar Alman sosyal-demokrasisi içindeki revizyonistlerden sözetmediği için Bernstein ve yandaşları da bu karara oy verdiler. – 19

[23] *Lübeck kararı* — Alman Sosyal-Demokrat Partisinin Lübeck kongresi tarafından alınmış (22-28 Eylül 1901) ve esas olarak Eduard Bernstein'a karşı yöneltilmişti. E. Bernstein, 1899 Hanover kongresinin ardından sosyal-demokrasinin program ve taktiklerine karşı saldırılarını sürdürmekle kalmamış, bunları artırmış ve bunları parti dışındaki çevrelere taşımıştı. Tartışmalar sırasında ve Bebel tarafından önerilip delegelerin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilen kararda Bernstein'a dolaysız bir uyarıda bulunulmuştu. Ama revizyonist propagandanın parti üyeliği ile bağdaşamayacağı sorunu ilke olarak ortaya konulmamıştır. – 19

[24] *Alman Sosyal-Demokrat Partisi Stuttgart kongresi* (3-8 Ekim 1898) Alman Sosyal-Demokrat Partisi içinde revizyonizm sorununu tartışan ilk kongre oldu. Kongrede (katılmamış olan) Bernstein'ın kongreye göndermiş olduğu bir yazısı okundu; burada daha önceki birkaç makalesinde ortaya koymuş olduğu oportünist görüşler genişletiliyor ve savunuluyordu. Ama kongrede Bernstein'ın muhalifleri arasında bir birlik yoktu. Bazıları (Bebel, Kautsky ve ötekiler) Bernstein'ın hatalarına karşı ideolojik bir savaşını verilmesini ve bu hataların eleştirilmesini istiyorlar ama Bernstein'a karşı örgütsel önlemler alınmasına karşı çıkıyorlardı. Rosa Luxemburg'un başını çektiği ötekiler (azınlık) ise, bernştaynculığa karşı daha güçlü bir savaşımı savunuyorlardı. – 20n

[25] Burada değinilen deyim, *Zarya*'nın Nisan 1901 tarihli 1. sayısında yayınlanmış olan ve A. N. Potresov (Starover) tarafından yazılmış olan "Ne Oldu?" başlıklı yazıda yeralmaktadır. – 21

[26] *Kendini Beğenmiş Yazar* — Maksim Gorki'nin öykülerinden birinin başlığıdır. – 22

[27] Lenin, burada, K. Tulin takma adıyla yayınlanmış olan "Narodizmin Ekonomik İçeriği ve Bunun Bay Struve'nin Kitabındaki Eleştirisi" (Marksizmin Burjuva Yazınında Yansıması) başlıklı kendi makalesine değiniyor. Bu makale *Ekonomik Gelişmemizin Nitelendirilmesi İçin Materyal* adlı derleme (*Collected Works*, Vol.

1, s. 333-507) içinde yayınlanmıştır.

Bu derleme, Nisan 1895 tarihinde 2.000 adet olarak legal bir basımevinde basıldı; çarlık hükümeti bu kitabın dağıtımını yasakladı, bir yıl boyunca dağıtımdan alıkoydu ve sonra da yakılmasını emretti. Ancak 100 adedi bu imhadan kurtulmuş ve bunlar St. Petersburg ve öteki kentlerdeki sosyal-demokratlar arasında elaltından dağıtılmıştır. – 23n

[28] Edward Bernstein'ın *Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie* adlı kitabı Rusya'da, 1901'de çeşitli başlıklar altında yayınlanmıştır: (1) *Tarihsel Materyalizm,* St. Petersburg. (2) *Toplumsal Sorunlar,* Moskova. (3) *Sosyalizmin Sorunları ve Sosyal-Demokrasinin Görevleri,* Moskova. – 24

[29] *Zubatov*— Kendi girişimiyle 1901-03 yıllarında bir "polis sosyalizmi" politikası izleten jandarma albayı ve Moskova Gizli Polis şefi. "Polis sosyalizmi" politikası, işçileri otokrasiye karşı siyasal savaşımdan saptırmak amacıyla legal işçi örgütleri kurulmasından oluşuyordu. Bu örgütler aracılığıyla Zubatov, işçi sınıfı hareketini salt ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesine yöneltme girişiminde bulundu. İşçilere çarlık hükümetinin onlara ekonomik koşullarını iyileştirmede yardım etmeye hazır olduğu telkin ediliyordu.

Zubatovculuğun gerici niteliği, çalışan yığınlar, otokrasiye karşı savaşımın içine çekmek üzere legal işçi sınıfı örgütlerinden yararlanan devrimci sosyal-demokratlar tarafından açığa çıkartıldı. Daha sonraları Lenin'in de yazdığı gibi: "Böylece Zubatov hareketi kendi sınırlarını aşmakta ve polisin çıkarları için, otokrasinin desteklenmesi için, işçilerin siyasal bilincinin yozlaştırılması için polis tarafından başlatılan bu hareket, otokrasiye karşı dönmekte, proleter sınıf savaşımının bir patlaması haline gelmektedir" ("St. Petersburg Grevi", *Toplu Yapıtlar,* Cilt 8, 1964 baskısı).

1903'teki devrimci hareketin etkisi altında çar hükümeti Zubatov örgütlerini dağıtmak zorunda kaldı. – 24

[30] *Rus Sosyal-Demokratlarının Protestosu,* Lenin'in 1899'da sürgünde olduğu sıra yazılmıştır. Bu "protesto" ekonomist grubun manifestosu *Credo*'ya karşı yazılmıştı.

"Protesto", Lenin'in Minusinsk bölgesindeki Yermakovskoye köyünde topladığı ve onyedi marksist sürgünün katıldığı bir konferansta tartışılmış ve oybirliği ile onaylanmıştı. Turuhansk ve Orlov'daki (Vyatka Guberniyası) sürgünler de bu "protesto" ya imza atmışlardır.

Lenin bu "Protesto"yu yurtdışına, Emeğin Kurtuluşu grubuna göndermiştir. 1900'ün başlarında, bu, G. V. Plehanov tarafından *Raboçeye Dyelo* editörleri için *Vademecum*'da yayınlanmıştır. – 25n

[31] *Byloye* — esas olarak narodizmin tarihine ve ilk toplumsal hareketlere değinen bir dergi; V. L. Burtsev tarafından kurulmuştur. 1900'den 1904'e kadar dergi Londra'da, ve 1906 ve 1907'de de V. Y. Boguçarski ve P. Y. Sçogolev yönetiminde St. Petersburg'da yayınlandı. 1907'de derginin yayınlanması çarlık hükümeti tarafından yasaklanmıştır. 1908'de dergi yazarlarından Burtsev dergiyi Paris'te çıkarmaya başladı ve bu yayın 1912'ye kadar sürdü. Derginin Rusya'da yayınlanması 1917'de başladı ve 1926'ya kadar sürdü. Ekim devriminden sonra dergiyi P. Y. Sçogolev yönetmiştir. – 25n

[32] *Raboçeye Dyelo Editörleri İçin Vademecum. Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından yayınlanan bir malzeme derlemesi, G. V. Plehanov'un Önsözüyle* (Cenevre, Şubat 1900), RSDİP içindeki oportünizme, ve özellikle de Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin ekonomizmine ve onun organı *Raboçeye Dyelo*'ya karşı yöneltilmişti. – 25

[33] *Profession de foi* (amentü, program) — 1899 yılının sonunda kurulmuş bulunan RSDİP Kiev komitesinin oportünist görüşlerini sergileyen bir bildiri. Bu bildirinin *Credo* ile ortak yönü çoktu. Lenin bu belgeyi "*Profession de foi* Üzerine" başlıklı makalesinde eleştirmiştir (*Collected Works,* Vol. 4, s. 286-96). – 25

[34] *Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin Üçüncü kongresi,* 1901 Eylül ayının ikinci yarısında Zürih'te yapıldı. Kongre, Haziran 1901'de yapılan Cenevre konferansının hazırladığı yurtdışı Rus sosyal-demokrat örgütlerin birleştirilmesine ilişkin anlaşma taslağına değişiklikler ve ekler getirdi. Kongre, revizyonistleri yüreklendiren *Raboçeye Dyelo* yöneticilerine verilen talimatları onayladı. Kongre kararları, Birlik önderlerine egemen olan oportünist eğilimi ve bunların Haziran konferansının kararlarına uymaya niyetli olmadıklarını gösterdi. – 29

[35] Alman Sosyalist İşçi Partisinin *Gotha Programı,* iki Alman sosyalist partisini, August Bebel ve Wilhelm Liebknecht (bunların her ikisi de Marx ve Engels'in ideolojik etkisi altında idiler) liderliğindeki ayzenahçılar ile lasalcıları birleştiren 1875'teki Gotha kongresinde kabul edilmiştir. Program, niteliği yönünden seçmeci ve oportünist bir programdı, çünkü belli başlı sorunlarda ayzenahçılar, lasalcılara ödün vermişler ve lasalcıların formülasyonlarını kabul etmişlerdi. Marx ve Engels, Gotha Programının taslağını, 1863 Eisenach Programı ile karşılaştırıldığında geri bir adım olduğunu söyleyerek şiddetle eleştirdiler. (Marx ve Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi,* Sol Yayınları, Ankara 1989) – 31

[36] Lenin burada P. B. Akselrod'un 1898'de Cenevre'de yayın-

lanmış olan *Rus Sosyal-Demokratlarının Bugünkü Görevleri ve Taktikleri Sorunu* başlıklı kitapçığına değiniyor. – 31

[37] Lenin, 1896'da St. Petersburg işçilerinin yığın grevlerine atıfta bulunuyor. Grev, 23 Mayısta Kalinkin fabrikasında başladı ve kısa zamanda St. Petersburg'un öteki bütün bellibaşlı eğirme ve dokuma fabrikalarına ve daha sonra da makine imalatı işletmelerine, lastik işletmelerine, kâğıt fabrikalarına ve şeker fabrikalarına yayıldı. Bu grev St. Petersburg işçilerinin sömürücülere karşı ilk ortak eylemleri idi. Tümü tümü 30.000 işçi greve gitmişti.

Grev, St. Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Savaşım Birliği tarafından yönetilmişti. Birlik, hakları için ortak savaşım yürütmeleri için çağrılar yapan bildiriler yayınladı. Çalışma gününün on-buçuk saate indirilmesi, daha yüksek ücret, ücretlerin zamanında ödenmesini vb. kapsayan grevcilerin ana istemlerini basıp dağıttı.

Grevin haberleri dışarda büyük etki yarattı. St. Petersburg proletaryasının grevleri, Moskova ve Rusya'nın öteki yerlerindeki işçi sınıfı hareketine bir dürtü verdi ve çar hükümetinin fabrika yasalarını gözden geçirmesini ve 2 (14) Haziran 1897'de çalışma gününü onbir-buçuk saate indiren bir yasayı çıkarmasını hızlandırmaya zorladı. Lenin, bu grevlerin "işçi hareketinin giderek yükseldiği bir döneme öncülük ettiklerini" yazmıştır. (V. İ. Lenin, *Collected Works,* Vol. 13, s. 84) – 37

[38] *İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Savaşım Birliği,* St. Petersburg'un 20 marksist işçi çevresini birleştiren ve 1895 güzünde Lenin tarafından kurulan örgüt. Demokratik merkeziyetçilik ilkeleri üzerinde katı disiplin kuralları ile kurulan örgütün başında Lenin'in liderliğini yaptığı Merkez grup bulunuyordu.

Bu örgüt Rusya'da, sosyalizmi işçi sınıfı hareketine sokan ilk örgüt oldu. İşçilerin ekonomik istemleri için mücadelesini çarlığa karşı siyasal savaşımla birleştirdi. Birlik, işçiler için, bildiri ve kitapçıklar yayınladı. Bunlar, bir işçi siyasal gazetesi olan *Raboçeye Dyelo*'nun yayınına da yolgöstericilik eden Lenin tarafından kaleme alınıyordu. Birliğin etkinliği St. Petersburg'un çok ötelerine kadar ulaşmıştı.

Lenin'in girişimi ile işçi çevreleri, Moskova, Kiev, Ekaterinoslav ve Rusya'nın öteki kasaba ve bölgelerindeki Savaşım Birlikleri içerisinde birleştiler.

8-9 (20-21) Aralık 1895 gecesi Lenin ve Birliğinin öteki üyelerinin çoğunluğu tutuklandı ve *Raboçeye Dyelo*'nun ilk sayısına elkondu.

Hapishanede Lenin, şifreli mektup ve broşürlerle Birliğin eylemlerine yolgösterdi ve onlara yardımcı oldu. Hapishanede (bugü-

ne kadar daha bulunamamış olan) *Grevler Üzerine* adlı bir kitapçık ve *Sosyal-Demokrat Partinin Programı İçin Taslak ve Açıklama*'yı da yazdı.

Lenin'e göre Birliğin önemi, işçi sınıfı hareketine dayanan ve proletaryanın sınıf savaşımına yolgösteren devrimci bir partinin çekirdeği olmasında yatmaktaydı. 1898'in ikinci yarısında ekonomistler Birlik içinde ağırlık kazandılar. Gazeteleri *Raboçeye Mysıl* aracılığıyla Rusya'da sendikalizmi ve bernştayncılığı yaydılar. Tutuklamadan kaçan Birliğin eski üyeleri, Lenin'in Birlik geleneğini sürdürdüler. Bunlar 1898'de RSDİP'nin birinci kongresinin hazırlanmasına yardımcı oldular ve kongreden sonra yayınlanan Manifesto'yu hazırladılar. – 39

[39] Lenin'in *Raboçeye Dyelo* gazetesi için yazmış olduğu "Rus İşçilerine" başlıklı başyazı bulunamamıştır.

*Russkaya Starina* — M. İ. Semevski tarafından kurulmuş tarih konusundaki makalelere yer veren aylık bir dergi; 1870'ten 1918'e kadar St. Petersburg'da yayınlanmıştır. Bu dergi Rus devlet adamlarına ve kültür dünyasının önde gelenlerinin anılarına, günlüklerine, notlarına ve mektuplarına ve öteki çeşitli belgelere oldukça geniş yer vermiştir. – 40

[40] 27 Nisan (9 Mayıs) 1895'te Yaroslavl'da büyük tekstil fabrikasındaki grevcilere karşı baskılar. Ücretlerde kesinti yapılmasına karşı bir protesto çağrısı ile greve 4.000'den fazla işçi katılmıştı.

Lenin'in bu grevle ilgili makalesi bugüne kadar bulunamamıştır. – 40

[41] *S. Petersburgski Raboçi Listok,* İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Savaşım Birliğinin organı idi. Ancak iki sayısı çıktı — 1. sayı Şubat (Ocak tarihini taşıyordu) 1897'de ve 2. sayısı Cenevre'de Eylül 1897'de yayınlandı.

Gazete, işçileri ekonomik savaşımlarını geniş siyasal istemlerle bileştirmeye ve bir işçi partisinin gerekliliğine ağırlık vermeye çağırıyordu. – 40

[42] Lenin'in sözünü ettiği *özel toplantı,* St. Petersburg'da 14 ve 17 Şubat (26 Şubat-1 Mart) 1897 tarihleri arasında yapıldı. Toplantıya V. İ. Lenin, A. A. Vaneyev, G. M. Kırjijanovski ve St. Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Savaşım Birliğinin öteki üyeleri, yani Sibirya'ya sürgüne gönderilmeden önce hapisten salıverilen Birliğin "eski" üyeleri ile Lenin'in tutuklanmasından sonra Birliğin liderliğini üstlenen "gençler" katılmışlardı. – 42

[43] "*Listok*" *Rabotnika,* Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin (*union*) gazetesi, 1896'dan 1898'e kadar Cenevre'de düzensiz olarak yayınlanmıştır. Tamamı on sayı yayınlanmıştır, 1-8. sayıları

Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından hazırlanmıştır.

Birliğin (*League*) üyelerinin çoğunluğu ekonomizme yönelince Emeğin Kurtuluşu grubu, birliğin yayınlarını hazırlamayı kabul etmemiş ve 8. ve 9. sayıları (Kasım 1898) ekonomistler tarafından yayınlanmıştır. – 42

[44] *V. İ.* — V. P. İvanşin. – 43

[45] Çarlık jandarmaları mavi üniformna giyerlerdi. – 43

[46] *Avusturya Sosyal-Demokrat Partisinin Viyana kongresi,* 2-6 Kasım 1901'de yapıldı ve bu kongre 1888 Heinfeld programının yerine yeni bir program kabul etti. Bu yeni programın taslağı 1899 Brünn kongresinde atanan özel bir komisyon (V. Adler ve ötekiler) tarafından hazırlandı, program bernştayncılığa büyük ödünler vermişti. – 46n

[47] *Hirsch-Duncker sendikaları,* burjuva İlerici Partinin üyeleri olan Hirsch ve Duncker tarafından Almanya'da 1868'de kurulan reformcu sendikalar. Emekle sermaye arasındaki "uyum" teorisine bağlı kalarak Hirsch-Duncker sendikalarının vaftiz babaları kapılarını işçilere olduğu kadar kapitalistlere de açtılar ve grev savaşımlarının amaçsız savaşımlar olduğunu ileri sürdüler. Bunlar, işçilerin kapitalizmin boyunduruğundan, kapitalist toplumun içerisinde burjuva yasaları ve sendika örgütleri yoluyla kurtarılacağını söylüyorlardı. Onlara göre sendikaların asıl işlevleri, işçiler ile kapitalistler arasında ve mali kaynakların birikiminde aracılık etmektir. Grevlere karşı olumsuz bir tutum takınarak Hirsch-Duncker sendikaları, gerçekte, grev kırıcılığı görevini yerine getiriyorlardı. Eylemleri, karşılıklı yardım derneklerinde ve eğitim çalışmalarında yoğunlaşmıştı. Mayıs 1933'e kadar varlıklarını sürdüren Hirsch-Duncker sendikaları Almanya'da hiçbir zaman işçi sınıfı hareketi içerisinde önemli bir rol oynamamışlardır. 1933'te bu sendikanın önderleri faşist "işçi cephesine" katıldılar. – 49

[48] *İşçi Sınıfının Öz-Kurtuluşu grubu,* 1898 sonyazında St. Petersburg'da ortaya çıkmış ve ancak birkaç ay varolabilen küçük bir ekonomist gruptu. Bu grup Mart 1899 tarihli bir manifesto yayınlayarak (Temmuz 1899'da *Nakanune* adlı dergide basılmıştır) tüzüğünü duyurmuş ve işçilere seslenen birkaç duyuru çıkarmıştır. – 51

[49] *Nakanune* — E. A. Serebriakov tarafından çıkartılan ve Narodnik görüşleri savunan aylık bir gazete, Ocak 1889'dan Şubat 1902'ye kadar Rusça olarak Londra'da yayınlanmıştır. 37 sayısı çıkmıştır. Dergi çeşitli küçük-burjuva partilerin ve eğilimlerin temsilcilerini biraraya getiren bir merkez olmuştur. – 52

[50] Emeğin Kurtuluşu grubu ile *Raboçeye Dyelo* editörleri ara-

sındaki polemik Nisan 1899'da, Lenin'in *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri* (Cenevre 1898) başlıklı kitapçığına ilişkin bir değerlendirmenin bu gazetenin 1. sayısında basılması üzerine çıkmıştı. *Raboçeye Dyelo* editörleri Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliğinin oportünist bir nitelik taşıdığını ve Rusya'daki sosyal-demokrat örgütler içersinde ekonomistlerin etkilerinin artmakta olduğunu reddediyorlar ve yazdıkları değerlendirmede "kitapçığın özü" ile *Raboçeye Dyelo*'nun yayın programının tam bir uyum içinde olduğunu ve kitapçığın önsözünde "Akselrod'un hangi 'genç' yoldaşlardan sözettiğini" bilmediklerini söylüyorlardı.

Ağustos 1899'da *Raboçeye Dyelo* editörlerine yazdığı mektubunda Akselrod, devrimci sosyal-demokratların Lenin'in kitapçığında anahatları verilen konumlarıyla Rusya ve yurtdışı oportünistlerin konumlarıyla bir tutma çabasının aslında temelden yoksun olduğunu göstermiştir. *Raboçeye Dyelo* ile olan bu polemik daha sonra *İskra* ve *Zarya*'nın sütunlarında sürdürülmüştür. – 53

[51] Sözü edilen illegal organ, Sosyalistlere Karşı Yasanın yürürlükte olduğu sıra Alman Sosyal-Demokrat Partisinin merkez organıydı; 28 Eylül 1879'dan 22 Eylül 1888'e kadar Zürih'te, ve 1 Ekim 1888'den 27 Eylül 1890'a kadar da Londra'da yayınlanmıştır. 1879 ve 1880'de gazete Georg von Vollmar, ve Ocak 1881'den sonra da o yıllarda Engels'in etkisi altında bulunan Eduard Bernstein tarafından yönetilmiştir. Engels'in ideolojik önderliği *Der Sozialdemokrat*'ı marksist bir çizgiye oturtmuştur. Sosyalistlere Karşı Yasanın yürürlüğe girmesinden hemen sonra yaratılmış olan kafa karışıklığının üstesinden gelmiş olan Alman işçileri yığınının savaşkan ruhu gazete için büyük bir anlam taşıyordu; *Der Sozialdemokrat,* bazı hatalara karşın, devrimci taktikleri savunmuş ve Alman sosyal-demokrat güçleri toparlamakta ve örgütlemede çok önemli bir rol oynamıştır. Sosyalistlere Karşı Yasa kaldırılınca, *Der Sozialdemokrat* da yayınına son verdi ve *Vorwärts* gazetesi tekrar partinin merkez organı oldu. – 57

[52] G. V. Plehanov, St. Petersburg'da 1895'te legal olarak yayınlanan *Birci Tarih Teorisinin Gelişmesi* adlı yapıtını N. Beltov takma adıyla yayınlamıştı. – 59

[53] Zarya'nın 1. sayısında (Nisan 1901) yayınlanmış ve ekonomistlerin kendiliğinden hareketlere olan tutkunluklarıyla alay eden "Modern Rus Sosyalistinin İlahisi" adlı hicivin bir mısraı. Bu "ilahi" Narsis Tuporilov imzasıyla Martov tarafından yazılmıştı. – 59

[54] *Zemskiye Naçalniki* (*kırsal yönetici*). — Toprak beylerinin köylüler üzerindeki yetkilerini artırmak üzere 1899'da çarlık hükü-

meti tarafından kurulmuş olan yönetsel bir makam. Kırsal yöneticiler yerel toprak soyluları arasından atanıyor ve kendilerine yalnızca yönetsel değil, köylüleri tutuklamak ve ağır cezalara çarptırmak da dahil geniş yargısal yetkiler de veriliyordu. – 68

[55] *Bund* — Litvanya, Polonya ve Rusya Genel Yahudi İşçileri Birliği, 1897'de Vilno'da toplanan Yahudi sosyal-demokrat grubunun bir kongresinde kuruldu, daha çok Rusya'nın batı bölgelerindeki yarı-proleter yahudi zanaatçıların bir birliğiydi. Bund, RSDİP'nin birinci kongresinde (Mart 1898) partiye, özellikle Yahudi proleterlerini ilgilendiren sorunlarda bağımsız olarak özerk bir örgüt olarak katıldı.

Bund, Rus işçi sınıfı hareketine milliyetçi ve ayrılıkçı eğilimleri getirdi. Nisan 1901'deki dördüncü kongresinde RSDİP'nin birinci kongresinde benimsenen özerklik ilişkilerinin, federal ilkelere dayanan bir ilişki ile değiştirilmesi konusunda karar alındı. Bund'un bu kongresinde, aynı zamanda, "geniş yığınları harekete çekmenin en iyi yolunun ekonomik savaşım olduğu" yolunda siyasal savaşımın yöntemleri ile ilgili bir karar da yayınlandı. Partinin ikinci kongresinde Bund delegeleri, örgütlerinin, Rusya'daki Yahudi proleteryanın biricik temsilcisi olarak tanınmasında direndiler. Kongre, bu örgütsel milliyetçiliği reddetti ve bunun üzerine Bund, partiden ayrıldı. 1906'da dördüncü (Birlik) kongresinde alınan bir kararla Bund, RSDİP'ne yeniden girdi. Bundcular parti içersinde daima oportünist kanadı (ekonomistler, menşevikler, tasfiyeciler) desteklediler ve bolşeviklere karşı savaşım yürüttüler. RSDİP'nin üyesi olmakla birlikte Bund, burjuva-milliyetçi nitelikte bir örgüttü. Bolşeviklerin, ulusların kendi kaderlerini tayin etme isteğini kapsayan programlarına karşı Bund, kültürel-ulusal özerklik dileğini öne sürdü. 1914-1919 Birinci Dünya savaşında bundcular sosyal-şovenist bir tutumu benimsediler. 1917'de Bund, karşı-devrimci geçici hükümeti destekledi ve Ekim sosyalist devrimi düşmanlarının safında yeraldı. Yabancı askerî müdahaleler ve içsavaş yıllarında, bundcu liderler, karşı-devrimle işbirliği yaptılar. Aynı zamanda, Bund'un tabanındaki üyeler arasında Sovyet hükümetini destekleme doğrultusunda bir dönüş görüldü. Proleter iktidarın, iç karşı - devrime ve dış müdahaleye karşı başarısı kesinleştiği zaman, Bund, sovyet düzenine karşı savaşımdan vazgeçti. 1921 Martında, Bund kendini dağıttı ve bazı üyeleri Bolşevik Partisine girdi. – 69

[56] Rusya'da serfliğin kaldırılması kararnamesi (19 Şubat 1861) gereğince, çar hükümeti, köylülerin "alınterleri ve kanlarıyla sulamış oldukları kendi köylü toprakları" (Lenin) için ödemede bulunmaları yükümlülüğünü koydu. Saptanan fiyatlar, köylüye verilen toprağın gerçek fiyatının iki-üç katıydı. 1907'de bu ödemeler durdu-

rulana kadar, köylüler, toprak sahiplerine, toplam olarak, 2.000 milyon ruble ödemişlerdi. – 73

[57] Burada sözü edilen olaylar, Şubat ve Mart 1901'de St. Petersburg'da, Moskova'da, Kiev'de, Harkov'da, Kazan'da ve Rusya'nın öteki kentlerinde yeralan ve öğrencilerle işçilerin girişmiş oldukları yığınsal devrimci eylemlerdi: siyasal gösteriler, toplantılar, grevler.

Akademik istemlerle başlayan 1900-01'deki öğrenci hareketi, otokrasinin gerici politikasına karşı devrimci siyasal eylem niteliği kazanmıştı; bu eylem, ilerici işçiler tarafından desteklendi ve Rus toplumunun bütün katmanları arasında yankılar uyandırdı. Şubat ve Mart 1901'deki gösterilerin ve grevlerin asıl nedeni, öğrenci toplantılarına katılmanın cezası olarak, Kiev üniversitesinden 183 öğrencinin askere alınmasıydı (bkz: *Collected Works,* Vol. 4, s. 414-19). Hükümet, devrimci eylemlere katılanlara karşı amansız bir saldırıya geçti; polis ve Kazaklar gösterileri dağıttı ve katılanlara saldırdı; yüzlerce öğrenci tutuklandı ve kolejlerden ve üniversitelerden atıldı. 4 (17) Mart 1901'de, St. Petersburg'da, Kazan katedrali önündeki meydanda yapılan gösteri görülmemiş bir vahşetle dağıtıldı. Şubat-Mart olayları, Rusya'da yaklaşmakta olan devrimci kabarmanın belirtileriydiler; işçilerin harekete siyasal sloganlarla katılmaları çok büyük bir önem taşıyordu. – 82

[58] *Svoboda* ("Özgürlük") — Mayıs 1901'de E. O. Zelenski (Nadejdin) tarafından kurulan ve "sosyalist-devrimci" grup *Svoboda* tarafından İşviçre'de yayınlanan bir dergi. Derginin yalnızca iki sayısı çıkmıştır: n° 1, 1901'de ve n° 2, 1902'de. V. İ. Lenin, *Svoboda* grubunu, "ne ciddi görüşlere, programlara, taktiklere ve örgütlere ve ne de kitleler içinde köklere sahip" olan o "köksüz gruplaşmalar"dan biri olarak görmüştür (bkz: "Maceracılık Üzerine", *Toplu Yapıtlar,* cilt. 20, 1964 baskısı). Yayınlarında (*Svoboda*'nın yanında, grup, *Devrimin Arifesi. Teori ve Taktik Sorunlarının Düzensiz Bir Yeniden Gözden Geçirilmesi,* n° 1; *Otkliki* gazete-dergisi, n° 1; Nadejdin'in *Rusya'da Devrimciliğin Yeniden Doğuşu* adlı programsal broşürü, vb. gibi şeyler de yayınlanmıştır) *Svoboda* grubu, terörizm ve "ekonomizm" düşüncelerini savunmuştur. St. Petersburg "ekonomistler"i ile bir blok halinde *İskra*'ya ve RSDİP St. Petersburg komitesine karşı çıkmıştır. 1903'te grubun varlığı son bulmuştur. – 84n

[59] *İskra,* n° 7'deki (Ağustos 1901) mektup, St. Petersburglu bir dokumacıdan gelmişti. Bu mektup *İskra*'nın "İşçi Hareketi ve Fabrikalardan Mektuplar" adlı kesiminde yayınlandı. Bu mektup Lenin'in *İskra*'sının ileri işçiler arasındaki büyük etkisini gösteriyordu. Mektupta şöyle deniyordu:

"... *İskra*'yı birçok işçi arkadaşıma gösterdim ve gazete okuna okuna bir paçavra haline geldi; ama gene de bir hazine gibi saklıyoruz. ... *İskra* bizim davamızı, kopeklerle değerlendirilemeyecek ya da saatlerle ölçülemeyecek olan tüm Rusya'nın davasını ele alıyor. ... Geçen pazar günü onbir kişiyi topladım ve onlara "Nereden Başlamalı?"yı okudum. Akşam geç saatlere kadar bu yazıyı tartıştık. Her şeyi nasıl da iyi açıklıyor, nasıl da sorunun özüne giriyor. ... Ve *İskra*'nıza bir mektup yazıp bize yalnızca nasıl başlamamızı değil, nasıl yaşamamızı ve nasıl ölmemizi de öğretmenizi istemeyi arzuladık." – 100

60 P. B. Akselrod'un yazdığı "Otokrasi ve Zemstvolar" adlı makalede, Şubat ve Mayıs 1901'de, *İskra,* n° 2 ve 3'te yayınlandı. Struve'nin makalesinin *İskra*'da ve S. Y. Witte'nin gene "Otokrasi ve Zemstvolar" başlıklı "gizli raporu"nun Struve'nin yazdığı girişle birlikte *Zarya*'da yayınlanması, *İskra* ve *Zarya* yöneticileri ile (Struve'nin şahsında) "demokratik muhalefet" arasındaki Ocak (1901) tarihli anlaşma gereğince mümkün olmuştu. Bu anlaşma, Plehanov'un desteği ile Akselrod ve Zasuliç tarafından yapılmış, Lenin ise buna karşı çıkmıştı; anlaşma kısa ömürlü oldu, çünkü 1901 ilkyazında sosyal-demokratlar ile burjuva demokratları arasındaki işbirliğinin sürmesinin olanaksız olduğu anlaşıldı ve Struve ile kurulmuş olan ittifak bozuldu. – 103

61 *Rossiya* — 1899'dan 1902'ye kadar St. Petersburg'da yayınlanmış olan ılımlı bir liberal günlük gazete. Bu gazete Rus burjuva topluluğu arasında oldukça geniş bir okur yığınına sahipti. – 105

62 *Brentanoculuk* — "proletaryanın devrimci olmayan 'sınıf' savaşımını kabul eden liberal bir burjuva öğretisi" (*Collected Works,* Vol. 28, "Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky"). Fabrika yasaları ve işçilerin sendikalar içinde örgütlenmeleri yoluyla işçi sınıfının sorunlarının kapitalizm çerçevesi içerisinde çözülebileceğini iddia eder. Bu ad, burjuva ekonomi politiğinde Katheder-sosyalizminin önde gelen savunucularından olan L. Brentano'dan gelmektedir. – 107

63 *S. Peterburgskiye Vedomosti* — 1703'te kurulan ilk Rus gazetesi *Vedomosti*'nin bir devamı olarak 1728'de St. Petersburg'da çıkmaya başlayan bir gazete. 1728'den 1874'e kadar gazete, Bilimler akademisi tarafından, ve 1875'ten sonra da Eğitim bakanlığı tarafından yayınlandı; yayınını 1917'nin sonuna dek sürdürdü. – 107

64 *Ruskiye Vedomosti.* — 1863'ten itibaren Moskova'da yayınlanan bir gazete; ılımlı liberal aydınların görüşlerini yansıtıyordu. 1905'te anayasacı-demokratların sağ kanadının organı oldu. 1918'de öteki karşı-devrimci gazetelerle birlikte yayınına son verdi. – 107

[65] *Sermayeye Karşı Emek grubu,* 1899 ilkyazında St. Petersburg'da V. A. Gutovski (daha sonraları Y. Mayevski adı altında bir menşevik olmuştur) tarafından kurulmuştur. Grup, St. Petersburg'daki işçilerle güçlü bağları bulunmayan birkaç işçiden ve aydından oluşuyordu; 1899 yazında, hemen bütün üyelerinin tutuklanmasından sonra dağıldı. Bu grubun görüşleri ekonomistlerinkine yakındı. Bu grup "Programımız" başlıklı bir bildiri basmıştır. – 115

[66] Burada, Lenin'in 1901'de A. S. Martinov'la olan ilk karşılaşmasına değiniliyor. – 123

[67] *Struvecilik* — baş temsilcisi P. B. Struve olan legal marksizm. – 127

[68] *Afanasi İvanoviç ve Pulherya İvanovna* — Gogol'ün *Eski Zaman Toprak Sahipleri* adlı yapıtında anlatılan taşralı küçük toprak sahibi bir ataerkil aile. – 127

[69] Lenin, St. Petersburg'da kendisinin yönettiği ve "eski üyeler" diye bilinen sosyal-demokrat çevreye değiniyor; bu çevre 1895'te kurulan İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Savaşım Birliğinin temelini oluşturmuştur. – 138

[70] *Zemlya i Volya* ("Toprak ve Özgürlük") — 1876 sonyazında St. Petersburg'da devrimci narodnikler tarafından kurulan bir örgüt. Üyeleri arasında Mark ve Olga Natanson, G. V. Plehanov, O. V. Aptekman, S. M. Karavçinski, S. L. Perovskaya, A. D. ve A. F. Mihaylov da vardı. *Zemlya i Volya* grubu, Rusya'da köylüleri başlıca devrimci güç olarak görüyor ve köylüleri çarlığa karşı isyan ettirmeye çalışıyordu. Bu örgütün mensupları, birçok Rus guberniyasında (illerde), Tambov'da, Voronej'de ve başka yerlerde, devrimci bir eylemi yürüttüler.

Köylüler arasında ajitasyon amacıyla örgütün üyeleri, başta Volga boyu ve Rusya'nın verimli merkezî bölgeleri olmak üzere tarımsal alanlarda kırsal "merkezler" kurdular. İşçiler ve öğrenciler arasında da çalıştılar. Bazı işçi çevreleriyle bağlar kurmalarına karşın *Zemlya i Volya* tıpkı öteki narodnik grupçuklar gibi, işçi sınıfının öncü rolünü yadsıdıkları için, işçi sınıfı hareketine önderlik edemedi. Ayrıca, siyasal savaşım olsa olsa devrimcilerin enerjisini gerçek yoldan saptıracağı ve halkla olan bağlarını zayıflatabileceği görüşünde oldukları için, siyasal savaşımın önemini anlayamadılar.

Köylüler arasındaki devrimci çalışmaların başarısızlığa uğraması ve hükümetin gittikçe artan baskısı karşısında üyelerinin çoğunluğu, amaçlarına ulaşmak için başlıca yol olarak siyasal terörizme dönmeye başladı. Bu konuda kesin anlaşmazlıklar çıktı ve 1879

Haziranında *Zemlya i Volya* ikiye bölündü: Eski taktikleri destekleyenler (başı Plehanov çekiyordu) *Çorni Peredel* (Genel Yeniden Dağıtım) adı verilen bir örgüt oluştururlarken, terörizmi savunanlar da (A. İ. Jelyabov ve ötekiler) *Narodnaya Volya*'yı kurdular. – 146

[71] *Sosyalist Enternasyonalin 1900 Paris Kongresine Rus Sosyal-Demokrat Hareketin Raporu, Raboçeye Dyelo*'nun yazıkurulu tarafından Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği adına kongreye sunuldu ve Cenevre'de 1901'de ayrı bir broşür olarak yayınlandı. – 156n

[72] *Yujni Raboçi* ("Güney İşçisi") (gizli haberleşmelerde *Yuri*) — Rusya'nın güneyinde, 1900 sonyazında, bu ad altında bir gizli gazete etrafında oluşmuş sosyal-demokrat bir grup.

Ekonomistlerin tersine, *Yujni Raboçi* grubu proletaryanın siyasal mücadelesini ve otokrasinin devrilmesini baş görev olarak kabul ediyordu. Terörizme karşı idiler, devrimci bir yığın hareketini geliştirme gereğini savunuyorlar ve Rusya'nın güneyinde geniş devrimci faaliyetlerde bulunuyorlardı. Aynı zamanda da,liberal burjuvazinin rolünü abartıyorlar ve köylü hareketinin önemini görmezlikten geliyorlardı. Bütün devrimci sosyal-demokratları *İskra* çevresinde birleştirerek merkezî bir marksist parti kurma yolundaki *İskra* planına karşı olarak *Yujni Raboçi* grubu, bölgesel sosyal-demokrat birlikler yaratarak partiyi yenileme planını öne sürdü. Bu planı uygulamak üzere Aralık 1901'de Güney Rusya'daki parti komitelerinin ve örgütlerinin bir konferansını toplamak biçiminde pratik bir girişimde bulunuldu: bu konferansta *Yujni Raboçi* yayın organı olmak üzere RSDİP Güney Komiteleri ve Örgütleri Birliği kuruldu. Ancak bu girişimin uygulanamaz olduğu ortaya çıktı (grubun bütün örgütsel planının uygulanamaz oluşu gibi) ve 1902 ilkyazındaki toplu tutuklamaların ardından Birlik çöktü. Ağustos 1902'de, dışarda kalan *Yujni Raboçi* üyeleri, Rus sosyal-demokrasisinin birliğini yeniden kurmak için harcanacak ortak çabalar hakkında *İskra* yazıkurulu ile görüşmelere başladılar. Grubun *İskra* ile dayanışma içinde olduğunu bildirmesi, Rusya'daki sosyal-demokrat güçlerin sağlamlaştırılması açısından büyük önem taşıyordu. Kasım 1902'de, *Yujni Raboçi* grubu, İkinci Parti kongresini toplayacak tertip komitesini kurmak üzere, Rusya'daki *İskra* örgütüne, St. Peterburg komitesine ve RSDİP kuzey birliğine katıldı ve sonra da komitenin çalışmalarında yeraldı; ama, o dönemde bile, *Yujni Raboçi* grubu, tutarlı bir devrimci tutum takınmayı başaramadı.

RSDİP'nin ikinci kongresi, bütün öteki ayrı bağımsız sosyal-demokrat gruplar ve örgütler gibi *Yujni Raboçi* grubunun da dağı-

tılmasını cvlarıyla kararlaştırdı. – 162n

[73] Burada sözü edilen yayınlar, *Raboçaya Mysıl* tarafından yayınlanmış olan *Rusya'daki İşçi Sınıfının Durumuna İlişkin Sorular* (1898) adlı bildiri ve *Rusya'da İşçi Sınıfının Durumuna İlişkin Bilgi Toplamak İçin Sorular* (1899)adlı kitapçıktır. İşçilerin çalışma ve yaşam koşulları konusunda bildiride 17, kitapçıkta da 153 soru yeralıyordu. – 164n

[74] 1885 grev hareketi Vladimir, Moskova, Tver ve sanayi merkezi olan öteki guberniyalardaki birçok tekstil girişimcisini etkilemişti. Bunlardan en ünlüsü Ocak 1885'teki Savra Morozov fabrikasındaki grevdi (Morozov grevi). İşçilerin başlıca istemleri şunlardı: para cezalarının azaltılması ve işçi istihdam etme sistemine bir düzen getirilmesi. Bu grevi yöneten ileri işçiler P. A. Moiseyenko, L. İvanov ve V. S. Volkov'du. Yaklaşık 8.000 işçinin katıldığı Morozov grevi askerî birlikler tarafından bastırıldı; greve katılan 33 işçi mahkemeye verildi ve 600'ü de işlerinden atıldılar. 1885-86 grev hareketinin baskısı altında çarlık hükümeti, Para Cezası Yasası olarak bilinen 3 (15) Haziran 1886 tarihli yasayı kaldırmak zorunda kaldı. – 165

[75] *Oniki Yıl* adlı derlemede Lenin, Bölüm V'in A kesimini çıkarmış ve şu notu koymuştur.

Kesim A. "Nereden Başlamalı Makalesinden Kim Alındı?", bu baskıya alınmamıştır, çünkü bu kesim *İskra*'nın 'kumanda etme' vb. çabalarına ilişkin sorunlar üzerine *Raboçeye Dyelo* ve Bund ile yapılan bir polemikten ibarettir. Öteki şeyler arasında, bu kesim, Partinin *merkez organını* yenilemeye ve bir 'yazınsal laboratuvar' kurmaya *İskra* üyelerini davet edenin (1898-99'da) Bund'un kendisi olduğunu söylüyordu. – 167

[76] Bu dipnotu, Lenin, gizlilik kuralları gereği koymuştur. Aslında, olaylar, tarih sırasına göre anlatılmaktadır. – 170n

[77] *Yurtdışı Rus Devrimci Sosyal-Demokrasi Birliği,* Lenin'in girişimiyle Ekim 1901'de kurulmuştu. *İskra* dış örgütü ve Emeğin Kurtuluşu grubunu da içeren *Sotsial-Demokrat* örgütü Birliğe bağlıydılar.

Birliğin kurulmasından önce, Haziran 1901'de, Cenevre konferansında bu örgütleri Yurtdışı Sosyal-Demokratlar Birliğine katma yolunda bir girişimde bulunulmuştu. Bu konferansta Rusya'nın bütün sosyal-demokrat güçlerini toparlama ve özellikle yurtdışındaki bütün sosyal-demokrat örgütleri birleştirme gereksinmesini belirten ve oportünizmin bütün tonlarını ve belirtilerini kınayan bir karar ("ilkeler üzerindeki anlaşma") hazırlanmıştı. Birleşmeye resmî biçim, 21-22 Eylül (4-5 Ekim) 1901'de toplanan "Birlik" kongresin-

de verilecekti. Birliğin hâlâ oportünist tutumuna bağlı kaldığı, kongrede açıklık kazanınca, kongrenin devrimci kesimi (*İskra* örgütü ve *Sotsial-Demokrat* grup üyeleri), birleşmeyi mümkün görmediklerini açıkladılar ve kongreyi terkettiler. Bundan kısa bir süre sonra da bunun *İskra* örgütünün yurdışı kesimi olduğu tüzüğünde belirtilen Yurtdışı Birliği kurdular. Birlik, yurtdışında yaşayan Rus sosyal-demokratlar arasında *İskra* yandaşları edindi, *İskra*'ya mali destekte bulundu, gazetenin Rusya'ya ulaştırılmasını örgütledi ve herkesçe anlaşılabilir marksist literatür yayını yaptı. Aralarında Lenin'in *Yoksul Köylülere*'si de bulunan çeşitli bültenler ve broşürler de çıkardı.

RSDİP'nin ikinci kongresi, Birliği, yurtdışında komite statüsüne sahip biricik parti örgütü olarak tanıdı ve bunun ancak parti merkez komitesince atanan kişi ya da gruplar aracılığıyla Rus sosyal-demokrat harekete destek olabileceğini belirtti.

İkinci kongrenin ardından menşevikler, Birlik içinde mevzilendiler ve Lenin ve bolşeviklere karşı bir savaşıma giriştiler. Birliğin Ekim 1903'teki ikinci konferansında menşevikler, RSDİP ikinci kongresi tarafından onaylanmış parti tüzüğüne karşı yönelmiş yeni bir tüzük kabul ettiler. Bundan sonra 1905'e kadar varolan Birlik, menşevikliğin bir kalesi haline geldi. – 170n

78 Lenin, burada, D. İ. Pisarev'in "Ham Düşünce Gafları" adlı makalesine değiniyor. – 185

79 "*Listok*" *Raboçego Dyela* ("Raboçeye Dyelo Eki") — Haziran 1900 ile Temmuz 1901 arasında, düzensiz aralarla, Cenevre'de sekiz sayı yayınlanmıştır. – 186

80 Lenin, Marx'ın *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı yapıtından şu pasaja gönderme yapıyor: "Hegel, bir yerde, şöyle bir gözlemde bulunur: bütün tarihsel büyük olaylar ve kişiler, hemen hemen iki kez yinelenir. Hegel eklemeyi unutmuş: birinci kez trajedi olarak, ikinci kez komedi olarak." (Bkz: Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, Sol Yayınları, Ankara 1990, s. 13.) – 186

81 Kasım ve Aralık 1901'de Rusya'da işçilerin desteklediği bir öğrenci gösterileri dalgası başladı. Nijni-Novgorod'daki (Maksim Gorki'nin sürgün edilmesi üzerine başlamıştı), Moskova'daki (N. A. Dobrolyubov'un anısına düzenlenen bir toplantının yasaklanması üzerine başlamıştı), ve Ekoterinoslav'daki gösterilere ve Kiev, Harkov, Moskova ve St. Petersburg'daki öğrenci toplantılarına ve huzursuzluklarına ilişkin raporlar 20 Aralık 1901'de *İskra* n° 13'te ve 1 Ocak 1902'de *İskra* n° 14'te "Toplumsal Yaşamımızdan" başlığı altında yayınlanmıştı; *İskra* n° 13'te Lenin'in "Gösteriler Başladı" adlı makalesi ve *İskra* n° 14'te de Plehanov'un "Gösteriler Üzerine"

adlı makalesi de yeralıyordu. – 189

[82] *Uluslararası Sosyalist Büro* — İkinci Enternasyonalin sürekli yürütme kurulu ve haberleşme merkezi; bu büronun üyeleri Enternasyonale dahil bütün partilerin temsilcilerinden oluşuyordu. G. V. Plehanov ve B. N. Kriçevski, Rus sosyal-demokratlarının temsilcileri olarak seçilmişlerdi. Lenin 1905'ten sonra bu büronun RSDİP'nin temsilcisi olarak üyesi oldu. Birinci Dünya savaşı sırasında büro, sosyal-şoven bir tutum takındı ve bundan sonra da uluslararası işçi sınıfı hareketinin birliğini sağlayan bir organ olarak varlığı fiilen son buldu. – 197

[83] Devrimci *Sotsial-Demokrat* örgütü, Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği içindeki bölünmeden sonra (Mayıs 1900) Emeğin Kurtuluşu grubu ve onun yandaşları tarafından kurulmuştur. Ekim 1901'de, Lenin'in girişimiyle, bu örgüt, Yurtdışı Devrimci Rus Sosyal-Demokrasi Birliğini oluşturmak üzere yurtdışı *İskra* örgütü ile birleşmiştir. – 198

[84] 1900'de Paris'te kurulan bu sosyal-demokrat grup, Mayıs 1901'de *Borba* ("Savaşım") adını aldı. Rus sosyal-demokrasisi içindeki devrimci ve oportünist akımları uzlaştırma amacıyla, *Borba* grubu, 1901'de Cenevre'de toplanan ve yurtdışı sosyal-demokrat örgütleri —*İskra* ve *Zarya* yazıkurulu, *Sotsial-Demokrat* örgütü, Yurtdışı Bund komitesi ve Yurtdışı Rus Sosyal-Demokratlar Birliği — arasında yapılan konferansı topladı. Bu grup Ekim 1901'deki "Birlik" konferansına da katıldı. Sosyal-demokrat görüş ve taktiklerden ayrıldığı ve örgüt düzenini bozucu faaliyetlere giriştiği ve Rusya'daki sosyal-demokrat örgütlerle hiçbir ilişkide bulunmadığı için, grubun ikinci kongrede temsil edilmesine izin verilmedi. Grup kongre kararıyla dağıtıldı. – 199

[85] *İskra,* n° 18 (10 Mart 1902), "Parti Yaşamı" kesiminde "*Zarya*'mn *Vorwärts* Editörleri ile Polemiği" başlığı altında tartışmayı özetleyen bir yazı yayınlandı. – 202n

ISBN - 975-7399-18-3